

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Oline & Oscar Udsholt

Vigerslev

LANDSBYEN VED HARRESTRUPÅEN

Oline & Oscar Udsholt

Vigerslev

LANDSBYEN VED HARRESTRUPÅEN

FORLAGET HANSEN

1990

Vigerslev

LANDSBYEN VED HARRESTRUPÅEN

© Oline og Oscar Udsholt og FORLAGET HANSEN 1990.

Tryk: Sejers Bogtryk, Hørve.

ISBN 87-983484-2-6

FORLAGET HANSEN, Sandbyvej 25, 4532 Gislinge. Tlf. 53 45 65 11

Bogen er udgivet med støtte fra:

Niels Valentin Nielsen, Vigerslev

Velux Fonden af 1981

Good s Fond

Den Danske Bank, Vigerslev afdelingen

Dyhrbergs Foto, Toftegårdsplads

Grønne Hjem, Planteskolen ved Damhussøen

BM Olie, Brdr. Mortensen Olie, Valby Langgade

BE Byggemarked Aps., Vigerslevvej

Frisør Kurt Jacobsen, Vigerslev Allé

Frisør Lis Dahl, Vigerslevvej

+ en anonym giver.

Bogens omslag: Harrestrupåen, foto ca. 1924 (Københavns Bymuseum).
Farvefotografier 1990, Peter Kj. Hansen.

INDHOLD

Indledning	5
Topografi, beskrivelse, historie.	9
Danshøj	23
Oversigt over fæstere og de enkelte ejendomme.	26
Håndværk og andre erhverv.	66
Kirker	68
Skoler	70
Vigerslev i dag	71
Beretninger fra Vigerslev på grundlag af ældre tingbøger	73
Brandene i Vigerslev 1854	93
Navne- og ordforklaringer	195
Kildehenvisninger	196
Personregister	197
Stedregister	209

Indledning

Med Knud A. Larsens lille manuskript om Vigerslev som oplæg, gravede ægteparret Oline og Oscar Udsholt sig igennem Landsarkivets bunker af protokoller. Frem af de gulnede papirer dukkede beretninger om store og små begivenheder i den lille landsby ved Harrestrupåen. Glemte hændelser - anonyme navne - bliver til rigtige levende mennesker i denne bog....

Første del af denne beretning indledes med en geologisk og historisk oversigt, idet vi fra hr. Åge H. Kampp venligst har fået overladt cand. mag. Knud A. Larsens manuskript til

Vigerslev - Landsbyen ved Harrestrup Å

med ret til at anvende det efter bedste skøn.

Første del heraf, den geologiske og historiske oversigt er medtaget uforandret.

Hvad angår befolkningen i byen har senere undersøgelser i lensprotokoller fra Københavns len, skøde- og panteprotokoller fra Søndre Birk og Sokkelund herreds tingbøger (udg. af Landbohist. Selskab, 1957-85) gjort det muligt for os at føre visse dele heraf endnu længere tilbage i tiden samt tilføje et afsnit om forskellige begivenheder, som vi er stødt på under vore undersøgelser omkring 1630.

Hertil føjes så beretningen om de mange uforklarlige brande, der hær gede Vigerslev i slutningen af 1854.

Gårdene i Vigerslev lå fra gammel tid næsten på rad på den vestlige side af den

Harrestrupå. Foto 1924, Københavns Bymuseum.

nord-sydgående gade, den nuværende Vigerslevvej. Nordpå førte den til Alekistehuset, hvor Ladegårdsåen løb ud i Damhussøen. Sydpå førte den til Flaskekroen, ude ved strandengene, hvor hver ejendom stadig havde en lod til sommergræsning for kreaturerne.

Familierne i disse gamle huse og gårde var mere eller mindre beslægtede med hinanden, og ejendommene havde ofte været i de samme familier flere generationer. Ofte var det yngste Søn, der overtog ejendommen, idet ældre børn allerede gennem ægteskaber eller køb var etableret andetsteds.

Således var det på den gård, som blev udgangspunkt for vore undersøgelser om en stribe uforklarlige brande i Vigerslev i efteråret 1854 den gård, som senest kaldes Dansbogården.

I Oline's barndomshjem stod et gammelt bornholmerur og et chatol, klenodier fra hendes faders fødehjem og reddet fra ilden i 1854.

Ret meget hørte vi aldrig om denne brand, men på et tidspunkt voksede interessen for at vide noget derom, og det førte til omfattende besøg på Landsarkivet for Sjælland.

Gennem Retsbetjentarkivet for Københavns Amt fandt vi frem til en oversigt over sagens akter, en sageliste for 1854.

Hvert eneste retsmøde indledte med angivelse af dato, evt. klokkeslet og stedet, hvor forhøret fandt sted, foruden navnene på de øvrighedspersoner, der var tilstede; oftest blev de afholdt af den "ordinære" politidommer, justitsråd og birkedommer C. N. Petersen - ellers af hans fuldmægtig. Desuden var der altid to retsvidner tilstede.

Efter endt retsmøde oplæstes det til protokollen indførte, som indstævnedede skulle ratihabere, d.v.s. godkende, forinden vedkommende sendtes hjem (dimmitteredes) eller indsattes, hvorefter protokollen blev underskrevet.

Protokollerne for disse retsmøder er alle håndskrevne med en ikke altid lige let læselig skrift på de meget tæt skrevne foliosider.

Beretningerne er nøjagtig refereret fra de relevante Politiprotokoller. Enkelte steder har vi dog måttet gøre det lidt gammeldags sprog lettere at læse ved f.eks. at dele de meget lange sætninger. Adskillige steder har skriverne åbenbart moret sig over særlige eller lokale udtryksformer eller dialekt ved at sætte citationstegn("..."). Mange steder kan man derfor ligefrem høre de gamle tale, og får derved et endnu nærmere forhold til den gamle by og dens beboere.

Billedmaterialet til denne beretning er hovedsageligt fra Niels Valentin Nielsens righoldige samling af foto's fra Vigerslev. Ikke blot fra det Vigerslev, der blev bygget op efter brandene i 1854, men også bygninger østligere og sydligere

i byen, som undgik ødelæggelserne. Således ser vi bl. a. en del gamle huse ved strædet, måske lidt ombyggede, men som dog eksisterer den dag i dag, og endvidere Landlystgården, der lå på hjørnet af Landlystvej og Vigerslevvej, skråt over for Lykkebo skolen, og som først er blevet revet ned i nyeste tid.

Kortene over området er fra Matrikeldirektoratet.

Endelig ønsker vi at takke alle - sponsorer og andre - der har været os behjælpelig med at få denne beretning frem. En særlig tak til Landsarkivet i København for deres store hjælpsomhed med at få materialet frem. Tak til Niels Valentin Nielsen for alle hans mange dejlige foto fra området, og tak til min kusine Gudrun Larsen for hjælp til renskrivning af manuskriptet. Ja, tak til alle, der har kunnet give os et bidrag til Vigerslev - landsbyen ved Harrestrupåen.

Oline og Oscar Udsholt.

Topografi, beskrivelse og historie

Når man idag bevæger sig gennem mylderet ad Vigerslevvej, drømmer man næppe om, at der dybt under asfalten gemmer sig spor af en vej der blev anlagt for flere tusinde år siden, og indtil tæt op mod vor tid blot var den stenede bygade gennem bondelandsbyen Vigerslev. På de følgende sider beskriver Knud A. Larsen byen, fra den i oldtiden opstod som en boplads ved Harrestrupåen....

Midt i Vigerslev ligger *Danshøj* som et bevis for, at man mere end 1000 år før vor tidsregning har fundet stedet egnet til beboelse. Her har man haft fordel af den sejlbare *Harrestrup Å* og den fiskerige *Langvaddam* (Damhussøen).

Man skal helt tilbage til ca. 400 efter vor tidsregning til den senere del af ældre jernalder for at spore årsagen til landsbyen Vigerslevs oprindelse. En høvding eller måske en konge på Sjælland foretager en uddeling af jord til sine hirdmænd i lighed med, hvad hærledere gjorde i Romerriget, når et heldigt krigstogt var afsluttet. Han gav hver af dem et stykke jord, et lev, med påbud om at bygge en gård på stedet. *Vigar* var en af disse hirdmænd, og han fik jord nær *Langvaddam* og *Harrestrupåen*. Omkring denne gård voksede så *Vigerslev* op som en landsby.

På et tidspunkt kort efter, at den afgørende kamp på *Grate Hede* i 1157 havde afsluttet striden om kongemagten, har *Valdemar den Store* skænket sin

Danshøj på Langagervej 54, matr. nr. 277. Foto ca. 1951 NVN.

fosterbroder *Absalon* borgen Havn og byen Havn med et tilliggende, der omfatter det halve af Støvnæs herred, senere Sokkelund herred.

Efter kong Valdemars død besluttede Absalon så at over drage denne gave fra kongen til *Roskilde bispestol* til evigt eje, og i et brev fra oktober 1186 stadfæster pave Urban III ærkebiskop Absalons gave til biskoppen i Roskilde på Havn og flere af de omkringliggende landsbyer, bl.a. Valby og Vigerslev. Det oplyses samtidig, at Absalon tidligere har fået dette gods af Valdemar den Store, og at Valby, Serridslev, Solbjerg, Vanløse og Vigerslev udgjorde et samlet godskompleks, administreret fra hovedgården i Utterslev.

Men i 1417 måtte Roskildebispen bøje sig for *Erik af Pommerens* krav på København og efter en kendelse af Sjællands landsting anerkende, at kongen af Roskilde biskop har modtaget Københavns hus og by med tilliggende. Dette tilliggende omfatter også Valby og Vigerslev, som derved kommer under kronen og bliver ved at være krongods til ca. år 1800.

For fæstebønderne i de to landsbyer har dette skifte i ejerskab nok været uden betydning.

De første konkrete oplysninger om landsbyen og dens beboere får man i *Roskildebispens jordebog fra 1370*. På dette tidspunkt har Vigerslev eksisteret i 1000 år. Byen har 4 bol, hvoraf biskoppen har de 3. Nedenfor ses, hvem der bor og yder landgilde.

Bol er en ældre enhed for jordfordeling og -vurdering og betegnede i 1200-årene på Sjælland i de fleste byer 2 mark land = 96 Tdl.= 52,95 ha, og takseredes til 1 mark skyld jord (at betale af). Omfattede som regel flere gårde.

Boecius Smytsson	1 bol	8 pund korn
Petrus Eskelli	1/4 "	2 " "
Nicolaus Errason	1/2 "	4 " "
Andreas Nicolai	1/4 "	2 " "
Magnus Karæ	1/4 "	2 " "
Nicolaus Skaning	1/4 "	2 " "
Nicolaus Drukken	1/4 "	2 " "
Thrugillus	1/4 "	2 " "
Ærke diakonen i Roskilde (bolig -tvillinggård)	1 "	
	4 bol	24 pund korn

Så har ærke diakonen i Roskilde som vederlag fået tildelt en bolig, der er en tvillingegård på 1 bol. Det giver som resultat, at 8 bønder har ydet deres landgilde, tilsammen 24 pund korn, alt efter deres andel i bymarken, men det er ikke ensbetydende med, at de har haft bopæl i hver sin gård.

Fra begyndelsen af 1600-årene giver en regelmæssig udarbejdelse af lensregnskaber over kronens jordegods mulighed for at følge landsbyens gårde og deres beboere af skiftende fæstebønder.

Fra 1611 til 1636 er således bevaret årlige regnskaber som bekræfter, at Vigerslev er på 4 *boljord*, og at beregningen af fæsternes landgilde stadig bliver fast sat på grundlag af hans gårds bolandel.

Byen har 7 gårde, en helbolsgård og 6 halvbolsgårde. For en halvbolsgård er landgilden ansat til 2 pund byg, altså en halvering af denne ydelse i forhold til 1370-jordebogen, en nedsættelse, som måske står i forbindelse med, at det var blevet skik, at bønderne skulle yde nogle dages *hoveri* på kronens hovedgårde. Til de 2 pund byg er føjet nogle mindre ydelser, det man benævner som *småredsel*, 1 lam, 1 gås, 1/2 får og 1/2 svin.

For helgården er der ydet det dobbelte + 1 1/2 pund smør i landgilde. Også ved fordelingen af agre i bymarken har hver gårds bolandel været afgørende fra tidligste middel alder, og det fortsætter helt frem til *udskiftningen af gårdene i 1793*.

Det er derfor af interesse at kunne udpege helbolsgården i byen. I sommeren 1635 bliver der foretaget en detaljeret *synsforretning over krongodset* i Sokkelunds herred for at undersøge, om der var overensstemmelse mellem den landgilde, som bønderne ydede, og den agerjord og græsning samt høslet, som de kunne disponere over. I den er fæstebønderne i Vigerslev opført i en rækkefølge, bestemt af gårdenes nummerering i byen fra 1-7, regnet fra syd mod nord. Det giver en mulighed for at få udpeget den gård i byen, som har været *helgården*. Det har været *gård nr 1* sydligst i byen; og gården har været så stor, at der har været beboelse for to fæstere.

Vurderingen af krongodset 1635

Det skete af og til, at der blev foretaget en vurdering af kongens gods i hele landet. Riget fattedes jo af og til penge i Christian 4.s tid.

Af den grund lod den kongelige ridefoged Frederik Frederiksen 2 gange 8 mænd udse til at "granske og syne alle kongelig majestæts bønders og tjeneres jorder, sæd og avling".

De 8 mænd møder op på tinget torsdag den 16. juli og aflægger beretning. Blandt dem er en bonde fra Vigerslev, Heiden Frederiksen, to fra Valby, en fra Hvidovre, to fra Brønshøj og to fra Mørkhøj. Man må regne med, at det andet 8-mands hold er fra de nordlige sogne.

Det er en meget udførlig beretning, de aflægger. For Vigerslevs vedkommende lyder den således:

"Wiersløuff haffuer 2 wange...."

omskrevet til omtrentlig nu-dansk:

Vigerslev har to vange, den ene til vang, den anden til fælled, og en rughave af begge vanges fælles jord er indtaget hertil, og når samme jord er brugt et år eller tre, må den igen udlægges i fælled eller ligge stille et år eller tre, før den igen bliver dygtig (duelig) og sås årlig som følger:

Hans Lauridsen:	rug 1 pund	byg 5 1/2 pund	havre 8 tdr.	hø 10 læs
Knud Jonsen:	1	5 1/2	10	10
Maren, salig Claus				
Markussen:	1	5	10	10
Jens Krage:	1	5 pd. 1 td.	9	10
Hans Olsen:	1	5 1/2	8	10
Jens Pedersen:	1 pd.1 td.	5 1/2 pd.1 td.	7	10
Heiden Frederiksen + Niels Andersen				
Amager:	2 1/2	10	23	22

(Det ser ud til, at det var en stor gård, de havde til deling).

Der udtales videre:

Synet og erfaret, befindes megen færdsel, som gør dem stor skade, både (på) mark og korn. Og markerne leragtige, og mangesteds sure pladser, særlig til store gårde, som ikke er dygtig (egnet) til græs eller til at så noget i.

Til byen overalt vel en fire pund sæd (der menes sikkert sædejord), som ikke er dygtig til at så i, ej heller til græs, og når tørre somre er eller overflødig væde, er der tillige stor forandring på sæden.

De har en ganske ringe fælled og overdrev. Af den store gård gives en fjerding smør til landgilde, hvor imod de andre intet giver, og har ringere med sæd end de andre.

I en fælles udtalelse meddeles det, at der i de sogne, de har synet, findes pile, ymper (podede småtræer), humlekuler (til opbevaring af humlerødder), hvor stederne og jorden dertil er bekvem.

På et tidspunkt mellem 1635 og 1651 er gård nr. 1 blevet delt op i to halvbolsgårde. Dermed er byens gårdantal blevet 8, hver på 1/2 bol, som hver yder det samme i landgilde til kronen. En ny gård er måske blevet bygget, klemmt inde mellem gård nr. 1 og den tidligere nr. 2.

På et *udskiftningskort fra 1793* kan man imidlertid se, at den ligger så tæt på gård nr. 1, at man får indtryk af, at den kan have været en tidligere del af denne.

Måske foreligger den mulighed, at gård nr. 1 er identisk med ærke diakonens tvillingegård på 1 bol, som omtales i Roskildebispens jordebog 1370, og det er denne, som er blevet splittet op i to gårde. Forøgelsen af gårdantallet i byen medfører en ændring af samtlige gårdes nummerering, bortset fra gård nr. 1.

Igennem hele middelalderen havde man som grundlag for beregningen af landgilden og skatter den meget enkle klassificering af gårdene i *bol og andel af bol*, som senere fik benævnelsen *helgårde, halvgårde* o. s. v. Et enkelt system let at administrere for ejerne af landsbyen, i dette tilfælde

1) først Roskildebispen, senere

2) Kronen, men med tiden ret uretfærdigt over for bønderne. Landsbyens bymark skabt stykkevis over en længere periode havde i hver opdyrket ås en opdeling i agre, så hver af byens bønder havde sin andel. Det lod sig nogenlunde gøre med hensyn til *arealstørrelsen*, men når der også skulle tages hensyn til *Jordens bonitet*, så var det en opgave, som vanskeligt lod sig løse. Derfor kom med tiden den reelle jordfordeling mellem gårdene helt ud af trit med den gamle opdeling i bol.

1682 opmåling - bonitering

I 1682 startede man det store arbejde med at opmåle og bonitere al den dyrkede jord i hele landet for at skabe et mere retfærdigt grundlag for en skatteudskrivning. Allerede samme år er agerjorden i Vigerslev og Valby blevet opmålt af en gruppe landmålere, og resultatet af opmålingen er samlet i *markbogen*. Den indeholder oplysninger om længde og bredde af de enkelte agre og disses indbyrdes gruppering i hver en ås og vang. Her får man det totale billede af bymarken under landsbyfællesskabet. For hver ager er anført bondens navn eller gårdens nr. i byen.

For at supplere og illustrere markbogens oplysninger ville et kort over Vigerslev by og dens bymark med dens opdeling i vange, åse og agre påført de mange marknavne have været af stor værdi. Men det eneste kortmateriale, som er bevaret, er udskiftningskortet fra 1793 (kort I vedlagt), uden mindste oplysninger om forholdene før ophævelsen af landbyfællesskabet, bortset fra selve landsbyen med dens 8 gårde på række langs bygaden, beliggende i det nordvestlige hjørne af dens jorder, nær Harrestrupåen.

Bymarken

Bymarken, som har bredt sig nord, syd og øst for byen har været delt op i en

1) Nørrevang

2) Søndervang og en

3) mindre rugmark,

med den dyrkede agerjord opdelt i et antal åse og så hver ås igen delt op i agerstrimler.

Nørrevangen omfattede 19 åse og støcker, Søndervangen 16 åse og Rugmarken 5 åse.

Marknavnene er vanskelige at forstå, men interessante at studere.

Man havde i Vigerslev samme dyrkningssystem som i Valby, *Tovangsbrug*.

Hver af de to vange blev dyrket med byg et år og hvilede så det næste år som brakmark. Rugmarken har man dyrket fra 1-3 år, og så har den ligget brak i en lignende periode.

Nørre- og Søndervang har været adskilt ved et dige af jord og sten for at hindre kreaturerne i at bryde ind i den vang, der var under dyrkning. Det var først, når bønderne havde høstet, og man *opgav ævret*, at dyrene fik adgang til at græsse på stubmarken. Der var ingen gærder mellem *Nørrevangen* og *Ulvegabsvangen i Valby*, da de to lå i vangelag, hvilket vil sige, at de to vange fulgtes ad i rotationen, således at de var under dyrkning, henholdsvis lå i fæled samtidig. Man sparede derved at skulle vedligeholde ca. 2 km hegn, men det krævede, at de to byer høstede på samme tid, og leddene til de to andre vange i hver af byerne blev åbnet på samme dag.

I 1682 får man i *markbogen* at vide, at det var Søndervangen, som var under dyrkning med byg, medens Nørrevangen lå brak.

En undersøgelse af infrastrukturen i jordfordelingen viser, at de 8 gårde fordeler sig i 4 grupper á 2 gårde, således: gård nr. 1 og 2, 3 og 6, 4 og 7, 5 og 8, altså helt uafhængig af den regelrette nummering af de 8 gårde i landsbyen. Den indbyrdes rækkefølge af grupperne kan variere, men den regel er fulgt, at de to gårde i en gruppe havde ret til at få tildelt agre ved siden af hinanden. Det landskifte, man her ser gentaget i hver ås, er det, man kalder *bolskifte*.

Hver gruppe udgør 1 bol. En enkelt undtagelse er, at Toftejorden har en fordeling af agrene efter gårdenes numre i byen fra 1-8. Forklaringen kan være, at det blev regnet for det ældst opdyrkede stykke af bymarken. Men som det tidligere er anført, var gårdenes antal ved egaliseringen blevet ændret fra 7 til 8.

De 6 halvgårde og en helgård er i henhold til lensregnskaberne nu opført som halvgårde.

Denne ændring, der er bekræftet i *matriklen 1688*, må være sket mellem 1600 og 1630, og den har ført med sig, at samtlige agre i bymarken blev omnummereret. Dermed blev også et bolmønster af ældre oprindelse ændret, og dette lader sig rekonstruere.

Billedet bliver da som følgende: den yngre fordeling 6 og 3, 5 og 8, 4 og 7, 1 og 2. En ældre fordeling: 5 og 2, 4 og 7, 3 og 6, 1.

Man vil se, at i det ældre bolmønster er samme systematik at spore som i det yngre. Gårdene 2, 3 og 4 har som partnere 5, 6, 7 og helgården er alene.

Bolskiftet kan have sin oprindelse i et dyrkningsfællesskab, måske et plovfællesskab mellem de to gårde i en gruppe, måske i forbindelse med brugen af hjulploven, der krævede 8 okser som forspand. Man har været så indlevet i dette system, at man i lensregnskaberne fra 1611-1636 har opført byens 8 fæstere i relation til dette ældre bolskifte som følger: 3 og 6, 4 og 7, 2 og 5, 1.

Markbogen 1682

Markbogen 1682 har givet os væsentlige oplysninger om bymarken under landsbyfællesskabet og om den velorganiserede fællesdyrkning af den, som var en nødvendighed for bønderne. Men markbogen er et resultat af en ensidig og bunden opgave, nemlig at opmåle og bonitere bymarkens dyrkede arealer og registrere eksisterende eng-arealer. Andre oplysninger om bymarken kan man hente i *tingbogen fra 1635*, hvor den tidligere omtalte synsforretning er udført.

Efter at landmålerne havde afsluttet deres arbejde, er der på grundlag af markbogen blevet udarbejdet en modelbog og en matrikel med opgørelse over hver bondes jordareal og en hartkornsberegning, der skulle være udgangspunkt for den fremtidige skatteberegning. I matriklen er også anført, at ud over de 8 bønder var der også 11 husmænd i Vigerslev. Andre beboere forbliver ukendt, de ejede jo ikke jord, men en kromand og smed har der sikkert været og måske et par håndværkere.

1700-1835

I den sidste halvdel af 1700-årene sker der væsentlige ændringer for bondestanden. Fæstevæsen og landsbyfællesskab forsvinder, og en ny tilværelse med frie bønder kommer til at præge landsbyen.

Det var en voksende forståelse for at bedre fæstebøndernes vilkår, som dannede grundlag for disse ændringer. Men man indså også, at dyrkningen af bymarken med fællesdrift gav et alt for ringe udbytte i en tid, hvor afsætning af korn havde store muligheder. Dette sidste var nok den vigtigste årsag.

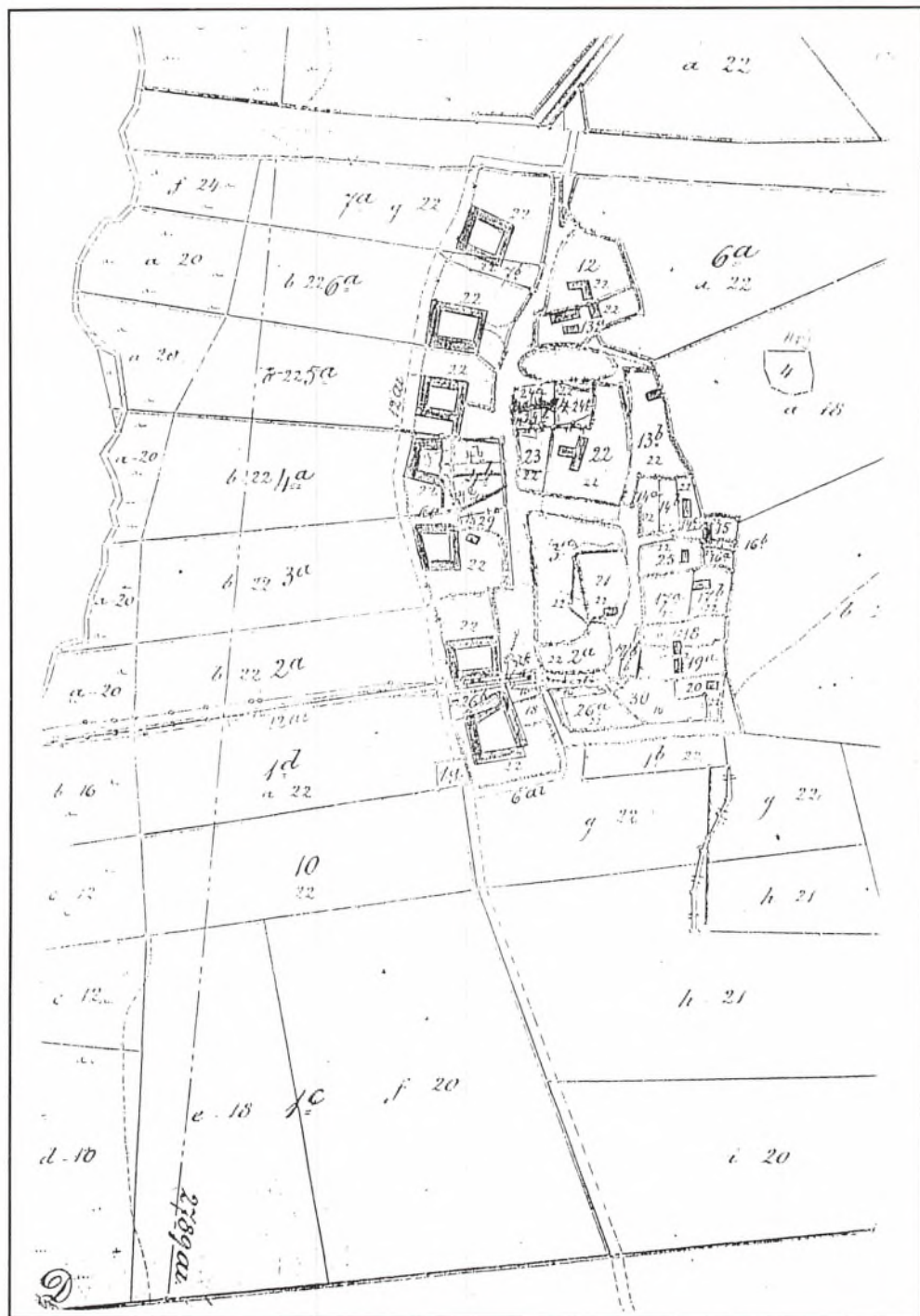
Arvefæste

Den første reform er en beslutning om at udstede arvefæstebreve til samtlige kronens 8 fæstebønder i 1766 i anledning af Chr. 7's bryllup med Caroline Mathilde.

Brevet er en bekræftelse på, at kongen af særdeles kongelig nåde herved ganske og aldeles skøder og afhænder gård og jord til evindeligt arv og ejendom til bemeldte fæstebonde samt hans arvinger og efterkommere.

Til ejendomsretten, som også omfatter en ret til at overdrage og afhænde gård og ejendom, er der taget visse forbehold, som er nøjere specificeret. Selv om bonden i arvefæstebrevet bliver tituleret som selvejer, skal han i de første 10 år efter skødets udstedelse yde landgilde og hoveri som tilforn, samt 4 rejser for kongen mod betaling. Efter de 10 år afløses landgilden, hoveripligten samt kørslen af en fast afgift, udmålt i korn, som erlægges i et pengebeløb, udregnet efter kapitelstaksten på kornet.

Endvidere må bonden bøje sig for et krav om, at en brandtaxation af gården skulle foretages.

Kort 1780

Dette kort forefindes i original i Ingeniørkorpsets historiske kortsamling, kopieret 1931 af J. A. Lander. Gårdnumrene er fra den senere matrikulering 1844.

Udskiftning af bymarken.

Udskiftningen af bymarken er den næste store reform.

Denne udskiftning med ophævelsen af dyrkningsfællesskabet til følge sker på et ret sent tidspunkt i Vigerslev.

Rentekammeret 1793. Opmåling.

I 1793 må en af byens bønder have taget initiativet ved skriftligt at fremsende ansøgning til landvæsenskommissionen om at få udskiftet sin gård af fællesskabet.

Rentekammeret bad så landinspektør Unsgaard om at foretage en opmåling af alle Vigerslevs jorder og tegne et kort med forslag til udskiftning, som kunne danne grundlag for en forhandling med byens bønder. Dermed var det første skridt taget til en ophævelse af dyrkningsfællesskabet.

Byens beliggenhed i den nordvestlige udkant af bymarken måtte skabe vanskeligheder, fordi en stjerneudskiftning af marken, hvor alle gårdene kunne blive liggende på deres gamle pladser i byen med let adgang til deres jorder, ikke var mulig.

Landmåleren måtte derfor vælge en blanding af stjerneudskiftning og blokudskiftning, der ville medføre, at 4 af gårdene opnåede den fordel, mens de resterende 4 gårde fik jord, der krævede en bekostelig udflytning til deres lodder.

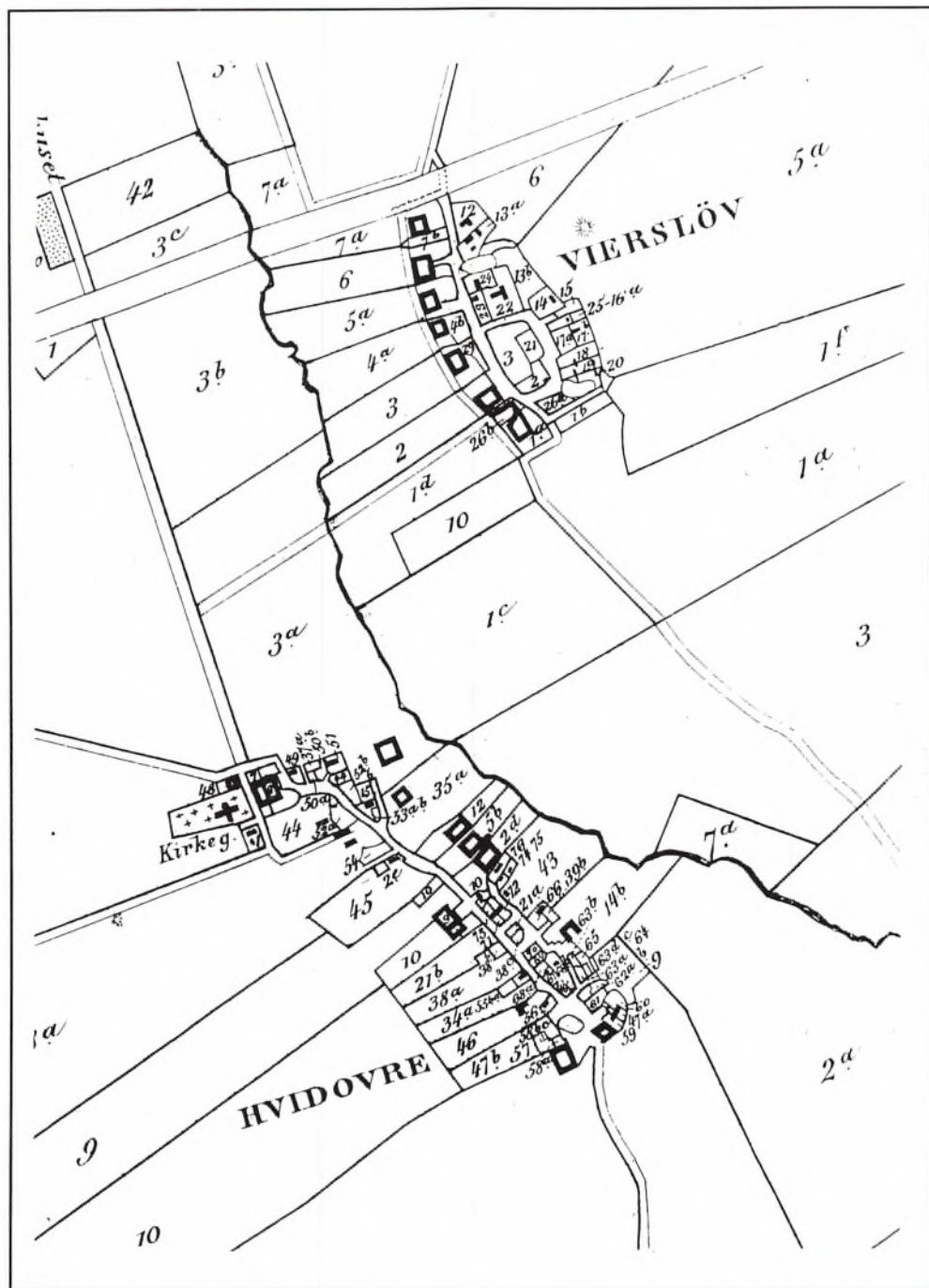
På det første møde den 22. august 1793 med alle 8 bønder til stede, hvor Unsgaard fremlagde sit forslag, fik man afklaret reguleringen af sognegrænserne. Flere forhandlinger fulgte i 1794 med diskussion om mindre rettelser af det foreslåede udskiftningsmønster, og den 30. september 1794 kunne alle 8 bønder godkende det endelige resultat.

Den første udflytning fra byen er allerede startet før dette afsluttende møde. Det er gårdejer Ole Christensen i den indeklemte gård nr. 2, som er i gang med at bygge ny gård ude på sin lod, matr. nr. 8, og den 13. oktober 1794 lader han den brandtaksere. Hvornår den har fået navnet Gammel Østensgaard, er ukendt, men det har i hvert fald forudsat, at også Ny Østensgaard var bygget.

Man kunne have ventet, at de to gårde nr. 3 og nr. 4, som også havde fået jordlodderne matr. nr. 2 og 3 syd for byen, havde valgt en udflytning, men det finder ikke sted.

De valgte begge at forblive i byen og tage besværlighederne med den lange afstand til deres jorder.

For gårdejer Lars Jensen i gård nr. 5 har der ikke været noget valg. Hans jordlod lå øst for Langvaddam, matr. nr. 4, så langt fra byen, at en udflytning var påkrævet, og han byggede sin gård, Søholmegård, tæt ved Roskildevej (nær Alholms plads).

Kort 1820

Udsnit af kort over Hvidovre Sogn, Sokkelund Herred, Københavns Amt, udført efter Matriculens minorerede kort i C. M. Tegnens lithografiske anstalt. Kortet omfatter Vigerslev og Hvidovre byer, men er forstørret op (af sognet mangler Valby og Kongens Enghave). Også her er alle gårdene med.

Fra 1851 foreligger et målebordsblad, som viser, at Vigerslev stadig er præget af sine gårde, 6 i alt.

Ude på bymarken har vi de 3 udflyttere. Desuden skal man lægge mærke til, at jernbanen til Roskilde blev åbnet 1847, hvilket skabte så store vanskeligheder for gårde nr. 6 og 7, at de efter den store brand 1854 valgte at bygge deres nye gårde på deres marker nord for byen.

Fra 1824 får man de første oplysninger, som giver et billede af selve landsbyen, der selvfølgelig omfatter langt mere end gårdenes historie.

1824 udkommer S. Sterms Statistisk Topografisk Beskrivelse over Københavns Amt.

Her får man for første gang lidt oplysninger om håndværkere af forskellige erhverv og indsiddere, der har levet deres tilværelse på den østlige side af bygaden.

På side 210 skriver S. Stern:

Vigerslev by, der ligger N.O. for Hvidovre, omtrent 3/4 mil fra København, har et tilliggende af 739 td.ld. med 33 matr. no. Alt er upriviligeret. Ved taxationen i 1802 blev en td. (tønde) af dette hartkorn vurderet til 600 rdl.

På ovennævnte areal findes 1824 9 selvejergårde:

1 gård	13 tdr.	1 sk.	2 fdk.	2 1/4 alb.	hrtk.
1 -	11 -	3 -	0 -	3/4 -	-
4 -	10 -	5 -	0 -	0 -	-
1 -	7 -	2 -	3 -	2 13/14 -	-
1 -	6 -	0 -	3 -	1 1/4 -	-
1 -	4 -	0 -	0 -	0 -	-

2 selvejerhuse med jord:

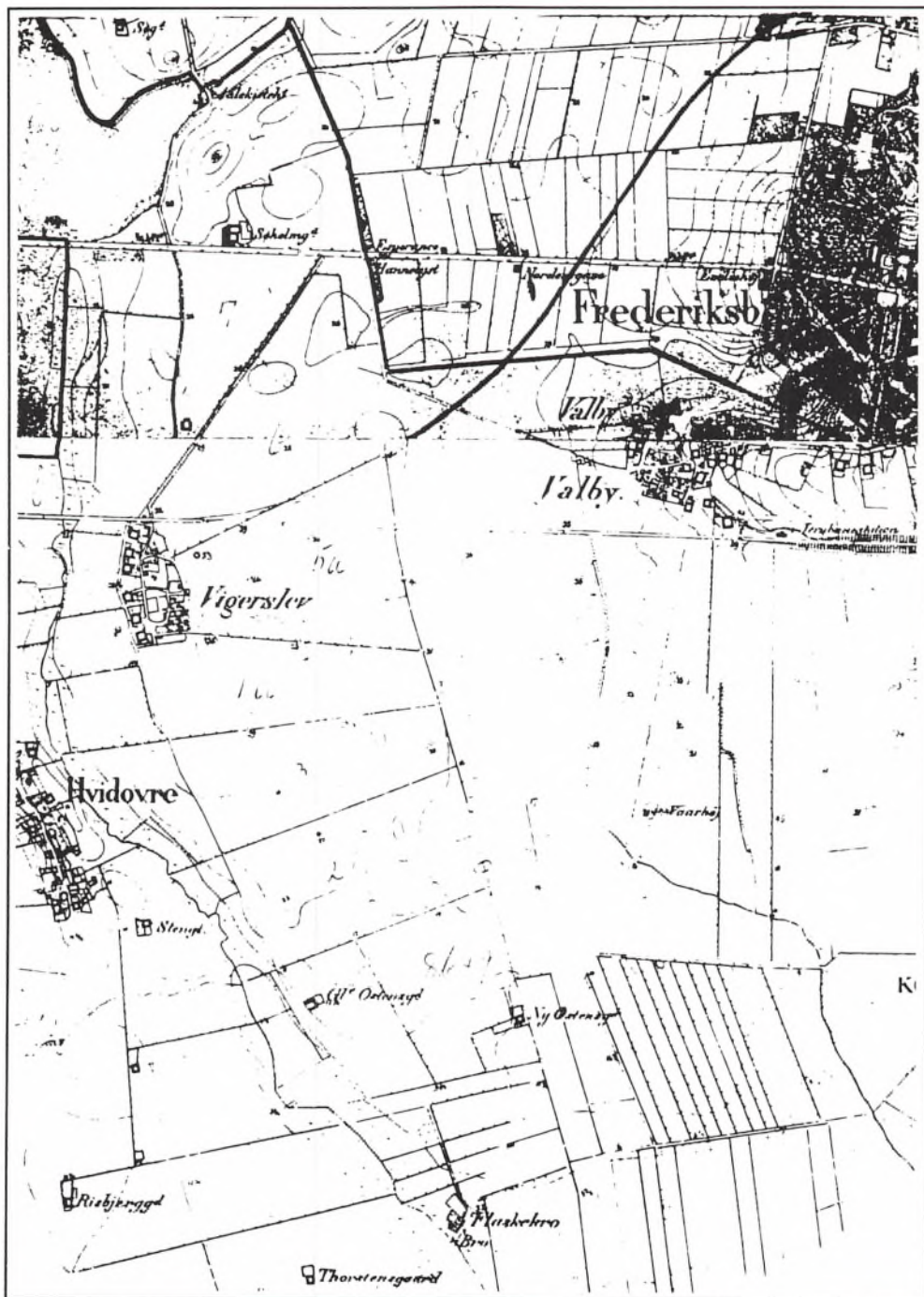
1 hus	3 sk.	0 fdk.	4/7 alb.	hrtk.
1 -	0 -	1 -	1 1/4 -	-

16 selvejerhuse uden jord.

Blandt de jordløse huse kan mærkes Ålekistehuset, der tilhører Københavns Brandvæsen.

Endvidere er der Flaskekroens bygninger (de til denne liggende jorder udgør en af de under Hvidovre by anførte gårde på 10 tdr. 5 skp. 2 fdk. hartkorn).

Ved Flaskekroen ligger et Bomhuus. Bomindtraderne (indtægterne) ere

Målebordsblad 1851

Her er 6 gårde tilbage i byen, idet gårdene nr. 2 bliver til matr. nr. 8, Gl. Østensgård, og nr. 5 bliver til matr. nr. 4, Søholmegård. Den første af dem kommer til at ligge i nærheden af Flaskekroen og den anden nord for den nuværende Roskildevej.

bortforpagtede for en årlig afgift af 360 rbd. sølv.

Af gårdene ere tvende (1824), af husene eet udflyttede.

Byen tæller 30 familier med 188 individer.

Her findes 1 smed, 2 hjulmænd, 2 skræddere, 2 drejlsvævere og 1 skomager.

Af tyende: 18 karle, 18 piger og 9 drenge.

Af innsiddere 5.

Byen ligger dels i Hvidovre, dels i Valby skoledistrikt, og de skolepligtige børns antal er derfor indbefattet under disse byers.

Danshøj

Juleaften hævede Danshøj sig på gloende pæle, og højens beboer, Bjergmanden, var en skrap dreng, der ikke fandt sig i noget...

Knud A. Larsen nævner denne høj i indledningen af sin beskrivelse af Vigerslev, men går ikke nærmere ind på hverken dette oldtidsminde eller andre arkæologiske fund i byen og omegnen, men vi mener, at dette også bør omtales.

Først højen: Den ligger på det område, der hørte under matr. nr. 5, til den gård, der de seneste år er blevet kaldt Danshøjgård.

Ved en forespørgsel til Nationalmusæet 1.12.1988 angående højen lød svaret af 12.12.1988:

Høj fra oldtid, længde 25,00 m, bredde 25,00 m, højde 6,00 m. Arkæologen, der i 1899 beskriver højen, hedder A.P.Madsen. Han nævner tillige, at en trediedel af højen er afgravet mod nord.

Højen bliver fredet 1922, ifølge deklaration nr. 3130-4, som slutter:

En høj fra oldtiden, Danshøj, i ejendommens have. Den er 5 1/2 m høj, 32 m i tværmål. Foden er noget beskåren og let omdannet. Nordre side står ret stejlt som følge af ældre afgravning. I vestre fod er der et mindre indhak med bord og bænke. Op om siden en sneglegang. I toppen et helt nedsænket målepunkt. Overfladen i det hele noget ujævn. Mest er højen bevokset med gran og mindre buske.

Højens nuværende karakter forbeholdes opretholdt. Når træer fældes, må rødder ikke opgraves.

Jeg forbeholder mig, men ikke for følgende ejere, at beskære foden i nordvest, indtil 1 m fra kanten.

Danshøj, 21. november 1921. Søren og Maren Andersen (sign.)

Ved beskadigelser kan Nationalmusæet idømme bøder på indtil 50 (halvtreds) tdr. byg, som tilfalder hjælpe-kassen i sognet !!

1938 udtalte også musæumsinspektør Th. Mathiassen sig om højen efter en såkaldt fredningsrejse.

Det var de officielle oplysninger, men i familierne gik frاسagn om ting, der hændte, når man gravede eller pløjede for tæt på højen.

Danshøj ved Langagervej. Stenene på toppen er anbragt engang i 1930'erne. Foto: NVN

Da skete det gerne, at et dyr, fx en ko blev syg eller døde.

En anden version fortæller, at da bonden gik og pløjede eller gravede i højen, kom der bud hjemmefra, at der var flere af køerne, der var blevet syge, hvorefter han skyndte sig hjem; men da han kom hjem til gården, fejlede køerne ikke det mindste !

Engang, da man pløjede for tæt på, så man, at gården nede i byen begyndte at brænde, hvorefter al videre pløjning straks standsede. Da man kom hjem til gården, viste det sig, at man ikke der hverken havde hørt eller set noget til ildebrand.

Juleaften hævdede højen sig på gloende pæle ! Derfor skulle de huse, der blev bygget deroppe ved, ikke have vinduer ud mod den.

Fra Dansk Folkemindesamling modtog vi et andet sagn om højen. Det findes i I.M.Thiele: Danmarks Folkesagn II (Kbh. 1834) og lyder:

Bjergmandens vante:

Ved Hvidovre, i Sjælland, er der en stor høj, hvori der bor en bjergmand, som hver nat går fra højen, gennem en nærliggende gård ned til åen for at hente vand, og man kan i græsset tydeligt kende hans fodsti.

En morgen, da gårdmanden ville gå ned til sin tørvemose, fandt han på denne sti en vante, der var så stor, at der i tommelfingeren kunne rummes en tønde rug. Da han tog den ind i stuen, morede alle sig derover og var enige i, at den måtte tilhøre bjergmanden.

Og næste midnat, som manden lå og sov, blev han vækket ved en stærk banken på vinduet, hvortil han hørte en høj stemme udenfor, som sagde:

“Vante ven !
giv mig min vante igen;
ellers ligger to af dine heste,
de største og de bedste,
døde i morgen på mosen ! “

Da tog bonden vanten, gik uden for huset, “hang” den på et bjælkehoved over vinduet og slog kors for døren, da han gik ind igen. Næste morgen var vanten borte, og bjælkehovedet fandtes knækket af lige inde ved muren.

Siden den tid har man aldrig mærket noget til bjergmanden! Hans sti groede til og er ikke kendelig længere. Gid han ville dukke op igen og få renoveret sin høj, så ikke det næsten eneste oldtidsminde i området skal forsvinde!

Om disse sagn skal blot bemærkes, at de ikke er særegne for denne lokalitet, men er typiske vandresagn.

Øvrige fund i byen og den nærmeste omegn er få og små:

1. Engdraget 68, Vigerslev - en randøkse og en bronzedolk.
2. Harrestrup Å - en bidselstang af hjortetak fundet i åen.
3. Roskildevej 148 - en hjortetakøkse fundet i tørvelag, 1943.
4. Vigerslev, matr. nr. 2 a - beretning af arkæologen A.P.Madsen om en rund, mindre høj, sløjfet ca. 1879.

Oversigt over fæstere og ejere af de enkelte ejendomme i Vigerslev.

*Bonden Mads Lauridsen giftede sig med kromandens datter i Avedøre -
mens kromanden selv giftede sig med svigersønnens datter
af første ægteskab....*

*En oversigt over Vigerslevs beboere gennem 200-300 år,
viser at familieforholdene ofte var noget udviklede....*

Det kan af registret for den tingbog for Sokkelund herred, der blev udgivet af Landbohistorisk selskab i årene 1956 til 1985 nogenlunde ses, hvem og hvor længe en bonde har siddet på krongodset i herredet.

Jordløse personer er det vanskeligere at datere tilbage i tiden. Derfor vil det mest blive de gamle gårde, vi kan registrere.

Vi forsøger i det følgende en oversigt med det forbehold, at det kan være vanskeligt at stedfæste de pågældende, da jordebøgerne for Københavns len ikke helt opfører fæsterne i samme rækkefølge år efter år.

Som bekendt var alle gårdene på egnen fæstegårde under kronen. Imidlertid udstedes 1767 ved Chr. 7's formæling med Caroline Mathilde det såkaldte "Kongens skøde", hvorved alle bønder under kongens ryttergodser bliver arvefæstere.

Disse gårde har vel oprindelig ikke haft navne. Flere af dem fik deres navn efter, at de var flyttet ud, enten efter udskiftningen o. 1793 eller efter den store ildebrand 1854, hvorimod Danshøjgård først har fået navnet heftet på sig i de allerseneste år, da gården forlængst var væk.

Det er af praktiske grunde, vi benytter navnene på disse gamle gårde i omtalen af de enkelte.

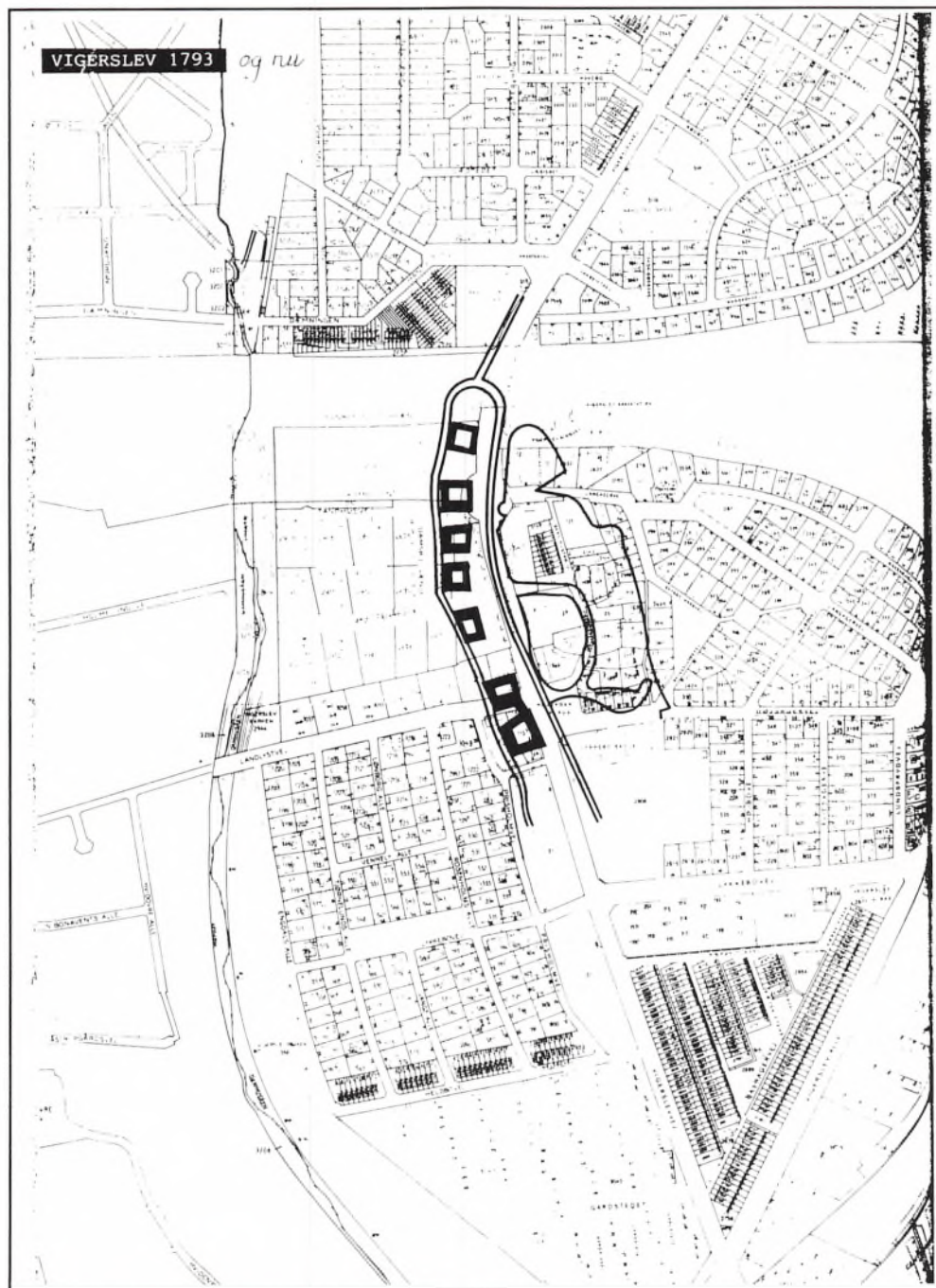
Nedenstående giver en lille oversigt over gårde og huse i Vigerslev og deres ejere op til ca. 1900, hvor byen indlemmes i Storkøbenhavn 1901.

Gård nr. 1 **Vigerslevgård** (senere matr.nr. 1 a)

Oprindelig en meget stor gård, som i 1600-tallet deles i to. Alle lodder med matr. nr.1 (a,e og d) vedrører hovedlodden 1 a.

1611-22 Laurids Pedersen, fæster af hele gården,d.1622
 g.m.Maren, der som enke en kort tid fører gården videre,
 hvorefter den bliver delt.

1622-25 enken Maren Laurids Pedersen (se gård nr.2)

Nutidigt kort med udskiftningskortet indtegnet.

Kortet viser den store udstyknings, der er sket siden byen blev indlemmet i Københavns kommune 1901. Her skete der samtidig en ændring af samtlige matrikelsnumre, idet København har sit eget system her, så alle landsbyens numre blev ændret og ikke umiddelbart kan sammenlignes. Den gamle landsbygades retning kan stadig ses på et stykke af Vigerslevvej.

Det sidste af Vigerslevgård. Gård nr. 1, senere matr. nr. 1a. Bygningen i forgrunden, "Kostalden", var i mange år før nedrivningen indrettet til beboelse. I baggrunden skimtes endnu den røde stuebygning på hjørnet af Vigerslevvej og Prisholmvej. Foto 1938, NVN.

1625- Niels Andersen (Amager)
 efter 1647 g.m.Maren Pedersdatter, d.a.Peder Jensen, Skyttegård
 1662-har Maedtz (Mads) Lauridsen, kaldet Mads skrædder, fra Avedøre,
 fæstet endnu

g.m.1) Margrethe,
 i 1717 iflg. d.a.Jens Pedersen, Landlystg., nr. 3
 KrigsJORdebog. 2) Bente Hansdatter
 d.a. kromand i Avedøre, Hans Jensen Kjøge
 Mads' svigerfader, kromanden bliver iøvrigt g.m. Mads Lauridsens datter Ebelle af 1. ægteskab, så der bliver nogle ret indviklede familieforhold.

Ved matrikuleringen 1682 siges, at der til denne gård hører en frugthave og en kålhav. Det er den eneste, dette siges om.

1767 Hans Madsen, f.ca. 1684, d.1775
 s.a.Mads Lauridsen
 g.m. Ellen Jensdatter fra Skyttegård, nr.4

til 1789 Ole Hansen f. ca.1724-d.1789
 s.a. Hans Madsen
 g.m.Karen Pedersdatter af Valby

1789 Jesper Jensen
 s.a.Jens Jespersen, gård nr. 2
 g.m. 8.2.1790 Karen Pedersdatter, enke efter Ole Hansen

- 1811- Ole Olsen, s.a.gmd. Ole Pedersen, Herlev, hvis 2. søn giftes m. enken på Harrestrupgård g.m. Johanne Jespers datter (Jesper J.)
Ole O. har tilsyneladende svært ved at klare en så stor gård, idet der i hans tid sælges adskillige parceller fra.
- 1846-75 Peder Jørgensen, brandfoged d. 1875 s.a. smed Jørgen Jørgensen g.m. Karen, d.a. forg. Ole Olsen og Joh. Jespers d.
- 1875 Karen Olsd., enken/får adkomst efter mandens død og sælger til
- 1878 Ditlev Henriksen, der var gæstgiver. d. 1884 g.m. Johanne Sophie Andersen, der efter hans død sælger til:
- 1885 Niels Larsen, handelsmand, som sælger til:
- 1888 Niels Gravesen Skriver.
Han er den sidste, der er noteret i realregistret for Kbh's s. birk, og da Vigerslev indlemmes 1901, går området over til en ny jurisdiktion.

(matr. nr. 1 d)

Christian Gotfredsen død 1834, sælger til sønnen

Ole Christiansen
g.m. Christiane Appelrod af Rødovre, f. 1807.
Hendes broder Christian er blind og forsørges af svogeren. Ole Chr. sælger til

- 1861 Carl Johan Olsen, hans søn, havde det lille gartneri på Landlystvej skråt over for Landlystgården.

Gård nr. 2. senere **Gammel Østengård** (matr. nr. 8 a)

- 1625-28 Jørgen Rasmussen, der kommer fra Kbh.
g.m. Maren, enke efter Laurids Pedersen. Han får der ved den ene halvdel af gården. Siges at være en dårlig bonde; flytter tilbage til Kbh.

Gammel Østensgård, matr. nr. 8 på Vigerslevvejen (Flaskekrovej). Her boede smed Møller.

- 1628-30 Oluf Pedersen; mens han har gården, er der i tingbogen en opgørelse for, hvor meget af gården, der tilhører Oluf Pedersen, og hvor meget den anden fæster råder over. Senere foretages en lille regulering af ejendommens areal. - Oluf Pedersen flytter til Hvidovre, hvor han gifter sig til en gård.
- 1630-33 Knud Sørensen Leeg (Læg), er fra Kbh.
Om hans mange processer se senere.
- 1633- Heiden Frederichsen, har haft en gård på Amager, før han kom til Vigerslev. Han har åbenbart haft svært ved at udrede købesummen til Knud Leeg, som flere år efter sagsøger ham for manglende betaling. Se ivotrigt senere.
- 1647- Jørgen Thommesen
- 1662- Jonas Andersen, er fra Valby og svoger til Mads Lauridsen, gård nr. 1
- 1682-88 Ved matrikuleringen deles gården helt i 2 dele.
- 1706- Anders Jonassen, s.a.forg. Jonas A, Har ikke gården ret længe.
- til 1716 Oluf Madsen, dør tidligt. Enken gifter sig med efterfølgeren.
- 1716- Søren Pedersen, f. i Gentofte.
s.a. hjulmand Peder Sørensen
g.m. Oluf Madsens enke

Der er ingen kirkebøger eller fæsteprotokoller fra dette tidspunkt.

- 5.10.1758- Jens Jespersen, er fra Valby.
g.m.1) Anne Margrethe Sørensdatte
d.a.gmd.Søren Nielsen og Sidse Hansd. (Landlystg.)
(Søster t.Kirsten Sørens, g.m.Lars Larsen I,
Danshøjg.)
g.m. 2) Bente Hansdatte fra gård nr.1
- 1792-1803 Ole Christensen, d.1803.
s.a. Christen Pedersen, Hanstedg. (i 1.ægteskab).
g.m. 14.2.1793, Margrethe Jensd.
d.a. forg. Jens Jespersen.
- 1804 Jens Nielsen, ungarl fra Herstedvester.
g.m.1804, Margrethe Jensdatte, enke efter Ole C.

Da byens jorder er blevet udskiftet 1793, er det for nogles vedkommende upraktisk med de store afstande mellem gårde og jorder. Derfor flytter flere af bønderne, bl.a. Jens Nielsen ud, efter at der er bygget på hovedlodden, og resten af det gamle rives ned, idet man har anvendt, hvad man kunne ved nybyggeriet.

Peder Hansen, f. ca. 1787.
g.m.Magdalene Olsdatte, f.ca.1790.
De har 2 døtre. En karl tjener hos dem 1845.

- 1847-64 Hans Jacob Møller, smed, f.i Gladsaxe.
Gården er blevet delt på en sådan måde, at der kun er et ret lille jordareal til denne del, der fra nu af kaldes *Gammel Østensgård og får matr.nr. 8a* .
Jacob Møller fører mange processer både med naboer og med forretnings folk fra København. Han driver både gård og smedie med 2 karle.
- 1864-71 Peder Eggert Møller, s.a.forg., har kun gården kort tid.
- 1871-86 Jørgen Poulsen.
- 1886- Peder Poul Jørgensen, s.a.Jørgen P.?
Han køber tillige matr.nr. 8b og 9 (Ny Østensg.), så at ejendommen igen er samlet.
- 1966 kunne man i et festskrift for Vigerslev Kirke 1941-66 læse flg:
Mange undrede sig, og flere rystede på deres kloge hoveder,

da pastor Keiding og nogle venner købte Gammel Østensgård i sognets yderste del. Den havde før været drevet som restaurant. Det var hans plan her at skabe et samlingssted, et kulturcenter, om man vil, for sognets befolkning. Om hverdagen skulle man mødes til sammenkomster af enhver art og om søndagen til gudstjeneste.

Det gik desværre kun nogle år, tiden var ikke moden til et arbejde af den art, og planerne måtte opgives af økonomiske grunde.

Gård nr. 3. **Landlystgård** (senere matr.nr. 2)

fæste til 1622 Niels Simonsen, se senere.

fra 1622 Jens Pedersen, nævnt i lensjordebogen 1626.
 g.m. Maren Sørensdatte, f. i Solbjerg, d.1671
 d.a. Søren Jensen Snurbak & Ebelle Pigtersd.
 deres børn:
 1) Søren Jensen, overtager gården
 2) Christen " Skyttegård, nr.4
 3) Margrethe g.m. Mads Lauridsen af nr.1
 4) Kirsten g.m. Oluf Jørgensen, gård nr.5
 5) Peder gmd. i Hvidovre
 6) Ebble g.m. gmd. i Hvidovre

ved matriklen 1682

Søren Jensen, s.a. ovenn. Jens P. har gården.

til 1693 Søren Christensen, må iflg. Fæsteprotokollen afstå gården, klarer sig dårligt, "fradøde i armod".

1693 Niels Pedersen, får "frihed for skyld og landgilde et år fra maj 1692 til maj 1693" til at få gården på fode.

1718 Niels's enke er iflg. krigsjordebogen fæster, men hun er ikke nævnt ved navn.

1767-72 Søren Nielsen, g.m. Sidse Hansdatte, om deres døtre se gård nr.2 og 6.

1772 Christen Sørensen.

1779 Unge Lars Jensen
 g.m.Kirsten Christensdatte, Hanstedgård.
 d.a.Christen Pedersen og 1. hustru Johanne Madsd.

Landlystgård og Vigerslevgård, der i 1600-tallet havde endnu en gård kilet ind mellem sig. Foran til venstre lå Niels Jensens ejendom, matr. nr. 10, og bag ved denne ud til nuværende Landlystvej lå Ole Christiansens. Vigerslevvejen, nu Prisholmvej havde tidligere gået forbi det røde stuehus og Ole Christiansens have. Til højre "Kostalden" og et lille brødudsalg. Luftfoto ca. 1938.

Gårdspladsen til Landlystgård. Endnu skimtes de toppede brosten.

Landlystgård matr. nr. 2a. På hjørnet af Landlystvej og Vigerslevvej. I gaggerunden ses ind i Vigerslev stræde. Foto fra ca. 1930.

Hans Christiansen, f.ca.1792 i Vangede, fra Skyttegd. nr.4
s.a. Chr.Godtfredsen (Gotfried)
g.m.1) 1816,enken Kirsten Christensd. 51 år, han 26 år
2) Valborg Rasmusd.(ingen arvinger).

Jens Christensen fra Hanstedgård, d.1878
g.m. Sophie Margrethe Schrydstrup, Hans Christiansens
pleje- og søsterdatter.

Rasmus Jensen, tidligere dræningsmester
g.m. 1882 forg' senke Sophie Margrethe S.

Christen Christensen,
s.a. forg. Gården nedrevet.

- 1.12.1625 iflg. tingbogen er den ældst kendte fæster:
 Peder Jensen, d.ca. 1625
 g.m. Maren Christensdatter, d.ca.1625.
 Ved skifte i tingbogen fremgår det, at de har flg. arvinger:
 1) Jens Pedersen, Landlystgd. (nr.3)
 2) Anne, g.m.Jens Pedersen Krag (gd. nr.5)
 3) Maren, g.m. Niels Andersen Amager (gd. nr.1)
 4) Christen, gårdfæster i Hvidovre
 Ingen af disse børn arver tilsyneladende gården.
 7. marts 1622 er Peder Jensen sættestemmer på tingdagen.

1625/26-37 Hans Olsen, er af familien.

1647 Christen Pallesen (iflg. jordebogen)

iflg. matriklen

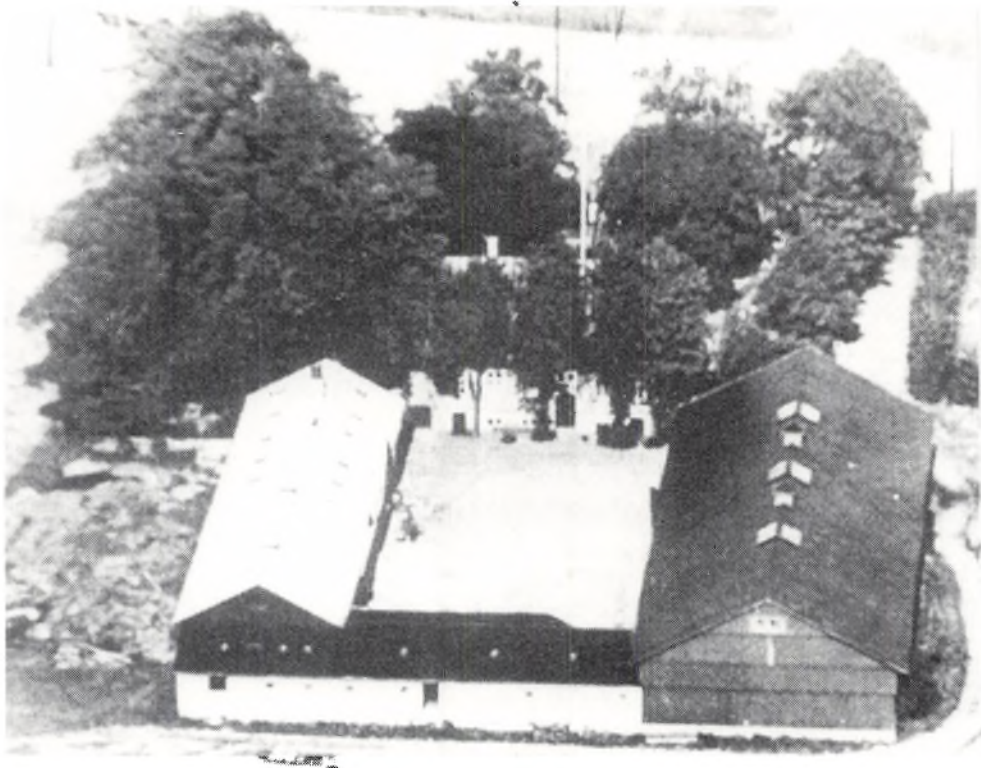
1682-94 Christen Jensen, s.a.ovenn. Jens Pedersen
 g.m.Ellen Nielsdatter.

1694- Jens Pedersen, fra Avedøre
 g.m. 1694, Ellen Nielsd., enke efter forg.

1732 Niels Jensen, s.a. forg. Jens P.
 g.m. Malene Nielsdatter.

Store Vigerslevgård, matr. nr. 3 (den tidligere Skyttegård) på hjørnet af Vigerslev Allé og Vigerslevvejen. Foto efter maleri af N. P. Jacobsen 1890. NVN

Luftfoto af Store Vigerslevgård 1932.

- 1767- Rasmus Laursen
g.m.1) Malene Nielsd., enke efter Niels J.
2) Maren Jeppesdatter.
- 1788-1805 Peder Sørensen
g.m. 1788, Maren Jeppesd., enke efter Rasmus L.
Hjemmelsbrev dat. 15.12.1788
På udskiftningskortet af 1793 står han for ejendommen.
- 1.5.1805-7 Hans Andersen, amtsfuldmægtig, kammerråd.
- 1807-34 Christian Godtfredsen, f.1762-d.1834
født på Den kgl. Fødselsstiftelse
tidligere gårdmand i Lundtofte
g.m. Maren Larsdatter
d.a. husmd. Lars Andersen, Knæbjerget, Vangede.
- 1834-67 Lars Christiansen, f. 1807-d.1867
s.a.forg. Chr. Gottfr. (flere stavemåder)
g.m.1839, Bodil Hansd. af Stenagergd., Vridsløsemagle.

Foto ca. 1890 af Maren og Søren Andersen. Maren var ældste datter af Morten Jensen, Danshøjgård. De solgte Store Vigerslevgård til Københavns Kommune og byggede den røde villa ved Danshøj.

- 1867-70 Christian Gotfred Larsen, eneste søn af forg.Lars C.
d. 1870 - 27 år gl. ugift.
- 1870-75 Oswald W. Bruun, vognmand, køber v. auktion.
Flytter gården ud ved nuv. Vigerslevvej og Vigerslev alle.
- 1875-90 Anders Andersen, Bjergsted,
kalder nu gården Store Vigerslevgård.
- 1890- Søren Andersen, s.a. forg. Anders A.
g.m. 1890 Maren Jensen, Danshøjgd.

Gård nr. 5.

Søholmegård

(senere matr.nr.4)

De første fæstere er lidt svære at datere.

- Ca. 1621 Jens Pedersen Krag (Krage)
g.m. Anne, d.a. Peder Jensen, Skyttegård.
- 1647 vistnok Bjørn Bendsen.
- ca. 1680 Olluf (Ole) Jørgensen, d. 1698
g.m. Kirsten Jensdatter
d.a. Jens Pedersen, gård nr. 3, Landlystgd.
- 1698 Claus Olufsen, d. 1716, s.a. forg.
g.m. Bodil Kiølsdatter af Ejby.
- Christen Nielsen
g.m. 1) enken Bodil Kiølsdatter
2) Birthe Jørgensdatter, enke efter
gmd. Laurids Knudsen, Hvidovre.
- 1766 Jens Mortensen, svigersøn til forg. d. 5. 12. 1784
s.a. kirkebonden Morten Pedersen, Hvidovre
g.m. Maren Lauridsdatter
d.a. forg. Birthe Jørgensd. og Laurids Knudsen.
(Hendes søster g.m. Jens M's broder Peder, kirkebonde
i Hvidovre).

Søholmegård fotograferet omkring århundredeskiftet.

1784

Gamle Lars Jensen, f. 1751- d. 1828. s.a. forg. Jens M.

g.m. 1) 1784 Pernille Larsd. af Ejby, d. 1801

2) 1805 Kirsten Christensdatter.

Da gamle Lars Jensen havde etableret sig ude på Roskildevejen, blev han afkrævet forsikring af såvel den gamle gård som den nye. Den gamle gård lå oprindeligt pænt på række med de andre gårde i byen.

Han måtte imidlertid anmode om nedslag i forsikringssummen, fordi den gamle gård ikke længere eksisterede som gård. Den var revet ned, og man må gå ud fra, at de materialer, der har haft nogen værdi, blev anvendt ved opførelsen af den nye.

Tilbage på den gamle gårdsplads blev kun en enkelt længe og et beboelseshus, der sandsynligvis blev bolig for en

“gadehusmand”, altså en husmand uden jord, der fik sit udkomme ved at arbejde for andre, vel især som daglejer på gårdene.

Gamle Lars Jensens ansøgning om at slippe for den store sum til assurancepræmie blev bevilget.

Gården lå efter udflytningen tæt ved den nuværende Alholms plads og så nær kommunegrænsen, at en parcel af gården hørte til Frederiksberg.

På Hvidovre kirkegård, mellem kirken og østlige indgang findes bevaret to meget fine gravsten over såvel Gamle Lars Jensen som hans søn Jens Larsen og deres hustruer.

23.7.1828 Jens Larsen, s.a. ovenn., f. 1797- d.1852.

g.m. Bendte Marie Jørgensdatter f.1797-1863 fra
Spurvegården i Hvidovre.

Jens L. blev svoger til Hans Chr., Ny Østensgård.

1864

Lars Jensen, s.a. ovenn., f.1834-d.1912

g.m. Birthe Thomsen, f.1837-d.1911.

1899-1910 Jens Peter Friis har gården i forpagtning.

Gården lå i mange år efter udstykningen med en lang længe lige ud til Roskildevejen, mellem Damhussøen og Alholms plads. Er nu nedrevet.

Gård nr. 6.

Danshøjgård

(senere matr.nr.5)

Eschild (Eskild) er ældste fæster.

g.m. Maren, som ved Eskilds død gifter sig med efterf.

Claus Marquardsen (Marcussen), udenbys fra, d.ca 1634.

ca. 1634

Bendt Eskildsen,

s.a. Eskild og Maren. Har tilsyneladende været hjemme på gården hele tiden. Ved Claus's død overtager han først den halve gård og året efter resten. Han vil da ikke hæfte for moderens gæld, hvad han tilsyneladende også slipper for.

1647

Claus Clausen (1), g.m.Kirsten Nielsdatter, d.1679.

1679

Claus Clausen (2), d.1693

1693

Rasmus Poulsen, fra Sparresholm gods.

g.m. forg's enke.- Han køber sig fri fra herskabet på Sparresh. og svarer "skatter og øvrige tyngder" fra 1693 (Vornedskabets tid). Iflg. Krigsjørdebogen har han endnu gården 1718.

1767

Lars Larsen (1), fra Harrestrup, d.1779.

s.a.Lars Sørensen og Pernille Hansdatter

g.m. Kirsten Sørensdatter

d.a. Søren Nielsen og Sidse Hansd. ,Landlystgd. (nr.3).

Danshøjgård fotograferet ca. 1930.

Soldaterindkvartering på Danshøjgård i september 1890.

- 1779 Lars Larsen (2), s.a.forg. Lars L., d. 1827.
 g.m. Margrethe Jensdatter fra gård nr.2
 d.a. Jens Jespersen og Anne Marg. Sørensd.
 Da de er fætter og kusine, bliver de gift ved kgl.
 bevilling, kongebrev. På sine ældre dage overlader han
 gården til sin søn, bliver selv aftægtsmand, men overlever
 ham.
- til 1825 Lars Larsen (3), s.a. forg. Lars L., d.1825.
 g.m. 1) Kirsten Hansdatter, f.1784, d.1818, 6 børn.
 d.a. sognef. Hans Andersen og Sophie Willumsd.
 Lyshøjg.,Valby
 g.m. 2) Maren Christiansdatter, f.1796, d.1854, 5 børn.
 d.a. Christian Godtfredsen og Maren Larsd.,
 Skyttegd. (nr.4).
- 1827-79 Jens Mortensen, f. 1805- d.1879.
 s.a. Gl. Morten Jensen og Ellen Olsdatter, Harrestrupgd.
 g.m. 1827, Maren Christiansd., enke efter forg.,d.1854.
 I dette ægteskab 1 søn Morten.

Der er faktisk 3 hold børn på gården foruden
 2 plejebørn, Lars 11 år og Birthe 6 år, hvis forældre døde
 i koleraåret 1853. På et tidspunkt en ret stor husstand.

1879-99 Morten Jensen, s.a.forg. Jens M., f. 1830 -d.1899.
g.m.Cathrine Hansdatter eller Hansen, som man efterhånden
kalder hende. f.4.12.1832 på Ny Østensgd.
d.a. Hans Christensen og 2. kone Anne Jørgensd.

"Højsager, matr.nr. 278, Langagervej 56. Bygget i 1900 til Morten Jensens enke Cathrine. Gennem næstældste datter Anna Walseth i familien til ca. 1987. Til venstre ses den gamle markvej, man havde troet skulle føres igennem til Valby. Derfor skulle facaderne af de to villaer være mod nord, ligesom de heller ikke gerne måtte have vinduer ud mod højen. Imidlertid kom vejen kun til at gå op til Godsbanestationen.

1899-1913 Hans Chr. Jensen, s.a. forg. Morten J., f.1865-d. 1948.
fortsætter som bestyrer for moderen, indtil gården bliver solgt
til:

1913 Peter Christensen, handelsgartner.

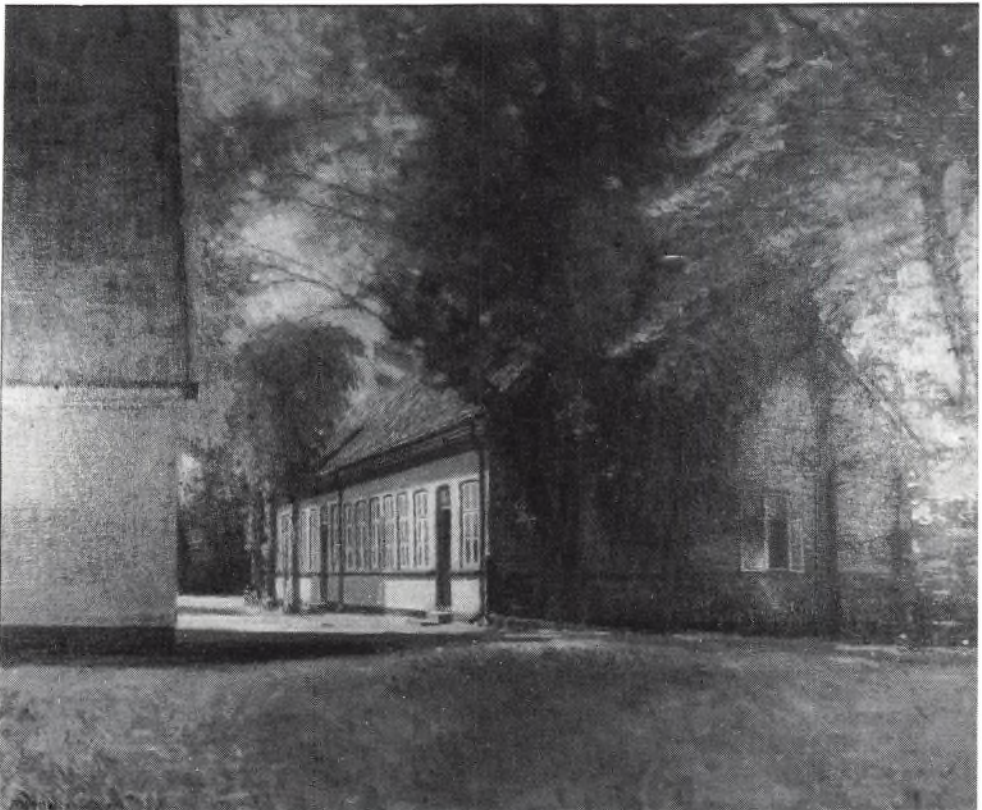
Gård nr. 7. **Hanstedgård** (senere matr.nr.6)

til 1634 ældste fæster Niels Christensen, d.1634 (se senere) .
g.m. Boel, (hun nævnes 11.dec.1634 som skyldner til
Knud Leeg, som nu bor i Rude).

ca.1635 Knud Jonsen, er endnu på gården i 1647 iflg. jordebogen.

1682 Rasmus Laursen, er ved matriklen nævnt som fæster.
Er broder til Mads L. på gård nr.1.

til 1737 Mads Knudsen, d.1737.
g.m. Rasmus L's enke.

Hanstedgård efter udflytningen. Fra indkørslen. Foto efter maleri af Anton P. Andersen

1790-1828 Hans Andersen, gårdmandssøn fra Vallensbæk, 25 år.
g.m. enken Benthe Nielsdatter, 46 år.
Trods aldersforskellen 1 søn i dette ægteskab! Hans Andersen har gården ved udskiftningen 1793, men gården flyttes ikke ud ved denne lejlighed.

1828-65 Christen Hansen, s.a. forg., d.1865.
Han får gården iflg. skøde 5.3.1828. Faderen bliver boende på gården som aftægtsmand. Moderen d.1835.
g.m. 1831 Ane Kirstine Madsd. fra Harrestrupgd.(nr.8).

I dette ægteskab er mange børn, bl.flere:

- 1) Jens Christensen får Landlystgd.
- 2) Hans " " Hyldegd. i Brøndbyvester.
- 3) Peder " " arver gården v.faderens død.
- 4) Lars " " brændselshandel i Nansensgade,
g.m.Birthe Andersen, plejed. af Jens M., Danshøjgd.
- 5) Benthe Christensen, g.m. gmd. Peder Hansen,
Vallensbæk.

1865 Peder (Peer) Christensen, s.a.forg.Christen H.
g.m.1) Ane Margr. Pedersd. fra Vallensbæk
2) Karen Hansen, enke efter gmd./husm.Peder Hansen,
mat.nr.1b og f (på Lykkeboskolens areal,ud til Vigerslevvej).

Christen Peder Christensen, s.a. Peder Chr.

Var den sidste ejer af Hanstedgård. Boede på gården til sin død, selv om jorden forlængst var solgt fra til udstykning.

Selve gården blev udflyttet efter den store brand 1854 og bygget op på stedet, hvor nu Hanstedskolen ligger.

- 1615-47? Hans Lauridsen. Iflg. jordebogen for Kbh's len har han gården i mange år, uden at vi præcis kan sige hvor længe.
g.m. Kirsten Hansdatter.
- 1682 Christen Christensen, er angivet som fæster i Matriklen.
- 1718 Søfren Michelsen.
Han er fæster iflg Krigsjordebogen, men heller ikke her ses hvor længe.
g.m. Bente Clausdatter, hun overlever ham.
- til 1765 (Gamle) Niels Nielsen, husmandssøn fra Ledøje.
Var forkarl på gården, før ægteskabet med enken. Hans død er ikke registreret i kirkebogen, men må være 1765.
g.m. 1) Benthe Clausd., enke efter forg. d.ca.1738.
2) Johanne Jensdatter af Valby, 4 børn.
d.a. gmd. Gl. Jens Nielsen og Karen Jacobsdatter.
1) Niels Nielsen, arver gården.
2) Peder " gmd. i Valby.
3) Jens " " i "
4) Benthe Nielsdatter, se Hanstedgd.

Vægmaleri af Harrestrupgård efter 1854, fundet på et panel under restaurering af en af de mange lejligheder, der senere blev indrettet dels i de store udlænger til gården, dels ved at bygge endnu en etage ovenpå.

Ovenstående billede af Harrestrupgård er fra Valbybladet, ledsaget af artikler om ejendommens tilstand i 1979.

- 1765-84 Niels Nielsen "d.Unge", s.a. forg. d.1784.
 g.m. Anne Hansdatter, er barnløs, overlever sin mand.
 d.a. Hans Madsen, gård nr 1.
- 1784-1808 (Gl) Morten Jensen, d.1808.
 s.a. Jens Mortensen og Maren Larsd. Søholmegd.(nr.5).
 g.m.1) enken Anne Hansdatter. Ægteskabet barnløst.
 2) Ellen Olsdatter, niece til Anne Hansd.
 d.a.Ole Hansen, gård nr.1. 2 børn:
 1) Jens Mortensen, g.m. Maren Christiansd., se Danshøjgd.
 2) Ole Mortensen, gmd. i Valby.
- 1810 Mads Olsen af Herlev , s.a. Ole Pedersen.
 Broder til Ole O. gård nr.1.
 g.m. 1810 Ellen Olsd. enken efter forg.
 1) Morten Madsen, arver gården.
 2) Peder " gmd. i Hvidovre.
 3) Ane Kirstine Madsdatter
 g.m. Chr. Hansen, Hanstedgd.(nr.7)
- 1852-89 Morten Madsen, s.a. forg. Mads O. f.1811.
 g.m. 19.11.1846 Pernille Jensdatter,Søholmegd.
 d.a. Jens Larsen og Benthe Marie Jørgensd.
- 1889 Ole Mortensen, s.a. forg.Morten M. , f.22.2.1849.
 g.m. 17.3.1876 Johanne Martheline Andreasen
 d.a. Andreas Hansen, Vigerslev.
- til 1985 Mads Andreas Mortensen.

Gården bliver i slægtens eje lige til det sidste; men heller ikke her var mere jord tilbage, så gårdens bygninger blev taget i brug til boligformål. Gårdens

Det allersidste billede af Harrestrupgård 1985. Foto: Ole Johnny Sørensen.

nærmeste omgivelser er til sidst anvendt til garager og oplagsplads for brødrene Mortensens vognmands- og brændselsolie-virksomhed.

Ny Østensgård

(matr.nr.8b og 9)

Denne er en del (den største) af gården med det gamle nr.2.

ca.1811-55 Hans Christensen fra Hansstedgård.

Broder til Ole, der er arvefæster af den anden del af gården.

g.m. 1) Anne Cathrine Jensdatter

d.a.Jens Jørgensen, smed i Valby.

2) Anne Jørgensdatter d.a.Jørgen Pedersen,
Spurvegården, Hvidovre.

3) Magdalene Olsdatter d.a. Ole Madsen,
husm. i Hvidovre.

1855

Peder Nielsen, nevø til forg. Hans Chr. f.i Valby.

s.a. Niels Christensen.

g.m. Magdalene Olsdatter, hans farbroders enke, og
overtog gården.

1886

Peder Poul Jørgensen.

s.a. Jørgen Poulsen på Gl. Østensgård.

Disse to gårde blev nu igen samlet til een.

Ny Østensgård, matr. nr. 9, udflyttet nær Gammel Køge Landevej. NVN.

I 1940-erne bygges i den sydligste del af det gamle område, først Ny Østensgårdsskolen og lidt senere Kirsebærhavens Skole.

Niels Jensens ejendom

(matr.nr.10)

Denne ejendom er en af de mindre og har tilsyneladende haft en lidt omtumlet skæbne, ofte som vedhæng til en større ejendom.

Dens hartkorn var på 3 sk. 3 fdk. 1 3/4 alb.

Fæsteren Gunder Ibsen var tillige fæster af gård matr.nr.3 i Hvidovre, og ejendommen her fulgte denne, til Jens Nielsen 1837 frasolgte den til Niels Jensen.

Ved Niels Jensens død ca. 1879 solgtes ejendommen til Morten Madsen, Harrestrupgård, og fulgte derefter foreløbig denne ejendom med matr.nr.7a og 7b + lc. Matr. nr 10 lå pænt side om side med lc.

Peder Hansens ejendom
(Lykkeboskolens grund)

(matr.nr.lb og lf)

matr.nr.lb: 2 fdk. 1 1/4 alb.
" " lf: 2 td. 3sk. 3 " 1 1/4 "

Jens Andreasen var husmand og handelsmand fra Herstedvester.
g.m. Ane Pedersdatter her fra sognet.

23.8.1854 Peder Hansen køber matr.nr. lb af Jens Andreasen.

20.12.1854 " " " " lf " Peder Jørgensen.
Skøde læst.

23.6.1882 Skifteudskrift for begge matr.nr. som adkomst for enken Karen Olsen.

22.10.1884, Vielsesattest som adkomst for gdr. Peder Christensen,
Hanstedgård, der giftede sig med P. Hansens enke.

Peder Hansens ejendom. Her ligger nu Lykkeboskolen, der blev indviet i august 1942. I baggrunden skimtes Vigerslev kro.

Flaskekroen ved den gamle Køge Landevej. Til venstre Bomhuset, midt for rejsestalden og til højre selve kroen.

Flaskekroen

(matr.nr. 11)

Som kilde hertil har vi benyttet bogen om Beringgård af Sv. Å. Sørensen og H.O.Nordlund, udg. af Lokahist. Arkiv for Hvidovre 1976.

Ejendommeligt er det, at kun et ganske lille areal af Flaskekroens tilliggende hører til Vigerslev, mens størstedelen af arealet er matr. nr. 17 af Hvidovre by og sogn.

Da man oprettede kroen iflg. kongelig bevilling af 18.3.1728, til lagde man den samtidig et ret stort jordareal på Hvidovre mark. Dette var som al bondejord inden udskiftningen meget spredt beliggende, hvad der gavanledning til, at den daværende kromand Anders Jensen søgte og fik udskiftet jorderne af fællesskabet til de øvrige Hvidovre-bønders store harme.

Selve krobevillingen blev givet lige efter den "nye" Køgevejs anlæggelse. Tidligere gik trafikken over Avedøre, hvor der fra gammel tid var kro, også her i forbindelse med gårdbrug.

Navnet på kroen har ikke noget at gøre med en flaske i sædvanlig betydning, men er navnet på en flad, våd engstrækning ved Harrestrupåens udløb i Køge Bugt.

- 1728-14.3.1757, Thomas Hansen, regimentsskriver og administrator af ryttergodset, er l.bevillingshaver.
g.m. Ane Cathrine Steensdatter, d.1757.
Thomas Hansen måtte påtage sig at bygge bro over Harrestrup åen mod at få bompengge af passerende køretøjer: en karet-4sk., en bondevogn-2 sk. Endvidere tilladelse til at bygge et hus med krohold.
- 1741 Anders Jensen, f.1715, d.1780. Ansat på kroen t. Mikkelsdag.
1742.16.3. får forpagtningskontrakt.
1758 får kgl. bevilling som kromand.
1759 får arvefæsteskode på gård nr.8 af Hvidovre. Han har købt krobygningerne af kongen og får samtidig bryggeribevilling. Der er ikke tale om bevilling til at destillere brændevin, men det var måske underforstået.
- 1780 Jørgen Peitersen, svigersøn.
g.m. Anna Elisabeth Andersdatter.
Jørgen P. driver Jorden, til Anders Jensens enke dør.
- 1787 Hans Knudsen, gmd. i Vanløse, køber kro og jordarealet.
Til selve kroen hører knap 2 td. land,
d.v.s.matr.nr.11 af Vigerslev.

Her lå Flaskekroen indtil 1961 - ved den sydlige ende af Vigerslevparken - til den måtte vige for Køgevejens sidste udvidelse. Foto 1987 NVN.

Skytteforeningen for Hvidovre, Vigerslev og Valby samlet ved Flaskekroen. Bagerst til højre og venstre ses brødrene Zingenberg.

1810 Knud Borup, kromand, tidl. Skovshoved kro.

1812 Johan Frederik von Passou.

Der sker hyppige ejerskifter i denne vanskelige tid, hvor der kommer statsbankerot, landbrugskrise m.m. Ikke alle har vel heller haft lige god forstand på krodrift. De fleste drev kroen ved forpagtere.

Omkring 1845, efter at kroen var nedbrændt, blev den forpagtet ud til Jeremias Schrøder, den tidligere ejer af bomhuset, som solgte dette til Anders Zingenberg, hans svigersøn, der nu stod som bomforpagter og pranger.

1901 blev Flaskekroen ved salg skilt fra selve landbruget, hvilket kan læses i den lille beretning om Beringgård, som omtales i begyndelsen.

Også kroens bygninger forsvandt, nedrevet lidt efter lidt. Sidst forsvandt selve krobygningen i 1961, og arealet indgik i Vigerslevparken.

Vigerslev smedie

(matr.nr.12 og 13a)

ca.1800: Smeden Jørgen Pedersen har 3 sønner, Ole, Jørgen og Peder.

1837.13.12. Jørgen Jørgensen(2), f.1799-d.ca.1889.søn nr.2 af ovenn.
g.m. Abelone Larsdatter af Avedøre.

d.a. gmd.(unge) Lars Pedersen og Anne Pedersdatter.

Han overtager smedien efter sin fader. Den gamle smedie
umiddelbart syd for banen ved gadekæret nedbrændte 1854,
men blev opbygget på samme sted.

1889.6.2. Abelone, hans enke får adkomst til smedien, men overdrager
den samme år til

1889 Ole Pedersen, smedemester.

(matr. nr. 13b)

Ole Jørgensen, f.1794 bor som nabo til smedien.I realregistret
står, at Ole Jørgensen har fået fæstebrev på stedet matr. nr.
13b d.4.6.1803. Ole kan på dette tids punkt kun have været
ca.9 år, så fæsteattesten må nok gælde hans fader, den gamle
smed Jørgensen, eller evt. hans bedstefader?

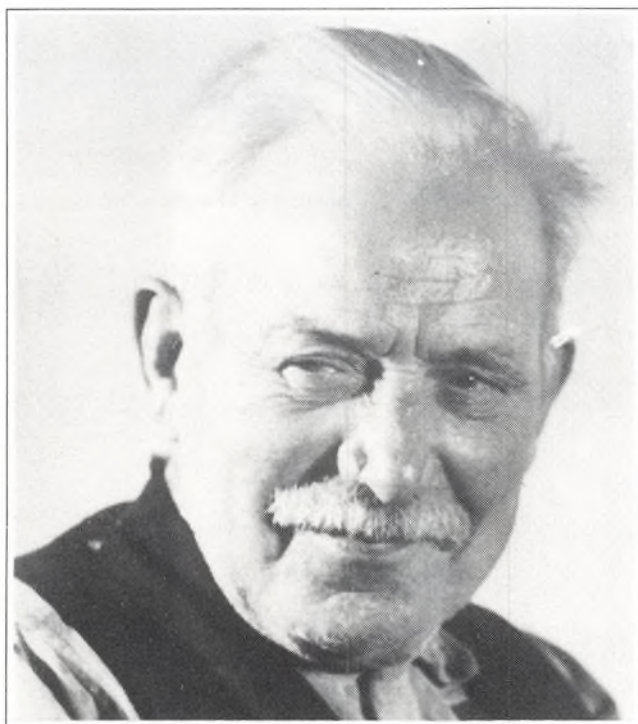
Til hans hus hører højst et par tdr. land, så Ole J. arbejder som
hjulmand . Ved branden 1854 hører vi, at han arbejder på
"Jernbanegården".

Smedien, efter et maleri af Anker Laybourn Petersen. Affotograferet af NVN.

Gavlen af smedien med den tidligere smed Jørgen Jørgensens mærke "J.J. - 1854" over loftslemmen. Foto : A. Laybourn.

Smed P. Ole Petersen, som overtog smedien i 1908. Født 1879 - død 1967. Foto af A. Laybourn Petersen

Sønnen Ole Olsen er tjenestekarl. I 1850 opgives han at være 22 år og indkaldt til "armeen".- Det er under 3-årskrigen 1848-50.

1881

Morten Jensen, Danshøjgd. køber ejendommen ved auktion. Ved hans død 1899 overgår den til hans enke Cathrine, som da bygger "Højsager" ved siden af "Danshøj".

Smedien efter branden 1854, på hjørnet af Vigerslevvej og Langagervej, i baggrunden bane-overskærringen. Foto 1935

Beboere fra Vigerslev på sommertur ca. 1916

Øverste række fra venstre:

Th. Hofmann Hansen, købmand, Christen Hansen Christensen, gårdmand Hanstedgård, Jørgen Petersen, mælkeforpagter, Vigerslev Stræde 9, Christen Christensen, gårdmand Landlystgård, Mads Mortensen, gårdmand Harrestrupgård, Aksel Mortensen, søn fra Harrestrupgård, Ingeborg Mortensen, fru på Harrestrupgård, Svensk pige, barnepige på Harrestrupgård.

Mellemste række fra venstre:

Købmand Hofmann Hansen's frue, Inge Hofmann Hansen, datter, Ellen Christensen, frue Landlystgård, Hedvig Christensen, frue Hanstedgård, Jens Christensen, søn Landlystgård, Sofie Margretha Schrydstrup, Landlystgård, mor til Christyen Christensen, Amalie Strandborg, Hanstedgård, mor til Hedvig Christensen, Karen Mortensen, datter Harrestrupgård, Oline Mortensen, datter Harrestrupgård.

Nederste række fra venstre:

Erik Mortensen, søn Harrestrupgård, Jørgen Hofmann Hansen, købmandens søn, Svend Christensen, søn Landlystgård, Knud Mortensen, søn Harrestrupgård, Poul Mortensen, søn Harrestrupgård, Karen Margrethe Christensen, datter Hanstedgård, Ellen Mortensen, datter Harrestrupgård, Ebba Christensen, datter Hanstedgård, Margrethe Christensen, datter Landlystgård.

De følgende ejendomme er meget summarisk behandlet her:

(se bykort 1882)

Matr. nr. 14

1829-65 Søren Larsen, gartner
1865-68 Mette Sophie Jensdatter
1868-1900 Mette S.J. gifter sig med Ole Peder Nielsen (tømrer?)
1900 Jens Peter Nielsen

Matr. nr. 15

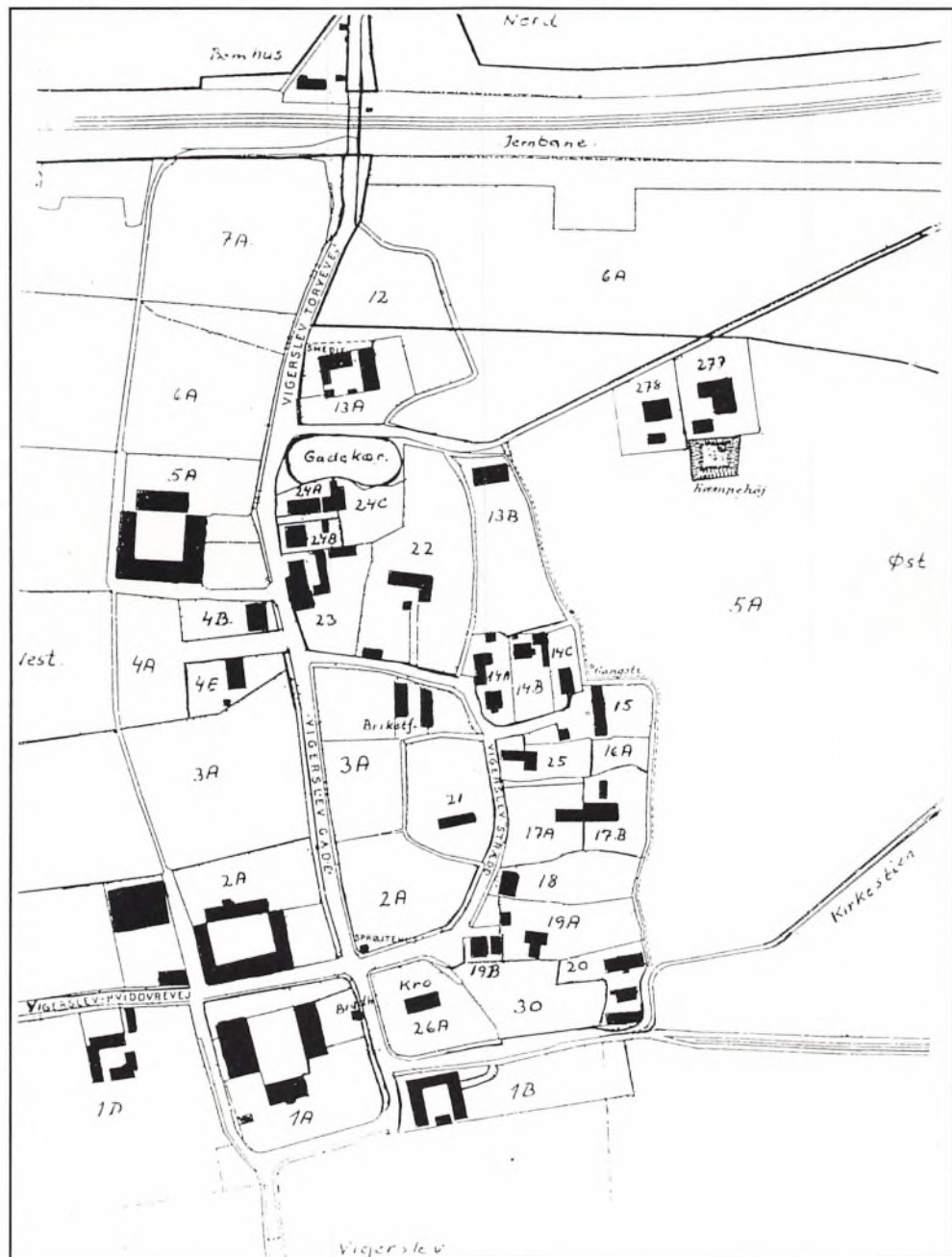
Til 1853 Hans Albert Clemmensen, slagter
1853-74 Ole Hansen
1874-95 Carl Fr. Chr. Petersen, slagter, fader til Storm P.
1895- H.P.Mortensen, slagter

Matr. nr. 16b

Til 1854 H.C.Clemmensen, husmand, slagter
1854-76 Joh. Fred. Michelsen, slagter
1876-77 Hans Petersen, tømrermester
1877 i 5 md Ole Jeppesen
1877-84 Jørg. Julius Mouritzen, slagter
1884-95 Carl Fred. Chr. Petersen, slagter
1895 H. P. Mortensen, slagter

Vigerslev Stræde 17, matr. nr. 15. Kunstneren Robert Storm Petersens barndomshjem. Foto 1887.

Kort over Vigerslev By 1907

3 gårde tilbage i bymidten, Vigerslevgård, Landlystgård og Danshøjgård. Desuden adskillige mindre gårde og huse, f.eks. matr. nr. 1d, hvor der var gartneri (Carl Olsen) og matr. nr. 1b. Per Hansens sted (her ligger nu Lykkeboskolen) Endvidere bemærkes matr. nr. 12 og 13, hvor der var smedie med et lille jordtilliggende. De fleste matr. numre er fra matrikuleringen 1844, men der er et par nyere med, 277 og 278, bygget på udstykninger fra Danshøjgård. Disse numre har stederne først fået efter indlemmelsen i Københavns kommune 1901.

Vigerslev Stræde 23 og 25, matr. nr. 17b og a. Foto 1968 NVN.

Matr. nr. 17b og 16a

Til 1851 Hans Olsen
 1851-74 Niels Hansen, død 1874
 1874-94 Enken Sidse Marie
 1894- Jens Chr. Valentin Nielsen, tømrer

Matr. nr. 17a

Til 1851 Hans Olsen
 1851-95 Peder Hansen
 1895- Enken sælger (Ane Hansen, f. Christensen)
 1895-97 Hans P. Petersen, bryggeriarbejder
 1897- Hans Nicolai Friis

Matr. nr. 18a

Til 1851 Jørgen Nielsen
 1851-72 Anders Sørensen, død 1872
 1872-81 Enken Bente Marie Sørensen, død 1881
 1881-82 Christian Nielsen, arbejdsmand, medarving
 1882- Søren Gregersen, husejer

Matr. nr. 18b

Til 1847 Christopher Christiansen
 1847- C. Wilh. Boiesen

(3/4 alb. jord lægges til matr. 18a)

Matr. nr. 19a

Til 1847 Christopher Christiansen
1847 C. Wilh. Boiesen
1851 Joh. Georg Gabe, glarmester, født i Kbhvn. 1802.
Gift med Inger Marie Karoline Stårup.
1873 Enken overtager
1877 - 90 Prop . Anders Andersen
1890 - 96 Søren Andersen
1896 - Ander s Emil Ol sen

Matr . nr . 20

Til 1853 Carl Kønig, C. E. Eigtved, er enken
1853 Andreas Nielsen Frydendahl
1871 Hans Christensen, arbe j dsmand

Matr. nr. 21

1835 dør Ole Christensen
1835-60 Jens Pedersen
1860 Peder Jensen Lindholm. Død 1873
1879 Hans enke, Birthe Johanne Bentsen, g. m. 1879
Andreas Christen Møller
1884 Peder Pedersen, arbe j dsmand . Død 1900 .
Hans enke, Ane Johanne Pedersen, f. Jensd.
overtager stedet.

Vigerslev Stræde, til højre nr. 27, Gregersens Minde (matr. nr. 18).

Vigerslev Stræde 6, matr. nr. 22, Christian Husmands hus. Foto ca. 1928. Fra Laura Walseth, som er født i huset 1899.

Matr. nr. 22

1840 Hans Olsen dør. 1840
Hans enke sælger til Jens Christensen (Chr.Husmand).

Matr. nr. 23

1844 Hans Jensen dør . Enken Magdalene Jeppesd. sælger til:
1844 Andreas Hansen . Død 1896
Enken sælger til Alex Wrem, mælkeforpagter.

Matr. nr. 24

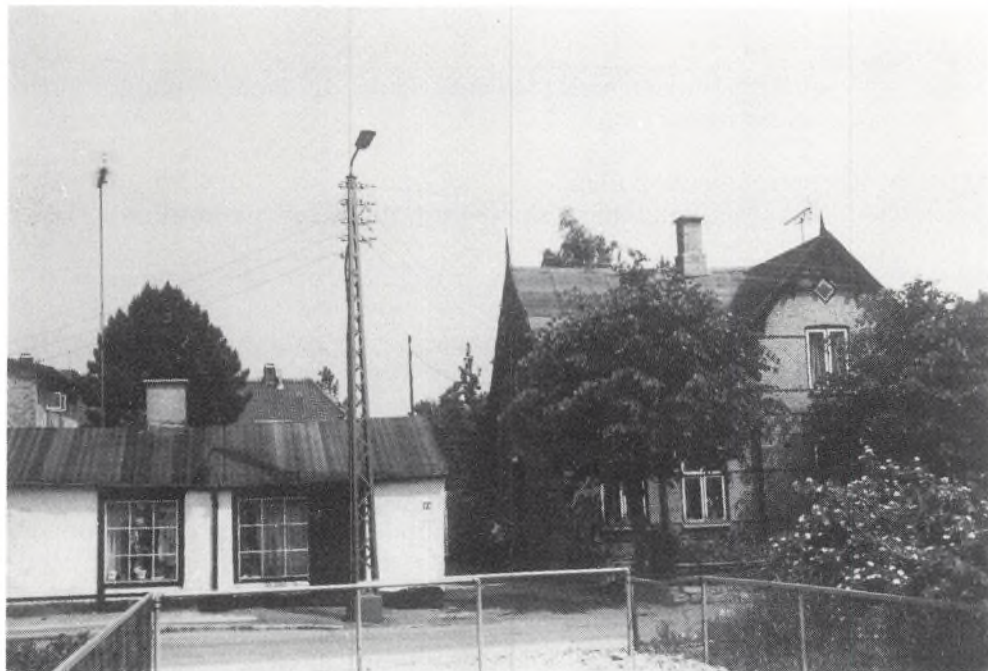
1854 Hans Pedersen, skomager (indebrænder)
1854 Jens Hansen. Dør 1888. Der sælges til:
1888 Ole Peder Nielsen, tømrer
1895 Andreas Fred. August Hertz, slagter.
Enken, Maren Kirstine Hertz, født Nielsen, sælger til:
1897 Claus Hansen, slagter, pølsefabrikant.
("Roskilde Landevej").
1900 Morten Peter Johannsen, høker.

Matr. nr. 25

1836 Jens Aagesens enke, Maren Rasmusd. sælger til
1836 Søren Christiansen
1871 Hans søn, Christian Sørensen.

Vigerslev Stræde 19, matr. nr. 25, mælkeforpagter Jørgen Petersens hus, senere Jacobsens hus. NVN.

Vigerslev Stræde 19, matr. nr. 25. Foto 1980. NVN

Ålekistehuset ude ved Damhussøen, matr. nr.28, hørte også til Vigerslev, om end under Københavns Vandforsyning. Foto 1895.

Matr. nr. 26a Se Vigerslev Kro.

Matr. nr. 26b

1854 Anders Hansen sælger til gmd. Peder Jørgensen og følger videre under matr. 1a.

Matr. nr. 27 Bomhuset v. banen.

Hører sammen med Skyttegård, matr. nr. 3 a indtil

30.6.1887 Anders Andersen overdrager ejendommen til Statskassen.

Matr. nr. 28 Ålekistehuset v. Damhussøen.

Hører under Københavns Vandforsyning.

Matr. nr. 29 Gadejord, som ikke har tilhørt nogen.

Sælges 1858 til gmd. Lars Christiansen, Skyttegård.

I øvrigt er i årene efter 1800 solgt en del smålodder fra gård nr. 1, ligesom der også er blevet handlet med gadejord bl.a. fra den ca. 1800 udflyttede Søholmegård, matr. nr. 4b m.v.

Også Jernbaneselskabet har opkøbt jord, som nu sælges tilbage i november 1869

De første ejere har ikke antydning af krohold.

- til 1854 Anders Hansen, husmand og væver.
 Iflg. realregistret første mand på stedet. Han afhænder huset til
- 1854-68 Niels Lund, kantor.
- 1868-74 Otto Petersen, tobaksfabrikant.
- 1874-90 Anders Andersen, ejer af matr. nr.3a.
- 1890-93 Søren Andersen, s.a.forg., overtager både gård og hus.
- 1893- Ole Ludvigsen, værtshusholder, køber og opretter
 formodentlig kroen.

Vigerslev Kro på hjørnet af Strædet og Vigerslevvej, matr. nr. 26a. Huset er fra 1792. Forrest ses kromand Niels. Foto 1915.

Håndværk og andre erhverv

Det kan undertiden være interessant at finde ud af, hvilke håndværkere, en lille landsby som Vigerslev har haft, men det er klart, at når der er en så stor by i nærheden som København, hvor det vrimler med såvel handlende som håndværkere, så er det kun enkelte personer, der vil kunne leve af at drive håndværk med så begrænset en kundekreds.

Handlende i den forstand som høkere eller købmænd har der sikkert ikke været tale om i ældre tid, dels fordi der fra gammel tid var et såkaldt læbælte for handel, dels fordi en meget stor del af, hvad der var brug for produceredes hjemme: brød, øl o.s.v.

Håndværk: I det første register over folk i Vigerslev - det går fra 1621 til 1630 - er der meget få, der kan registreres som håndværkere, nemlig en skrædder og to, der kaldes hjulmænd. Jeg savner her to karakteristiske håndværk, en smed og en væver.

Omvandrende handlende var almindelig før i tiden. Her en sildekone ved den nu aldeles ødelagte villa til Danshøjen. Foto ca. 1910

Købmand Thorvald Hansen foran sin butik, Vigerslevvej 115, matr. nr. 23. Den lå skråt over for den genopbyggede Danshøjgård. Til højre indkørsel til strædet og bagest ses kroen. Imellem disse det åbne "gadeland". 1910.

I registeret for den resterende periode er det ikke bedre. Måske har befolkningsunderlaget for flere håndværk været for lille, for Hvidovre har begge de savnede håndværk, vævere og en smed. Det samme gælder for Valby, hvor der også på et tidspunkt nævnes en møller i Valby Mølle - ellers var man henvist til møllerne på Københavns vold.

Også nydelsesmidlerne kunne man for en stor del klare selv, omend der foreligger krav på penge, der skyldes til københavnske bryggere, der nok kunne producere et bedre bryg.

Brændevin kunne også fremstilles hjemme, selv om det måske blev en slem gang hybenkradser. Det blev fra 1697 forbudt at fremstille brændevin hjemme, men indtil da har det tilsyneladende været lovligt. Det var kun, hvis man skulle have finere sager, såsom "fransk brændevin", d.v.s. cognac, at man måtte anskaffe det fra byen.

Hvorvidt man på landet har drukket vin, tør jeg ikke sige, men at man har kendt det, er sikkert nok. Derfor har man vel også de sjældne gange, man ønskede det, måttet købe i byen.

En enkelt gang er nævnt en Morten Kromand i Vigerslev, men jeg er ikke sikker på, at han har drevet kro med bevilling. Der var kro i Valby, og der var i Hvidovre, men jeg tvivler på, at man har ment, at der kunne være behov for en i den lille by.

Folketællingen 1850 viser, at byen nu er godt forsynet med håndværkere o.a.:

2 smede er nævnt

Glarmester Gabe

Christen Hansen, brødmænd og indsidder, i et lille hus overfor kroen. "Brødhandel".

Hjulmand, Niels Hansen, matr. nr. 16a og 17b.

Peder Hansen, matr. nr. 17a

Slagter Michelsen og mange flere. Se fortegnelsen over mindre ejendomme.

Hørsvinger

En skomager

Prangere: Zingenberg, bor i Bomhuset ved Flaskekroen. Jesper Hansen i byen.

Syersker

Vævere

Ålekistehuset. Husfaderen angives som opsynsmand ved Damhussøen.

2 banevogtere efter banens åbning 1847 mellem København og Roskilde.

Kirker

Vigerslev (og Valby) hørte fra gammel tid til St. Clemens landsogn. St. Clemens Kirke lå ved den nuværende Frederiksberggade, og den tilhørende kirkegård strakte sig fra nuværende Rådhusplads til Mikkel Bryggersgade i en skæv firkant op mod Vestergade. Den blev revet ned på reformationstiden og sognet delt mellem Vor Frue Kirke og Helligåndskirken.

Landsbyerne - foruden de nævnte også Solbjerg og Nyby lagdes til Frue Kirke, og en kapellan fra denne kirke skulle vistnok bo i Hvidovre.

Efterhånden blev det skik at søge til Hvidovre Kirke, også fordi visse af Vigerslevs og Valbys bønder var lidt længe om at komme hjem fra kirke, fordi de fandt på at besøge værtshusene på Vesterbro på vejen hjem, hvad myndighederne ikke brød sig om. På vejen til Hvidovre var der ikke så mange fristelser.

Hvidovre kirke blev ødelagt under krigen med Sverige 1657-60 tillige med gårde og huse i de tilhørende byer, men kirken blev forholdsvis hurtigt bygget op igen.

1747 løstes den upraktiske forbindelse med kapellaniet ved Frue Kirke helt, og i stedet lagde man Hvidovre, Valby og Vigerslev under sognepresten til Frederiksberg.

Vigerslev Kirke blev opført 1941. Den første sognepræst var pastor Keiding. Foto 1984 NVN.

Dette medførte tillige, at Frederiksberg og Hvidovre sogne oprettedes som fælles sogneforstanderskab fra 1844, men denne forbindelse blev opløst allerede i 1857 - dog bibeholdtes den kirkelige forbindelse til 1891.

Da byggedes Jesuskirken i Valby, og Vigerslev kom til at høre til det nye Valby sogn.

1912 blev Timotheus sogn udskilt fra det, og hertil kom Vigerslev til at høre.

1939 byggede man Ålholm Kirke.

1941 Vigerslev Kirke.

1964 Margrethekirken som en midlertidig kirke (på Ny Østensgårds grund) - se denne side

Vigerslev-området er nu delt i 3 sogne.

Skoler

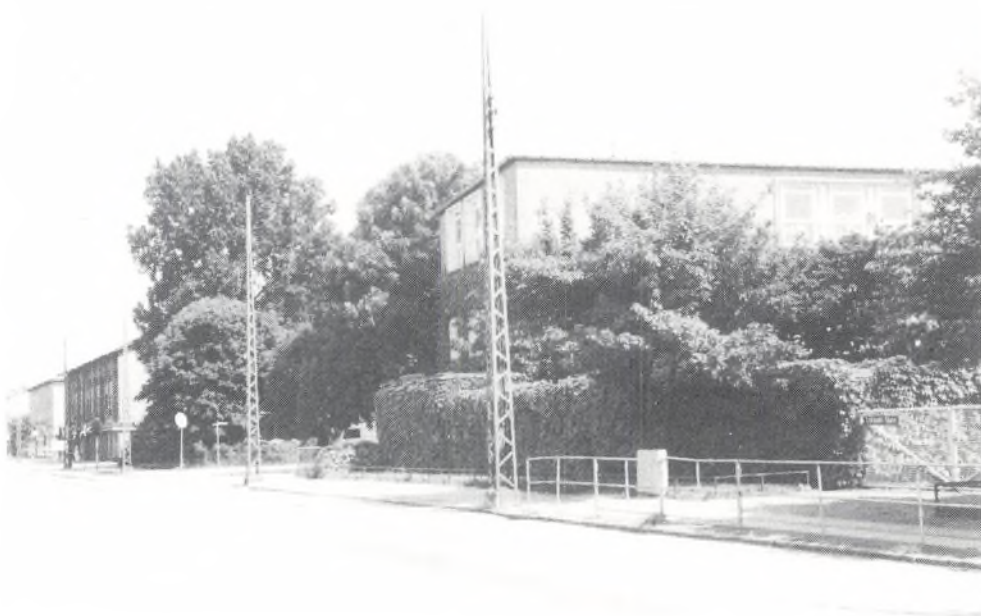
Skolemæssigt var Vigerslev delt mellem Hvidovre og Valby.

Begge skoler var rytterskoler og eksisterer for så vidt endnu: Valby som en del af biblioteket, og den gamle rytterskole lige ved kirken i Hvidovre har i årenes løb været udlejet til private personer, således til billed huggeren Petersen Dan, skaberen af "Holger Danske" på Kronborg. Senest er den gennemrestaureret og indrettet til Lokalhistorisk museum?

Det skal lige tilføjes, at i Hvidovre fandtes også en lille pogeskole - med en lærermutter, og ude ved Roskilde vejen havde sadelmager Pechüles datter dannet en lille privatskole i slutningen af 1800-tallet.

Da man indlemmede Valby og Vigerslev i Københavns Kommune i 1901, måtte tilhørsforholdet til Hvidovre også ændres, og man måtte i første omgang udvide Valby Skole meget kraftigt. Senere byggede man skolen på Vigerslev Alle, og med det voksende befolkningstal i Vigerslev fulgte, at man byggede Ålholm Skole (først kaldet Skolen ved Skellet), og senere igen Lykkebo Skole (indviet 1942); og så fulgte i rask fart 3 skoler mere: Ny Østensgårds Skole og næsten som en tvillingskole til den, Kirsebærhavens Skole. Endelig nord for banen byggedes Hanstedskolen.

Børnetallet har imidlertid ikke holdt sig oppe på de store højder, så man begynder nu at diskutere, hvilke af disse skoler, der skal nedlægges.

Lykkeboskolen på hjørnet af Højsagervej og Vigerslevvej, blev indviet i august 1942. Foto 1984.
NVN

Den nyetablerede bus, linie 21 er på vej fra Hellerup mod Toftegårds plads i Valby og passerede det gamle sprøjtehus på hjørnet af Strædet og Vigerslevvej. Foto 1934, Jørgen Jacobsen.

Vigerslev i dag

I en stærk vestenstorm 18. september 1854 nedbrændte de 3 nordligst beliggende gårde i byen sammen med 7 huse øst for bygaden.

De to af gårdene, Harrestrupgård og Hanstedgård, blev genopbygget på modsatte side af jernbanen. Danshøjgård blev genopført på sin tomt syd for banen.

I 1901 blev Vigerslev indlemmet i Københavns Kommune sammen med bl.a. Valby.

Når man i dag kommer til Vigerslev og krydser jernbanen, befinder man sig i en typisk forstad til København. En sammensurium af villabebyggelser, boligkarreer, forretninger og åbent parkareal.

Landsbyen med dens gårde langs bygaden og raden af småbebyggelser overfor er væk.

Vigerslevvej set op mod baneoverskæringen, før den nye, store viadukt anlagdes samme sted.
Foto 1934.

Broen over Vigerslevvej. Foto 1937 Jørgen Jacobsen.

Beretninger fra Vigerslev

De gamle tingbøger fra 1600-tallet bringer os på nært hold af dattidens Vigerslev-borgere, når de bragte deres indbyrdes kævl og kiv til tingstedet. Der er store og små sager; om eng-rettigheder, stjålet tørv og tømmer, hestetyveri og kvægtyveri, men også om druk, hor og mord - og så var der karlen der skar halen af een af bondens heste....

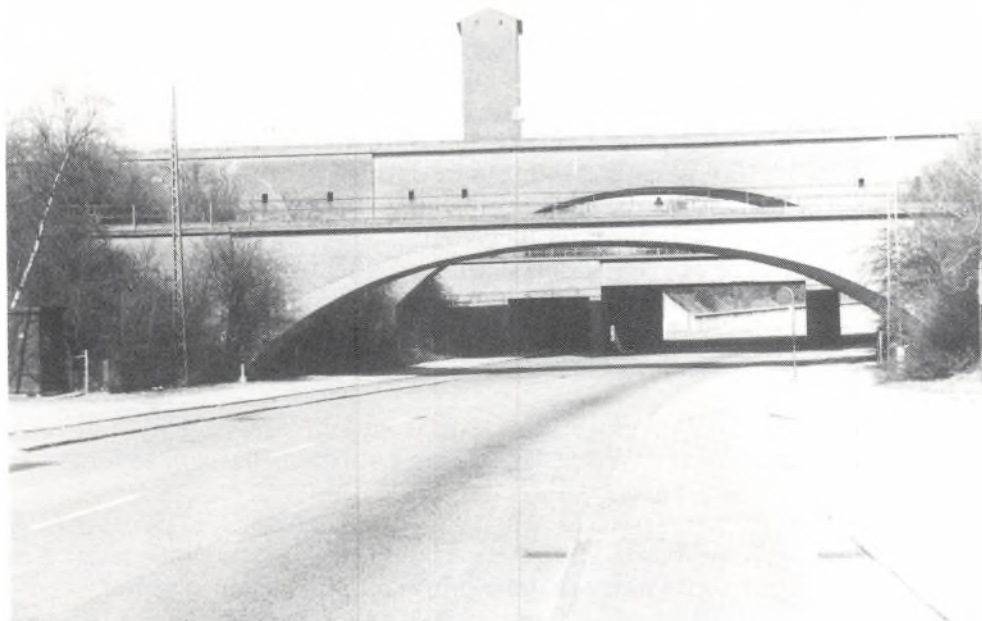
På grundlag af tingbøger fra ca. 1622-36, udgivet af Landbohistorisk Selskab.

En meget stor del af de retsmøder, der beskrives i tingbøgerne, drejer sig om gæld. For Vigerslevs vedkommende drejer det sig om gæld til borgere, til handlende i København, fx bryggere eller forhandlere af saltmad. Her må nævnes Gert Meyer og senere hans enke, Anne Gert Meyers, hvis navne ofte figurerer bogen igennem. Også gæld til håndværkere af forskellig art eller gæld til naboer, ja endog til tjenestefolk.

Nogle bønder har tilsyneladende klaret sig ganske godt, andre så ringe, at de måtte forlade gården ret hurtigt igen.

Desværre viser tingbøgerne ikke meget om sagernes udfald, sider mangler eller domsprotokoller er muligvis bortkommet.

TINGSTEDET var oprindeligt Sokkelund Skov ved Buddinge, men senere flyttedes det og blev 1683 forenet med Smørum herred og en del af Ølstykke

Broen over Vigerslevvej. Foto 1984 NVN.

herred. Det fik navnet Københavns Birk og blev senere delt i Nordre og Søndre Birk og flyttedes fra Ballerup til København, først til Blåtårn v. Langebro, senere til Blegdamsvejen.

TINGSVIDNE er et ord, vi ofte træffer på. Dette er en skriftlig erklæring fra de tilstedeværende tingmænd, om hvad der er forhandlet i pågældende sag denne dag.

Der kan imidlertid også aflæses om ret så dramatiske begivenheder ind imellem, og i alle tilfælde får vi et ganske interessant billede af borgerne i det lille samfund og deres hverdag i 1600-tallet.

Den første fæster, vi kender fra Landlystgården, Niels Simonsen, er kun fæster til 1622.

Sognepræsten ved Vor Frue Kirke, magister Peder Jensen Schelderup fører sag mod ham og vil have ham erklæret fredløs:

“8. november 1621 lod mandhelgeløs gøre Niels i Vigerslev for.....efter sin forpligt.....“

Anklagen mod ham ses ikke i tingbogen, og desværre foreligger intet resultat af sagen. Det er vel muligt, at han er blevet fradømt sin gård. 1622 forsvinder han i hvert fald.

Hestetyveri - Kvægtyveri

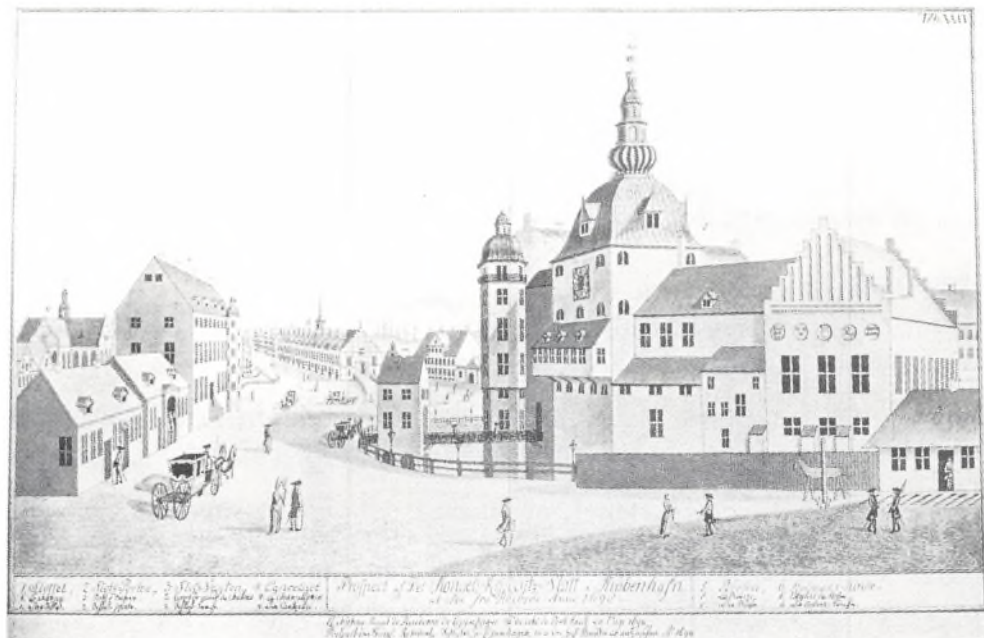
En sag, som kun periferisk berører Vigerslev, er fra 1624. På tingdagen den 25. november er der rejst anklage mod en undvegen fange fra Holmen, Anders Sørensen, der af sin svoger Jens Due i Bagsværd er blevet befriet fra sit halsjern og dernæst tager fat på et større tyvetogt.

Han er kvægtyv i den store stil. Han kom oprindeligt fra Skåne og startede omgående dels med at sælge stjalne heste, dels stude og køer. Noget af det blev solgt videre i levende stand, andet blev slagtet og kødet solgt.

Han har været i ledtog med en anden skåning, kaldet Peder Skåning, og i nogle af tyverierne har den fornævnte svoger Jens Due været med. De har været langt omkring, i Holbæk og Kalundborg, men mest omkring Roskilde og i Nordsjælland.

Historien er taget med her, fordi han slutter sit synderegister med at have stjålet 2 stude fra en enke i Vigerslev, Maren Laurids Pedersen. Referatet til tingbogen slutter med: Finis !

Den omtalte Jens Due bliver på tingdagen den 24. februar 1625 tildømt at være i kongens jern, som han selv havde hjulpet sin svoger af jernet.

Det gamle Christiansborg slot i København. I midten ses Blåtårn, det gamle skumle fangetårn, hvor bl.a. Leonora Christine sad indespærret i 22 år, men også husede forbrydere fra omegnen, som det fremgår af enkelte beretninger i det følgende. Til venstre skimtes Holmens Kirke og Børsen. (Fra Reesens Atlas 1683).

For Anders' vedkommende stiller sagen sig værre an. Han har været dømt til "galge og gren", men var blevet benådet, og nu er han grebet på fersk gerning ved et kvægtyveri, idet han har stjålet en ko i Tøpperup (nuv. Hjortespring) og solgt den til en mand i Risby.

Efter "pinligt forhør" på Blåtårn tilstår han en hel stribe forbrydelser - og det er virkelig mange -. Nu gælder kongens nåde ikke længere. Han bliver igen dømt til "galge og gren, høj og heden jord" som formularen lyder.

Her kan man gentage udtrykket fra før: Fints !

Ildebrand

Et enkelt andet lille moment: En ildebrand var i de tider, hvor der ikke fandtes forsikring, en ulykke, der kunne bringe en gårdmand fra sin ejendom.

På tingdagen 28. april 1625 oplyser Laurids Pedersen i Oure ved Dammen (Rødovre) og Hans Madsen i Buddinge, at gårdmændene Jens Krag og Claus Markussen forgangen høst (1624) har mistet deres gårde og gods ved ildebrand, så de må aflægge vidnesbyrd om, at de ikke kan yde deres landgilde for året 1625.

I forbindelse hermed møder Claus Markussen igen op på tinget 13. december

1627 og beklagede, hvorledes hans gård for tre år siden ved Michælis tid (sidst i september) formedelst ildebrand såvel som Jens Pedersens ibid. (han må vel mene Jens Krag - se ovenfor), med foder og korn, som da var ind høstet, blev ganske afbrændt, så de intet havde igen at hjælpe dem med, og det beviste med Oluf Bentsen i Hvidovre (han var sognefoged) og Jens Pedersen i Vigerslev og Jens Star i Hvidovre med mange andre.

Strandvagt

En lille episode, som egentlig ikke vedrører bymændene, men nok byen, behandles på tingdagen 20. november 1628:

Anders Bunde i Ouffre ved stranden (Hvidovre) har med de sædvanlige stævningsmænd Jens Star og Hans Mose stævnet Peder Nielsen i Valby.

Peder Jyde fra Hvidovre vidner, at en dag, de stod på vagt ved Vigerslev Enghave, da ladede Peder Nielsen sin bøsse og kaldte på Peder Andersen og sagde: "Kom her og stå for mig, mens jeg skyder". Og da han skød bøszen af, gik "hun" i stykker, og Peder Andersen fik en skade af det.

Samme vidnesbyrd blev aflagt af Jens Pedersen og Søren Ebbesen, og der forlangtes tingsvidner.

Man spørger, hvad stod de vagt efter ?

1628, tiden for 30-årskrigen: Christian 4's deltagelse i den såkaldte Tyskerkrig, hvor vagten på Københavns volde og de omgivende strandenge var forstærket.

Drabet i Jens Pedersens gård

Ved tingdagen 25. januar 1627 indstævner Niels Hendrichsen i Brøndbyøster vidner til et drab, som hans søn, Lucius Nielsen siges at have begået sidste Hellig tre Kongers aften på Hans Olsen i Jens Pedersens stue, og hos hvem de begge tjente.

Hans Lauridsen svor på sin hustru, Kirsten Hansdatters vegne og vidnede efter loven, at Hans Olsen gik ud, og da han efter et kvarter kom ind igen, sagde han: "Jeg skal enten give hug eller tage hug ind i aften".

Derefter gik han hen til Lucius, som stod ved vuggen hos det lille barn og havde kastet det ene ben på vuggen og vuggede både sig selv og barnet.

Da slog Hans Olsen bagpå imellem hans ben med sin hånd, så han blegnede. Da sagde Kirsten til Lucius: "Jeg tror(da) ikke, du bliver vred!". Lucius sagde: "Gid du får skam, for du slog mig", og Lucius kastede ubetænksomt en lille saks (en Zedzer), som blev siddende i den venstre side af bugen, indtil Hans Olsen selv trak den ud.

Karen Pedersdatter *ibid.* svor efter loven med oprakte fingre, at om middagen før så hun, at Hans Olsen, som døde, han sad og satte 2 knive på brystet og havde een i hver hånd. Hun sagde til ham: ”Om jeg nu slog til, da kom du af med dit liv”. Han svarede: ”Hvad skadede det, da var jeg af med mit liv”. Hun sagde hertil: ”Da kostede det mit liv”, men han svarede: ”Nej, eftersom jeg selv satte dem på”.

Kirsten Pedersdatter, der tjente hos Hans Lauridsen (Hanstedgård) vidnede efter loven med oprakte fingre, at Ole Olsen, der tjente hos Claus Markussen (Marqartsen), *ibid.*, kom løbende ind i stuen og sagde til Hans, som ”død blev”: ”Svar mig et ord, kære broder lille” - men han svarede intet.

Ole tog da sin kniv ud og slog Lucius i hans venstre bryst med kniven og havde endelig slået ham ihjel, havde hun ikke været. Hun tog ham i skulderen og holdt ham fra Lucius, tog kniven fra ham og stak den i sin lomme. Lucius sagde da: ”Nu har jeg fået nok”.

Niels Hendrichsen begærede yderligere vidner til tinget 8 dage efter.

Hans Lauridsen svarede på sin hustrus vegne, at han intet videre vidste i den sag, end han havde vidnet.

1. februar 1627. Jens Pedersen i Vigerslev svor på sin egen og sin hustrus vegne og ”vidnede efter loven i alle måder” ligesom Hans Lauridsen. Endvidere sagde han, at Lucius ikke kastede den saks efter Hans Olsen i den mening at skade ham.

Videre sagde han, at hans kvinde, som lå i barselsseng, rejste sig op og ville været ud på gulvet og have reddet ham, da Ole Olsen løb til ham, altså Lucius Nielsen, med kniven .

Niels Jørgensen fik på kongens vegne ansvaret for videre retsforfølgelse.

8. februar 1627 er der af tinget udtaget 8 mænd til herredsfogeden til at dømme den mand, som har ”dræbt og ihjelslået” Hans Olsen i Vigerslev.

De 8 mænd er: Hans Madsen i Buddinge, Anders Sandersen Husum, Morten Andersen i Mørkhøj, Peder Boelsen i Stokkerup, Peder Andersen i Utterslev, Jens Mønbo i Virum, Hans Lauridsen i Ordrup og Broer Adsersen i Nærum.

De 8 mand har da til herredsfogeden dømt fangen til at bøde liv for liv efter recessens 21. kap. med mindre ”den gunstige høje øvrighed ville ham anderledes benåde”.

Hermed er sagen ikke endt, hvad tingbogen den *21. februar 1628* fortæller:

Niels Hendrichsen i Brøndbyøster fremlagde for retten kvittering på 18 daler kurant i landebod, som Claus Markussen i Vigerslev havde givet ham, samt

10 daler anden bekostning, som Niels Hendrichsen på sin søns vegne havde udlovet for det drab, som hans søn Lucius, her kaldet Lucas, havde begået på Hans Olsen.

Lucas Nielsen er med livet i behold benådet af den høje øvrighed, dog efter at han har været i fængsel på Bremerholm 1 års tid, og nu er han løsladt.

Derfor har Niels Hendrichsen på sin søns vegne overgivet den nævnte sum til den dødes slægt og modtaget kvittering derfor af Claus Marcussen, som ønskede "Niels Hendrichsen og hans søn og arvinger for sig, og Jens Olsen og alle deres slægt og arvinger, fødte og ufødte, kvitteret og kravløsholden (altså fri for fremtidige krav). Lucas Nielsen skal for samme krav være sikker og fri og må være og blive, hvor han lyster for nævnte Jens Olsen og alle den dødes slægt og arvinger, fødte og ufødte, så det ikke skal komme ham videre til hinder eller skade i nogen måder".

Slægterne skulle altså være forligte, men på tingdagen 27. marts 1628 kræver Lucius Ole Olsen, den dræbtes broder, tiltalt for "kost og tæring, svie og sprække" (d.v.s. smerte) for den skade, han gjorde på Lucius.

Lucas er åbenbart noget vanskelig at omgås.

21. februar 1633 på tingdagen kræver Lucas Niels Andersen i Vigerslev for 4 1/2 mark og Jens Pedersen for 4 1/2 daler og 1 mark i løn, som han blev ham skyldig for til St. Mikkelsdag.

Ugedagen efter, 28. februar, da de to anklagede mødte op, tiltalte Lucius Jens Pedersen for "Slagsmål", som han skulle have begået på ham uden årsag, mens han tjente hos ham.

Jens Pedersen svarede, at han ikke tjente ham, som han burde, thi han tog af kornet og slængte det for kvæget.

Da han bar det fra kvæget igen, sagde Lucas, at han havde nok alligevel at slide sine arme på, at der foruden havde (Lucas) skændet rumpen på to heste for ham.

Hertil svarede Lucas, at han ikke lagde kornet for kvæget, men han sagde, at han havde nok at slide sine arme på alligevel. Ang. hestene, dertil svarede Lucas, at han ikke skar rumpen af den rødblissede hest, men af den grå skar han.

"Formedelst sådan og anden årsag, da slog han Lucas", sagde Jens Pedersen, som blev dømt til at give Lucas 22 mark for arbejde, svie og smerte inden 15 dage - eller vurdering !

Hermed hører vi ikke mere til Lucius.

Jørgen Rasmussen, gård nr. 2

En af gårdene har ofte skiftet fæster. Det er den sydligste gård i byen, den gård, som Knud Sørensen Leeg formentlig senere overtager efter Jørgen Rasmussen, som kun har den i fæste fra 1626 til 1630, hvorefter han ifølge tingbogen flytter til København.

Det ser ud til, at han har været en halvdårlig bonde, der ikke har haft megen magt over tingene, hverken hvad økonomien eller den praktiske side af bedriften angik. Og han må have været en ret så stridbar herre.

Først på året 1628 rejser Jørgen sag mod en mand ved navn Oluf Hansen i Kongens Hus (vistnok på Ladegårdsmarken), fordi han har været inde på hans område og eftersøgt nogle lægter, som han mener Jørgen har tilvendt sig.

Jørgen kommer ud og spørger, hvad han har der at gøre, og så lister Oluf vistnok af, men kommer igen med vidner: Hans Lauridsen, Harrestrupgård, og Niels Christensen, Hanstedgård. Oluf synes efterhånden at have samlet materiale nok til at rejse tiltale mod Jørgen.

På Tingdagen den 21. februar 1628 møder Oluf op med sine "varselsmænd", Hans Mose fra Valby og Jens Star fra Hvidovre (her kaldet Ouffre). Det fastslås først, at de har givet lovligt varsel til Jørgen Rasmussen, så han kan komme og høre, hvad vidnerne har at berette:

Vidnerne aflægger ed, og Hans Lauridsen siger derefter, at de er blevet bedt af Oluf Hansen om, at de ville følge med ind til Jørgen og se de omtalte lægter. Det gjorde de, men man kunne jo ikke se på dem, hvem de tilhører. De sagde til Jørgen, at han ikke måtte fjerne lægterne fra deres plads, før Slotsfogeden (fra Københavns slot) eller hans fuldmægtig havde set dem.

Fire dage efter kom så slotsfogedens fuldmægtig og de to Vigerslevbønder for at syne de omtalte lægter, men der var ingen lægter, hvor de sidst så dem.

Christen Jensen i Vigerslev vidnede derefter og udtalte, at en dag han stod hos Jørgen og tærskede, da kørte Jørgen og hans karl til København, hver med et pund korn (det er efter "Sjællandsmål" 4 td. byg). Jørgens karl kom hjem om middagen, men Jørgen kom først til aften og havde da nogle lægter på vognen, som han stillede op ad en pil i gården, hvor de stod, indtil Oluf Hansen havde været der med sine to vidner og havde erklæret, at det var hans, altså Olufs. Men, siger Christen, hvor de siden blev af, ved han ikke.

Rasmus Naunsen fra Vigerslev vidnede efter loven, at om aftenen, da han kom hjem fra vagt (v. stranden, Chr. 4-krigen), da spurgte han, hvor lægterne var, og da sagde "kvindfolkene", at nogen af dem havde han hugget i stykker til svineegel (et svinehus), og nogle havde han lagt til stængetræer.

Samme tingdag får de tilstedeværende overtalt de to til at slutte forlig, og - tilføjes der - "den sag skal være aldeles ganske neddæmpet" og "Hvem som samme trætte opbryder skal give sit herskab 10 daler curant og til byen 1 tønne øl. Og dermed skal (de) være venlig og velforligte og ingen af parterne til nogen skade".

Imidlertid på tingdagen den 26. juni samme år bliver sagen vendt og drejet endnu engang. Her siges Oluf Hansen at bo i Kalthuset og ikke som før i Kongens hus (navnet stammer fra kgl. tøjmester Peter Kalthoff, men senere fik huset navnet Grøndal og lå på nuværende Godthåbsvej).

Jørgen Rasmussen indstævner ham med de sædvanlige varsels mænd, Jens Star og Hans Mose. Som domsmænd er indkaldt Jens Olsen og Hans Madsen fra Buddinge.

Jens Olsen spørger Jørgen, om han ikke har indgået forlig. Jørgen svarer, at der intet forlig er indgået, så nu må man forlange tingsvidne om dette, men mere kommer der ikke om denne sag.

31 juli 1628 blev der rejst tiltale imod ham af Søren Jensen i København på Maren Møllers vegne. Hun og Jørgen havde afsluttet en kontrakt, ifølge hvilken hun havde 4 tdr. havre til gode. Samtidig tales der om et stykke jord, Brede eng, som han skulle have pløjet, men det var ikke sket.

Hertil svarede Jørgen, at der stod vand på jorden, da han skulle pløje den, men han ville gerne betale hende. Det bliver så aftalen, at han skal betale inden 15 dage eller have vurdering i sit bo, d.v.s. udpantning.

Niels Christensen i Vigerslev havde flere gange i årenes løb stævninger mod Jørgen for "børnegods", altså noget arvegods, som han må have haft i forvaring som formynder, men det skete flere gange, at Jørgen måtte betale bøde, fordi han ikke mødte.

Ikke desto mindre kan Jørgen Rasmussen nok bruges som vurderingsmand:

På tingdagen 25. september 1628 bestemmes det, at han sammen med 7 andre bønder skal syne visse skove for at bedømme, hvor mange svin, der kan gå på olden dette år. De andre bønder er fra henholdsvis Gentofte, Buddinge, Valby og så to fra Vigerslev, nemlig foruden Jørgen hans nabo Niels Andersen (Amager). Han har vistnok den halve gård.

På næste tingdag 2. oktober melder de otte mænd, at de har været i skoven og takserer som følger:

Boede Skov	50 svin	(vistnok den, der andet steds kaldes Bove Skov, senere Dyrehaven, Lyngby sogn
Ordrup Skov	40 svin	Gentofte sogn
Kindeby og Oeren	100 svin	Søllerød sogn
Skiverød Skov	30 svin	do do
Holte Skov	100 svin	
Virum Skov	40 svin	
Hareskoven	40 svin	

Dette blev taget til efterretning !

9. oktober har alle Vigerslevs gårdmænd deres sag for, idet de ikke har betalt deres hyrde, Hans Jensen fra Hvissinge. Han forlanger for dette hverv 7 1/2 daler for 2 år, hvilket de bliver dømt til at udrede inden 15 dage eller "lide vurdering", d.v.s. udpantning.

Her får vi tillige navnene på alle bønderne. Der er, som der faktisk har været meget længe, 8 navne, men vist kun 7 gårde, idet Niels Andersen og Jørgen Rasmussen deler en af gårdene, der så til gengæld er større end de andre. De øvrige er: Jens Pedersen, Hans Olsen, Jens Krage (andre steder kaldt J. Pedersen Krag), Claus Markussen, Niels Christensen, Hans Lauridsen.

Ifølge jordebogen for Københavns len har de fleste deres gårde ret længe, især Hans Lauridsen, Jens Pedersen og Jens Krag.

9 oktober på tingdagen forelå i øvrigt resultatet af en vurdering af alle de kongelige gårde i herredet, hvorledes de var holdt, og hvis de ikke var det, så hvor meget brøstfældigheden blev vurderet til. Her var også udvalgt 8 synsmænd rundt omkring fra i Herredet, Emdrup (Hans Pedersen, var formand for synsmændene), Gentofte, Ordrup, Holte og to fra Vigerslev, nemlig Jens Pedersen og Niels Andersen (Amager).

For Jørgens vedkommende var "feldet" 20 daler, hvilket er temmelig meget i sammenligning med de andres. I Vigerslev er kun Jørgens og Niels Andersens gårde noteret med "feld": Det må vel betyde, at de andre er i god stand.

20. november 1628 bliver Jørgen Rasmussen afkrævet løn af Rasmus Navnsen, der nu bor i Valby. Han bliver krævet løn for 15 uger, som han har arbejdet for ham. Resultatet det sædvanlige: betal inden 15 dage, ellers udpantning.

11. december 1628 bliver flere af bønderne i Valby og Vigerslev afkrævet tiende til "mester" (professor, magister) Jens Deinisen, som fra 1629 bliver biskop i Ribe. Opkræveren er Hans Madsen i Buddinge, som afkræver:

Jens Krag:	2 pund	4 skæpper	
Claus Markussen:	2 -	4 -	og for i fjor 2 1/2 pd.
Niels Christensen:	2 -	4 -	" " " 1 "
Niels Andersen:	2 -	4 -	og penge 9 mark 4 skilling
Jørgen Rasmussen:	2 -	4 -	
Hans Olsen:	2 -	4 -	

Dette at betale inden 15 dage eller vurdering !

Endnu engang, medens Jørgen Rasmussen bor i Vigerslev, bliver han krævet for tiende:

På tingdagen den 5. februar 1629 møder Anders Rasmussen fra København på doktor Claus Plums vegne med de to varselsmænd, denne gang den sædvanlige Jens Star fra Hvidovre og Peder Madsen fra Valby.

Der skal kræves tiende for året 1624 - det synes noget sent. Det er på magister, salig Jacob Hasenborchs børns vegne.

Fra Vigerslev er det:

Jens Krag	32 1/2 dl.		
Jørgen Rasmussen	24 dl.	1/2 mk, og byg 1 pd.	2 skæpper
Claus Markussen	28 dl.		8 sk.
Jens Pedersen	2 dl.	1 mk.	

Skal betales inden 15 dage, ellers

Her får vi i øvrigt den værdifulde oplysning, at Jørgen Rasmussen har giftet sig til sin gård ved at ægte forgængerens enke, som her kaldes Maren Lars Persen. Jordebogen for Københavns len har 1626 angivet Laurids Pedersen som fæster. Dette år er gården endnu ikke delt.

Samme tingdag bliver Jørgen af Jens Pedersen tilbudt indløsning af noget gods, som Jørgen åbenbart har pantsat hos Jens. Det drejer sig om nogle lagner, 2 for 5 dl., 1 for 6 mk. og et høgarnslagen pantsat for 7 dl. Det fremgår ikke af akterne, om Jørgen tager imod til budet, men det gør han vel.

Han er ved at forlade det lille samfund derude, for på *tingdagen 14. januar 1630* er han flyttet til København.

Den dag møder 8 mænd, 4 fra Hvidovre og 4 fra Valby for at syne den gård, som nu Niels Andersen (Amager) og Oluf Pedersen bor på, hvor meget den ene har i huse og bygninger mere end den anden.

Synsmændene afsiger, at Oluf P. har 7 væggerum (fag) og 9 alen i gården, deraf de 7 væggerum, hver målt på den østre side. I den vestre længe 1 væggerum + 1/2 alen, og midt i gården 2 1/2 alen mere end Niels Andersen har.

Jørgen Rasmussen har fået lovligt varsel til de 8 mænds afgørelse, så det må vel være hans del af gården, som Oluf Pedersen nu har overtaget. Begge de nye fæstere beder om en genpart af denne måling.

Selv om Jørgen R. er flyttet fra Vigerslev og "boende udenfor Vesterport", er hans rolle for bymændene ikke afsluttet:

12. marts 1629 har han en sag mod Hans Olsen om noget uhjemlet gods, som er fundet hos Hans Olsen i Vigerslev (Skyttegård), hvilket gods Jørgen R. mener er hans og vil vide, hvad ret han har dertil.

Det drejer sig om sengetøj: en dyne, blåstribet eller ternet kippervævet (en blå-digtens dyne), 4 olmerdugspuder, lagen og duge, hen ved en 17 stykker og nogle sengeklæder.

Hans Olsen svarer, da man spørger ham, hvis godset er, at Jørgens kvinde havde lånt hus til det (altså opbevaring) af hans kvinde, formentlig som midlertidig ordning ved flytningen. Jørgens kone havde dog hentet det igen.

undtagen en sengedyne, som birkefoged Oluf Mogensen senere har hentet. Begge forlanger tingsvidne.

Derefter læser vi ustandselig, at Jørgen kræver af sine tidligere bysbørn.

25. juni 1629 - samme år - kræver han af sin tidligere nabo, Niels Andersen, 30 daler og 4 års rente. Niels påstår, pengene er betalt, hvorefter man beder ham fremvise kvittering. Sagens udfald kendes ikke - en lakune i protokollen.

9. juli s.å kræver Jørgen af sin eftermand Oluf Pedersen, Vigerslev, 140 slettedaler. Denne, der er broder til Jens Pedersen påstår, at han har betalt 31 af disse mange penge, og resten skal Hans Nielsen på Amager have ladet gøre arrest på, d.v.s. beslaglagt.

Hans Nielsen siger, at det er ifølge øvrighedsbefaling for nogle børnepenge (umyndige børns arvegods), som endnu resterer (mangler at betales). Sagen udsat i 8 dage.

16. juli s.å Hans Nielsen i Sundbyøster på Amager spørger Jørgen, hvad krav og bevis han har fra Hans' søster Karen, Karen Nielsdatter, Mogens Rars hustru, som boede og døde i Næstved, på 30 daler, som han påberåber sig at have betalt til Karen. Nu kræver han sig betalt af Niels Amager i Vigerslev, der vel er fader til Karen og Hans N. Niels mener imidlertid, at denne gæld er eftergivet hende, så han vil have sagen til doms.

27. august s.å. Jørgen kræver stadig Niels Amager for de 30 daler + renter, og Niels mener stadig, at denne gæld er eftergivet hende, men kan ikke bevise det. Niels dømmes til at "erklære" sig inden en måned eller lide vurdering i sit bo.

3. september s.å. genoptages sagen mod Oluf Pedersen, der kræves for 140 dl. som betaling for den gård, han har købt af Jørgen.

Hertil kommer Oluf P. med en lang udredning: Forligelsen af første (= fra først af) var 140 daler, men deraf har han betalt 31 dl foruden et par stude og så 5 mark i skat. Det andet er der gjort arrest på - beslaglagt - af hans husbonds foged, d.v.s. Kongens Foged, Oluf Mogensen. Der foruden skal han på Jørgen Rasmussens vegne betale 2 pd. 4 sk. byg til mester Jens Dienissen, nu biskop i Ribe, men tidligere professor og præst ved Vor Frue Kirke i København efter kapiteltakst 24 dl. 1 1/2 mk; og nu foruden en håndskrift (gældsbevis) til Hans Nielsen i Sundbyøster på 82 daler, som Jørgen skulle være ham skyldig - skulle skylde ham på nogle børnepenge (arv). Jørgen forlangte tingsvidne.

Desuden forpligtede Oluf Pedersen i Vigerslev sig til at overlade Jørgen en skive (bord) og et skab, når han kom efter det. Han lovede også at betale 1 daler, om den ikke var betalt til Jørgen for 1/2 tønne øl, som han havde kautioneret for.

Samme dag forlangte Jørgen 16 mark af Oluf for noget foder, hvortil Oluf svarede, at han indløste et par lagner for Jørgen for 7 daler og gav ham igen (se 5. februar 1629).

På tingdagen 3. december 1629 tilkaldte Niels Andersen to varselsmænd, Jens Star og Peder Madsen. Her giver de Jørgen Rasmussen, der da siges at bo udenfor Vesterport, lovlig 14 dages varsel til 8 mands opkrævelse ang. den gård, han har solgt til Niels Andersen og afhændet den halve part af.

Ligeledes havde de givet lovlig varsel til Oluf Pedersen til samme 8 mands afkrævelse til at "granske og forfare", om Niels Andersen har den halve part af gården, som han bør, og endvidere oplyse deres taksering af den. 4 mand fra Valby og 4 fra Hvidovre.

Samme tingdag har Oluf Pedersen ved de samme varselsmænd givet Jørgen R. lovlig varsel til at afhøre vidner vedrørende gårdhandelen:

Christen Christensen, der tjente hos Hans Olsen, bevidnede, at han var til stede, da Oluf Pedersen købte gården med boskab (indbo) i stuen, nemlig skabene i stuen, bord, paneler, 2 kistebænke og træseng.

Og Jens Pedersen, hans broder, var også til stede. Han vidnede ligesom Christen Christensen, men ydermere at han havde købt træskabet og "skiven" og måtte afstå fra sit køb igen, fordi Oluf skulle have dem.

Niels Andersen Amager samme sted vidnede også som Christen, Oluf forlangte tingsvidne.

Denne dag kan nævnes, at formanden er:

Peder Pedersen fra Husum og i øvrigt folk fra Lyngby, Gentofte, Buddinge, Trørød, Utterslev, Hvidovre (Peder Star), Valby (Peder Madsen), Brønshøj og Virum.

Sidste gang, der høres til Jørgen Rasmussen og hans affærer, er *10. december 1629*, hvor Niels Amager i Vigerslev, "byder sig" i rette mod ham. D.v.s., at han tilbyder at stille sig til rådighed for retsforfølgning.

Her står imidlertid blot, at han blev hjemfunden til der igen gives lovlig varsel, men det kan ikke ses, at dette varsel kommer, med mindre det er den sag, der færdiggøres på tingdagen den *14.1.1630*, for herefter høres ikke mere til Jørgen Rasmussen.

Knud Sørensen Leeg (Læg)- gård nr. 2

Han har spillet en vis rolle i byen på et tidspunkt.

Han dukker op i byen i 1630 og har straks en sag angående nogle enge, som han påstår at have eneret på, mens gårdm. Oluf Pedersen, gård nr. 1, vil gøre krav på nogle af dem. Samme dag er der også hegnsyn, hvortil udpeges 4 mænd fra Hvidovre.

På den næste tingdag er hegnene eftersat og ikke fundet i den bedste orden.

Knud efterlyser samme dag en kårde, som han skal have tabt eller er redet fra på Lyngby Mark.

Det ser også ud til, at samme Knud er en velhavende mand, der gerne og glad låner penge ud til naboer o. desl., men at han også gerne vil have dem tilbage igen, muligvis med gode renter !

Der føres i hvert fald adskillige sager fra ham mod de nye naboer, henholdsvis i Vigerslev og Hvidovre.

Det ser ud, som om såvel Knud (Sørensen) Leeg og Heiden Frederiksen begge har haft en fortid som borgere i København.

Fx kræver Knud Leeg på *tingdagen 21. februar 1628* Jørgen Rasmussen i Vigerslev for en obligation, udstedt af hr. Peder (efter titlen burde dette være præsten i Vallensbæk, men han hedder på det tidspunkt Mads Rasmussen). Fordringen lyder på 24 daler, og han (Jørgen) indrømmer, at det kan godt være, han skylder dem. Han bliver i hvert fald dømt til at betale.

En af skyldnerne, Peder Jyde fra Hvidovre kommer 23. marts 1631 over til Vigerslev til Knud Leeg sammen med sin søn Christen Pedersen og kommer i skænderi og slagsmål, hvor under Knuds kone bliver ramt. Altså bliver der en sag mod den unge mand, der har krænket "husfred og gårdfred".

På *tingdagen den 31. marts s.å.* siger Christen, at Knud først slog næse og mund i blod på ham, og så slog Christen.

Han påstår, at han nok slog Knud, men ikke *fruen*. Knud må indrømme, at han har slået Christen.

9. juni anlægger Knud sag mod Christen for vold mod ham og hans hustru (ikke kone el. madamme). På næste tingdag oplyses det, at Knud Leeg har købt gården af den forrige fæster Niels Andersen Amager.

Efter en sag anlagt af Lars Tyboe i Glostrup, ang. unødigt trætte i anledning af en arvesag, der drejer sig om den nette sum af 176 1/2 daler og 10 skilling, en sag, som Knud taber, da synes han at forlade egnen efter kun ca. 4 år.

Forinden bliver han stævnet i en sag om afgifter, men møder ikke. En dag stiller 3 mænd i gården i Vigerslev med endnu en stævning. Der er Hans Lauritzen, fuldmægtig for Hans van Schmalkals, slotsfogeden på Københavns slot. Desuden Laurids Olsen og Markus Jørgensen fra Valby. Kun en karl og en pige er på gården.

Karlen, Sacharias Hansen, kommer frem og påstår, at Knud Leeg nu hører til Hørsholm birketing, idet han har fæstet gård i Rude - efter kort tid i Hvidøre.

Hans Lauritzen kan med rette sige, at Knud ikke helt har rømmet gården, han har endnu folk og kvæg o.a. på gården og skal svare skat af den, så han bør til dette ting svare stadig væk.

Endvidere har han begået lejermål med en pige, Sidsel Christensdatter, barnefødt i Ishøj. Hun møder op i retten med sit spæde barn, som hun ved sin højeste helgens ed erklærer er det barn, som Knud Leeg er fader til. Det har fået navn efter ham og hedder Peder Knudsen. Da man spørger, hvor lejermålet først er begået, svarer hun, at det fandt sted i hans egen gård i Vigerslev.

Der kan ikke ses nogen afslutning på disse sidste sager, de er måske gået til Hørsholm birketing.

Alt i alt synes det, som om denne Knud Leeg dels er ågerkarl og dels fører proces for sportens skyld. Han fortsætter nemlig, som han er begyndt, på sit nye bosted, men det er Vigerslev uvedkommende.

Striden mellem Niels Christensen og Anders Pedersen

På tingdagen 27.6.1633 aflæses en sag mellem en husbond og hans tjenestekarl Anders Pedersen, der nu bor i Ledøje. Han bor nu ikke mere i Sokkelund herred, men da de voldsomme begivenheder indtraf, tjente han i Vigerslev (Hanstedgård).

Anders forlanger at få udleveret knap 18 skæpper byg, som han har liggende på Niels Christensens loft. Dersom kornet er sået, om han da måtte få sin del deraf.

Endvidere tiltalte han ham for 6 skæpper jord, som han havde lejet af Niels Christensen og derfor givet ham 1/2 pd byg. Dertil for en hat, en trøje, hoser og sko, som han måtte løbe fra om natten, fordi Niels Christensen slog ham i hans seng med en korntyvestage (høtyvskaft) for ungefær 5 uger siden. Han tjente Niels Christensen fra helligtrekongersdag, og til han skulle så hans (sit) korn og havre.

Hertil svarede Niels Christensen, at det korn, som Anders Pedersen opgiver, det var ikke uden 14 1/2 skæppe. Deraf havde han solgt 4 skæpper til Rasmus Schoning (Skåning) for en rød ulden skjorte. Det andet er sået i den jord, som han har lejet, og i den jord, han skulle have i sin løn.

Hans hoser, sko og klæder, som han omtaler, dem har han ikke haft hånd om, og det svarer han ham intet for.

Niels Christensen i Vigerslev stod frem i retten og gav "last og klage" på Anders Pedersen, som da han tjente hos ham, om aftenen da han kom hjem fra gilde i mulm og mørke, havde overfaldet ham i lodøren med et draget væрге og hugget en finger af ham og sønderhugget en anden, så han måtte (und)løbe fra ham.

Hertil svarede Anders Persen, at han ikke løb efter ham, efter han var skadet, men han blev i loen, indtil Niels "jaged ham i gaden" med en læssmed (d.v.s. et læssetræ til at lægge over kornlæsset, når man kører korn ind).

Niels Christensen svarede hertil, at da Anders løb ud ad gaden med et draget væрге, da stoppede han ham selv og tog fat på ham, for at han skulle blive til om morgenen og svare til sine gerninger for øvrigheden.

Imedens løb folkene efter en bartskeer, som kunne forbinde ham. Da løb Anders bort ud af hans bagherbergedør, d.v.s. øverstestuen og over en lergård. Og Niels fremviste også sin søndrede hånd for retten på tinget.

De følgende tingdage føres vidner, som "med oprakte fingre efter loven" svarede, at det i det store og hele var foregået som allerede beskrevet. Hans Skrædder i Kongens Hus på Ladegardsmarken bevidnede, at han den nat ved midnatstide var kommet barhovedet og barfodet, havde banket ham op og sagde, at Niels Christensen havde slået ham i hans seng.

Dette er et uklart punkt. Måske var Niels Christensen fulgt efter ham ud i bagherberghuset, hvor Anders var gået i seng. Derefter kan de være kommet i klammeri igen, hvorefter Niels har slået ham.

Da Hans Skrædder spurgte Anders, om han slog igen, svarede han: "Jeg ved ikke, om jeg hitte (ramte) ham, skade har han fået på den ene hånd".

Anders Pedersen sidder en tid fangen på slottet i Blåtårn, indtil der stilles kaution for ham, vist nok af hans nuværende husbond, Jens Brun i Gentoft, der senere bliver herredsfoged.

Heiden Frederiksen

På tingdagen den 26. november 1635 havde Heiden Frederiksen ved de sædvanlige stævningsmænd fået indkaldt Søren Jensen Hjulmand til forhør, og denne samtykkede i, at vidnerne måtte afhøres, selv om de, der havde givet ham varsel, ikke begge var mødt og bekræftede indkaldelsen.

Da fremkom Hans Olsen (Skyttegården) og vidnede ved ed med oprakte fingre efter loven, at nu forleden Vor Herre Himmelfartsdag, da var Heiden inde hos Hans Olsens i Vigerslev, og Søren Jensen Hjulmand var der også.

Da Heiden og Hans Olsen havde drukket en pot øl eller noget tilsammen, og Heiden da ville gå, hvad han da også gjorde, da sagde Søren Hjulmand til Heiden: "Vent, vi vil have en pot øl". Da Heiden ikke ville, men gik bort, da gik Søren hen og tog en degen (kårde) og løb efter Heiden med den og sagde: "Bi, din skælm, jeg bøder ikke tre mark, du skal få skam" - med flere andre ord, som Hans O. ikke kunne erindre.

Her imod i retten svarede Søren Hjulmand, at han tog kården i sit logement (bolig), som han havde, men sagde, at han intet ondt gjorde Heiden med den; desuden benægtede han, at han havde skældt Heiden ud.

Herefter begærede begge parter skriftligt vidne.

Næste tingdag 3. december forlanger Heiden, at Søren Hjulmand skal fremlægge bevis for, hvor han er kommet fra, og hvordan han har forholdt sig på andre steder. Hertil svarer Søren, at hvis Heiden har noget at beskyldte ham for, og han skal fremsige det, så skal han nok fremskaffe sit skudsmål, når tid er. Heiden begærer tingsvidne.

Senere bliver han igen indstævnet for at blive dømt for ærerørige ord og skældsord mod Heiden Frederiksen. Søren Hjulmand har imidlertid foretrukket at blive væk. Hverken han eller andre på hans vegne møder, selv om han bliver påberåbt 3 gange. Heiden indleverer da en skriftlig anklage mod ham, og sagen går til dom.

Selv om resultatet heraf ikke ses, har den omvandrende hujulmand nok ikke haft chancer for frifindelse.

3. december 1635 har Jørgen Rupert i Kristianshavn med de sædvanlige "kaldsmænd" indstævnet Heiden, som tiltales for ubillig (urimelig) kost og tæring, han har taget af ham. I penge udgør det 34 daler. Tillige fordi han har skaffet et tingsvidne, efter hvilket han siden skal have ladet Jørgen kaste i Blåtårn. Det var ham til stor skade, og uretfærdigt, mener han.

Derefter spørger Jørgen Rubert ham, om hvad magt og myndighed, han havde til at ride og gå til hans gård og ind i den, mens han boede i sin gård på Amager, og som med 2 andre stak efter ham med knive og (hø)tyve. Om han var udsendt af nogen til at gøre det eller ej.

Hertil svarede Heiden, at den førnævnte Jørgen Rupert er en lovforvunden (dømt for retsbrud), så han bør ikke gå i rette med nogen ærlig mand, førend han får kongens oprejsning. Men når han stiller en anden ærlig mand i sit sted, så vil han svare; eller når Jørgen indsender det skriftligt ved sin fuldmægtig, vil han svare dertil. Herefter begærede begge tingsvidner. Der høres ikke mere til denne sag.

Tingdagen 14. 1. 1636: Christen Henriksen, der nu er hos Oluf Nielsen Brygger i København, men som før har tjent hos Heiden Frederiksen har anlagt sag mod ham, for at få ham til at betale for adskilligt, som han skylder ham, både lånte penge og arbejds løn, 30 daler 3 sk., hvorpå der er betalt med 16 skæpper byg, 2 travre (1 trave er på Sjælland 20 neg) havre og 1 mark 12 sk., tilsammen for 9 daler 1 mark 12 sk.

Heiden var mødt og svarede, at når Christen ville tage en mand med sig og gøre regnskab med ham, udregne, hvad han skyldte Christen, så ville han betale. Begge blev dømt til at opgøre regnskabet inden 14 dage.

Der går imidlertid mere end de fastsatte 14 dage, så der indkaldes igen den 16. februar, hvor Heiden får udsættelse i endnu 8 dage, hvor så sagen skulle være i orden.

Ikke desto mindre er der igen en sag om manglende betaling imellem dem et helt år efter.

En efterlysning (forsvundet kvæg)

En særlig rubrik i tingbogen vedrører forsvundet eller optaget kvæg, og der står mange ganske pudsige ting i disse meddelelser, som eksempelvis følgende: *Anno 1635:* Hans Olsen (Skyttegård, nr. 4) i Vigerslev 1 blakket stud, det venstre øre halv revet af, 1 rift bag det højre og er klippet på den venstre side som en husgavl, og der inden i et kors og der nedenunder et halvt kors - der ses ligesom et hul eller stempel på hornene og er vurderet for 5 daler.

En sag om tørv fra Vangede

På tingdagen den 20. oktober 1636 rejser Knud Jonsen i Vigerslev tiltale mod Jep Olsen i Vangede, fordi denne havde taget hestetøjet (seler og tømmer) fra hans folk, da de var deroppe efter tørv. Dertil svarede Jep Olsen, at Knud Jonsen havde stjålet af hans tørv.

På næste tingdag 27. oktober står der: Eftersom der er faldet tvist mellem Knud Jonsen i Vigerslev og Jep Olsen i Vangede angående seler og tømmer, som Jep Olsen har taget fra Knud Jonsens folk på Vangede mark, hvor de var efter tørv, og hvorfor Knud Jonsen har været nødt til at læsse tørvene af vognene, så mødte parterne for retten og begærede mænd, som kunne mægle mellem dem.

Af tinget blev udvalgt Lars Bryde i Lyngby, Peder Andersen af Vangede, Peder Boelsen og Peder Ipsen i Stokkerup, som skulle skabe forlig mellem dem. Disse to "voldgav", d.v.s. erklærede overfor de fire mænd, at hvad de "derudi (af)gjorde", ville de være tilfredse med.

De fire overvejede og udtalte, at eftersom Knud Jonsen havde været nødt til at aflæsse tørvene på stedet, da skulle Jep Olsen beholde den tørv sammen med andet af Knuds tørv, som var blevet ude på lyngen og give ham 3 slettedaler. Desuden skulle Jep Olsen give Knud 1 slettedaler for afsavn og skade på hans seletøj, som han havde taget i forvaring og skaffe Knud sit hestetøj igen, enten hjem i hans hus eller her til tinget inden i dag 8 dage.

Og - eftersom Jep Olsen i dag for 8 dage siden beskyldte Knud for at have stjålet hans tørv fra ham og ikke kunne bevise, da skulle Jep Olsen afgive en retfærdiggørende udtalelse.

Restancer af tiende til Vor Frue Kirke

10. nov. 1636:

Hans Madsen i Buddinge, fuldmægtig hos hæderlig og højlærd mand mester Niels (Niels Poulsen Schandorph), sognepræst til Vor Frue kirke i København; hans fuldmægtig Mads Jensen indstævner bønder fra bl.a. Vigerslev til at møde og blive dømt til betaling af restance af lam og gæs.

Fra Vigerslev er det:

Jens Pedersen	1 lam, eller i penge 3 mk. 12 sk.
Niels Amager	1 lam for i fjor, 6 i år, er 6 mk. dertil 2 gæs
Heiden Frederiksen	2 lam i fjor, 2 i år, i penge 10 mk. 2 sk og nok en gås
Hans Olsen	2 lam, i tal 4 mk. 10 sk., nok en gås
Jens Krag	1 lam og 1 i år; i tal 1 daler 2 mk.
Hans Lauridsen	1 lam og 5 i år; i tal 5 mk. 10 sk. og endnu 2 gæs
Bendt Eskildsen	1 dl. 2 sk.
Knud Jonsen	1 lam, 3 i år, i tal 1 dl. 14 sk., og nok en gås
Oluf Olsen	6 lam, i tal 2 mk. 4 sk.
Peter Jude	4 lam, i tal 1 1/2 mark
Jens Hjulmand	2 mk. 14 sk.
Morten Hansen	1 gås
Jørgen Andersen	1 gås
Hans Pedersen	8 lam, i tal 3 mk., og nok en gås

Ingen af de indstævnede mødte og gjorde indsigelse, hvorfor Hans Madsen begærede dom. Da blev fornævnte mænd tilfunden at betale inden 15 dage under nam efter recessen - d.v.s. at de ellers ville blive udpantede.

Brandene i Vigerslev 1854

Lige som det foregående kapitel kom tæt ind på livet af 1600-tallets Vigerslev-bønder, møder vi nu deres efterkommere et par hundrede år senere.

Under opklaringen af nogle påsatte brande i Vigerslev, afhører politiet en mængde af byens borgere; vi møder bønder, håndværkere, tjenestepiger og -karle, ledvogtere og kludesamlere og mange flere. Deres daglige og natlige gøremål - af mere eller mindre legal karakter - bringes for dagens lys og føres til protokols.

Historien kan læses som en folkelivsskildring, som en krimi, eller som et eksempel på de daværende myndigheders omstændelige opklaringsmetoder....

Anvendt materiale: Retsbetjentarkivet med sageliste.

Københavns Amts s.Birk:

Politiretsprotokol	1852-57,.....	s.	640 - 821
do	1853-55,.....	s.	401 - 440
Ekstraretsprotokol	1854-67,.....	s.	22
Politiretsdomsprotokol	1854-61,.....	s.	6
Justitsprotokol nr.65	1854-58		
Justitsdomsprotokol	1853-59,.....	s.	115

Landsover-samt Hof- og Stadsretten:

Domsprotokol 2.inst. nr.38 1853-56

Tallene angiver dels sidetallet i retsprotokollen (fx side 720), dels rækkefølgen af de afhørte vidner (fx 6), der giver navnet på den der afhøres.

Branden	4. september	nr. 139/1854	s.	94
do	18. do	- 146/1854	s.	98
do	16. oktober	- 163/1854	s.	126
do	23. do	- 168/1854	s.	143
do	25. do	- 169/1854	s.	159
do	27. do	- 169/1854	s.	168

Fra Københavns Amts s. Birks politiprotokol, 1852-57

(S. 640) År 1854, den 4 september kl. 4 eftermiddag blev Københavns amts. s. birks politiret sat i *Jens Mortensens gård i Vigersløv*, og i den ordinære politidommer justitsråd, birkedommer Petersens forfald (andre politiforretninger) administreret af hans fuldmægtig, exam. jur. A. John, ifølge amtets specielle konstitution i overværelse af de tiltagne retsvidner, politibetjent P. Petersen og Jens Petersen, hvor da blev foretaget forhør 19. september i *sagen nr. 139/1854* i anledning af en i morges stedfunden ildebrand, hvorved et til bemeldte Jens Mortensens gård hørende *udhus er nedbrændt*.

Således startede politireferatet, meget formelt. Den nævnte konstitution, d.v.s. bekræftelse på fuldmægtig A. Johns ret til at vikariere, blev lagt frem. Derefter oplyste han, at han sammen med retsvidnerne havde synet brandstedet, som allerede tildels var ryddet, hvorfor der ikke kunne spores nogen årsag til ilden.

Bygningen havde ligget isoleret ca. 30 alen øst for gården ud til gaden og havde været benyttet til svinesti og vognremise. Ilden havde imidlertid ikke forårsaget anden skade, hverken på gården eller de andre bygninger i nærheden.

Der blev nu afhørt en række personer, alle gårdens beboere samt andre, der måske kunne medvirke til oplysningen om ildens opståen.

1. Først fremstod brandlidte, *gårdmand Jens Mortensen*, som under eds tilbud forklarede, at han samme dags morgen kl. 6 tog hjemmefra og begav sig til København til torvet (Halmtorvet), der lå inden for volden ved Vesterport, omtrent på den nuværende Rådhusplads.

Først da han havde været der nogen tid, fik han underretning om ilden, idet forskellige personer, som havde passeret landevejen (ude ved Roskildevejen) og kunne se, det brændte i Vigersløv, fortalte det til Jens Mortensen, uden at nogen dog vidste, hos hvem der var ild.

Jens Mortensen gjorde da i største hast rejsen til Valby, hvorfra han til fods gik over marken mod Vigersløv. Undervejs mødte han banevogter Anders Olsens søn Jacob Andersen, der fortalte ham, at det var hans lille hus, der lå ud til vejen, der var brændt, men at der ikke var fare på færde mere, da ilden allerede var slukket.

Ved sin hjemkomst fandt han svinehuset så godt som nedbrændt, og de tilstedeværende var i færd med at slukke ilden i grunden. I det afbrændte hus havde været indsat 150 lpd. (1 lispund = 16 pund) kløver hø, som brændte. Derimod var svinene, noget før ilden brød ud, allerede drevet ud i marken, og en vogn tillige med noget andet inventar, som stod der, blev ligeledes reddet.

Hvorledes ilden var opstået, havde Jens Mortensen ingen ide om. Det var et sted, hvor der aldrig kom nogen med lys eller ild. At nogen af hævn-gerrighed skulle have påsat ilden, kunne han ikke tro. I så tilfælde ville man have valgt en mere belejlig tid og have påsat den et andet sted, idet, som han bemærkede, vinden bar fra gården og udsatte husene på den anden side af gaden for mere skade, end der var for hans egen gård. Da huset lå lige op til vejen og havde fri adgang, kunne det imidlertid tænkes, at en eller anden havde taget natteophold her og så ved uforsigtighed med svovlstikker, med tændt pipe eller cigar have foranlediget antændelsen.

Før Jens Mortensen forlod hjemmet, gav han drengen besked om som sædvanlig at drive svinene ud i marken, men han troede ikke, at drengen ved den lejlighed havde haft cigar eller pipe, da han aldrig havde set ham ryge tobak.

Jens Mortensen bemærkede videre, at brandconsistorium allerede i formiddag havde været til stede og taget syn over brandstedet. (s. 642)

Han foreviste brandassurancens attest, hvorefter det nedbrændte hus var forsikret for 120 rdl. Det afbrændte hus var indbefattet under forsikringen af hans øvrige sæd og afgrøde, der var forsikret ved Brandassuranceforeningen for rørlig ejendom i Sjællands Stift for i alt 2411 rdl. 80 sk. Møbler, effekter samt avlsredskaber var forsikrede for tilsammen 2988 rdl.

2. Næste vidne var *tenestekarlen Jens Hansen*, 34 år, der under eds ansvar forklarede, at han samme morgen var beskæftiget med at tærsk i gårdens nordre længe, da han omtrent kl. 7 1/2 bemærkede, at røg og damp steg ind til ham gennem den åbentstående dør, der vendte ud til det sted, hvor det afbrændte hus lå.

Han så sig om til alle sider, men kunne ikke opdage, hvor ilden kom fra, derfor løb han ind i gården og råbte til Jens Mortensens døtre og de øvrige folk, og nu viste det sig, at ilden var i huset udenfor, da flammerne fløj ud af taget på alle sider. Jens Hansen var derefter uafbrudt beskæftiget med at slukke, indtil ilden var helt dæmpet.

Jens Hansen var slet ikke i stand til at give det mindste til at oplyse om ildens opståen. Han var gået til sengs aftenen før kl. 9 og stod op kl. 5 næste morgen, uden at han mærkede noget, og havde derefter arbejdet i loen, indtil han bemærkede røgen. Han havde slet ikke været inde i det afbrændte hus, hverken dagen før eller denne dag.

3. Tredie vidne var *Marie Larsen* - en steddatter af brandlidte, og som under eds tilbud forklarede, at hun tillige med sin søster Kirsten og pigen Benthe Johansdatter var inde i stuen, da Jens Hansen kom løbende i mellem kl. 7.30 og 8 og fortalte, at der var ild i gården i øst. Hun så da, at røgen fløj op over

taget på den østre længe, og de opdagede da snart, at ilden kun havde fat i det lille hus, som lå udenfor. Da der dog var fare for, at ilden kunne brede sig til hele gården, traf hun og hendes søster foranstaltninger til at redde nogle sengeklæder og noget af indboet, og det var de beskæftiget med, til al faren var forbi.

Marie Larsen havde ingen ide om, hvorledes ilden var opstået. Hun selv, såvel som hendes søster havde hverken denne dag eller den foregående været i dette hus, hvor de kun sjældent havde noget at bestille.

4. Kirsten Larsen - søster til foregående - afgav under eds tilbud forklaring aldeles overensstemmende med forrige.

(S. 643) 5. Dernæst fremstod pigen *Benthe Johannsdatter* (stavemåde lidt uvis), der under eds tilbud forklarede, at hun heller ikke havde nogen kundskab om ilden, før karlen Jens Hansen kom ind og fortalte, at det brændte udenfor. Hun havde ikke været ude aftenen før og gik derfor som sædvanlig i seng kl. 9. Kl. 4-5 om morgenen passerede hun tæt forbi huset, da hun gik ud i marken for at malke køer, men hun mærkede ikke noget usædvanligt og ved ikke noget til oplysning om ildens opkomst.

6. Tjenestekarl Andreas Ertmann Juul var den næste, som formanet til sandhed under eds ansvar forklarede, at han stod og tærskede sæd i gårdens søndre længe, da der blev råbt, at der var ild. Derfor løb han sammen med karlen Peder Andersen udenfor og så da, at det lille hus uden for gården var ompspændt af ilden. Det varede ikke længe, før der kom flere folk til fra byen og omegnen, og han var hele tiden med til at bekæmpe ilden.

Heller ikke han kan angive noget om årsagen til ilden. Han havde slet ikke været i det lille hus i den sidste tid og ikke udenfor gården siden kl. 9, da han gik til sengs og ved alarmen om ild blev kaldt udenfor.

7. Tjenestekarl Peder Andersson, der var svensk af fødsel og formanet til sandhed under eds tilbud forklarede, at han heller ikke vidste noget om ilden, før Jens Hansen kom løbende ind i gården og gjorde alarm. Han opholdt sig da i den nordre længe inde i gården. Også han gik i seng kl. 9 aftenen før og forklarede som de andre.

8. Drengen Lars Andersen, 11 1/2 år, plejebarn hos Jens Mortensen, blev formanet til sandhed - han var for ung til at aflægge ed - og forklarede, at han vogtede svinene, når de var på marken. Han var ikke med, da de dagen før blev drevet ind ved middagstid, men han var der denne morgen, da husbond havde givet ham ordre til at drive dem ud fra stien til marken.

(S. 644) Hvad klokken var dengang, ved han ikke med bestemthed, men det var et par timer efter, at hans husbond og plejefader var taget til byen, og såvidt han huskede "noget efter, at jernbanetoget var passeret ad København til".

Der var ingen andre end Lars inde i svinestien ved denne lejlighed, og da mærkede han slet ikke noget til hverken ild eller røg. Det opdagede han først, da han var kommet ud i marken. Han fik at vide af banevogter Christian, der var krøbet op i telegrafledningen, at det var i eller ved Jens Mortensens gård, at det brændte. Han blev bange og løb derfor til Valby til sin faster, der var gift med Jens Olsen på Rosengården. Begge hans forældre var døde af kolera året før, 1853. Hans andre faste var i øvrigt de før omtalte Kirsten og Marie Larsen.

Lars nægtede imidlertid med bestemthed at have røget tobak eller overhovedet at have foretaget sig noget, der kunne forårsage antændelsen. På gentagen tilspørgsel indrømmede han dog, at han vel en gang imellem røg lidt tobak eller en cigar, når han kunne få en, men så skete det gerne ude i marken, når ingen så det. Han vedblev at nægte nogensinde at have røget, når han var inde hos svinene i huset eller i nærheden deraf. Navnlig nægtede han, at have gjort sig skyldig i en sådan uforsigtighed de sidste par dage, da han ikke havde haft hverken tobak eller cigar.

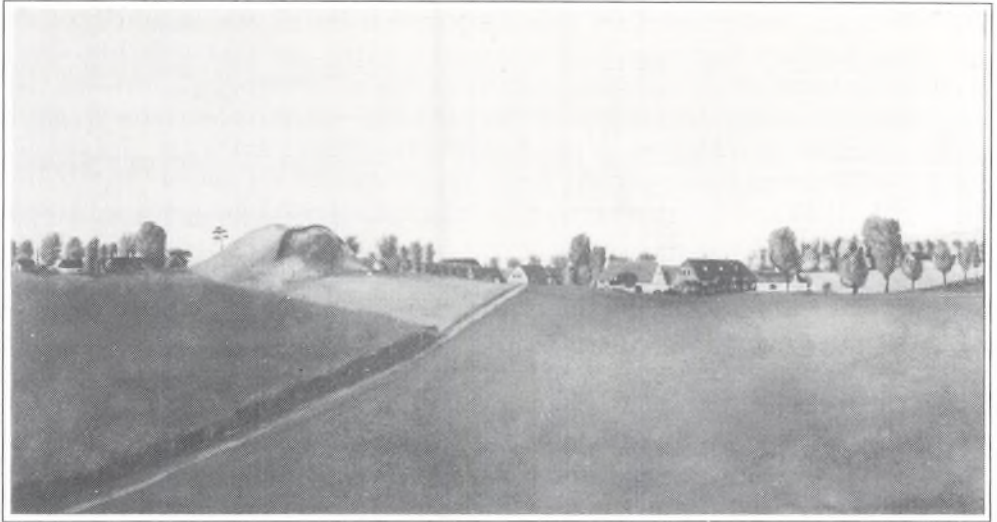
Han indrømmede, at det skete, han gik med friktionssvovlstikker i lommen, men han nægtede overhovedet at have antændt nogle af dem eller haft dem fremme af lommen, førend hans plejefar kom hjem og foreholdt ham, at ilden måtte være opstået ved hans uforsigtighed. Så blev han bange og kastede svovlstikkerne i brønden, efter at han havde tilstået for sin plejefar, at han havde dem.

Grunden til, at han løb til Valby og ikke tilbage til gården, da han opdagede ilden, var at han blev bange og derfor tyede til sin anden familie, Jens Olsens i Valby.

9. Drengen Niels Jespersen, 11 1/2 år -også formanet til sandhed -forklarede, at han, der passede naboen Christen Hansens svin, sommetider plejede at komme i det hus, der nu var brændt, og hjælpe Lars med at genne svinene ud og ind. Men han nægtede at have hjulpet ham denne dag. Niels vidste nok, at **(S. 645)** Lars gik med svovlstikker i lommen, men han havde aldrig set ham tænde dem, uden når de havde været i marken og da havde haft fornøjelse af at stikke ild i gammelt løv og andet brændbart og set det blusse op. Han havde aldrig set ham ryge tobak el.lign.

10. Røgteren Niels Grølsted forklarede under eds tilbud, at han denne morgen mellem kl. 7 og 8 var i marken, da han så røgen slå i vejret i nærheden af gården. Han løb straks hjem og fandt alle gårdens folk og flere andre i færd med at slukke.

Noget før han gik i marken kl. 7, gav han svinene en spand vand, men da truget stod uden for den egentlige svinesti, behøvede han ikke at gå ind i svinestien, men slog søden i truget udenfor. Han havde ved denne lejlighed hverken pibe eller cigar i munden, og han bemærkede aldeles ikke noget usædvanligt i huset.

Et meget morsomt billede fra ca. 1900 malet af den dengang unge Valdemar Walseth, f. 1880. Han har stået øst for byen ved banelinien. Til venstre for højen ses Storm P's hjem, derefter matr. nr. 19a, hvor glarmester Gabe havde boet, og huset Højsagervej 24, matr. nr. 20, nu beboet af familien Lund. Huset foran Danshøjgårds stald er "huset ved Gadekærret". Dernæst følger mod venstre Købmandshuset og matr. nr. 13b, efterhånden kaldet "Gartnerhuset". Endelig følger Christen Husmands hus i Strædet. Bag ved dette ses den høje tagrygning af Landlystgård. Huset med den hvide gavl er matr. nr. 14a.

Det var ham højst påfaldende, at ilden kunne bryde ud så snart efter, og han mente, den måtte være begyndt i høet på loftet, og årsagen måtte være den, som Jens Mortensen forklarede, da han ellers ikke kunne vide, hvorledes den var opstået.

Da der ingen var, der kunne afgive nærmere forklaring, blev undersøgelsen sluttet.

Vidner: P.Petersen. Jens Petersen.

Politiretten hævet
A. John
cst. (constitueret)

(S. 648) År 1854 den 18. september kl. 4 1/2 eftermiddag mødte den ordinære politidommer i Vigerslev by i anledning af, at han kort i forvejen havde erfaret, at der var ildebrand, hvor da i overværelse af vidnerne cand.jur. Wolff og politibetjent Petersen blev sat et brandforhør på

Sagen nr. 146/1854

Hans Christiansens gård. Dommeren bemærkede, at han allerede ved sin ankomst til byen forefandt flg. 3 gårde og 7 huse i brand, nemlig:

Matr. nr. 7, gård nr. 1. Morten Madsens, nordligst i Vigerslev liggende gård.

- - 6, gård nr. 2, Christen Hansens, sønden for denne, og
- - 5, gård nr. 3, Jens Mortensens atter sønden for denne liggende gård samt følgende østen for disse beliggende huse, nemlig:
- - 12, hus nr. 1, Jørgen Jørgensens, nordligst i byen, udlejet.
- - 13a, hus nr. 2, Samme mands, beboet af ham selv, og syd for nr. 12.
- - 13a, hus nr. 3, Samme mands, vest for liggende smedie.
- - 13b, hus nr. 4, Ole Jørgensens, øst for nr. 2.
- - 24, hus nr. 5, Skomager og husm. Hans Petersens, vest for nr. 4. I samme hus boede Niels Poulsen med familie.
- - 23, hus nr. 6, Andreas Hansens, øst for nr. 5 og 7. Husm. og daglejer, senere høker. I samme hus boede Peder Hansen med familie.
- - 22, hus nr. 7, Jens Christensens, igen øst for nr. 6. Husm. og daglejer.

De sidste huse har politimesteren ikke kunnet overskue i ildens rasen, sammenlign med matr. kort 1844.

Alle disse ejendomme var enten brændende eller aldeles udbrændte. Nærmere at udpege disse bygningers beliggenhed i forhold til hverandre var umuligt for ild og røg.

Ejeren af huset nr. 5, skomager Hans Petersen savnedes, men liget af ham blev fundet i nærheden af hans hus, medens politimesteren var til stede og blev synet af ham. Det var aldeles uigenkendeligt, da det var halvt fortæret af ild og resten brændt til kul.

Vinden blæste stærkt fra vest og var derfor årsag til, at branden så hurtigt bredte sig mod øst.

1. Første vidne til branden var *gårdmand og sogneforstander Lars Christian- (S. 649) sen*, som under eds tilbud forklarede, at da han om eftermiddagen kl. 3 stod ved sit vindue, som vendte ud mod Jens Mortensens gård, der lå et par 100 alen nord for med en åben mark imellem, da så han, at der pludselig brød ild ud ligesom fra gavlen af den søndre længe af Christen Hansens gård.

På den nordre side af Jens Mortensens gård stod flere sædstakke, som sammen med gården tog noget af udsigten, men ikke desto mindre kunne Lars Christiansen tydeligt se, at ilden var i Christen Hansens gård. Da han øjeblikkelig løb derhen, fandt han også ild i den østre længe.

På dommerens bemærkning om, at han af flere af de tilstedeværende havde hørt, at ilden først havde nået Chr. Hansens gård fra Jens Mortensens stakke, svarede Lars Christiansen, at disse stakke dog i hvert fald ikke var i brand på den tid, da han kom, men han havde hørt tale om en liden stak langhalm, som han dog ikke havde lagt mærke til, og som skulle have tilhørt Jens Mortensen, men dog havde stået tæt op til Christen Hansens brændende længe, - at den skulle have været det første, der brændte, hvilket han dog tvivlede på.

I øvrigt var længen allerede i fuld brand fra nord til syd, da han kom derhen, uagtet det kun kan have været få minutter efter, at branden begyndte.

Fra Christen Hansens gård bredte ilden sig hurtigt til Jens Mortensens og Morten Madsens gårde og derefter til de øst for liggende rækker af huse, der tilhørte:

Jørgen Jørgensen	matr. nr. 12 og 13a
Ole Jørgensen	- - 13b
Skomager Hans Petersen	- - 24
Andreas Hansen	- - 23
Jens Christensen	- - 22

Hvorledes denne brand var opstået, derom kunne Lars Christiansen ikke give nogen forklaring. Skønt det kunne synes rimeligt, at branden kunne være anstiftet af ondskab, da der 14 dage før ligeledes havde været brand i nærheden af Jens Mortensens gård, nemlig i hans svinehus, så vidste han dog ingen, der "med grund kunne formodes at være avindsmand" af denne almindeligt afholdte mand, ligesom der heller ingen mistænkelige personer på den tid, det drejede sig om, havde været set her i egnen.

På grund af de foranstaltninger, som måtte træffes, dels for at slukke ilden, dels for at forhindre dens videre udbredelse i forbindelse med den almindelige (S. 650) forstyrrelse, som forestod i byen, kunne forhøret den dag ikke længere fortsættes. Derimod blev truffet anstalter til at pålægge dem, der først havde opdaget ilden eller i øvrigt kunne give forklaring derom, at møde næste formiddag kl. 9 på birkekontoret og der forklare sig.

2. Derefter forklarede *Marie Larsdatter*, 29 år gl., steddatter af den brandlidte Jens Mortensen, at hun tillige med sin søster Kirsten Larsdatter opholdt sig i deres stedfaders dagligstue, der vendte ud mod gården, altså imod nord, da deres morbroder, gårdmand, sogneforstan der Lars Christiansen om eftermiddagen kl. 3 kom løbende ind til dem og råbte, at der var ild, og ved at se ud af vinduet bemærkede de allerførst røgen fra den nordre længe i stedfaders gård. Hvorvidt der på samme tid var ild i Chr. Hansens gård, så hun ikke, og ilden greb derpå så voldsomt om sig, at hele gården var i brand på 5 min., så der var

ikke lejlighed for hende til at anstille betragtninger om, hvorfra den kunne have hidrørt.

Dette var hende således derfor aldeles ubekendt. Hun kunne ikke tænke sig nogen, der enten af forsæt eller af had kunne have påsat ilden.

3. Kirsten Larsdatter, 30 år, hendes søster, afgav en ligelydende forklaring.

Branddirektør kammerråd Treschow, der ankom til brandstedet tillige med politividnet, var til stede ved denne forretning og havde intet hertil at sige.

Vidner: Wolff P. Petersen Treschow.

År 1854 den 19. september blev Københavns Amts & Birks politiret sat på den ordinære politimesters kontor ... ,
hvor da fortsattes det igår holdte forhør.

Sagen nr. 146/1854 Brandlidte gårdmand *Jens Mortensen*, ca. 64 år gl.
fremstod og forklarede, at han om eftermiddagen
kl. 2 med sin 12-årige plejesøn, *Lars Andersen*,

var kørt til enghaven ved *Flaskekroen* for at se til en ko, som han havde stående der. Herfra tog han til *Jens Olsens* gård i Valby, for at bede en aftægtsmand, (**S. 651**) *Ole Jensen*, som boede der, om at sælge koen næste morgen på *Trommesalen*. Denne aftægtsmand var ikke hjemme, hvorimod *Jens Mortensen* traf *Jens Olsen* selv, som i det øjeblik gik ud i marken til sine folk, men et øjeblik efter kom tilbage, råbende til ham, der var blevet holdende i den lave port, om ikke han mente, der var ild i smedien i *Vigerslev*, eller om den stærke røg, der kom derfra, blot kunne være fra skorstenen i hans hus, der stod i den retning.

Jens Olsen var i tvivl om, hvilken af delene det kunne være, men da hans steddatter *Karen Larsdatter*, som var gift med *Jens Olsen* råbte, at der vist igen var ild i *Vigerslev*, og at han skulle skynde sig hjem, kørte han da også straks af sted, og ligesom han kom ved enden af Valby, stod det ham klart, at der var ild enten i smedien eller i en af de nærmest liggende bygninger, nemlig *Christen Hansens* gård.

Klokken var dengang noget over 3, da han måtte have brugt en god time til turen hjemmefra, hvorfor han også antog, at klokken var 3 1/2, da han kom hjem og fandt *Christen Hansens* gård aldeles afbrændt, sin egen for mestedelen afbrændt, og sædstakkene på begge sider af *Chr. Hansens* gård i fuld brand, hvorimod *Morten Madsens* gård endnu ikke dengang var antændt. På grund af den ringe afstand fra *Chr. Hansens* gård, og da dette ringe rum var fyldt op af sædstakke, var det ikke muligt at hjælpe dem, og den gik således også et øjeblik efter op i luer.

Hvorledes denne brand var opstået, derom kunne Jens Mortensen ikke give mindste forklaring. Vel var der ild på hans skorsten, men da den stod i den vestre ende af hans stuelænge, og det, efter hvad hans familie havde fortalt ham, netop var i den østre ende af denne samme længe, at hans gård først blev antændt, og ilden var kommet dertil fra Christen Hansens gård, der lå nordfor eller også fra de stakke, der stod mellem gårdene, så kunne branden i hvertfald ikke være forårsaget ved den ild, der var på skorstenen hos ham, hvilket der i øvrigt heller ikke var nogen grund til at antage

Af den samme familie og tjenestefolk var ingen hjemme undtagen hans to steddøtre Marie og Kirsten Larsdatter, samt tjenestepigerne Ane Jensdatter og Benthe Johannsdatter, hans stedsøn Søren Larsen, der stod og vaskede en vogn ved brønden midt i gården og en tjenestekarl, Peder Andersen, som, efter hvad han antog, stod og tærskede i loen, som udgjorde gårdens søndre længe. Hans søn Morten Jensen og tjenestekarlene Carl Olsen og Anders Olsen, Jens Hansen og Ertmann Juel og Niels Godtfred var alle ude i marken for at pløje og harve. Kreaturerne var alle i marken. Al sæden var indhøstet og bragt i hus (S. 652) eller sat i stakke ved husene.

Alle sine øvrige ejendele, kreaturerne undtagen, havde Jens Mortensen assureret i Stiftets Brandassurance for rørlige ejendomme, hvor hans assurance, sat om år efter andet, fra maj til maj, havde været den samme med kun ringe forandring. For tiden var den omtrent 5400 rdl. Bygningerne var assureret i Landets alm. Brandkasse for omtrent 5000 rdl. "Han kunne ej tænke sig, at nogen havde påsat ilden med forsæt, da han ingen kendte, som han kunne tænke ville skade ham".

Med sine stedbørn levede han navnlig i den bedste forståelse, uagtet han for dommeren bekendte, at han ikke havde været ganske enig med dem om de arvelodder, han skulle udbetale dem på skiftet efter sin hustru, der døde for omtrent 7 uger siden.

Da der for omtrent 14 dage siden var ild i hans svinehus, havde han mistanke om, at den tidligere nævnte dreng, Lars Andersen, som han vidste gik med friktionssvovl stikker i lommen, at han kunne have fået tændt ilden ved uforsigtighed, hvad drengen dog benægtede. Når da denne dreng, som tidligere forklaret, på branddagen var kørt ud med ham kl. 2, kunne han ingen skyld have haft i denne ildebrand.

Af mistænkelige personer, der kunne have været i eller ved hans gård, vidste Jens Mortensen ingen. Det var ham for øvrigt ubekendt, hvorledes ilden først var opstået, og navnlig om den var kommet fra Christen Hansens gård eller var blevet overført fra en af hans egne stakke, af hvilke han især havde en liden stak med langhalm stående tæt op ved Christen Hansens søndre længe, men hvorledes ilden i så fald skulle være kommet i stakken, var ham aldeles uforklarligt.

Af de i denne tid i Vigerslev indkvarterede dragoner af 2. dragonregiment havde Jens Mortensen en vagtmester og 5 menige i kvarter, men disse var alle, på den tid branden opstod, til eksersits på nær een ved navn Møller, som var hjemme, fordi han ikke var helt rask. Af de i Christen Hansens gård indkvarterede dragoner var ligeledes een hjemme denne dag for noget sygdom.

5. Jens Mortensens *tjenestepige Ane Jensdatter*, omtrent 44 år gl. fremstod og forklarede under eds tilbud, at skønt hun var hjemme hele eftermiddagen, da branden opstod, vidste hun ikke, hvorledes det var gået til. Hun havde efter sædvane fra kl. 1 stået en god times tid og vasket kar i sin husbond, Jens Mortensens gård, da hans stedsøn Søren Larsen, der stod og vaskede en vogn (**S. 653**) i gården, ytrede, at der kom en stærk røg bagved, hvorpå hun, der netop var ved at bære de sidste kar ind, vendte sig om og så, at der steg røg op bagved gårdens nordre længe, uden at hun dog kunne se, om røgen kom fra de der stående stakke eller fra Christen Hansens tæt ved liggende gård.

Ane Jensdatter søgte nu i forening med husets hjemmевærende beboere at redde, hvad de kunne af indboet, hvilket dog kun lykkedes for en ringe del af det da, ilden med voldsom hast bredte sig over hele gården.

Hvorledes den var opstået, derom kunne hun ikke give mindste forklaring. Til den øvrige del af branden så hun kun lidt, da hun blev siddende for at holde vagt ved det reddede tøj indtil henad aften, da det blev flyttet.

6. *Pigen Bente Johansdatter*, 30 år gl., der siden dagen før branden havde været i tjeneste hos gårdmand Jens Mortensen, fremstod og forklarede under eds tilbud, at hun om eftermiddagen lidt efter kl. 3, da hun stod i husbonds køkken, som kun havde et vindue i gavlen mod vest, da vidste hun ikke noget om branden, før Jens Mortensens stedsøn Søren Larsen kom løbende ind og råbte, at der var ild i gården.

Foruden Bente Johansdatter var også Jens Mortensens i to steddøtre Marie og Kirsten i køkkenet, eller rettere i stuen ved siden af, og da de hørte det, løb de alle tre fra stuen, hvor der ikke var noget at se, og ud i gården, hvor de så taget brændende i den nordlige længes østlige ende, uden at hun kunne se, om der også var ild i Christen Hansens gård eller i stakkene mellem gårdene.

De forsøgte straks at redde, hvad de kunne ud af den modsatte side. Tjenestepigen Ane Jensdatter, som havde stået og vasket karrene i gården, reddede først og fremmest sit eget tøj, og da ilden hurtigt bredte sig, fik de i det hele taget kun reddet ubetydeligt. Ilden bredte sig næsten øjeblikkelig til de i går ned brændte huse og gårde, som på en halv time var i brand allesammen.

Hvorledes ilden først er opstået, derom kan hun ikke give nogen forklaring.

7. Jens-Mortensens *søn Morten Jensen*, 24 år gl. fremstod og forklarede under eds tilbud, at han dagen før lidt efter kl. 3 var ude på marken for at pløje og

harve tillige med Carl Olsen og Anders Olsen, Jens Hansen og Andreas, da han af Anders Olsen blev gjort opmærksom på, at der var ild i byen. Morten Jensen, som i det øjeblik befandt sig 6-700 skridts afstand fra huset, så nu, at der var ild både i taget af Christen Hansens gårds søndre længe og i de stakke, der stod imellem Christen Hansens og hans faders gård, uden at han derfor kunne sige, hvilket af de to steder ilden først var begyndt.

(S. 654) Derfor skyndte han sig med de lige nævnte karle hjemtil gården. (Røgteren Niels Grølsted så han ikke noget til). Ifølge familietraditionen skar de skaglerne over og red hjem. Der fandt han allerede taget af den nordre længe i brand, og da ilden således greb om sig med overordentlig hastighed, var det ikke muligt at få reddet noget af indboet, ligesom det slet ikke var at tænke på gårdenes eller de øvrige i nærheden liggende bygningers redning, som ligeledes i løbet af et øjeblik var kommet i brand, den ene efter den anden.

Morten Jensen kunne altså ikke gøre sig nogen formodning om, hvorledes ilden var opstået. Navnlig var alle hans fars tjenestefolk tro og skikkelige, uden at han vidste noget at udsætte på nogen af dem, omend Niels Grølsted var noget hengiven til drik, og Ane Jensdatter af en "temmelig hastig og uforligelig karakter", uden at han dog vidste, om der just havde været noget i vejen med hende dagen før.

8. Røgteren Niels Grølsted, 51 år gl., forklarede under eds tilbud, at han dagen før om eftermiddagen mellem 3 og 3 1/2 stod ude ved sin husbond Jens Mortensens køer på marken omtrent 1000 alen fra gården. Da så han, at det begyndte at ryge omtrent mellem hans husbonds og Christen Hansens gårde.

Øjeblikkelig ilede han hen til den sidste gård, hvorfra det forekom ham, at røgen kom, og forsøgte at redde, hvad han kunne, men da han straks derefter så, at der ligeledes var ild i Jens Mortensens gård, løb han derind, hvor han dog kom for sent til at redde andet end en gammel frakke af sit eget tøj, ligesom det heller ikke var betydeligt, hvad de kunne redde af Jens Mortensens.

De andre karle, som befandt sig i andre dele af marken, kom til brandstedet næsten på samme tid som Niels Grølsted. Et øjeblik efter, at han var kommet til stede, bredte ilden sig videre til Morten Madsens gård og til de 7 huse, der lå østen for gården, og som inden 1/2 time alle var i fuld brand.

9. Tjenestekarl Anders Olsen, 17 år gl. forklarede, at han dagen før om eftermiddagen omtrent kl. 3 1/2, da han stod ude på marken omtrent 1000 skridt østen for Vigerslev, så, at der steg røg op midt i byen, uden at han kunne se, om det var fra Christen Hansens eller hans husbonds Jens Mortensens gård. Han gjorde sin broder Carl Olsen og Jens Mortensens søn opmærksom derpå, hvorefter de alle 3 skyndte sig ind til byen, hvor de fandt både Christen Hansens og Jens Mortensens gårde i brand, uden at lægge mærke til, om det også var tilfældet med de stakke, der stod mellem de to gårde.

Han ved derfor ikke, i hvilken af gårdene branden først er opstået, og kan heller ikke give ringeste forklaring, om hvorledes den er opstået.

(S. 655)

10. *Tjenestekarl Carl Olsen*, 20 år gl. og broder til forrige, afgav en med ham ligelydende forklaring.

11. *Tjenestekarl Jens Hansen*, 44 år gl. forklarede, at han i går eftermiddags, kort efter at "banetoget" til København var passeret Vigerslev, altså omtrent kl. 3, befandt sig på marken øst for byen, ca. 1000 alen derfra, da han så, at der steg røg op inde i byen, uden at han dog kunne se fra hvilket sted, eftersom vinden bar røgen imod ham. Men da han derpå havde skyndt sig hjem, så han, at både Jens Mortensens, hvilken mand han havde tjent i over 25 år, og Christen Hansens gård, såvel som de stakke, der stod mellem dem, var i brand, uden at han kunne sige, i hvilken af dem ilden først var begyndt.

Han søgte at redde, hvad han kunne af sin husbonds ejendele og fik derved selv intet reddet. Straks efter, at han var kommet hjem, så han, at der også kom ild i Morten Madsens gård og i de 7 huse, som alle ligeledes brændte, og som alle var blevet antændt fra de to første gårde.

Hvad der har forårsaget branden, derom kan han altså ikke gøre sig nogen forklaring.

I anledning af Jens Hansens forklaring havde dommeren bemærket, at jernbanen gik tæt forbi Morten Madsens gård, men da den, efter hvad der er forklaret, først var blevet antændt efter de to sønden for liggende gårde, kunne det næppe antages, at banetoget havde forårsaget branden, da banens retning lige på det sted er øst-vest, mens vinden slet ikke var nordlig, men vestlig eller endog vest-sydvest.

12. *Tjenestekarl Peder Andersen*, 30 år gl. forklarede nu - ligesom alle de øvrige under eds tilbud - at han den pågældende eftermiddag omtrent kl. 3, da han stod og tærskede i laden, først blev underrettet om branden, ved at gårdmand Lars Christiansen kom løbende ind i gården og råbte, at der var ild.

Han løb da udenfor og så da, at der var ild i Christen Hansens gård og i een af de stakke, der stod mellem hans og Jens Mortensens gård, hvorimod der ikke var ild i selve Jens Mortensens gård endnu.

Peder Andersen vidste nok, at der stod en stak langhalm i den samme række længst mod øst, men da han kom fra øst, kunne han på grund af den stærke røg ikke se den omtalte stak, så han vidste ikke, om denne endnu på det tidspunkt var i brand.

(S. 656) Da gårdene lå meget tæt ved hinanden, kunne han nok indse, at ilden hurtigt ville brede sig videre ved den stærke blæst. Han forsøgte derfor at redde, hvad han kunne af sin husbonds indbo, men størstedelen af det blev flammernes bytte, da der kort efter kom ild i gården.

Hvorledes ilden derfra bredte sig til de øvrige bygninger, så han ikke, eftersom han var beskæftiget med at redde indboet, og hvorledes ilden er opstået, derom kan han slet ikke give nogen forklaring. Han havde ikke været ude af gården på den tid, hvor branden begyndte, og han havde ikke bemærket nogen mistænkelige personer i nærheden.

13. Jens Mortensens *stedsøn, Søren Larsen*, 35 år gl., forklarede, at han først erfarede om branden ved, at hans morbroder gårdmand Lars Christiansen kom løbende ind i gården og gjorde anskrig. Søren Larsen, der kort i forvejen havde stået og arbejdet inde i huggehuset, som var i den vestre længe, stod i dette øjeblik og vaskede en vogn ved brønden. Pigen Ane troede han også var beskæftiget i gården, og at hun netop var ved at bære karrene ind i huset. Derfor forekom det ham, at hun også måtte have hørt Lars Christiansen gøre alarm. Dette kunne han dog ikke sige med bestemthed. Havde hun erfaret branden af Søren Larsen, så havde det i al fald været ved, at han i forening med Lars Christiansen gav sig til at råbe, at der var ild.

Straks derefter løb han sammen med Lars Christiansen gennem porten i den nordre længe ud i stakhaven, hvor han så, at der var ild i en af Jens Mortensens stakke, der stod i omtrent 4 skridts afstand fra Christen Hansens gård, hvorimod der var 16 skridt fra Jens Mortensens gård.

I denne sidste gård var der endnu ikke ild, og han lagde ikke mærke til, om ilden allerede have fænget i Christen Hansens gård, ligesom han heller ikke så noget til den vestligere stående lave stak langhalm, der blev helt skjult af den brændende stak.

Ilden kom fra toppen af den og så højt fra toppen, at intet menneske kunne nå derop fra jorden af, men et øjeblik efter var begge de to gårde så "bespændte" af ild, at han knapt kunne få tid til at redde nogle få ting, men alligevel lykkedes det at få adskilligt ud, inden ilden aldeles forhindrede det. Ilden fra disse gårde bredte sig snart til Morten Madsens gård og til de 7 huse, der lå overfor, uden at han kunne sige, hvor lang tid det havde taget.

Hvorledes branden var opstået, havde han slet ingen forestilling om. Den syge dragon, der var indkvarteret hos dem, lå, såvidt han vidste, i et kammer i den vestre længe, da ilden begyndte, og således langt fra det sted, hvor den var opstået.

Om tjenestepigen Ane Jensdatter på den tid kunne have været ude ved (S. 657) stakken, vidste han ikke, da han ikke lagde så nøje mærke til hende. "Hun er et noget vredladent og onskabsfuldt fruentimmer og mulig noget fjantet af sjælsevner". For øvrigt vidste han intet, der kunne have fået hende til at anstifte branden.

14. *Tjenestekarlen Andreas Ertman Juel* havde kun tjent hos Jens Mortensen siden 10. juli s.a., og han afgav forklaring enslydende med Jens Hansen (11).

15. *Jens Christensen*, 21 år gl. forklarede, at han i går eftermiddags, straks efter at banetoget fra København var passeret Vigerslev, ikke det egentlige, men etekstratog, der afgik 1/2 time efter det ordinære, altså lidt efter kl. 3, at han da var ude på marken med sin fader gårdmand Christen Hansen, så vidt han kunne skønne i 8 á 900 alens afstand øst for byen og så røg stige op fra byen.

Han blev først gjort opmærksom derpå af sin yngre broder, Peder Christensen, som pløjede ved siden af ham. De skyndte sig ind til byen, hvor de da så, at deres faders gård såvel som de syd for den stående sædstakke var i fuld brand. Jens Mortensens gård var, så vidt han kunne se, endnu ikke dengang blevet antændt, men ilden greb så hurtigt om sig, at Jens Christensen ved at løbe om til den vestre side af sin faders gård så, at ilden, der øjensynlig var begyndt fra østsiden, nu allerede havde nået den vestre længe, og luerne derfra fløj så højt i vejret i den voldsomme blæst, at det var til at forudse, at brand i Jens Mortensens gård ikke ville kunne undgås. Et øjeblik efter stod denne da i fuld brand, og da der ligeledes var sædstakke mellem Christen Hansens og Morten Madsens gårde - disse var kun ca. 40 skridts afstand fra hinanden - så var ligeledes denne straks efter antændt, ligesom ilden også hurtigt sprang over til de huse, der lå øst for.

Jens Christensen kunne heller ikke tænke sig nogen anledning til branden, og navnlig kunne han ikke tro, at nogen kunne have antændt branden for derved at skade enten hans fader eller hans morbroder Jens Mortensen, der altid havde været ansete mænd.

Af de 6 dragoner, der var indkvarteret hos hans fader, var de 5 til eksersits i går, og den 6., der så vidt han vidste, var noget syg var derfor blevet hjemme, men siden i går morges havde han ikke set ham.

Af indbo havde de kun fået reddet den mindste del.

(S. 658) Igen fremstod *Ane Jensdatter (5)*, som vedblev, at hun først var klar over branden ved at høre Søren Larsen fortælle, at der kom røg, og selvom hun blev foreholdt, at hun samtidig må have hørt, at der blev gjort alarm af Lars Christiansen, benægtede hun dog at have hørt noget til ham hverken dengang eller senere under branden. Hun forsikrede stadig, at hun var aldeles uskyldig i hvad der var sket.

Søren Larsen (13), der blev konfronteret med Ane Jensdatter, vedblev med, at han anså det for rimeligt, at hun måtte have hørt Lars Christiansen i gården og have hørt ham gøre alarm, og at han ikke omtalte nogen røg, men råbte, at der var ild. Alligevel vedblev Ane Jensdatter at påstå, at hun ikke bemærkede Lars Christiansen, men hun måske har taget fejl af, hvad det var Søren Larsen havde sagt.

Ane Jensdatter blev afgivet til midlertidig bevogtning. Forhøret blev udsat, og politiretten hævet.

21. september 1854 fortsattes forhøret i sagen 146/1854

16. Menig Christopher Heinrich Møller af 2. dragonregiments 3. eskadron blev fremstillet ved overvagtimester Schilling og forklarede, at han om mandagen 18. september omtrent mellem kl. 3 og 3 1/2 eftermiddag, da han på grund af sygdom var hjemme i sit kvarter i Jens Mortensens gård og netop stod i hestestalden og skar noget hakkelse, hørte råb, som gjorde ham opmærksom på, at der var udbrudt ild tæt ved.

Stalden var i den østre del, og røgen steg op bag ved gårdens nordre eller nordøstlige side, uden at han kunne se, om den kom fra nabogården eller fra de sædstakke, der stod mellem denne og Jens Mortensens gård, men her var ilden i alfald endnu ikke nået, men snart bredte ilden sig også hertil såvel som til nabogården på den anden side, ligesom det heller ikke varede længe, inden han så, at der brændte flere huse østenfor, uden at han imidlertid vidste tal på dem, da han havde nok at gøre med at redde sin hest og sit tøj, og ilden greb så hurtigt om sig.

(S. 659) Om årsag til ilden vidste han intet, da han ikke havde bemærket noget i forvejen, og han havde navnlig ikke set nogen person i nærheden, ligesom han heller ikke havde bemærket, at jernbanetoget kort i forvejen var passeret forbi.

17. Menig Frits Jønns fremstod ligeledes og forklarede, at den 18. ds. om eftermiddagen, uden at han nærmere vidste klokkeslettet, da han i sit kvarter hos gårdmand Lars Christiansen i Vigerslev - på grund af feber - lå i sin seng og da bemærkede en temmelig stærk larm, som han ikke kendte årsagen til, før en del kufferter og andet bohave blev bragt ind i gården, og han da hørte, at der var ild i byen. Han stod nu op og så, at flere bygninger var i brand, ja, nogle af dem var endog næsten nedbrændte.

Bønder på broen over Stadsgraven til Hø- og Halmtorvet bag Vesterport. Roskildevejen var endnu ikke offentligt ført over Frederiksberg bakke; men gik gennem Valby, ad vejen ved Bakkehuset, hvor der oprindeligt havde været kro, og mundede ud i Vesterbrogade. Ca. 1840. (Fra København Før og Nu).

17. *Menig Frits Jønns* fremstod ligeledes og forklarede, at den 18.ds. om eftermiddagen, uden at han nærmere vidste klokkeslettet, da han i sit kvarter hos gårdmand Lars Christiansen i Vigerslev - på grund af feber - lå i sin seng og da bemærkede en temmelig stærk larm, som han ikke kendte årsagen til, før en del kufferter og andet bohav blev bragt ind i gården, og han da hørte, at der var ild i byen. Han stod nu op og så, at flere bygninger var i brand, ja, nogle af dem var endog næsten nedbrændte.

Frits Jønns har således ikke hørt om nogen årsag til denne brand.

18. *Overvagtimester Schilling* bemærkede, at foruden de her fremstillede 2 dragoner var to af samme regiments trainkuske, Wensløv og Nykjøbing hjemme i Vigerslev, men alle i Vigerslev indkvarterede var nu indkvarteret i Valby.

19. Nu stod *gårdmand Christen Hansen* af Vigerslev frem, og da han blev spurgt, forklarede han, at mandag eftermiddag kl. 3 omtrent var han med sine to sønner og en tjenestedreng Niels Christian ude i marken at pløje, da han af sine sønner Jens og Peter blev gjort opmærksom på, at der var ild i byen. Han så da, at det røg fra et sted, som måske kunne være hans gård, men om det var, kunne han ikke se.

De spændte straks hestene fra ploven og red hjem, hvor allerede hans egen og Jens Mortensens gårde var aldeles "bespændte" med ild, og inden 5 min. var det samme tilfældet med Morten Madsens, og straks efter fløj ilden fra gårdene over i de østenfor liggende huse, og inden kort tid var alt nedbrændt.

Christen Hansen har som følge heraf kun fået den mindste del af sit indbo - og derfor den mindst værdifulde - reddet. Alt hans løsøre, sæden iberegnet, havde han lige siden oprettelsen af Sjæll's Stifts Brandassurance haft forsikret der for omtrent 6000 rdl. Bygningerne var i Landets almindelige Brandkasse forsikrede for et omtrent lignende beløb.

Hvorledes ilden var opstået, derom havde han ikke ringeste kendskab, og han havde intet hørt, hvoraf han kunne danne sig nogen formodning. At en eller anden skulle have påsat branden af ondskab, kan han slet ikke tænke sig.

Kort i forvejen havde han vel bemærket, at det såkaldte 3-tog var gået forbi, og om han huskede rigtigt, senere endnu et ekstralokomotiv, men hvorvidt der derfra kunne være kommet nogen ild, der kunne have forårsaget branden, vidste han ikke. Efter hans hustrus udsagn må han formode, at ilden først er begyndt i en af Jens Mortensens stakke - og navnlig ikke i en af de fire stakke, men i en liden stak langhalm, der lå tæt op til hans søndre længe østen for en meget stor og høj høstak, der ligeledes stod mellem hans og Jens Mortensens gård, begge i få skridts afstand fra hans hus.

At ilden skulle være kommet hertil fra det omtalte lokomotiv, troede Christen Hansen ikke, da den omtalte stak langhalm ikke blot var skjult af den store

til banen blev antændt. Denne ild blev straks opdaget af folk, der arbejdede på marken. Den viste sig at være kommet fra nogle stykker gloende koks, som lå derimellem, og som han selv senere så, og så vidt han husker kunne være af en almindelig kartoffels eller et æbles størrelse.

20. Christen Hansens *hustru Ane Kirstine Madsen* forklarede, at hun i mandags eftermiddag var i Ole Jørgensens hus, da hendes lille datter Ellen kom over for at hente hende hjem, idet hun sagde, at der var ild i gården. Hun skyndte sig derfor straks af sted og så ved sin hjemkomst, at der var ild i en af de store stakke, der stod tæt op ved gården, såvel som i den ved siden af stående stak langhalm, der kun var af omtrent et menneskes højde, ligesom der også var ild i gårdens søndre længe, hvor det dog først for nylig var begyndt at brænde.

Hvor ilden således egentlig først er begyndt, kan hun ikke sige med vished, ligesom hun aldeles intet ved eller kan tænke sig om dens opståen.

21. *Ellen Knudsen (Knudsdatter)*, tjenestepige hos Ane Kirstine Madsen berettede, at hun i mandags eftermiddag omtrent kl. 3, da hun stod i stuen, som var i den nordre længe af hendes husbonds gård, hørte, at der var gjort anskrig af folk, som kom ind i gården, uden at hun lagde mærke til, hvem det var, og som råbte, at der var ild, og hun så, at røgen steg op fra staldlængen lige overfor.

Fra det gamle Halmtorv inden for Vesterport ved den nuværende Rådhusplads. I baggrunden skimtes Frederikberg Slot. Ca. 1840. (København Før og Nu).

(S. 661) Hvorledes den ild var opstået, ved hun ikke. Intet sted på gården var der ild på, og hun havde ikke set nogen i nærheden af gården, som kunne antages at have forårsaget branden.

22. *Ellen Nielsen (el. Nielsdatter)*, også tjenestepige hos Christen Hansens, forklarede på tilspørgslen, at hun mandag eftermiddag, da hun stod i sin husbonds gård, og smedesvend Christopher kom løbende ind med det råb, at der var ild i gården, så røgen komme op fra staldlængen eller måske fra en af de bagved stående stakke, hvilken kunne hun ikke tydeligt skønne, da hun slet ikke var udenfor, men straks gav sig til at redde af indboet, hvad der kunne reddes, hvilket lykkedes med den mindste del.

Hvorledes ilden er opstået, derom kan hun ikke give ringeste oplysning. Fra denne gård bredte ilden sig til de øvrige gårde og huse, som ved denne lejlighed brændte.

23. *Peder Jensen, tærsker* for Christen Hansen, fremstod og forklarede, at han i mandags eftermiddag, da han omtr. kl. 3 stod og tærskede langhalm i tærskeladen mellem Christen Hansens og Morten Madsens gårde, blev underrettet af Morten Madsens karl Ole Hansen om, at der var ild i Christen Hansens gård, hvorpå han straks løb efter Ole Hansen ind i gården og så der, at der var ild i den søndre længe. Om der på samme tid var ild i stakkene, kunne han ikke se, men snart efter var ilden udbrudt over alle tre gårde, der lå ved siden af hinanden og de mellemliggende stakke såvel som de østfor liggende huse.

Hvorledes ilden var opstået, kunne han aldeles ikke forklare sig. Han vidste ingen, man kunne have mistanke til, og han havde ikke set noget som helst, hvoraf ilden kunne opstå.

24. Nu fremstod brandlidte Christen Hansens søn *Peder Christensen*, henved 14 år, som formanet til sandhed forklarede, at mandag eftermiddag omtr. kl. 3, uden at han dog havde lagt mærke til, om jernbanetoget på den tid var gået, var ude i marken for at pløje, da han ved at vende ploven opdagede, at der var ild i byen. Det forekom ham, at røgen steg op fra hans faders gård. Derfor gjorde han øjeblikkelig sin broder Jens (21 år) opmærksom på det, og han underrettede da deres fader og karlen Niels Christian, hvorefter de alle hurtigt trak hjem, men fandt allerede ved deres hjemkomst både deres faders og Jens Mortensens gårde i fuld brand, og folk ifærd med at flytte ud af indboet. Hvorledes ilden var opstået, havde Peder Christensen ikke ringeste forklaring.

25. *Tjenestekarl Anders Nielsen* hos Christen Hansen fremstod og forklarede, **(S. 662)** at han i mandags eftermiddag, da han stod og tærskede i sin husbonds gård i den søndre længe, hørte Peter Jørgensens tjenestekarl Lars Larsen, som kom løbende ned til ham og råbte, at der var ild i gården. Han løb straks udenfor med ham og så, at en liden stak langhalm, som tilhørte Jens Mortensen, stod i fuld brand, så at man i det øjeblik ikke engang kunne se, at det var langhalm, samt at ilden nylig havde begyndt at fænge i taget i den søndre side af den længe, hvor han havde tærsket.

Anders Nielsen var derfor overbevist om, at ilden ikke var begyndt i gården selv, men fra langhalmstakken, men hvorledes den var kommet der, vidste han ikke. Den eneste, som han på den tid bemærkede i nærheden af stakken, var Jens Mortensens stedsøn Søren Larsen, som han 5 min. i forvejen havde set gå fra stakkehaven gennem Jens Mortensens port ind i hans gård.

Dette havde Anders Nielsen observeret ved at se igennem et hul, der var anbragt i den søndre væg i loen for at give lysning. Idet Søren Larsen gik igennem porten, forsøgte han at lukke den, men da han ikke kunne det, lod han porten stå og gik ind i gården. Jens Mortensens pige Ane Jensdatter så han ikke noget til.

Han vidste intet, der kunne give formodning om, at nogen havde anstiftet branden med forsæt.

26. Jacob Jensen, tjenestekarl hos brandlidte Christen Hansen, forklarede, at han mandag eftermiddag omtr. kl. 3 á 3 1/2, da han stod og tærskede langhalm i sin husbonds nordre længe, blev underrettet af Peder Jørgensens tjenestekarl Lars Larsen om, at der var ild i gården. Ude i gården så han, at røgen steg op fra det sydøstlige hjørne, og den slog ud gennem stalddøren og "skæreløsdøren", der stødte op til Jens Mortensens stakhave, hvorpå han skyndte sig hen til stalden for at se efter sin husbonds heste, som dog imidlertid var i marken. Derpå hen til en anden lille stald, hvor han vidste, der stod en dragonhest, som han flyttede hen nord for Morten Madsens gård, hvor han antog, den ville være i sikkerhed, og bandt den der, men da han derpå gik tilbage til Christen Hansens gård, var den så "bespændt" af ild, at han ikke mere kunne komme derind, og - forekom det ham også - at Jens Mortensens gård nu stod i brand.

Hvorledes denne ild var opstået, vidste han aldeles ikke. Han fik slet ikke reddet noget af sit tøj og var, så vidt han vidste den eneste af alle tjenestefolkene, det var gået sådan for.

Således fortsætter forhørene dag efter dag i forsøg på at finde årsagen til ildens opståen. Alle bliver afhørt, alle som man mener kunne vide et eller andet - nok så lidt, der kunne lede til opdagelse deraf.

De voksne forklarer under eds tilbud. De helt unge, børnene, bliver formanet til sandhed.

Efter forhørene underskrives protokollen som regel med

Rat., ratihaberet, d.v.s. godkendt og enten Dim., dimitteret eller aftr., aftrådt, altså sendt bort igen.

Endvidere som før omtalt underskrifter efter dagens forhør af retsvidner og politidømmer.

De afhørte dragoner blev fremstillet ved deres overvagtimester, måtte ikke møde alene.

En uendelig række af vidneudsagn, der ligner hinanden til forveksling, og dog er der små nuancer, der dels fortæller om personen selv, om stedet eller de mennesker, de er omgivet af i det daglige, om arbejdet i det lille bondesamfund med dets nære tilknytning til hovedstaden. Selv i vidneudsagnene kan vi af og til spore deres daglige sprog og færd.

Men afhøringerne fortsætter. Næsten alle beretter, at 3-toget har passeret. Der gik endnu så få tog, så man regnede tiden efter dem. Gårdene lå utrolig tæt op til hinanden, og man må undre sig over, at der ikke forlængst har været ildløs.

Vi bliver hurtigt klar over årets arbejde på gårdene: Der pløjes, der tærskes, et sted i byen er der slynget honning. Dengang *gik* man virkelig på arbejde, enten man skulle til Islev eller til Frederiksberg eller til Hovedbanegården i nærheden af Trommesalen.

De fleste omtaler den "liden stak langhalm", som de enten har set eller ikke har set i brand. Vinden var strid, stik vest. - Det måtte gå galt !

(S 663) 27. Igen møder vi Christen Hansens tjenestedreng, den lille *Niels Jespersen*, hen ved 12 år gl., som vogtede svin tæt ved jernbanen, da banevogteren råbte til ham, at der var ild. Først løb han hjem til gården, hvor staldlængen var i brand og Jens Mortensens lille stak langhalm, men endnu ikke de store stakke. Så løb han tilbage til sine svin og var fornuftig nok til at drive dem længere ud ad marken til, hvorfra han kunne se ilden udbrede sig videre og videre.

28. Heller ikke Christen Hansens *datter Ellen Christensdatter*, henved 10 år, der hentede sin moder hjem fra Ole Jørgensens hus, kunne oplyse noget særligt.

29. *Tjenestekarlen, Niels Christiansen*, henved 20 år, hos Christen Hansen, havde været med husbond og de to sønner i marken at pløje. Han fortalte, at ilden bredte sig videre og videre. Han vidste ingen, som han med mindste grund kunne mistænke. Han var åbenbart udspurgt om Ane Jensdatter, men kunne aldeles ikke se nogen grund til, at hun skulle have gjort det, altså sat ild på. Om hun var ondskabsfuld, vidste han ikke. Derimod ville han tro, at "hun ikke var synderlig ved forstand".

(S. 664) 5. Nu fremstod den anholdte *Ane Jensdatter*, som fastholdt sin afgivne forklaring, idet hun navnlig bemærkede, at hun ikke vidste det mindste om branden, førend Søren Larsen råbte, at der var ild, og hun så, at der steg røg op bag den nordre længe. Det lod til, at den lige var begyndt. Hun havde stået og vasket kar oppe ved den nordre længe og havde derfor ikke bemærket, om porten ud imod stakhaven var lukket eller ikke.

For øvrigt havde hun, da Søren Larsen råbte, at der var ild, lige forinden været inde i længen med et kar. Anholdte blev dimitteret og forhøret udsat.

(S. 665) År 1854 22. september fortsætter forhøret

Sagen nr. 146/1854

30. Afhørt blev først trainkuskene *Hans Andersen Vensløv* og *Hans Peter Nykjøbing*. Den første var netop kommet hjem fra København til sit kvarter i Morten Madsens gård, da ilden brød ud, og der blev han.

31. Nykjøbing derimod var hjemme i kvarter hos Lars Christiansen, da der blev gjort alarm, og skyndte sig straks af sted mod brandstedet. Mellem Jens Mortensens og Christen Hansens gårde var stakkene i brand, men endnu ikke bygningerne. Det første han gjorde var at skyde en vogn, der stod mellem stakkene til side, hvorefter han løb ind i Jens Mortensens gård og hjalp med til at flytte en kiste, nogle sengeklæder og andet bohave ud, og det blev han ved med, til hele gården kort efter var i brand. Derefter gik han tilbage til sit kvarter og tog sin løjtnants og sit eget tøj i forvaring, og her blev han stående og så ikke nærmere, hvorledes det hele udviklede sig, bemærkede blot, at ilden "hurtigsten" udbredte sig videre.

32. *Gårdmand Morten Madsen*, den nordligste gård, den lige ved banen, havde været i marken om mandagen den 18. sammen med sine tjenestekarle Ole Hansen, Hans Christensen, Anders Rasmussen og drengen Hans Christensen, da de "blev en røg var, der opstod fra byen". Derfor skyndte de sig tilbage og så Christen Hansens søndre længe i fuld brand.

Vigerslevvej ved Skyttegårdsvej. Her lå Lars Christiansens Skyttegård, der ca. 1875 flyttedes ud, og af næste ejer kaldtes Store Vigerslevgård. Foto 1984. NVN.

Morten Madsens familie og øvrige tjenestefolk var alle hjemme. Da han så, hvilken fare hans egen gård var udsat for, da gårdenes afstand blot kunne være 60 alen, og den plads for en stor del var opfyldt med sædstakke, så skyndte de sig at redde, hvad de kunne, og fik derved også så godt som alt det egentlige indbo og en stor del af avlsredskaber bjærget, hvorimod gården, der blev antændt fra Christen Hansens gård, næppe 5 min. efter at han kom tilbage, nedbrændte tillige med de fleste af mejeriredskaberne.

Bygningerne var assurerede i den Alm. Brandkasse for 6160 rdl. Løsøret havde han "det ene år som det andet" assureret i Stiftets Brandkasse for omtrent 5000 rdl.

33. *Ole Hansen*, Morten Madsens *tjenestekarl*, fortalte ligeledes om hvordan de, da de opdagede ilden, skyndte sig tilbage til byen, og hvorledes han selv løb gennem stakhaven og ind i Christen Hansens tærskelo og underrettede tærskekarl Peder Jensen (nr. 23) om ilden. Først hjalp han til med at redde i (S. 666) denne gård, der allerede da var begyndt at brænde, men da han kunne forudse, at ilden snart måtte brede sig til hans husbonds gård, løb han derhen og hjalp ligeledes der med at redde, hvad han kunne.

34. Samme forklaring afgav *tjenestedreng Hans Christensen* af Vigerslev, henvend 18 år gl. Han havde dog ikke været inde i tærskeladen og kunne p. gr. af røgen ikke helt se, i hvilken udstrækning Christen Hansens søndre længe og stakkene var antændte, da han kom til stede.

35. Den anden *tjenestedreng* af samme navn som foregående *Hans Christensen*, henvend 15 år gl., var også i marken med Morten Madsen, der i øvrigt var hans morbroder. Hans egen faders gård, Chr. Hansens stod i brand, da han kom hjem. Hans morbroder havde imidlertid en lille dreng, som han måtte bringe i forvaring på gården Søholm ude ved Damhussøen. Han så derfor ikke, hvorledes det videre gik til, førend han efter omtrent 1/2 times tid kom tilbage, og da var gårdene og muligvis også husene nedbrændt.

36. *Røgter Jacob Andersen* kom netop hjem fra marken med Morten Madsens kreaturer, da der blev gjort anskrig i byen om brand, og så da Christen Hansens gård i brand. Han blev i sin husbonds gård og hjalp til med at redde der, da han kunne se, at den snart ville blive angrebet af ilden.

37a. *Tjenestepigen Ane Sørensdatter* sad inde i stuen med Morten Madsens kone, da pigen Bolette Hansdatter kom løbende ind og råbte, at der var brand enten i Christen Hansens eller i Jens Mortensens gård, hvorefter hun og hendes madmoder løb ud i gården og derpå i forening med de øvrige folk gav sig til at redde alt, hvad de kunne af indboet, og det blev de ved med, lige til (S. 667) ilden ikke længe efter havde bredt sig til deres gård og forbød dem at fortsætte.

37b. Gårdens anden *tjenestepige Bolette (Bodil) Hansdatter* stod den mandag

Karen Jens Olsen's (Larsdatter).

Herefter kommer nu også turen til de øvrige skadelidte, foruden at der er nogle tvivlsspørgsmål, der skal opklares.

38. *Smed Jørgen Jørgensen* af Vigerslev havde mandag eftermiddag omtr. kl. 3 været ved at bære noget korn ind i sit hus sammen med husmand Jørgen Petersen af Hvidovre, da han bemærkede, at der var ild enten i Christen Hansens eller Jens Mortensens gård. Han var blevet opmærksom derpå, ved at der blev gjort anskrig i byen.

Foruden det hus, han boede i og sin smedie, der egentlig var en længe af det samme hus, ejede han endnu et andet hus, der var beboet af en gammel kone. Det lå lidt længere mod nord, kun adskilt fra hans eget "våningshus" ved en lille smøge. Fra Christen Hansens gård og til hans beboelse var kun gadens bredde og en liden indkørsel til hans hus, så afstanden har næppe været 100 alen.

Han og hans kone samt Jørgen Petersen hjalp hinanden med at flytte, hvad

eftermiddag og lavede mad i køkkenet omtrent kl. 3, da en lille dreng fra Hans Olsens hus ved navn Peter kom løbende ind til hende fra gaden og råbte, at der var ildløs, hvorpå hun skyndte sig ud og så, at ilden enten måtte være i Christen Hansens eller Jens Mortensens gård, hvad hun løb ind i stuen og fortalte. Derefter gav de sig sammen med gårdens andre folk til at redde, hvad de kunne, indtil ilden forbød dem at gå videre.

Dommeren bemærkede, at Morten Madsen ikke kom og kunne vidne på grund af sygdom, og at hans tjenestefolk, Anders Nielsen, Andreas Rasmussen og Hans Petersen heller ikke denne dag havde kunnet møde, men at for øvrigt var nu Morten Madsens såvel som gårdmændene Jens Mortensens og Christen Hansens hjemmевærende familie og tjenestefolk alle afhørte.

de kunne af deres indbo, men da de måtte bringe det mod øst, og ild og røg hurtigt bredte sig videre i den retning, var det ikke meget, de fik reddet.

Den gamle kone i svinehuset var slet ikke hjemme, og hun ville således have mistet alt sit indbo, hvis ikke Jørgen Petersen havde skyndt sig at redde noget deraf.

Smeden antog, at begge hans to førstnævnte huse var i brand inden 10 à 15 min. fra den tid, han først havde set ilden, og navnlig var det aldeles nedbrændt, inden ilden havde nået Morten Madsens gård.

Hvorledes det andet af hans huse blev antændt, havde han ikke tid til at se efter under al den forstyrrelse, hvori han befandt sig.

Smedens beboelse var assureret for 950 rd.

Smedelængen	-	310	-
og svinehuset	-	343	-

(S. 668) og desuden var en længe af hans beboelseshus særskilt assureret for omtrent 120 à 150 rdl.

Hans indbo var assureret i Stiftets Brandkasse, ca. 1200 rdl.

Som alle de andre, kunne han heller ikke give nogen forklaring på ildens opståen.

39. *Lars Larsen*, der tjente hos brandfoged Peter Jørgensen i Vigerslev, havde på samme tid stået i indkørslen til smed Jørgensens hus og var i færd med at spænde for vognen, da han i det samme så, at der var ild i Christen Hansens gård. Han var på det tidspunkt ca. 100 alen fra stedet og kunne således se, at ilden endnu ikke havde bredt sig over mere end 3 à 4 af de nederste lægter af taget i den søndre længe, medens en liden stak langhalm, der lå nedenfor, var i fuld brand, og da luerne derfra slog temmelig højt op, måtte det der for antages, at det var den, der havde stukket ild i taget.

Lars Larsen løb straks ind i Christen Hansens gård, hvor han traf den lille datter Ellen og tjenestepigerne, og fortalte dem, hvad der var på færde, hvorpå Ellen løb straks ud i byen for at hente sin moder, og han søgte nu derefter sammen med gårdens folk at slukke ilden med en spand vand, men da det ikke nyttede noget, forsøgte de at redde indboet, og da han ikke kunne hjælpe derlængere, fordi ilden greb for stærkt om sig, gik han ind i Morten Madsens gård for at hjælpe dem at redde.

Lars Larsen havde kun stået et øjeblik i smedens indkørsel, mens han spændte for, og han havde ikke set nogen på det sted i stakhaven, hvortil han havde en temmelig fri udsigt.

13. *Søren Larsen*, Jens Mortensens stedsøn, blev igen afhørt. Om pigen Ane Jensdatter forklarede han, at hun havde været beskæftiget med at vaske

flødeflasker af omtrent hele tiden fra kl. 2-3, og at hun i den tid af og til var inde i huset med et kar, hun havde vasket af, men ellers stod hun ude i gården, og han har i hvert fald ikke set hende gå ud af den port, der førte ud til stakhaven.

Derimod var han selv uden for den port, kort før branden opstod, men næppe mere end 10 højst 15 min. i forvejen - dog ikke længere end netop for at lukke den, og i stakhaven var han således ikke.

Han vidste med bestemthed, at han fik lukket porten, og at han indvendig satte haspen på, så at den ikke kunne åbnes af nogen udefra. Ikke destomindre var **(S. 669)** det ham påfaldende bag efter at komme i hu, at Lars Christiansen, da han straks efter brandens begyndelse kom og gjorde anskrig, ved den lejlighed kom ind igennem gadeporten i den østre længe, løb ud igen gennem porten i den nordlige længe, og at denne port da stod åben. Han kunne slet ikke forklare sig, hvem der kunne have åbnet denne port, efter at han som anført havde lukket den. Han havde gjort det for at forhindre hønsene og ænderne fra at løbe ud i stakhaven.

Søren Larsen foreholdtes, at han efter Anders Niensens (nr.25) forklaringer var gået fra stakhaven igennem porten og derfra ind i gården, idet porten blev stående åben, efter at han forgæves havde forsøgt at lukke den. Dette nægtede han med bestemthed, idet han som forklaret virkelig lukkede porten og ikke havde været længere uden for den end akkurat så meget, som var nødvendigt for at trække porten i.

40. Christopher Olsen, smedesvend hos Jørgen Jørgensen, havde den eftermiddag stået i smedien, da brandfoged P. Jørgensens karl Lars Larsen kom løbende hen til værkstedet og råbte, at der var ild i Christen Hansens gård. Lars Larsen, der havde haft noget arbejde for smeden, var ved at spænde for, men løb hen til gården, og Christopher Olsen efter ham med en spand vand. Allerede ved deres ankomst brændte den lave stak langhalm, der lå uden for Christen Hansens længe, langs hele overfladen og havde endog grebet fat i taget af længen 3-4 alen opad, og han kunne derfor ikke komme ad den lige vej, men måtte løbe rundt om et stakit og kunne intet udrette med vandet. Han løb derfor ind i gården for at redde, hvad han kunne af indboet.

Ilden bredte sig derefter med stor hastighed, og derved skete det da også, at ilden fra Christen Hansens gård antændte først Jørgen Jørgensens "våningshus" og smedien og derpå hans svinehus. For øvrigt lagde han ikke mærke til, i hvilken rækkefølge hver af gårdene og husene brændte.

Forhøret udsat, og politiretten hævet.

(S. 670) 23. september kl 10 formiddag fortsætter forhøret i

Sagen nr. 146/1854.

41. Togfører og overkonduktør ved jernbanen *Carl Frederik Stanni* havde mandag eftermiddag ført et enkelt lokomotiv til Roskilde. Det afgik fra København præcis kl. 2 3/4 og måtte altså have været i Vigerslev omtrent 7 min. før kl. 3, eftersom han ikke gjorde ophold i Valby, og da han passerede Vigerslev, var der aldeles intet tegn på ild. Da han imidlertid kom til Glostrup, kunne han, der sad baglæns og altså hele tiden havde øjnene mod øst, da kunne han se en svag røg stige op, uden dog bestemt at kunne se, at det var i Vigerslev, og da han kom til holdepladsen, så han det allerede brænde stærkt uden dog at kunne afgøre, hvor stedet var. Det blev han først klar over, da han på hjemvejen mellem kl. 5 og 6 igen passerede Vigerslev.

At ild fra lokomotivet skulle kunne have nået det sted, hvor branden var opstået, anså han for aldeles umuligt, da vinden var vest eller vest-sydvest, hvorimod den måtte have været nordlig for at bære den vej. Desuden var det utænkeligt, at noget gloende kul af vinden skulle være ført en så lang strækning, som det i det mindste ville have krævet for at blive bragt til et sted, der lå et par hundrede alen syd for banelinien.

42. Lokomotivføreren *Peter Rudolf Noreen* havde haft sit udsyn mod vest, og han antog, at klokken havde været noget over 2 3/4, da lokomotivet forlod København og næsten 3, da de kom til Vigerslev. Til Stannis forklaring kunne han tilføje, at han ikke mente, der var kommet nogen glød fra lokomotivet, da der den dag ikke havde været brugt brænde siden kl. 3 om morgenen.

43. Gårdmand og brandfoged *Peder Jørgensen* havde den eftermiddag ganske kort før branden været ovre os sin broder smed *Jørgen Jørgensen*, og gik derfra lige hjem mod sin gård, som lå 2 á 300 favne sydost for smedien, da han højst 4 á 5 min. efter hørte nogen råbe bag ved sig. Derfor vendte han sig tilbage, idet han først troede, at det var nogen, som råbte med noget, de havde at sælge, dog uden at se mindste tegn på ild.

Da der imidlertid i det samme blev råbt til ham fra andre kanter, at der var ild (**S. 671**) i byen, løb han ind i sin gård og gjorde anskrig, og da han derefter igen kom ud på gaden, kunne han se, at stakkene mellem *Jens Mortensens* og *Christen Hansens* gårde brændte, uden at han dog kunne se, om der var ild i gården selv.

Han søgte derefter at foretage de fornødne redningsforsøg, men som følge af den stærke blæst bredte ilden sig med en sådan hurtighed, at den snart havde antændt de nu nedbrændte bygninger.

Uagtet brandfogeden således havde opholdt sig tæt ved det sted, hvor ilden opstod ganske få min. i forvejen, havde han alligevel ikke set mindste tegn til ild eller lagt mærke til noget, hvoraf ilden kunne opstå. Heller ikke havde han lagt mærke til, om der på den tid havde været nogen ude i *Jens Mortensens* stakhave, eller om porten i den nordre længe var åben eller lukket.

44. *Anders Nielsen* stod og tærskede i sin husbond Morten Madsens lo, da han af pigerne i gården forstod, at der var ild, og så dem bære tøjet ud. Da han derefter kom ud i gården, så han, at den søndre længe af Christen Hansens gård og de der ved stående stakke var i fuld brand, hvorefter det da ikke varede længe, inden ilden derfra havde bredt sig til begge nabo gårdene og til de østen for liggende huse.

45. *Hans Petersen* stod ligeledes og tærskede, men i den anden lo, og gav samme forklaring som Anders Nielsen, medens

46. *tjenestedrengen Anders Rasmussen*, der var 18 år gl., afgav samme vidneforklaring som Hans Christensen, nr. 34.

47. Herefter mødte *Ane Dorthea Jespersen f. Nielsen* frem og fortalte, at da branden opstod i mandags eftermiddags, befandt hun sig ude på Frederiksberg mark i nærheden af Lykkesholm for at grave kartofler op. Da hun derfra så røgen, skyndte hun sig hjem til Vigerslev, hvor hun boede til leje i smed Jørgensens hus. Ved sin hjemkomst fandt hun ikke blot dette hus, men også de øvrige gårde og huse som blev ødelagt, i fuld lue.

Hendes kiste og sengeklæder samt en kommode var allerede flyttet ud, men hendes øvrige bohave brændte. Hun havde intet assureret.

48. Den næste, som mødte frem, var *husmand Ole Jørgensen*, tømrer og hjulmand. Han forklarede, at han som sædvanlig mandag eftermiddag arbejdede som tømrer på Jernbanegården ved København. Han var på værkstedet til kl. 5 à 6, da han ved det ekstratog, der kom hjem ved den tid, hørte, at der var ildløs i Vigerslev, hvor han var ejer af det østligste af de nedbrændte huse.

Han skyndte sig derfor straks hjem, men fandt sit hus aldeles nedbrændt, skønt det, efter hvad der blev fortalt ham, skal have været det hus, der sidst blev angrebet af ilden som en naturlig følge af dets beliggenhed.

(S. 672) Hans hus var forsikret i den Almindelige Brandkasse for 460 rdl., og hans indbo, foder og deslige til noget over 900 rdl. Størstedelen af møblerne var reddede, men hvad der var på loftet, var altsammen brændt.

49. *Ole Jørgensens* hustru Cathrine Christoffersdatter og hendes *datter*

50. *Maren Kirstine* var alene hjemme, da hendes mand jo var på banegården, hvor han arbejdede som hjulmand og tømrer.

De blev først klar over branden, da de hørte, der blev gjort alarm. De gik derfor uden for og så Christen Hansens søndre længe eller i det mindste stakkene i brand, og ilden bredte sig med en sådan hurtighed, at det næppe varede en time, inden deres hus, som dog var det, der sidst blev angrebet, stod i fuld brand.

Meget ulykkeligt og uhyggeligt kom det til at gå for den næste familie.

51. *Arbejdsmand Jens Hansen* arbejdede den mandag eftermiddag ved åen på Islemark, da han derfra så, at der steg røg op i retning ad Hvidovre til. I den tro, at det var der og navnlig, at det var Holmegården, skyndte han sig af sted mod Hvidovre og derefter hjem, da han ved Rødovre kunne se, at ilden var i Vigerslev, hvor han sammen med sin hustru boede hos sin svigerfader *skomager Hans Petersen*.

Da han kom til byen, så han, at de tre gårde såvel som alle de øst for liggende huse var brændte, og alle tagene var faldet ned med undtagelse af taget over den nordre længe af Morten Madsens gård.

Det rygtedes, at hans svigerfader savnedes. Han skyndte sig derfor hen til huset, hvor det trods røgen lykkedes ham at komme ind, men uden at han så noget tegn til sin sviger fader. Denne blev imidlertid senere hen på eftermiddagen fundet død mellem ruinerne af huset, hvor den 72 år gl. mand, der var alene hjemme, sandsynligvis havde villet forsøge at redde sine penge, eftersom der på hans lig fandtes 9 sk.

52. *Jens Hansens hustru Johanne Hansdatter* havde sammen med Ane Jespersen (nr. 47) og nogle flere været ude på Frederiksberg Mark for at grave kartofler op. Da de derfra så, at der var ild i Vigerslev, skyndte hun sig hjem, hvor hun imidlertid fandt huset i lys lue, tillige med de øvrige gårde og huse.

Hvad der var blevet frelst af deres indbo, var dengang bragt i stald, men en betydelig del af det var dels brændt, dels ødelagt. Af indboet var intet assureret.

(S. 673) Huset selv var assureret for 350 rdl., hvilket var en lav assurance, da huset var opført for 13 eller 14 år siden.

Det første hun ved sin hjemkomst spurgte om, var hendes gamle fader, *skomager Hans Petersen*, og hun erfarede straks, at han "formodedes og formentlig" var omkommet i luerne, og hun så ham ikke mere.

53. Om *husmand Andreas Hansen* også den dag arbejdede ved åen på Islemark, fremgår ikke af afhøringerne, men han gav svar aldeles overensstemmende med *Jens Hansen*, nr. 51 med hensyn til, hvorledes han erfarede ildebranden i Vigerslev.

Han har givet en meget nøje beskrivelse af, hvorledes alle husene lå for hinanden:

De afbrændte huse lå alle østen for de tre afbrændte gårde. Smed *Jørgensens* huse, matr. nr. 12 og 13a, og hans smedie lå længst mod nord, omtrent midt mellem *Morten Madsens* og *Christen Hansens* gårde på den anden side af gaden. Sønden for disse huse og så godt som lige over for *Jens Mortensens* gård lå *skomager Hans Petersens* hus, matr. nr. 24, sønden for dette *Andreas Hansens*, matr. nr. 23. Østen for *Jørgen Jørgensens* huse lå *Ole Jørgensens*, matr. nr. 13b, og øst for *Andreas Hansens* hus lå *Jens Christensens*, matr. nr. 22.

Alle lå i meget kort afstand fra hinanden med undtagelse af Ole Jørgensens, der vist lå 100 alens afstand fra de andre, men uden at dette kunne redde det, da blæsten bar altfor stærkt på.

Ved hans hjemkomst var huset brændt, og kun ubetydeligt af hans indbo, som ikke var assureret, var reddet.

Huset var forsikret for 400 rdl. i den Alm. Brandkasse.

54. Hans *hustru Karen Andersen* blev først klar over branden ved at høre, at der blev gjort alarm, og så stakkene brænde. Hun boede tæt ved og gav sig derfor ikke tid til at se efter mere, men gav sig til at redde sine to små børn. Hvad der blev reddet af deres indbo, var reddet af fremmede.

55. Også *Jens Christensen*, *husmand* af Vigerslev, arbejdede på Jernbanegården i København, og da hans kone og søn ligeledes var langt fra hjemmet, stod huset tomt. (De har måske også været på Lykkesholm og grave kartofler op?). Da han fra banegården så ilden, det var et øjeblik efter, at ekstratoget fra København var passeret Vigerslev, begav han sig straks hjem og fandt sit hus nedbrændt.

En ubetydelig del af hans indbo var reddet af fremmede. Han havde intet assureret undtagen bygningen, men assurancesummen erindrede han ikke.

56. Den lille *dreng Peter Christian Schiødt*, 10 år gl., der havde til huse hos husmand Hans Olsens i Vigerslev, havde mandag eftermiddag været inde hos gårdmand Morten Madsen for at hente nogle fødemidler (rester fra de indkvarterede solda ters middag). Idet han var gået ud af porten og var kommet ud på gaden, så han en meget stærk røg bag Christen Hansens gård, og derfor løb han straks ind igen og underrettede Morten Madsens piger om, at der var ild.

Da han igen kom ud på gaden, var røgen så stærk, at han måtte løbe en ganske anden vej for at komme forbi gården. Hvorledes ilden var opkommet, derom vidste han ikke mindste besked.

57. Husmand *Jørgen Petersen* af Hvidovre havde den eftermiddag stået i smed *Jørgen Jørgensens* lo. Han var ved at tærse noget byg, da han hørte, at der blev råbt noget inde i smedien, og da han ville se, hvad det var, så han, at det var brandfogedens karl Lars Larsen (nr. 39), som havde hjulpet ham med (**S. 674**) noget arbejde og lige forinden var taget derfra. Han råbte, at der var brand, og *Jørgen Petersen* så da, at der var brand i *Jens Mortensens* stakke. Han havde ikke været uden for smedens hus, og han havde som alle de øvrige intet set, hvoraf han kunne slutte sig til ildens opkomst, kun den voldsomhed, hvormed den bredte sig.

Forhøret udsat.

Politiretten hævet.

25. september 1854 fortsattes forhøret i

Sagen 146/1854

58. *Banevogter* ved Vigerslev overkørsel *Anders Andersen* hørte, straks efter at et ekstralokomotiv fra København var passeret, at der blev gjort alarm i byen, og blev derved opmærksom på, at der steg røg op. Han vinkede til Morten Madsens folk, der var ude på marken, og løb til brandstedet, hvor der var ild i stakkene og i taget af Christen Hansens søndre længe.

At branden skulle være opstået, da det omtalte lokomotiv kørte forbi, anser han for ganske umuligt.

12. Igen bliver *tjenestekarl Peder Andersen* afhørt, og han vedbliver at benægte, at han skulle have set den lille stak langhalm i brand, dengang han løb ud og så en af de andre stakke ved Christen Hansens gård i brand, efter at Lars Christiansen havde været inde og gjort "brandanskrig", men han anser det (**S. 675**) meget muligt, at den dengang har været i brand.

I øvrigt tilføjede han, at han 10 eller 15 min. i forvejen var kommet hjem med en spand kartofler fra marken øst for byen. Den satte han fra sig ved brønden, inden han gik ind i loen. Dengang så han endnu intet tegn på ild, ligesom han heller ikke bemærkede nogen mennesker i stakhaven eller i nærheden af den. Heller ikke så han noget menneske inde i gården, medmindre han skulle have set nogen af pigerne stå inden for vinduerne, hvad han dog ikke erindrede, men i al fald så han hverken Søren Larsen eller Ane Jensdatter, og vidste hverken om den første på den tid havde været i huggehuset, eller om den anden havde været inde i huset med nogle af de vaskede kar, eller hvor disse personer for øvrigt havde været.

Christen Hansens karl *Anders Nielsen*, der ligesom han selv var svensk, havde han heller ikke set noget til, skønt han nok vidste, at han plejede at tærsk i den søndre længe, hvor han ofte havde snakket med ham gennem det lufthul, der var i væggen, men den dag havde han slet ikke talt med nogen.

Der var nogen uklarhed med hensyn til *Anders Niensens* (nr. 25) og *Søren Larsens* (nr. 13) forklaringer vedr. porten til stakhaven. Var den lukket, eller var den åben ?

Anders Nielsen vedblev at påstå, at porten ikke var blevet lukket dengang. Han så ganske vist *Søren Larsen* i stakhaven, efter som han var nødt til at stå der, når han skulle lukke porten, som åbnede ud til stakhaven. Han så ham dog ikke, førend han allerede havde fat ved porten, så han har ikke set ham længere ude i stakhaven og navnlig ikke i nærheden af stakkene selv.

Anders Nielsen så ham tydelig tage to tag i portene for at lukke, uden at porten dog ville lade sig lukke, og da porten så, idet *Søren Larsen* slap den, gik op igen,

kunne han se helt ind i Jens Mortensens gård lige til den søndre længe og så Søren Larsen gå ind i gården, men så så han ham heller ikke mere, før branden var brudt ud.

Ane Jensdatter så han heller ikke på den tid, og hende havde han overhovedet slet ikke bemærket den dag, skønt han ellers plejede at se hende hver dag, når hun kom ud i stakhaven for at hente brænde.

Endvidere tilføjede han, at Søren Larsen var iført en blå trøje og rund hat, dengang han så ham gøre det forsøg på at lukke porten.

Foreholdt Anders Niensens forklaring, vedblev Søren Larsen (nr. 13) med bestemthed at påstå, at han ikke slap porten, førend han havde fået den (S. 676) ordentlig lukket, men hvorledes det kunne være gået til, at den alligevel havde stået åben, da han lige efter brandens begyndelse sammen med Lars Christiansen løb gennem den, det kunne han slet ikke forklare sig.

Det var rigtigt, at han ved den lejlighed havde blå trøje og rund hat på, og han havde som allerede forklaret, ikke været længere ude i stakhaven end netop kun ved porten. Peter Andersen (nr. 12), så han slet ikke noget til, lige som han heller ikke havde set, at der ved brønden var stillet en spand kartofler.

Han vedblev at nægte at have set noget til den lille stak langhalm, dengang han kom ud og så, at ilden var opstået. Derimod brændte det i toppen af en stor stak 2-radet byg, der skjulte langhalmstakken for ham, så det er meget muligt, at også den på samme tid har været i brand, idet nemlig langhalmstakken stod tæt op til Christen Hansens længe, mens den 2-radede bygstak stod sønden for den lille. De andre stakke, der stod ved denne længe, var en havrestak og 3 høstakke. De 5 stakke stod i række fra øst til vest, mens langhalmstakken ikke stod i række med dem, men stod ved den østre del af længen, og som anført imellem den og den brændte stak.

Anders Nielsen og Peter Andersen bekræftede, at de 6 stakke stod, som Søren Larsen havde angivet, men ellers var der ikke nærmere overensstemmelse at tilvejebringe mellem disse tre vidner.

Forhøret udsat.

Politiretten hævet.

26. september 1854 fortsattes forhøret i

Sagen nr 146/1854

1. Sogneforstander *gårdejer Lars Christiansen* var allerede den 18. september blevet afhørt, men måtte denne dag uddybe nærmere, hvorledes han først havde opdaget ilden.

Han har været meget oprevet, og det forstås af hans rede *gørelse*, at denne brand har gjort et dybt indtryk på ham.

(S. 677) Han "berigtigede sin forklaring derhen", at det jo ikke var i hele den østre længe, men i den østre ende af den søndre længe, at han først havde set røgen.

Den lille stak langhalm så han ikke noget til, selv om det var muligt, den allerede dengang havde været i brand. Derimod var de store stakke endnu ikke i brand, men da han i det samme så luerne slå ud fra det omtalte sted, var det rimeligt, om den i det samme havde antændt de høje stakke.

Fra stakhaven løb han ind gennem Jens Mortensens østre port, ind i gården og gjorde der "anskrig". Så intet menneske undtagen Søren Larsen, der stod og vaskede en vogn ved brønden, løb derpå ud igen gennem Jens Mortensens nordre port, hvis ene fløj stod helt åben, løb ud i stakhaven, sa der luerne slå ud af Christen Hansens søndre længe og løb, mens luerne bredte sig over hele denne længe, efter et kort ophold tilbage gennem den nordre port i Jens Mortensens gård og ud igen af hans vestre port. Derpå gennem Christen Hansens vestre port ind i hans gård, hvor han ingen mennesker så, førend han straks efter bemærkede Christen Hansens kone komme gaende med et af børnene fra byen af.

Jens Mortensens pige Ane Jensdatter, havde han slet ikke lagt mærke til. Omtrent et kvarter før branden havde Søren Larsen været ovre hos dem for at låne en svaber, og det var med den han så ham stå og vaske vognen, da han løb ind i Jens Mortensens gård.

Til slut tilføjer han, at han af dommeren var anmodet om at efterse, om der fandtes spor af brændte kartofler, hvilket han kunne bekræfte. For øvrigt havde han ikke selv tidligere lagt mærke til nogen spand kartofler ved brønden i Jens Mortensens gård.

(S. 678) Også Ane Jensdatter (nr. 5) måtte møde igen og på given anledning bemærkede hun, at hun hverken havde set det forrige vidne, da han den 18. september var ovre i Jens Mortensens gård for at gøre brandalarm, og ej heller havde hun set Anders Petersen (nr. 12) sætte en spand med kartofler, men lige før branden havde hun set en sådan spand stå i gården.

Forhøret udsat.

Retten hævet

År 1854 2. oktober kl. 9 formiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 146/1854

Denne dag fremlagdes en skrivelse fra kammerassessor Hansen af 28. september. Med den fulgte 6 stk. kopianmeldes assuranceer, hvorefter følgende brandlidte havde haft deres nærlige ejendele forsikrede i Den Sjællandske Brandassuranceforening, nemlig

1. Gårdmand Jens Mortensen	for	5399	rdl.	80	sk.
2. Hvidovre Sogns Læseforening hos samme stående bøger	-	150	-	-	-
3. Gårdmand Christen Hansen	-	6500	-	-	-
4. Gårdmand Morten Madsen	-	10599	-	-	-
5. Husmand/smed Jørgen Jørgensen	-	1300	-	-	-
6. Husmand Ole Jørgensen	-	996	-	24	-

Endvidere fremlagdes en skrivelse fra fuldmægtig Juhler, hvoraf det fremgik, at ingen af de brandlidte havde assureret løsøre hos den Alm. Brandassuranceforening.

Da videre oplysninger for tiden ikke var at tilvejebringe, blev brandforhøret sluttet.

År 1854 den 16. oktober kl. 1 1/2 eftermiddag blev Københavns s. Birks politiret sat af den ordinære politimester på gårdmand Hans Christiansens gård i Vigerslev, hvor der i overværelse af brandfoged Peder Jørgensen og politibetjent Petersen som vidner blev optaget forhør i

Sagen nr. 163/1854

til oplysning om en hos husmand Niels Jensen i Vigerslev stedfunden ildebrand.

Politimesteren havde fået meddelelse om branden og tog et øjeblik efter af sted til stedet sammen med branddirektøren. En længe i Niels Jensens hus var samme morgen brændt.

(S. 679) Den havde været opført af klinede vægge, med bræddegulv og stråtag i nord og syd i omtrent 2 alens afstand vest for stuehuset. De fandt det aldeles nedbrændt, ligesom også en stak af forskellige sædsorter, der havde stået syd for den omtalte længe, fandtes udspreedt på jorden og til dels fortæret af ilden.

Ligeledes synede retten i forening med branddirektionen en høstak i Hans Christiansens stakhave, hvori der efter ejerens forklaring, omtrent en halv time efter at den første ild var begyndt, havde været sat ild, og hvoraf der endnu fandtes kendelige spor. På stakkens ene side var en sådan stribe nedenfra og

op indtil 3 alens højde fra jorden, hvor ilden havde bredt sig til siderne, og i et par alens afstand derfra på den anden side af den samme stak fandtes et hul i noget over 3 alen fra jorden.

Man lagde mærke til, at disse to steder i stakken ikke stod i forbindelse med hinanden, og at der fra denne stak og over til Niels Jensens afbrændte udhus var en afstand af flere hundrede alen med mellemliggende bygninger, så det kunne ikke antages, at nogen gnist fra udhuset havde antændt Hans Christiansens stak.

1. Brandlidte *husmand Niels Jensen* af Vigerslev var om morgenen lidt over kl. 8 gået til København for at hente et ur, som han havde "stående til reparation", og da var der aldeles intet på færde, hvoraf han kunne tænke sig, at der kunne opstå ild i hans hus. Da han imidlertid 3 å 4 timer senere var på tilbagevejen, mødte han en mand, som fortalte ham, at hans hus var brændt, og da han derefter skyndte sig hjem, fandt han ved sin hjemkomst den vestre længe, som han brugte til lade, aldeles nedbrændt og ilden allerede slukket.

Der var ingen ildsted i den længe, og her var heller ikke begaet nogen som helst uforsigtighed, der kunne bevirke ilden.

At nogen havde påsat den, måtte være vist, udtalte han, men han vidste ikke hvem, der kunne have gjort det, da han ikke vidste af, at nogen bar nag hverken til ham eller til hans naboer. Dog måtte han bemærke, at han dagen før om eftermiddagen omtr. kl. 4, da han stod i sin gård, hørte 2 personer, som passerede forbi hver med sin grusvogn, være temmelig højt talende, og han hørte den ene ytre: "Nu mangler de blot, at der blev sat en lunte til Lars Christiansens gård, så kunne denne ende af byen tillige med Peter Hansens hus gå med, for det trænger til at omstøbes".

(S. 680) De talende personer var husmand Ole Christensen, som var Niels Jensens nabo, og den anden var Hans Christiansens tjenestekarl Niels Alexander Wassard, men hvem af dem, der udtalte det, kunne han dog ikke skelne, og de kørte videre, uden at han lagde mærke til, at andre passerede, kun at de, dengang de var kommet uden for hans hus, begyndte at tale med dæmpet røst, så at han ikke længere kunne høre, hvad de sagde.

Han og hans kone var de eneste beboere af huset, og hun var alene hjemme under branden.

Han havde intet af sit indbo assureret. Huset var i det hele assureret i

Landbygningernes Brandforsikring for 560 rdl., deraf udgjorde den nedbrændte længes assurancesum 240 rdl.

2. Derefter fremstod hans *hustru Bente Christensdatter* og forklarede, at hun den morgen omtrent en times tid, efter at hendes mand var gået til København

for at hente deres ur fra urmageren, stod ved lågen og så efter sin ko, da hun i det samme blev var, at hendes nabokone Dorthe stod og vinkede til hende, hvad hun først ikke tog videre hensyn til, men da Dorthe derpå udbrød: "Ved du ikke, at din stak brænder?" så hun, at der var ild i stakken sønden for huset. Om der dengang var kommet andre folk til, lagde hun ikke mærke til, men i al fald kom de straks efter, og ved de tilstedekomnes hjælp blev også stuehuset reddet. Men skønt de forsøgte at redde udhuset, som dog kun var ubetydelig antændt, da hun opdagede ilden, lykkedes det dog ikke, og det varede ikke længe, inden det hele var nedbrændt, tillige med hvad der var i bygningen.

Hvem der kunne have anstiftet branden, som hun antog måtte være påsat, har hun ingen formodning om.

Et øjeblik i forvejen havde den gamle Lars Jyde været inde hos hende og fået sin cigar tændt, og hun stod endnu i døren efter at have fulgt ham ud. Han kunne ikke være kommet ret langt, da Dorthe som sagt gjorde hende opmærksom på ilden. Hun havde dog ikke ham mistænkt for brandstiftelsen.

3. Den gamle *aftægtsmand* Lars Hansen af Ejby, også kaldet *Lars Jyde*, 76 år gl. blev nu ført frem og forklarede, at han sidste nat havde overnattet i Slotskroen.

Denne morgen var han gået igennem Vigerslev for at tigge sig nogle skillinger til, hvad han plejede at gøre hveranden mandag, idet han om søndagen gik til Vesterbro, og om mandagen på tilbagevejen gik gennem Vigerslev og Hvidovre, hvor han i et par år havde drevet sådant betleri.

Fra den gamle baneoverskæring med ledvogterhuset til venstre (Andrea Jensen). Vigerslev smedie. Bygningerne er fra 1854. Foto 1935.

(S. 681) Da han denne morgen på sin vandring kom til Niels Jensens hus i Vigerslev, gik han ind til hans kone og fik der en cigar tændt. Da han derpå var blevet fulgt til døren af konen, gik han efter at have forladt hende, hen bag haven for at lade sit vand. Da han atter ville til at gå, hørte han støjen og hujen og så nu, at det brændte i den høstak, som stod på den modsatte side af huset, samt at folk allerede var i færd med at redde bohavet ud af huset. Imidlertid var han gammel og svag og indså, at han ikke kunne gøre nogen nytte. Derfor vendte han ikke tilbage til huset, men fortsatte sin vej videre ad Ejby til, efter at han som sagt opholdt sig noget hos smed Jacob Møller på Vigerslev Mark.

Som alle de andre havde han ikke set nogen personer i nær heden af stakken. Han plejede ellers selv at gå med svovlstikker i sin lomme, men denne dag havde han ingen, og derfor var det, han tændte sin cigar på Benthe Christensdatters skorsten.

4. Da *gårdmand Hans Christiansen* kom til forhøret, fortalte han, at han på den tid, branden opstod, var i København og først ved sin hjemkomst ca. kl. 11 1/2 hørte om branden i Niels Jensens hus, og endvidere at der 1/2 time efter, at den var begyndt og allerede for størstedelen slukket, da var der fundet ild i den stak i hans stakhave, som endnu havde spor af ilden, men som straks var blevet slukket af de folk, som allerede var samlede.

Det var åbenbart for ham, at ilden måtte være påsat. Han vidste ingen, der kunne nære fjendtligt sindelag enten mod ham eller mod byens andre beboere.

5. *Niels Alexander Wassard*, der tjente hos Hans Christiansen, havde om morgenen stået på sin husbonds loft og skåret hakkelse, da han hørte af tærskemanden Jens Petersen, at der blev gjort "brandskrig", og løb efter ham hen til Niels Jensens hus. Han sa straks, da han kom udenfor, at der steg røg op fra stakken, ligesom det også røg langs rygningen af udhuset ved siden af, uden at der var ild at se.

Wassard og de øvrige, der var til stede, kastede vand på for at slukke, men fik alligevel kun reddet stuehuset, hvorimod selve udhuset var nedbrændt på 1/2 times tid. Da hørte han, der blev opløftet et råb fra flere kanter, om at der var ild i Hans eller Lars Christiansens gard.

(S. 682) Sammen med de andre, der var med til at slukke hos Niels Jensen, løb han hen til Hans Christiansens og løb først ind i stalden for at få hestene ud og derpå ud til stakken med 3-4 vandspande. Der var imidlertid flere folk til stede med vand. De fik inden kort tid slukket ilden, som kun var at se i den øverste del af stakken, uden at han havde lagt mærke til, om det havde brændt mere end et sted.

Da man videre udspurgte ham, forklarede han, at han rigtigt nok samtidig med Ole Christiansen havde kørt forbi Jensens sted med grus. Han mente at kunne huske, at han til ham ytrede, at "nu manglede der blot en lunte til at antænde Lars Christiansens gård, og at denne da ville gå til tillige med den

øvrige del af byen, og at det hele således snart kunne blive omstøbt". Wassard har ved denne udtalelse hverken forbundet noget ønske eller nogen tanke, om at sådan noget ville ske, men var kun kommet til at ytre det, fordi ildebrand var blevet daglig genstand for samtale mellem beboerne i byen, siden denne den 18. i forrige måned blev hjem søgt deraf.

6. *Husmand Ole Christiansen* var samme morgen omtrent kl. 6 taget hjemmefra til København sammen med gårdmand Hans Christiansen og kom først tilbage omtr. kl. 11.

Først på hjemvejen fik han at vide, at hans nabo Niels Jensens udhus i mellemtiden var brændt. Han erindrer ikke, at han dagen før, da han og Wassard samtidig var kørt forbi med deres gruslæs, havde talt med ham om, at der nu kun behøvedes en lunte for at antænde Lars Christiansens gård og dermed resten af hans hjem, eller om at en sådan omstøbning kunne ventes eller ønskes eller noget sådant lignende. Han ville imidlertid ikke nægte muligheden af, at sådanne ytringer kunne være faldet imellem dem, da der ofte i denne tid taltes meget derom.

7. *Jens Petersen, tærsker* hos Hans Christiansen, var samme morgen, da han stod uden for sin husbonds gård, blevet opmærksom på, at nogle folk løb hen ad Niels Jensens hus til, og da han hørte dem råbe brand, så han, at det røg fra Niels Jensens stak, og råbte nu på gårdens egne folk.

Da udhuset var nedbrændt, blev der råbt, at der var ild i Hans Christiansens gård. Da de kom derhen, så han, at det endnu brændte lidt i en høstak, hvad han dog næppe nok så, da han havde travlt med at "rødde" vognene bort.

Han havde set den gamle Lars Jyde, da han kom hen til Niels Jensens hus. Han stod på vejen udenfor, men hvor han gik hen derfra, vidste han ikke.

(S. 683) Jens Christensen og nogle flere havde været blandt de første, der opdagede branden. Man var meget ivrig efter at finde, hvem der først havde opdaget ilden.

9. En nabo, *husmandskonen Dorthea Jensen*, så den morgen, da hun gik ud af sit hus for at forrette et nødvendigt ærinde, at det røg op af hendes nabo Niels Jensens stak. Da konen i det samme kom ud af sin dør og stod og så efter sin ko, vinkede Dorthe til hende og gjorde hende opmærksom på, at der var ild i hendes stak.

På den tid var der endnu ingen andre kommet til stede, så at hun formoder, at hun var den første, der havde set ilden. Straks efter kom der folk til. Lars Jyde så hun ikke noget til denne dag.

Forhøret udsat.

Retten hævet.

(S. 684) 17. oktober kl. 9 formiddag fortsattes forhør i

Sagen nr. 163/1854

(Det bemærkedes, at de ordinære retsvidner ikke var til stede p.gr. af flyttedagen !)

10. Den første, som denne dag blev afhørt, var *Peder Hansen* der tjente hos smed og gårdmand Jacob Møller på Vigerslev Mark.

Om formiddagen ca. kl. 9 3/4 råbte hans husbond, som et øjeblik var gået udenfor, at der var ild i Vigerslev. Peder Hansen og hans medtjenerer skyndte sig derfor at få vandkarrene frem og postede dem fulde af vand, mens Møller begav sig til brandstedet, som var henved en fjerdingvej fra hans gård.

Mens de var beskæftigede med dette, der tog et kvarters tid, eftersom han først måtte ud i marken og hente hestene og spænde dem for, så de den gamle Lars Hansen, der ofte kom til Møllers gård for at tilbetle sig noget mad, det var ca. hveranden mandag. De så ham komme fra Vigerslev af og hen mod gården og sagde: "Der kommer Damperen", hvilket er det navn, de havde givet ham, fordi han plejede at gå og "røge" af en lille stumppebe.

Om han røg denne gang, lagde Peder Hansen ikke mærke til. Lars Hansen svarede til denne udtalelse: "Ja, det damper ordentligt i Vigerslev", og fortalte nu, at ilden var set ved en mand, som hed Niels, men hans bagnavn var ham ukendt. Han havde netop været i nærheden af huset, da han hørte, at der blev skrigen udenfor, derpå havde han set, at konen havde båret sit bohavet udenfor. Han havde ikke opholdt sig der, men var straks gået videre. Da Peder Hansen spurgte ham hvorfor, svarede han, fordi han var bange for, man ville mistænke ham for at stjæle.

Lars Hansen blev derpå hos Møllers og spiste der noget mad, ligesom han også fik sin pipe tændt, efter at Peder Hansen havde givet ham omtrent 1/2 fjerdingpund tobak, da han klagede over, at han ingen tobak havde. Om han havde nogen cigar, så Peder Hansen ikke.

Da han omsider var gået fra Møllers hen ad Flaskekroen til, kom der 2 karle fra Vigerslev for at hente ham, og de transporterede ham derpå tilbage til byen. Om Lars Hansen med grund kunne mistænkes for at være den, der havde påsat ilden, vidste Peder Hansen ikke. Han havde altid betragtet ham som et uskadeligt menneske.

(S. 685) 11. Efter Peder Hansen meddelte *Caroline Christiane Jensen*, der også tjente hos Jacob Møller, at hun hørte om branden på samme måde som han. Hun mente ikke, at klokken den gang var over 9 1/4, men med hensyn til, at Peder Hansen påstod, at den var 9 3/4, anså hun dette muligt. Først 1/2 time efter kom den gamle Lars Hansen, kaldet Lars Jyde, gående hen til gården og forlangte lidt mad. Hun talte ikke med ham om ildebranden, da hun havde temmelig travlt med sit eget arbejde, andet end hun spurgte ham, om hvor det var, og at han dertil svarede, at det var det pæne nye hus, som ligger ved vejen. *Dommeren bemærkede*, at der med det "pæne nye hus", ikke kunne være ment Niels Jensens, men at denne betegnelse kun passede på afdøde skomager

Hans Petersens hus. Hertil svarede hun, at det gerne kunne være muligt, men at hun ikke kendte stederne.

Lars Hansen opholdt sig der temmelig længe, så at hun til sidst måtte betyde ham, at det nok var på tiden at gå, da hun skulle ud at malke, og at der ingen andre var hjemme. Han tog da sin lille stumppe og bad om at få tændt, hvorefter hun tog en tørveglød fra skorstenen og gav ham den. Men da hun kom ind igen efter at have været lidt borte fra køkkenet, sagde han, at gløderne ikke havde villet tænde. Derfor tog hun et bundt friktionssvovlstikker frem og gav ham en del af dem og fjernede sig igen. Da hun derpå atter kom ind, stod han endnu ved skorstenen med piben tændt og hånden i den ene bukselomme, uden at hun dog vidste, om han havde gemt svovlstikkerne, eller hvor han ellers havde gjort af dem.

Han "forføjede" sig derefter ad Flaskekroen til, men blev noget efter hentet tilbage af to karle fra Vigerslev, der havde truffet ham i Flaskekroen. Caroline Jensen havde aldrig hørt noget ondt om Lars Hansen.

12. Dagen før var kludesamler *Jacob Nielsen* af Valby gået igennem Vigerslev noget over kl. 9. Dengang var der endnu ingen ild at se i Vigerslev, men da han kom til Hvidovre, så han, at det brændte ovre i Vigerslev. Derfor meddelte han, at han kort forinden havde været der, og at han havde set et meget ungt (**S. 686**) menneske gå omkring stakhaven ved Peder Jørgensens gård, der er i nærheden af Niels Jensens hus. Dette var alt, hvad han havde set, og han så ikke det unge menneske, der i øvrigt var ham ganske ubekendt, foretage sig noget.

13. *Brandfoged gårdmand Peder Jørgensen* meldte, at brandlidte Niels Jensen efter forhøret i gård havde fortalt ham, at der en morgen for nogen tid siden - vel omtrent for en halv snes dage siden - blev fundet et helt rugbrød, mærket med bager Sagers mærke. Det lå ved hans hundehus. Hunden havde kun ædt en lille del af det, og det syntes at tyde på, at der allerede dengang havde været tænkt på en forbrydelse mod Niels Jensen.

Peder Jørgensen tilføjede, at Lars Hansen eller Lars Jyde i gård formiddags, inden han var hos Niels Jensens, først havde været i hans gård for at betle og derefter i Peder Hansens hus. Lars Hansen havde altid, når han kom til Vigerslev, fået enten noget mad eller en skilling, såvel hos ham som hos de øvrige, der havde deres gårde liggende på den vestre side af gaden, så at han ingen grund havde til at være misfornøjet med Vigerslevs beboere.

Han vidste ikke, hvem det unge menneske kunne have været, som Jacob Nielsen havde set i nærheden af hans stakke.

Efter at fuldmægtig Hartnack var aftrådt, og cand.jur. Westrup igen indtrådt som retsvidne, fortsatte forhøret, og der foretoges en meget grundig afhøring af den arme gamle mand Lars Hansen (3).

Han vedblev at nægte at kende noget til brandens opståen i Niels Jensens hus.

Han påstod, at da han så begyndelsen dertil, stod han og ladede sit vand på den modsatte side af vejen med haven imellem, og selv om afstanden næppe var over 30-40 skridt, havde han dog ikke set, hvordan det var gået til.

Da han derfra gik mod smed Møllers gård, mødte han Møller selv på vejen, uden at han bestemt kunne huske, hvor langt han dengang var kommet fra Niels Jensens hus, men han troede nok, at det var, inden han var kommet halvvejen.

Foreholdt, at dersom han straks havde forladt byen, den gang branden opstod, måtte han være kommet videre, inden han traf Møller, da han var gået fra sin gård, inden det havde brændt ret længe. Men Lars Hansen erklærede bare, at han dog ikke havde opholdt sig noget steds, men straks gik fra byen videre ad den omtalte vej.

På Møllers spørgsmål om, hvor branden var, hvad han p.gr. af tåge ikke havde kunnet se, havde han svaret, at det var i "Niels' hus", eftersom anholdte endnu ikke dengang vidste, at mandens efternavn var Jensen.

(S. 687) Dette havde også været hans svar til Møllers tjenestekarl, Peder Hansen, og han bekræftede, at da han af karlene blev modtaget med ordene: "Der kommer Dampveren", havde svaret, "at hans egen dampvogn gik glat, men at det dampede bedre oppe i Vigerslev". Derimod kunne det gerne være, at han på Caroline Christiane Jensens spørgsmål om, hvor ilden var set, havde svaret, at det var i "det pæne nye hus ved vejen", uagtet den benævnelse ikke godt kunne passe noget andet sted end på husmand Peder Hansens, hvorimod Niels Jensens ikke godt kunne siges at være et pænt sted og slet ikke et nyt sted. Hvorfor han gav hende dette svar, kunne han ikke forklare.

Han bekræftede også, at han efter at have fået mad af den omtalte pige, og efter at have opholdt sig i Møllers gård, i hvad han antog en halv times tid, bad pigen om noget ild til sin pibe, som han havde fået stoppet af Peder Hansen, og at han derpå fik en tørveglød af hende, som han tændte piben med. - Men foreholdt, at han ikke måtte have tændt piben med gløden, siden han straks efter bad om svovlstikker, foregav han, at han ville have svovlstikker for at tænde sin cigar. Foreholdt, at han dog vel ikke ville have både piben og cigaren tændt på een gang, og at han desuden havde fortalt pigen, at gløden ikke ville tænde, forklarede han, at han ikke længere kunne huske, hvad han med hensyn dertil havde gjort eller sagt.

Da han blev spurgt, hvad han gjorde med svovlstikkerne, som han fik af Caroline Christiane Jensen, sagde han først, at han havde brugt dem til at tænde piben med, men foreholdt, at han fik flere, end han behøvede, bemærkede han, at det var muligt, at han havde puttet dem i lommen, uden at han vidste i hvad hensigt. Når der alligevel under forhøret dagen før, da dommeren lod hans lommer efterse, ingen svovlstikker var i lommen, så måtte grunden dertil formodentlig være den, at de var faldet ud ved at han løste sine benklæder ved Flaskekroen, ved den tid de to karle kom fra Vigerslev og anholdt ham.

Huset ved Gadekæret, Vigerslevvej mart. nr. 24a og c. På dette sted lå huset, hvor skomager Hans Petersen indebrændte 1854, Foto fra Ejnar Petersen.

Anholdte foreholdtes, at flere urigtigheder og modsigelser i hans forklaringer tydede på, at han måtte være sig en uforsigtighed bevidst, men dette vedblev han dog at nægte. Han var den dag ikke andre steder i Vigerslev end hos brandfoged Peder Jørgensen, husmand Peder Hansen og brandlidte Niels Jensen, og havde på hvert af disse steder fået en skilling. I Hans Christiansens gård, som er ved siden af Peder Jørgensens, var han ikke den dag, førend han blev anholdt, og i hans stakhave havde han aldrig været.

(S. 688) Anholdte havde bestandig, når han kom til Vigerslev, fået almisse enten i penge eller i fødevarer, og havde således ikke grund til at nære andet end taknemmeligt sindelag mod beboerne.

Kun de sidste to år havde han gjort betleriet til sin næringsvej, da han før den tid havde været i stand til at arbejde. Af fattigvæsenet havde han hidtil ingen anden understøttelse fået end et brokbind hvert andet år, da han så længe han havde kunnet gå, havde foretrukket at gå omkring for at tilbetle sig sit ophold. Quod generalia forklaredes han at være 76 år gl., født i Ledøje af forældrene Hans Andersen og Karen, men kom allerede som dreng til Glostrup sogn, hvor han blev konfirmeret. Han har bestandig opholdt sig der med undtagelse af den tid, han gjorde krigstjeneste, hvilket han forklarede var uafbrudt efter 1801, og indtil freden blev sluttet i 1814, idet han først tjente ved det daværende Norske Livregiment og siden ved de Sjællandske Landeværnsregimenter.

Han havde aldrig tidligere været straffet.

Dommeren afsagde sålydende kendelse:

Da anholdte Lars Hansen foruden, at han efter sin egen forklaring har gjort sig skyldig i betleri, med grund er mistænkt for brandstiftelse, vil han være at fængsles.

Anholdte Lars Hansen bliver at fængsle.

Arrestanten påhørte kendelsens oplæsning og blev afført til arresten.

Politiretten hævet.

19. oktober 1854 kl. 9 formiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 163/1854

(S. 689) En tilsigelse med påtegning fremlagdes.

(S. 690) 14. Da *smedesvend* hos Jørgen Jørgensen, *Christopher Olsen* hørte, at Lars Jyde kort før branden havde været inde hos Niels Jensen, blev han med de tilstedeværende enige om, at det dog var bedst at få fat på ham, inden han kom for langt bort.

Derfor gik han med ungkarl Ole Nielsen af Valby mod Flaskekroen. Den sidste var i Vigerslev i anledning af branden. Der var pligt til at møde i sådanne tilfælde. Adskillige politirapporter fortæller om idømmelse af mulkter for udeblivelse uden grund. Ved store brande mødte sprøjter fra hele omegnen. Ikke altid var sprøjterne særlig brugbare, så at de måtte sendes hjem, eller de kom meget sent til stede, hvad adskillige af brandfogedernes rapporter kan fortælle.

15. *Ole Nielsen* havde i Valby set Lars Jyde hver søndag i sommerens løb og senere hveranden, men aldrig om mandagen. En mandag i forrige måned, enten den 4. eller 18./ 9. havde han mødt ham komme gående fra Vigerslev og ud til Hovedlandevejen, d.v.s. Roskildevejen.

Om Lars Jyde mandag den 2. oktober, da man fandt en sveden pind stukket ind i Peder Jensens hus, eller om han søndagen i forvejen havde været i Valby, var ham ubekendt.

De to mænd gik "op til" Flaskekroen, da de fra smed Møller vidste, han var gået den vej. Det kunne være lidt før middag, da de så ham ved rejsestalden, gående videre ud ad stranden til. De gik op til ham, talte til ham og spurgte ham, om han ville med dem ind i kroen og drikke en snaps, hvortil han svarede: "Ja, er det jeres alvor?", og da de bekræftede det, fulgte han med dem tilbage til kroen og ytrede ved den lejlighed: "Jeg har lige set, hvor ilden er", og videre, at det

var hos Niels, hvortil de svarede, at det var bedst, han gik med dem tilbage til byen, og at de der bedst ville kunne se, hvor det var.

Det gjorde han ingen indvendinger imod, og de fulgtes ad ind i kroen, hvor de trakterede ham med en snaps. Efter at de havde ladet en vogn spænde for, anmodede de ham derpå om at følge med dem til brandstedet, hvorefter han gjorde mine til at gå sin vej, idet han syntes at anse deres opfordring for at være spøg, men da de derpå forlangte, at han skulle følge med, gjorde han det.

Ingen af dem havde set ham løse sine benklæder. Om han havde svovlstikker el.l., havde de ikke bemærket.

16. Smed og gårdejer Jacob Møller havde været ved at skære toppen af nogle rodfrugter, da han så røg stige op fra Vigerslev by. Han beordrede sine folk til at spænde for og gøre brandkarrene rede og skyndte sig af sted alene.

Omtrent midtvejs mødte han Lars Jyde, men ville ikke i samtale med ham, da han vidste, at han var temmelig vidtløftig med sin snak.

Ilden var slukket en hel eller måske en halv time efter Møllers ankomst, da der i det samme blev råbt, at der var ild enten i Lars eller Hans Christiansens gård, der begge lå tæt ved hinanden.

Langagervej matr. nr. 13b, huset, som Ole Jørgensen byggede efter branden. Senere kaldet Gartnerhuset. Nedrevet 1981. Foto 1980. NVN.

(S. 691) Han løb derover og så, at det brændte i en høstak i Hans Christiansens stakhave omtrent 1 1/2 alen fra jorden, men uden at ilden ville tage rigtigt fat, da det var fugtigt. Der kom hurtigt mange til med slukningsred skaber og fik ret hurtigt slukket denne ild. Dog hver gang, der blev slæet vand på, blussede den øjeblikkelig temmelig stærkt op. Da ilden kun tændte stråene langsomt, fik de den slukket ved at rykke de brændende strå ud.

Møller mente, at den ild måtte være antændt, medens Niels Jensens udhus brændte og navnlig i slutningen af den, da den "meget livligere måtte være kommen til vejrs". Ilden kunne også have ulmet i lang tid som følge af enghøets mangel på at være letfængelig.

Han og dommeren bemærkede, at der ikke langt fra denne stak - ligeledes i Hans Christiansens stakhave stod en stak vikker, som var meget tør og derfor, hvis den var blevet antændt, i et øjeblik ville have været i fuld brand. Dette kunne tyde på, at gerningsmanden ikke nøje har kendt lokaliteterne eller de særlige omstændigheder.

Jacob Møller har ikke nogen sinde bemærket egentlig ondskab hos Lars Jyde, men havde ofte hørt, at han ikke godt havde kunnet forliges i lang tid med dem, han opholdt sig iblandt, og han blev navnlig meget let stødt.

17. Den anden *karl* hos Møller, *Berthel Terkildsen* forklarede omtrent som den første, men sagde i øvrigt, at han kun kendte lidt til ham.

18. Brandene de to steder var allerede slukket, da *husmand Peder Hansen* kom hjem til Vigerslev. Hvorledes de var opstået, kunne han derfor ikke vide noget om. Lars Jyde havde i hans fravær fået et stykke mad af hans kone og en snaps. Han var kommet til dem fra Peder Jørgensen og siden gået over til Niels Jensen.

Lars Jyde havde ofte været og betlet hos ham, men han havde ikke lagt mærke til, om det var til regelmæssig tid. Endnu hyppigere havde han dog set ham hos gårdmand Christen Hansen, i hvis gård, såvel som i Morten Madsens, han ofte havde fået nattelogi.

Peder Hansen bemærkede, at hans eget hus, der ligger ude ved vejen, vel var ganske nyopført, og at det derimod ikke var tilfældet med Niels Jensens, men da det dog var godt vedligeholdt, blev det ligesom hans eget ofte benævnt "det nye hus".

3. *Lars Hansen* indrømmede, at han stod i nærheden af Niels Jensens hus, da branden opstod, men nægtede med bestemthed at have nogen kendskab til, hvorledes det var sket. Han stod i nærheden i det øjeblik, men der var ingen at se. Han stod jo ikke ved selve stakken, men på den anden side af haven, hvilket Niels Jensens kone for øvrigt lige så lidt kunne se, som hvis han havde stået bag selve stakken.

(S. 693) Han havde forklaret, hvorfor han gik sin vej.

Da man udspurgte ham angående den 18. i forrige måned, erkendte han at have været i byen, men da han ligeledes var kommet for at betle, forlod han byen, da branden var begyndt.

Derefter udviklede han sig i en række selvmodsigelser. Ganske vist forklarede han, at han var i Hvidovre, idet branden opstod. Han blev foreholdt, at han var set kommende fra Vigerslev ad den vej, der fører til hovedlande vejen, efter at branden var begyndt. Dommeren mente ikke, det var antageligt, at han skulle være gået om for at betle i Vigerslev, derfra til Hvidovre for at tigge og tilbage til Vigerslev i samme hensigt, især når det allerede brændte der.

Han måtte indrømme, at han først måtte være gået rundt i Hvidovre, førend han begav sig til Vigerslev. Han var gået til Vigerslev, endnu inden det brændte. Da det begyndte at brænde, forlod han straks byen. Dette forklarede han nu med, "at han ilede med at komme til sit hjem". Han gik dog ikke længere end til Damhuset, hvor han lå den nat.

Foreholdt, at når arrestanten dog ikke ville længere end til Damhuset, behøvede han ikke for at komme så meget hurtigere til sit hjem, at gå fra Vigerslev straks, da branden var udbrudt. Men det vedblev han at forklare.

Derefter forklarede han, at han dog ikke var inde i Vigerslev by, da branden

Gadekæret, hvor man vandede dyrene, og hvor man legede og løb på skøjter om vinteren. I baggrunden matr. nr. 13b og til højre matr. nr. 24. Foto 1925.

De nye huse på Langagervej. Foto 1984. NVN.

udbrød den 18. september, men at han da lå på den enbenede urmagers loft i Hvidovre, hos hvem han havde tilbragt den foregående nat, og at han endnu lå på dette loft, da urmagerens kone kom og råbte, at der var en stærk ildebrand i Vigerslev. Da skyndte han sig at tage sine klæder på for at gå derhen og se, hvad skade der var sket. Det interesserede ham, fordi han altid havde nydt så meget godt i Vigerslev.

Han foreholdtes, at dette ikke kunne stemme med hans forhold ved branden den 16. oktober, da han straks forlod byen uden at se, hvad der brændte, og foregav frygt for at blive mistænkt for at stjæle. Hertil svarede han, at det ikke desto mindre var sandhed, og at han desuden ikke kunne blive mistænkt for at stjæle ved branden den 18. f.m., da alting var brændt, så at der intet var at stjæle. Foreholdt, at netop det modsatte var tilfældet, idet der i særdeleshed under begyndelsen den dag var en meget stor lejlighed til at stjæle, så bemærkede han, at det tænkte han dog ikke over, og at han formentlig gik derhen for at se, om Morten Madsens gård brændte med, da han der havde nydt så meget godt og ofte fandt nattelogi.

(S. 694) Videre opholdt dommeren sig over svovlstikkerne, som Lars Hansen påstod at have tabt, da han løste sine benklæder ude ved Flaskekroen.

Forhøret blev udsat.

(S. 695) 21 oktober 1854 fortsattes forhøret i

Sagen nr. 163/1854.

2. Niels Jensens *hustru Benthe Christensdatter* blev yderligere udspurgt og forklarede, at hun ikke den morgen, det brændte hos hende, havde set andre end Lars Jyde i eller ved hendes hus.

Han opholdt sig ikke længere hos hende, end til hun fik smurt ham et stykke mad, og han derpå havde fået tændt sin cigar. Da hun den dag var alene hjemme, ville hun ikke, at han skulle opholde sig længere end højst nødvendigt, og derfor gik hun, så snart hans cigar var tændt ved et lys, hun havde på sin skorsten i stuen, ud i døren, der var på "Våningshusets" søndre side, og vendte sig derpå mod vest og navnlig mod abningen mellem stuehuset og det nu nedbrændte hus for at se efter sin ko, der stod på toften nedenfor, medens Lars Jyde gik mod øst ad den vej, der førte til Jacob Møllers. Hun så ham derfor ikke mere.

Om han skulle være kommet hen til stakken, inden den begyndte at brænde, vidste hun ikke, men hun troede det ikke, da han i så fald måtte være gået bag efter hende selv for at komme hen til stakhaven, hvad han ikke gjorde.

Derimod var det muligt, at han havde været henne ved stakken, inden han gik

Vigerslevvej og Prisholmvej: Den gamle Flaskekrovej, der slog et par sving ved Jørgen Jørgensens Vigerslevgård og Niels Jensens ejendom inde i krogen, hvor Lars Jyde "lod sit vand" ved hækken. Foto 1984. NVN

ind til hende, da hun ikke dengang var uden for, og altså ikke kunne se, hvad der foregik.

Lars Jyde opholdt sig i det hele taget kun nogle få minutter hos hende, da hun ønskede at undgå vidtløftig snak med ham og derfor gik ud af sin dør for at få ham til at gå med. I det øjeblik han gik, ytrede han, at det dog var et held for hende, at hendes hus var blevet reddet ved branden den 18. september. Det bekræftede hun, og det var de sidste ord, de vekslede sammen.

Benthe Christensdatter vidste ingen slettænkende mennesker i byen, som kunne mistænkes for at have påsat ilden. Af børn, der enten af skadefrohed eller uforsigtighed, skulle have gjort det, vidste hun heller ingen. - Hendes nabokone, Dorthe Jensen, som var den, der gjorde hende opmærksom på ilden, var syg i denne tid.

19. *Gårdejer Morten Madsen* svarede, da han blev afhørt, at Lars Jyde ofte overnattede på hans gård. Det havde navnlig været tilfældet i begyndelsen af denne sidste sommer, når han om søndagen havde betlet i nærheden af (S. 696) Frederiksberg, hvor han gerne valgte sin plads i nærheden af slotsporten. På slutningen af sommeren havde han ikke overnattet hos dem, men havde dog gerne været indenfor hos dem for at betle, hver mandag eller måske kun hveranden mandag. Natten før den 4. eller den 18. f.m. havde han i hvert fald ikke været hos dem.

Over for Morten Madsen havde han aldrig vist tegn på ondt sindelag, og han havde heller ikke hørt, at Lars Jyde havde vist et sådant.

20. Hos *gårdejer Christen Hansen* havde Lars Hansen vel ikke overnattet, men han kom der ofte for at betle, måske en gang om ugen, uden at han kunne sige, hvilke dage det havde været. Christen Hansen vidste slet ikke noget ondt om ham.

21. Også hos *gårdejer Jens Mortensen* havde arrestanten været inde for at betle, først på sommeren hver mandag, senere hveranden. Han havde ikke selv set ham, men af sin datter Kirsten havde han hørt, at Lars Jyde havde været inde hos dem både den 4. og den 18. f.m., begge gange før der opstod ildebrand hos dem. Hun havde også set ham mandag morgen (16. okt.) inde hos Lars Christiansen, hvor de var flyttet hen, siden hans gård brændte.

Heller ikke Jens Mortensens havde givet Lars Jyde nogen grund til misfornøjelse. De plejede altid at give ham noget, når han kom. Når han ikke fik penge, men i stedet for mad, så han gerne noget surt til det, men ondskab havde han dog aldrig vist.

Jens Mortensen udtalte, at de to plejesønner, han havde, Lars Andersen og Niels Jespersen, var begge skikkelige børn (deres forældre var døde året før af kolera, 1853). Den sidste af dem havde for øvrigt i det sidste år været hos gårdmand Christen Hansen, og Lars Andersen var den 18. f.m. taget med ham i Enghaven længe før branden.

22. *Urmager Niels Sørensen* af Hvidovre påstod, at Lars Jyde lå hos dem natten mellem den 18. og 19. f.m., men ikke natten mellem den 17. og 18., og når Lars Jyde forklarede dette, samt angav at have ligget natten over mellem den 18. og 19. f.m. i Damhuset, så er det urigtigt. (**S. 697**) Niels Sørensen var vis på, at Lars Jyde var i hans hus den 18. f.m. i det øjeblik, der blev gjort alarm, om at der var ildløs i Vigerslev. Det skete rigtignok lige øjeblikket efter, at han var kommet. Derimod tror urmageren ikke, at Lars Jyde derefter er gået fra Hvidovre tilbage til Vigerslev. Vel var han under branden borte en kort tid, men så vidt han huskede for kort tid til at være gået vejen fra Hvidovre til Vigerslev frem og tilbage.

Niels Sørensen blev foreholdt, at Lars Jyde en af de dage, det brændte, sandsynligvis den 18. f.m. var set gående ad den vej, der fører ud til Hovedlandevejen, og det ville være urimeligt, dersom Lars Jyde var gået til Hvidovre, eftersom han dertil kunne have gået ad den langt kortere gangsti. Niels Sørensen fastholdt sit.

23. *Ane Kirstine Pedersdatter*, gift med Niels Sørensen fastholdt, at Lars Jyde havde været hos dem natten efter branden. Han var kommet en halv times tid før, og da brandalarmen hørtes, gik de alle tre udenfor for at se, hvad der var på færde, og de så da, at det brændte stærkt i Vigerslev, men hvor længe det havde brændt, og om klokken da var 1, 2 eller 3, vidste hun ikke.

Hun var vis på, at Lars Jyde ikke derpå gik over til Vigerslev, men kun rundt i Hvidovre by for at tilbetle sig noget. Hos dem selv havde han ikke tiggert, da de selv var fattige folk.

Forhøret udsat.

(S. 698) Den 23. oktober 1854 kl. 9 formiddag forsattes forhøret i

Sagen nr. 163/1854

24. *Kirsten Larsdatter (Larsen)*, Jens Mortensens steddatter, kom med en rettelse. Det var hendes søster Marie og ikke hende, der siden branden havde opholdt sig hos gårdmand Lars Christiansen. Selv havde hun boet i Valby hos sin søster Karen, der var gift med gårdmand Jens Olsen. Det måtte være Marie, der havde set Lars Jyde inde hos Lars Christiansen.

Derimod havde hun set Lars Jyde i Vigerslev både den 4. og den 18. f.m. Han plejede at sove natten mellem søndag og mandag hos Morten Madsen og kom derfra om morgenen mellem kl. 7 og 8 eller kl. 8 og 9. Den 4. sept. kom han derimod først omtr. kl. 11 og altså først, da ildebranden i hendes faders svinehus var forbi.

Det store spørgsmål var at få belyst, hvor Lars Jyde havde været på de

tidspunkter, da der opstod ildebrand. Det var åbenbart ikke let. En havde set ham gå mod Hovedlandevejen, den enbenede urmager og hans kone havde han været hos. Kirsten Larsdatter havde efter Bente Johannsdatters udsagn selv stået ved siden af ham under den store brand sammen med sin broder Søren Larsen, medens deres faders gård brændte.

(S. 699) Hun syntes ikke, det var rimeligt, at der i Hvidovre skulle være gjort brandalarm så sent, at Lars Jyde skulle kunne være kommet dertil, inden den fandt sted, efter at have været i Vigerslev på den tid, hun havde forklaret.

Hun havde nok hørt, at det ikke var alle steder, hvor han kom for at få almisse, at han havde udvist høflig adfærd. Navnlig havde hun af pigen Sophie Skrydstrup, som var i huset hos Hans Christiansens, hørt, at Lars Jyde, da han var der sidste mandag og fik en skilling, havde udtalt sig på en uhøflig måde. Og så videre - -

Da det meldtes, at der i dette øjeblik atter var ildebrand i Vigerslev, blev forhøret udsat og politiretten hævet.

Den 23. oktober 1854 kl. 11 1/2 formiddag mødte den ordinære politidommer med vidnerne gårdmand Hans Christiansen og politibetjent J. Larsen i Vigerslev by, hvor der blev optaget forhør i

Sagen nr. 168/1854 i anledning af en hos gårdmand Peder Jørgensen i Vigerslev i dag opkommen ildebrand.

Dommeren bemærkede, at han ved sin ankomst til brandstedet fandt 5 sædstakke i rad på den vestre side af brandfoged Peder Jørgensens gård, af hvilke den nordligste stod i brand. Da der stadig sprøjtedes vand fra 5 sprøjter, havde ilden dog hverken antændt de ved siden af stående stakke og heller ikke gården selv, uagtet den kun lå 5 à 6 skridt fra stakken, og vinden var sydvest, så den bar på gården.

Allerede medens politimesteren endnu var til stede, blev ilden i den brændende stak fuldstændig slukket og resten af stakken kørt bort i tilpas afstand fra byen.

Især havde dommeren lagt mærke til, at ungkarl Jens Larsen, der tjente på stedet Petersborg ved Flaskekroen, havde vist "udmærket anstrengelse" for at slukke ilden.

(S. 700) Flere udpegede en "ukendt person i guttaperkafrakke". Han havde været til stede ved begyndelsen af branden, men var gået derfra ad gangstien til Valby. Her havde nogle af de tilstedeværende mødt ham og spurgt, hvor ilden var, men havde ikke fået svar.

Imidlertid rejste der sig en hujen og skrigen i byen, og han var gået tilbage. Dommeren "eksaminerede" denne person, der navngav sig som *William Oliver* og i tjeneste hos civil ingeniørerne Fog og Henderson.

Han havde været til stede nær ved Peder Jørgensens gård og havde netop forladt stedet og var gået til jernbanen, som går forbi et kort stykke derfra. Han var på vej tilbage til København, som han havde forladt kl. 8 om morgenen for at tage jernbanen til Valby og derfra videre til Vigerslev, men da han var kommet for sent, havde han måttet gå hele vejen til fods. Han havde slet ingen mennesker set i nærheden af Peder Jørgensens gård, da han opholdt sig der for at tage skitser af jernbanen for sin principal. Han foreviste flere af dem. På vejen havde han mødt flere personer, som havde tiltalt ham, uden at han havde svaret dem. Grunden hertil var, at han ikke havde forstået dem og heller ikke havde kunnet gøre sig forståelig for dem, da han intet andet sprog kunne end engelsk.

Endvidere bemærkede dommeren, at almisselem Lars Hansen eller Lars Jyde af Ejby, der var mistænkt for branden i Vigerslev den 16. okt., endnu sad i arresten.

Gårdmand Jens Mortensens tvende plejesønner, Lars Andersen og Niels Jespersen, af hvilke Lars under branden i forrige måned tiltrak sig nogen opmærksomhed, var denne dag noget over kl. 9 mødt på Birkekontoret for at blive forhørt ang. branden den 16. oktober. Efter hvad dommeren havde fået oplyst, havde de begge forladt Vigerslev senest kl. 8 1/2 denne morgen.

1. *Skomager Andreas Gjerløv Nicolaisen* af Avedøre var om morgenen gået fra København kl. 8 for at komme hjem. Han gik fra Valby ad kirkestien til Vigerslev. Han var gået ind i Ole Christiansens hus for hos Dorthea Jensen at få sig en tvebak og uden at have set tegn til ild. Da han gik ud igen, steg der røg op af den nordligste sædstak ved Peder Jørgensens gård omtrent 100 alen derfra. Næsten i det samme kom fruentimmerne fra Ole Christiansens hus ud og råbte til ham, at der var ild hos Peder Jørgensen, og han løb da ind i gården og gjorde anskrig. Der havde de allerede set ilden og var i fuld gang med at få kreaturerne ud.

(S. 701) 2. Vest på i byen var *Ane Kirstine Christensen*, 19 år, hjemme hos sine forældre indsidder Christen Hansen og Dorthea Jensen, der boede i Ole Christiansens hus.

Ligesom hun var gået ud af huset, kom Ole Christiansens datter Maren ud og råbte, at der var røg i Peder Jørgensens stak, hvorefter Ane Kirstine og de andre fruentimmere, der var til stede, nemlig indsidder Mads Jensens kone Bodil Hansdatter, hendes egen moder Dorthea Jensen og søster Karen Marie Christensen løb udenfor og råbte til Andreas Gjerløv Nicolaisen, som løb derover.

3. Indsidder Mads Jensens kone *Bodil Hansdatter* var den morgen, da jernbanetoget gik fra København, gået fra sin bopæl hos hjulmand Niels Hansen

og langs kirkestien til Ole Christiansens hus for at hjælpe konen, der boede der i den ene ende af huset, med at uddrive voks.

Hun var således til stede, da Andreas Gj. Nicolaisen kom ind og bad Dorthea Jensen, der plejede at gå om med kager og brød, om en tvebak, hvad han fik og gik igen. Han var dog ikke kommet længere end til forstuen, da Maren Christine kom ind og råbte, at det røg fra stakken.

Hun så selv, idet hun gik over til den rygende stak, at ilden steg ud gennem den på 2 forskellige steder, nemlig det ene temmelig nær jorden og det andet **(S. 702)** omtrent midt på stakken, hvorefter hun løb hjem med sit lille barn. Da hun straks efter kom tilbage, var allerede mange i færd med at slukke ilden.

4. Den 14-årige *Maren Christine Olsen*, Ole Christiansens datter havde om formiddagen som sædvanlig været ude med hakkelse til kreaturerne i stalden. Ligesom hun kom ind i gården, så hun røg fra Peder Jørgensens stak, stærkest på den side, der vendte mod gården.

Da hun gik ud for at hente foderet, så hun ikke noget til Andreas Gj. Nicolaisen, eftersom hun boede i den søndre ende af huset, hvorimod han var inde hos Dorthea Jensen, som boede i den nordre.

Hendes fader var tidligt mellem kl. 5 og 6 med Hans Christiansen taget til København og kom først tilbage ved middagstid, så at hun var alene med sin lille 6-årige broder. Indtil den tid, hvor hun ville været gået ud at fodre kreaturerne, var hun beskæftiget med at gøre rent. Siden kl. 8 1/2, da hun gik ud i engen med sin lille broder for at hjælpe ham med at flytte kreaturerne, havde hun ikke været uden for huset med undtagelse af, at hun kl. 7 var i marken for at malke deres 2 køer.

De nøje klokkeslæt vidste hun fra, at jernbanetoget fra Roskilde var gaet forbi et kvarterstid, før hun gik i engen med sin broder.

5. Den femte, der blev udspurgt, var Dorthea Jensens 12-årige datter *Karen Marie Christensen*, der netop havde "flyet" skomageren fra Avedøre en tvebak.

(S. 703) Som et eksempel på troværdigheden af børns vidneudsagn fremstod Ole Christiansens søn:

6. Den 6-årige *Lars Olsen* forklarede, at han om morgenen med sin søster Maren (nr. 4) var ude i engen for at genne kalvene ud, og at han efter den tid blev udenfor for at lege, men han blev dog hele tiden i nærheden af huset.

Ved den lejlighed så han, at det røg i Peder Jørgensens stak, og da han i det samme så Peder Jørgensens lille dreng Ole gå og lege i nærheden af den rygende stak, råbte han til ham, som netop vendte ryggen til stakken og ansigtet mod ham: "Der er ild i jeres rugstak", og han hørte Ole råbe, at han ville løbe ind og sige det til sin moder.

Lars så ham derefter løbe ind i gården, og selv løb han ind i stuen for at sige det til sin søster, der gik inde i stuen og gjorde rent.

7. Dorte*thea Jensen*, der i den sidste uges tid havde været syg, sad inde i sin stue, da Maren Christine (nr. 4) kom løbende og råbte på dem. De gik allesammen udenfor og så, at det brændte i stakken, men for resten så hun ej et eneste "Mensk".

8. Peder Jørgensens 7-årige søn Ole Pedersen blev som alle de andre mindre-årige "formanet til sandhed". Han forklarede, at han aldeles ikke vidste noget om, at der var ild i hans faders rugstak, førend deres pige Marie, om formiddagen kom over for at hente ham fra Hvidovre Skole, hvor han dengang var, og så derpå kom hjem og så, at det brændte i stakken, og at mange "menskr" var til stede for at slukke.

Han havde slet ikke den dag gået og leget ved den stak, og han havde ej set noget til Lars Olsen. Det var derfor usandhed, når han havde råbt til ham, at der var ild, og at han dertil skulle have svaret, at han ville løbe ind og sige det til sin moder.

(S. 704) 6. Hertil måtte *Lars Olsen* nu erklære, at han ej havde set Ole Pedersen i nærheden af stakken og således heller ikke råbt til ham, at der var ild i den, eller havde hørt Ole svare, at han ville sige det til sin moder.

Grunden til, at han havde sagt dette, var alene den, at han ikke vidste, hvad han skulle svare. På gentagne formaninger til at tale sandhed, vedblev han at forsikre, at han ikke vidste, hvorledes ilden var opstået. Navnlige havde han ikke selv påsat den eller været i nærheden af stakken, ligesom han heller ikke havde været i besiddelse af svovlstikker til at tænde med.

9. Hans fader *husmand Ole Christiansen* var om morgenen omtr. kl. 6 taget hjemmefra sammen med sin broder gårdmand Hans Christiansen. De skulle til København med et læs sæd. Her hørte de af en mand fra Avedøre, at der var ild i Vigerslev, og de kørte tilbage.

Han troede ikke, at hans børn havde været i besiddelse af svovlstikker, som de kunne have anstiftet ilden med.

10. Også brandlidte *gårdmand og brandfoged Peder Jørgensen* var om morgenen tidligt kørt til København med sæd. Medens han var der, hørte han på Høtorvet, at man fra volden kunne se, at der var ild i Vigerslev. Straks kørte han tilbage og fandt ved sin hjemkomst sin rugstak vest for huset i brand.

Der havde de sidste 8 dage været holdt brandvagt i byen hver nat fra kl. 8 aften af 2 mand og fra kl. 12 til 4 om morgenen af 2 andre, hvorimod det fandtes uoverkommeligt tillige at holde vagt om dagen. Hensigten med nattevagten havde derfor egentlig også kun været, at der, hvis der skulle udbryde ild på den tid, straks kunne blive gjort anskrig.

Af personer, der nærrede fjendtlig sindelag mod byens beboere, vidste man ingen uden Jens Andreasen af Ejby, som for et års tid siden var blevet sat ud af sit hus ifølge begæring af husets nuværende ejer, Peder Hansen, og siden den tid boede i Ejby.

Til det besynderlige i, at alle de i denne og den forrige måned indtrufne ildebrande havde fundet sted om mandagen, kunne Peder Jørgensen ikke indse nogen grund, med mindre det skulle være den, at byens gårdmænd om mandagen altid var i København med sæd, men denne ubetydelige del af beboernes fraværelse tjente dog ikke i nogen mærkelig grad til at lette gerningsmanden i udførelse af sit forsæt.

11. Pigerne i gården havde først stået i køkkenet og pillet tælle. Det var **15. Marie Pedersen og Ellen Knudsen**. Derfra var de gået ud i kostalden for at udtage og vaske noget kallun af et slagtet får. Ligesom de kom ud i stalden, hørte de en knagende lyd fra stakhaven, som var lige udenfor. Marie spurgte, hvad det mon kunne være, hvortil Ellen Knudsen svarede, at det var børnene, der tumlede sig, men det mente Marie ikke. Da det blev ved at knage, ytrede hun: "Der skulle dog vel ikke være ild i gården", og løb hen og åbnede en lem (**S. 705**) eller en stalddør og råbte i det samme: "Stakken brænder", hvorpå de begge løb ind i huset og gjorde anskrig.

12. Fuldmægtig John, der ellers ofte var retsvidne, kom også til at aflægge forklaring i denne sag. Han var ved at køre til Damhuset i anledning af en auktion, og ved den lejlighed kunne han se, at der var ild i Vigerslev. Han var straks taget derover, og da han kom til byen, så han en lille dreng komme løbende fra Hvidovre. Han hørte, at det var Peder Jørgensens søn, som han mente at genkende i 8. vidne, Ole Pedersen.

Der var allerede dengang mange folk til stede for at slukke og redde, så at man allerede på det tidspunkt var herre over ilden.

Vidner	Forhøret udsat.
Hans Christiansen. J. Larsen	C. N. Petersen.
m.f.p.	
(med ført pen)	

Den 24. oktober 1854 kl. 9 formiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 168/1854 Branden hos Peder Jørgensen
den 23. oktober.

13. Dagen før omtr. kl. 10 sad *Karen Olsdatter*, gift med Peder Jørgensen, i stuen, da Marie Pedersen underrettede hende om, at der var ild i en af stakkene uden for gården. Hun var alene i stuen med sin gamle moder og sin 4 år gl. datter Ellen samt sine to endnu mindre børn, og skyndte sig ud med

dem for at frelse dem. Senere da hun erfarede , at hendes søster Ane Kirstine, som var gift med husmand Peder Hansen, havde sendt pigen over til Hvidovre Skole med begæring om, at de to ældste børn måtte blive derovre, lod hun igen pigen gå til Hvidovre. Først da kom hendes søn Ole og hendes 5 år gl. datter Kirsten hjem. Grunden dertil var, at hendes moder, som var meget svag, ingen ro havde på sig, før børnene kom hjem.

(S. 706) Hun var således vis på, at hendes søn Ole var gået i skole kl. 7 den pågældende morgen og ikke havde været i nærheden af stakken på den tid, ilden opstod.

14. *Ane Kirstine Madsen* havde taget sin 6-årige datter Mette Johanne med over til en sykkone, før der blev gjort brandalarm, og før den tid havde pigen været inde hos sin moder. Hendes mand, gårdmand Christen Hansen, var ude på sin nye byggeplads nord for byen. Christen Hansen havde siden branden boet hos Peder Jørgensens.

16. De sidste 3 uger havde den 10-årige dreng *Peder Christian eller Peder Schiødt* vogtet kvæg for Peder Jørgensen, men fra nu af var han atter hjemme hos sin moder Sidsel Hansdatter, da kvæget ikke mere gik ude, så Peder Jørgensen ikke mere havde brug for ham.

Den morgen gik han og gravede ("opgrov") kålrabi på Peder Jørgensens mark østen for byen, indtil han skulle ind og have "halv-kun-middag" kl. 9. Bagefter gik han ind i huggehuset, hvor han ikke havde opholdt sit ret længe, da han hørte en af karlene råbe, at det brændte i en stak.

(S. 707) Hvorledes denne ild var opstået, kunne han ikke give nogen forklaring på, da han slet ikke havde været i stakhaven og ingen personer set i nærheden af den.

17. Flere af tjenestefolkene, rettere karlene blev afhørt, således Christen Hansens *røgter Rasmus Hansen*, der for tiden opholdt sig hos Peder Jørgensen, og som sammen med dennes *røgter Søren Jensen* (21) var ved at skære hakkelse.

18. *Lars Larsen, tjenestekarl* samme sted, havde stået i en anden lo, lige fra det var lyst, og havde også skåret hakkelse. Da råbet om brand lød, skyndte han sig at slippe de 10 eller 11 køer ud, som stod i stalden, og da var der allerede kommet mange folk til stede.

Af folk, der ikke hørte byen til, havde han ved brandens begyndelse kun set kludesamler Jacob Nielsen af Valby, som han traf inde i gården, hvor han hjalp til med at kaste vand.

Lars Larsen havde også set Jacob Nielsen ved branden for 8 dage siden. Han mente, at det var dengang, der blev gjort alarm i anledning af Hans Christiansens stak. Peder Jørgensens *tærsker Lars Andersen* bekræftede også at have set Jacob Nielsen på den tid.

19. Også *Niels Alexander Wassard*, karl hos Hans Christiansen havde skåret **(S. 708)** hakkelse . Kort i forvej en havde han været ovre ved gadekæret for at vande to køer og så da kludesamler Jacob Nielsen, der stod og handlede med skrædder Mogens Pedersen, som boede i det hus, der tilhørte kantor Lund, lige over for Peder Jørgensens gård.

Natten mellem den 19 . og 20 . oktober holdt han vagt i byen tillige med husmand Ole Jørgensen. Omtrent kl. 11 1/2 så de en person i kort trøje og med en hue besat med nogle nedhængende bånd komme gående fra Flaskekro-siden . Da en ubekendt passerede vejen på en så usædvanlig tid, tiltalte de ham med det spørgsmål, "hvem det var", hvilket den ubekendte ikke besvarede, uagtet Wassard fulgte efter og gentog spørgsmålet flere gange. Da han kom op til Peder Jørgensens havejord, kom Ole Jørgensen fra den anden kant og tiltalte den ubekendte på en meget bestemt måde, hvorpå han standsede og vendte sig mod dem og spurgte, "hvad de var for personer", hvortil de svarede, at de var byens vagt. Hertil ytrede den fremmede: "Og I er civile?", hvorpå de forklarede ham, at der på grund af den besværlige tid var folk til at holde vagt. Alligevel opgav den fremmede ikke, hvem han var, men sagde blot, at han kom fra søen, og at han ville til husmand Peder Reistrup i Hvidovre. Da de ikke troede, de havde ret til at anholde ham, lod de ham gå, og da han var kommet et lille stykke derfra, vendte han sig om med det spørgsmål: "Jeg tror, det er Ole Jørgensen?". Hertil svarede han ikke, men undrede sig over, at den fremmede kendte ham.

Husmand Peder Reistrup havde ikke haft besøg af nogen den nat .

(S. 709) 20. *Kludesamler Jacob Nielsen af Valby* var den morgen gået fra sit hjem for at handle i Vigerslev. Det kunne om fornødent bevises af bl . a . Peder Bødker og Carl Kønigs søn. Han var gået ad Kirkestien og gik ved sin ankomst straks hen til skrædder Mogens Pedersen, som boede i kantor Lunds sted, og af hvem han købte for 6 skilling klude. Lige derfra gik han hen til gårdmand Lars Christiansen, af hvem han købte for 8 sk. ben og for 18 sk. hestehår, og derpå gik han hen til Peder Jørgensen; det var omtrent 10 minutter efter, at han var kommet til byen. Ligesom han gik ind ad porten, hørte han, at der blev råbt brand i gården. Han hjalp til med at kaste vand, og hvad der i øvrigt kunne gøres for at slukke ilden.

8 dage før havde han ganske vist også været gennem Vigerslev ca. kl. 9 om morgenen. Da var der endnu ingen ild. Da han et par timer senere fra Hvidovre gik tilbage gennem byen, var ilden hos Niels Jensen slukket, og tegn på ild i Hans Christiansens stak så han ikke.

Forhøret udsat.

Det i går holdte forhør fortsættes i

Sagen nr. 163/1854

til oplysning om branden hos
husmand Niels Jensen.

25. Gårdmand Hans Christiansens søsterdatter *Sophie Skrydstrup* havde rigtignok set Lars Jyde i gården og havde selv givet ham en skilling, men hun erindrede ikke at, han havde udvist nogensomhelst uhøflighed. Hun husker kun, at han sagde "farvel og mange tak". Kirsten Larsdatter måtte have misforstået hende!

(S. 710) 26. Hans Christiansens *husholderske Karen Olsen* var vis på, at hun havde set Lars Jyde den 18. september. Tidspunktet var usikkert, men det var efter, at de havde spist middag, og hun var på vej ud fra gården med en spand, da hun mødte ham. Hun gav ham blot en skilling, og hun så ikke, hvor han gik hen.

Om han havde været i Vigerslev under branden den 16. oktober, vidste hun ikke, da hun den dag om morgenen var kørt ud med Hans Christiansen og først kom tilbage ved middagstid.

Kludesamler Jacob Nielsen kom aldrig hos dem.

20. I øvrigt fastholdt *Jacob Nielsen* sin afgivne forklaring vedr. den 17. oktober. Angående sin forretning forklarede han, at han samlede sine klude og andre varer ved at købe dem, men ikke andre steder end i Valby og den øvrige del af Frederiksberg og Hvidovre sogne samt på Vesterbro og på Avedøre Mark. Han havde vel også handlet i Brøndbyøster, men var nu holdt op hermed.

Forhøret udsat.

(S. 711) År 1854 den 24. oktober kl. 5 eftermiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 168/1854 i anledning af branden hos *Peder Jørgensen* den 23.

22. Da *pundtærsker Lars Andersen*, der stod og tærskede i den søndre længe, hørte pigerne råbe brand, løb han ud i gården og så Jacob Nielsen stå ved vandposten, uden at han i forvejen vidste, at han var i byen.

Han havde også set ham i det øjeblik, der var gjort anskrig ved branden i Niels Jensens hus, da han tillige med de andre var ved at løbe til brandstedet for at slukke, hvorimod han ikke så ham senere, hverken da der blev opdaget ild i Hans Christiansens stak eller senere på dagen, da politimesteren var kommet til stede.

Jacob Nielsen selv havde forklaret, at han var passeret Vigerslev, inden ilden opstod den 16. oktober, og allerede var kommet til Hvidovre, men det erklærede Lars Andersen kunne ikke være tilfældet, da han selv havde set ham stå ved Peder Hansens hus sydligere i byen, så at kludesamleren for at komme derfra til Hvidovre rimeligvis måtte passere gangstien, der gik mellem Peder (S. 712) Jørgensens have og Niels Jensens hus, og nødvendigvis allerede der måtte have observeret branden.

23. Fremstod *murer Jens Larsen* af stedet Pedersborg på Vigerslev Mark. Han forklarede, at han så ilden i Peder Jørgensens stak i går morges, da han var hjemme, altså i en fjerdingvejs afstand, men da han løb hurtigt til brandstedet, ankom han der, da der endnu ikke var ankommet andre sprøjter end byens egen, og endnu ikke ret mange mennesker var kommet til stede. Kludesamler Jacob Nielsen var deriblandt og gik og hjalp til at slukke.

Selv slukkede han først hullerne på siden af stakken og sprang derpå op i toppen af den, hvor han arbejdede på slukningen lige til den var færdig, idet snart en, snart en anden af de tilstedeværende sprang op i stakken og hjalp ham.

24. Nattevagten fra kl. 8 til midnat natten mellem den 22. og 23. oktober havde været *Ole Hansen*, der tjente hos Morten Madsen, og arbejdsmand *Jørgen Pedersen*. I den tid havde de ikke set et eneste menneske i byen, hvad de fandt naturligt, da det var et ubehageligt vejr med regn og blæst. Ole Hansen boede i øjeblikket på gården Søholm ved Damhussøen.

25. *Jørgen Pedersen* af Hvidovre arbejdede i denne tid hos smed *Jørgen Jørgensen*.

26. Tjenestekarlene Carl Olsen hos Jens Mortensen og Peder Olsen fra Lars
27. Christiansen havde gået vagt natten før den 23. oktober. (S. 713) I det tidsrum havde de kun set et eneste menneske på gaden, nemlig en mand, der tjente hos en brændevinsbrænder i København, men hvis kone boede i Hvidovre. Denne mand så de kl. 3 1/2 om morgenen komme fra Hvidovre, hvor han formentlig havde besøgt sin kone. Han gik lige gennem Vigerslev by ad København til.

Forhøret udsat.

År 1854 den 25. oktober fortsatte forhøret kl. 1 3/4 eftermiddag i

Sagen nr. 168/1854 vedrørende branden hos *gårdmand Peder Jørgensen*.

Dommeren bemærkede, at han denne dags morgen kl. 8 havde ladet kludehandler Jacob Nielsen anholde på hans bopæl i Valby og bringe her til

Tingstedet, idet der var betydelige uoverensstemmelser mellem hans opgivelse af tider og opholdssteder og udtalelser fra andre tilstedeværende. (Jens Lindholms kone og smed Dreier).

Imidlertid meddelte dommeren, at der under hans ophold her på Tingstedet denne formiddag kl. 9 1/4 atter var udbrudt ild i Vigerslev, men at denne ild for øvrigt straks var blevet slukket.

Anholdte Jacob Nielsen blev løsladt.

Forhøret udsat.

År 1854 den 26. oktober kl 9 fortsattes det den 24. afholdte forhør i

(S. 714) *Sagen nr. 163/1854* til oplysning om branden hos *Niels Jensen*.

Der fremlagdes en rapport fra fuldmægtig John af den 23. okt.

Dommeren bemærkede, at han ved påny at tage lokaliteterne ved Niels Jensens hus i nøjagtigt øjesyn havde fundet, at stuehuset, der var bygget i øst og vest havde udgang til sydsiden i den vestre ende af huset, at det afbrændte udhus havde ligeledes været bygget i øst og vest og lå sydvest for beboelsen med ca. 2 á 3 skridts afstand mellem stuehusets sydvestre hjørne og udhusets nordøstlige, at i dette mellemrum havde været anbragt en låge, nemlig den, hvorfra Benthe Christensdatter havde set efter sin ko, at udgangen fra hendes dør til denne låge gik til højre, medens gangen ud til Flaskekrovej, den som Lars Jyde den 16. oktober havde fulgt, da han forlod huset, gik til venstre, at Flaskekrovej løb langs med beboelsen og gårdspladsens østre side, at der sønden for gårdspladsen og udhuset var en mark, hvortil man fra Flaskekrovej kunne gå ind uden hindring, men at denne mark var skilt fra gårdspladsen og den plads, hvor udhuset stod ved et temmelig højt dige, bevokset med levende hegn i 6-7 alens afstand fra udhuset, ved hvis søndre ende den stak stod, hvorfra branden begyndte.

Omtrent 100 skridt fra stuehuset lå Ole Christiansens hus, hvis nordre side beboedes af Dorthea Jensens familie.

27. *Lars Jyde* havde om formiddagen den 16. oktober været inde hos gårdmand *Lars Christiansens* og fået en skilling, medens han selv var i København med sæd, som han plejede om mandagen.

Om gårdmændenes fravær fra byen om mandagen kunne indeholde nogen særlig grund til, at netop denne dag syntes udset til ildebrand, vidste han ikke.

28. *Marie Larsdatter* vidste ikke, om Lars Jyde havde været i Jens Mortensens **(S. 715)** gård den 4. og 18. i forrige måned. Hun havde ikke set ham. Den sidste dag havde hun været ude til ca. 10 min., før branden i hendes stedfaders gård begyndte.

Derimod havde hun omtrent 1/2 time før branden i Niels Jensens hus set Lars Jyde i Lars Christiansens gård, hvor hun for tiden opholder sig. Han fik 1 sk. i almisse og gik uden at vise andet end taknemmelighed.

29. Næste vidne var *Benthe Johansdatter*, der tjente hos Jens Mortensen. Hun huskede med bestemthed, at have set Lars Jyde i Vigerslev mandagen den 18. september. Navnlig, at han havde stået i skellet mellem Jens Mortensens og Jens Larsens tofter (4a, udflyttet som Søholmgård), og hun var vis på, at det var, medens hendes husbonds gård brændte og muligvis i begyndelsen, dog efter at noget af bohavet var flyttet ud.

Han talte ikke med nogen og navnlig ikke nogen af Jens Mortensens stedbørn, og hun tror ikke, at han foretog sig andet end at stå og se på ilden, men at det var under branden, det turde hun med sin ed bekræfte, når det skulle være. - Dette fastholdt hun, uagtet hun foreholdtes, at urmager Niels Sørensen og hans kone havde forklaret, at han var i Hvidovre, da der blev gjort brandalarm.

22. Dernæst fremstod *urmager Sørensen* af Hvidovre, der først meddelte, at hans hustru på grund af sygdom var forhindret i at møde. Han fastholdt sin den 21. oktober givne forklaring, men da han blev foreholdt forrige vidnes forklaring, turde han vel ikke bestemt modsige, at Lars Jyde var gået over til Vigerslev, efter at der var gjort brandalarm i Hvidovre, men han turde gøre sin ed på, at da dette skete, var han i deres hus.

Altså påstand mod påstand. Begge parter fastholdt deres.

30. Jens Mortensens *plejesøn Lars Andersen*, 11 1/2 år gl. stod frem og forklarede, at han, da branden i Niels Jensens hus opstod, var inde i Lars Christiansens gård, hvor han i den tid opholdt sig. Han hørte om branden ved at en lille dreng Lars Olsen, søn af Ole Christiansen, kom løbende ind i gården og råbte, at det brændte i Niels Jensens hus, hvorpå han løb derhen og så, at det brændte i stakken og op af gavlen, som vendte mod den. Han havde ingen set der i nærheden, og han havde heller ikke selv været der.

(S. 716) Lars Jyde havde han ikke set noget til i forvejen, men nu så han ham stå og se på ilden på Flaskekrovej, tæt ved stuehuset. Straks derefter gik han videre ud ad denne vej.

31. Den anden *dreng, Niels Jespersen*, 11 1/2 år gl. forklarede, at da der blev gjort brandalarm i byen, stod han på sin husbond Christen Hansens nye byggeplads norden for Vigerslev. Af dem der stod i nærheden hørte han, at der var ild hos Niels Jensen. De kunne se ilden derfra, men hvorledes den var opstået, derom kunne han aldeles ikke give nogen forklaring.

3. Igen fremstod *Lars Hansen*, men vedblev at nægte at have haft nogen del i branden den 16. oktober så lidt som i de to brande den 4. og den 18. f.m.

Han bekræftede at have været inde i Jens Mortensens gård kort efter, at svinehuset var brændt, men så længe efter, at det hele allerede var ryddet til

side, og når han under sit ophold der slet ikke havde talt om den brand, der havde fundet sted, da var det, at han på grund af den forvirring, der herskede, ikke ville blive der længere end nødvendigt og ikke antog, at det ville være videre trøsteligt for folkene at tale om det stedfundne uheld.

Den 18. september påstod han, at han ikke var i Vigerslev, førend han hørte brandalarmen i Hvidovre. Han var nemlig gået fra Valby om ad Flaskekroen langs stranden til Hvidovre uden at berøre Vigerslev by, og først da han hos urmager Niels Sørensen hørte, at der var ild i Vigerslev, gik han ad Kirkestien til Vigerslev. Det var navnlig for at se, om ilden også ville ødelægge Morten Madsens gård. Det kunne derfor gerne være, at han havde stået i nærheden af Jens Mortensens gård, medens det brændte, men det havde i al fald ikke været under brandens første begyndelse.

Når arrestanten havde forklaret, at han natten derpå lå i Damhuset, da kunne det gerne være, at han havde taget fejl, da han så natten efter lå i Damhuset, men måske den nat havde ligget hos Niels Sørensen i Hvidovre.

I øvrigt måtte han indrømme, at det heller ikke havde haft betydning, når han havde sagt, at han den dag skyndte sig fra Vigerslev for at komme til sit hjem, eftersom han dog intet "synderligt" hjem havde, idet han ganske vist skulle have sit hjem hos Yde Therkelsen i Ejby, men han overnattede dog snart et sted, snart et andet sted, og det var måske derfor, han i retten havde givet den forklaring.

Lars Hansen erklærede, da han spurgtes derom, at han ikke kendte nogen i Ejby af navnet Jens Andreassen, og at han heller ikke havde kendt noget til den Jens Andreassen, som indtil sidste vinter boede i Vigerslev, men blev sat ud af det hus, som nu ejes af den afdøde skomager Hans Pedersens søn Peder Hansen.

Brandforhøret udsattes af hensyn til de mulige oplysninger, der ville blive at tilvejebringe i sagerne nr. 168 og nr. 169.

År 1854 den 25. oktober fortsatte det holdte forhør i

Sagen nr. 168/1854 vedrørende ildebrand 23. oktober hos gårdmand Peder Jørgensen.

18., 22., 20. *Lars Larsen og Lars Andersen blev begge konfronteret med Jacob Gjerløv Nielsen.*

(S. 717) Lars Andersen vedblev at påstå, at han ved branden den 16. oktober havde set Jacob Nielsen stå på Kirkestien ved Peder Jørgensens gård, da han løb hen for at hente sprøjten. Det skete lige øjeblikket efter, at man i byen var begyndt at råbe brand. I det øjeblik var Lars Larsen ikke til stede. De hjalp

hinanden med at bringe sprøjten til brandstedet, og når det var sket straks ved brandens begyndelse, så måtte Jacob Nielsen nødvendigvis have været i Vigerslev by, da branden i Niels Jensens hus blev almindelig bemærket.

Jacob Nielsen vedblev imidlertid at påstå, at da han om morgenen gik gennem Vigerslev, slet ikke var på Kirkestien ved Peder Jørgensens gård, men gik ad vejen mellem denne og Hans Christiansens gård, at han var kommet til Hvidovre, og der talte med smed Dreier i samme øjeblik, der blev begyndt at gøres brandalarm, og at han ikke kunne være set på Kirkestien der, førend han kom tilbage til Vigerslev fra Hvidovre, hvilket for øvrigt skete ved middagstid.

28. Den næste, *husmand Peter Nielsen Reistrup* af Hvidovre havde overhovedet ikke haft besøg af nogen person i forrige uge og således heller ikke natten mellem torsdag og fredag. Foreholdt, at der den nat var truffet en person i Vigerslev, som havde foregivet, at han skulle til ham, erklærede han, at ingen havde været hos ham, og at han ingen "kjendte", som han kunne tænke sig, havde ærinde til ham på den tid.

Forhøret udsat.

År 1854 den 27. oktober kl 9 om morgenen fortsattes forhøret i

Sagen nr. 168/1854 vedrørende branden i
Peder Jørgensens sædstak.

Gårdmand og brandfoged Peder Jørgensen havde ikke kunnet skaffe videre oplysninger om branden hos ham selv den 23. oktober eller om nogen af de andre ildebrande i byen.

Han opgav, at hans indbo og øvrige løsøre var assureret i Sjællands Stifts Brandassuranceforening for 3997 rdl 75 sk., idet han dette år havde ladet sin assurance nedsætte, efter at den de sidste 7 à 8 år havde været noget over 4000 rdl.

29. *Smed Frederik Dreier* af Hvidovre havde godt nok set Jacob Nielsen være til stede ved branden i Vigerslev den 23. oktober, men da han først tog fra sit hjem efter, at han derfra havde set ilden, vidste han ikke, om Jacob Nielsen havde været til stede lige fra dens begyndelse.

(S. 718) Mandag 8 dage før så Dreier ham derimod komme ind i sit hus i Hvidovre eller i hvert fald stå ved husets dør i det øjeblik, han hørte det første brandråb. Da de blev klar over, at der var ild i Vigerslev, ytrede Jacob Nielsen, "at dersom det var i Vigerslev, det brændte, så kan jeg fortælle noget", men hvad det var for noget, gav Dreier sig ikke tid til at høre, da han straks løb over til Vigerslev, hvor han så, at det brændte i Niels Jensens udhus. Senere hørte han imidlertid af andre, at alt, hvad Jacob Nielsen i den anledning havde haft

at fortælle, var, at han havde set en person med sribet nattøje gå fra Jens Lindstrøms hus i Vigerslev og over til Peder Jørgensens stakhave.

30. Jens Lindholms *hustru Maren Troelsdatter* var ude på marken nord for banen, da der mandag den 23. blev gjort alarm. - Hun var således ikke til stede ved brandens første begyndelse.

Mandag den 16. oktober var hun ganske vist hjemme kort før, der udbrød brand i Niels Jensens udhus, men ikke da brandskriget blev gjort. Hun var sikker på, det var en god halv time, før brandalarmen blev gjort, at hun gik ud på marken. I samme øjeblik hun gik ud af huset, mødte hun Jacob Nielsen, som kom gående ad Kirkestien fra Valby og tiltalte hende med de ord: "Har mor nogen handel til mig i dag?", hvortil hun svarede: "Nej", og det var al den samtale, de havde, hvorefter Jacob Nielsen gik videre, idet han ytrede, at han skulle til Hvidovre, men om han vedblev at følge Kirkestien, eller om han gik om ad den genvej, der var mellem Hans Christiansens og Peder Jørgensens gårde, det lagde hun ikke mærke til.

Også i Valby har man øjensynlig stillet undersøgelser ang. Jacob Nielsen, som af og til havde lånt en bismær af **31. Peder Jensen**, også kaldt *Peder Bødker*. Mandag morgen den 23. oktober kl. ca. 8 1/2 eller 8 3/4 var han kommet over til Peder Bødker, og efter at have leveret bismæren tilbage indbød han ham til at drikke en snaps med sig i Valby Kro. Det gjorde de, og derefter gik Jacob Nielsen, uden at han nærmere kunne angive klokkeslettet, og uden at Peder Bødker vidste hvorhen, så at han ikke kunne vide, hvad tid han havde været i Vigerslev.

Forhøret udsat.

År 1854 den 31. oktober kl. 10 formiddag fortsættes forhøret i

Sagen nr. 163/1854

Branden hos Niels Jensen
den 16. oktober.

(S. 719) *Dommeren bemærkede*, at da det under sagen nr. 169/1854 var blevet opdaget, "hvorledes den under nærværende sag omtalte ildebrand var afstedkommet, ville nærværende forhør, forsåvidt brandsagen vedkom, være at slutte for at gå ind under sagen nr. 169/1854, og forsåvidt arrestanten, Lars Hansen angik, ville forhøret kun blive at fortsætte med hensyn til det af ham begåede betleri".

Politiretten hævet.

Sagen nr. 163/1854 mod Lars Jyde gøres derfor færdig her, og brandsagen fortsættes som

Sagen nr. 169/1854, som føres videre i politiprotokol 1853-55

År 1854 den 3. november kl 9 formiddag fortsætter det den 31. oktober holdte forhør i

Sagen nr 163/1854 Det offentlige ctr. arrestanten *Lars Hansen* eller *Lars Jyde* for betleri.

Udskrift af det den 31. f.m. sluttede brandforhør fremlagdes.

92. *Husmand Yde Therkildsen* af Ejby i Glostrup sogn fremstod og forklarede, (**S. 719**) at han i 13 år havde haft *Lars Hansen* eller *Lars Jyde* i logi, som betales af Glostrup sogns fattigvæsen. Men uagtet *Lars Jyde* hos ham havde godt og varmt huslogi, og uagtet sognet havde tilbudt ham at gå på omgang (**S. 720**) for at få kosten, havde han dog aldrig villet benytte dette og var meget lidt hjemme hos ham, da han foretrak at vandre om i landet for at betle.

Han plejede i almindelighed søndag morgen at gå ind ad København eller Frederiksberg til og om mandagen at vende tilbage om ad Vigerslev, Hvidovre, Brøndbyerne, Vallensbæk og Høje Thorstrup sogne. Som oftest eller dog ofte gik han i den sidste del af ugen om ad Ballerup, Herløv og Brønshøj sogne tilbage ad Ejby til, så at han meget ofte næppe var hjemme 2 dage i een uge. Han indsamlede helst penge, og hvor han fik fødemidler, solgte han dem efterhånden igen for at få penge til brændevin. *Yde Therkildsen* havde ofte advaret ham derimod, men det havde ikke frugtet, da han stedse havde undgået at blive anholdt og straffet.

Igen fremstod arrestanten *Lars Hansen* eller *Lars Jyde*, som påhørte den afgivne forklaring og indrømmede i et og alt dens rigtighed.

Forhøret udsat.

Året 1854 den 10 november kl. 1 eftermiddag fortsættes forhøret i

Sagen nr. 163/1854 Det offentlige ctr. *Lars Hansen* eller *Lars Jyde*.

Der fremlagdes en af pastor J. L. Hansen i Glostrup den 28.f.m. afgiven konfirmationsattest.

Det bemærkedes, at arrestantens dåbsattest gentagne gange havde været rekvireret, men at den endnu ikke var modtaget. Retten skønnede imidlertid,

at arrestanten efter sit udseende at dømmes kunne have den af ham opgivne alder, 76 år.

Dommeren attesterede, at arrestanten ikke førhen havde været straffet her ved jurisdiktionerne. Arrestanten Lars Hansen, der var til stede, erklærede på tilspørgsel, at han ikke videre havde at andrage og blev derefter betydet, at sagen nu for hans vedkommende var optaget til dom.

Forhøret sluttet.

Året 1854 den 13. november kl 11 formiddag fortsatte det den 10. ds. sluttede forhør i

(S. 721) *Sagen nr. 163/1854* Det offentlige ctr. *Lars Hansen* eller *Lars Jyde for betleri*.

En skrivelse fra etatsråd, birkedommer Nærmann af 7.ds., hvormed fulgte dåbsattest og straffeattest for arrestanten.

Fremstod arrestanten Lars Hansen eller Lars Jyde, som foreholdtes den fremlagte dåbsattest, som han bekræftede måtte være ham vedkommende, og at han dog således endnu kun var 74 år gl. Da arrestanten derefter havde erklæret, at han intet havde at "indsige", blev sagen optaget, og dom blev straks afsagt.

Arrestanten påhørte dommerens erklæring og blev derefter igen afført til arresten.

Udskrift af Københavns Amts søndre Birks

Politiretsdomsprotokol - 1.8.1854 - 16.4.1861

(S.6) År 1854 den 13. november blev i sagen

nr. 163/1854 Det offentlige ctr. *Lars Hansen* eller *Lars Jyde for betleri*

afsagt sålydende:

Dom:

Da arrestanten Lars Hansen, også kaldet Lars Jyde, der ifølge vedkendt dåbsattest er 74 år gl. og ikke førhen straffet, under nærværende sag, ved egen tilståelse, der bestyrkes ved de øvrige fremkomne oplysninger, er overbevist at have gjort sig skyldig i betleri, idet han, uagtet Glostrup sogn, hvor han er forsørgelsesberettiget, har tilbudt ham at gå på omgang for at få kosten, aldrig har villet benytte dette, men i det meste flakket omkring fra sted til sted i

Frederiksberg, Hvidovre, Brøndbyøster og -vester, Vallensbæk, Høje Thorstrup, Ballerup, Herløv, Brøndshøj og Glostrup sogne, og der har tilbetlet sig penge og fødemidler, hvilke sidste han til dels har solgt for at skaffe sig brændevin, vil arrestanten herfor i henhold til forordning af 21. august 1829 § 4, sammenholdt med § 5 og med forordning af 12. juni 1816 § 7 blive at anse med straf af 16 dages fængsel på sædvanlig fangekost, hvorpå han vil have at udrede alle af hans arrest flg. hele omkostninger.

Thi kjendes for ret:

Arrestanten Lars Hansen af Ejby, også Lars Jyde kaldet, bør hensættes i simpelt fængsel på sædvanlig fangekost i seksten dage, samt udrede alle af hans arrest flydende omkostninger.

At efterkomme under adfærd efter loven.

C. N. Petersen

Disse sidste retshandlinger vedr. Lars Jyde er medtaget uforkortede, idet de giver et godt tidsbillede af en uheldig og måske lidt forvirret gammel, fattig landarbejder, der ikke ville indordne sig og "gå på omgang" i sit hjemsoqn.

Brandsagen i Vigerslev fortsætter imidlertid med udskrifter af:

Politiprotokol 1853-55

(S. 411) *År 1854 onsdag den 25. oktober* blev Københavns Amts s. Birks politiret ført i Vigerslev på brandfoged Peder Jørgensens bopæl, og i den ordinære politidommers forfald blev den ordinære retspleje administreret af hans fuldmægtig Hartnack, ifølge Stiftsamtets konstitution og i overværelse af de tilforordnede tingsvidners forfald tiltagne vidner, politibetjent Petersen og glarmester Gabe. Konstitutionen blev fremlagt.

Sagen nr. 169/1854

Den fungerende dommer bemærkede, at der i dag var anmeldt på politikontoret, at der i morges atter havde været *forsøgt at afbrænde et hus* her i byen, i hvilken anledning dommeren straks havde begivet sig hertil for at foretage undersøgelser til oplysning herom.

Retten tog huset i øjesyn. Det pågældende hus, der tilhørte *Peder Hansen*, lå i den østre side af byen og i den sydlige ende. Det bestod af en temmelig lang længe, i hvilket 4 familier havde bopæl. Til husets vestre ende var bygget et lidet lavt halmtag, der ligesom hele huset var dækket med strå.

Ilden påvist at være opstået i dette halmtag. Det sås også tydeligt, at der havde været ild i dets tag, for en del af det var revet ned, og det tilbageværende strå og lægterne, som det havde hvilet på, var svedne og tildels forkullede, af hvilken grund også den tilstødende væg i huset havde tydeligt været udsat for ildens virkning.

1. *Brandfoged Peder Jørgensen* forklarede, at han kl. 9 1/2 om formiddagen hørte, der blev råbt om brand, medens han arbejdede i sin gård. Derfor løb han til porten, hvor han så, at folk stimlede hen til det omtalte hus, hvorfra han så røg stige op.

Han gjorde straks alarm i sin gård, hvorefter han sammen med tjenestekarl Lars Larsen, Søren Jensen og tærskemand Lars Andersen ufortøvet begav sig til brandstedet, der ikke lå 2 à 300 alen fra hans gård, og hvor allerede en del mennesker var forsamlede.

Disse var i gang med at rive ned af taget på det omtalte halmtag og slå vand på.

Brandfogeden forordnede nu, hvad der i øvrigt var at foretage til husets redning, hvorved ilden, der ikke havde grebet særligt om sig, men dog slog frem i klar lue, især i den sydlige side af halvtaget. Ilden blev snart dæmpet, så at ingen videre skade skete.

Huset var beboet af indsidder Søren Sundersen, som boede vestligst, øst for ham Peder Hansen, som ejede huset, indsidder Mads, hvis tilnavn han ikke vidste og hjulmand Niels Hansen, som boede østligst. Ingen af disse mandfolk var til stede, da de var på arbejde, men "fruentimmerne" eller i alt fald nogle af dem, var nærværende og dels i arbejde med slukning, dels med at bære deres tøj ud af huset.

Til ingen af disse beboere, såvel som til andre af byens folk kunne Peder Jørgensen have nogen mistanke om forsætlig ildspåsættelse, men efter omstændighederne ved denne brand, og da der i denne tid oftere og med korte mellemrum havde været ildløs i byen, hvoraf nogle utvivlsomt var påsatte, nærrede han ingen tvivl om, at ilden også denne dag havde været påsat.

Der var imidlertid en person, en *forhenværende gårdmand i Brøndbyøster, Christopher Christiansen*, som endnu boede der .

Denne person, hvis beskæftigelse han ikke kendte, men troede, at han drev om her i egnen, havde stadig ved de tidligere brande været en af de folk, som var kommet til stede og altid været påtrængende beredvillig til at yde hjælp (**S. 412**) med slukning, ligesom han også havde tilbudt at gå vagt hele natten.

Da denne mand, der intet her i byen havde at bestille, var af en lumsk og ondskabsfuld karakter, troede Peder Jørgensen, uagtet han ikke kunne finde nogen grund til, at han skulle nære nogen hævngrønhed netop mod Vigerslev, at der kunne være nogen grund til mistanke mod ham.

Derfor havde han, da han igen i dag indfandt sig ved ildebranden, foreløbig sat ham under opsigt.

Videre bemærkede brandfogeden, at han havde sendt bud til branddirektøren om ildebranden, samt at der var opstillet vagt ved brandstedet.

2. Dernæst fremstod Hans Olsens *enke Mette Nielsdatter*, der boede hos sin søn Peter Hansen, ejeren af huset.

Denne formiddag, da hun stod i forstuen, hørte hun, at der blev skreget brand. Derfor løb hun udenfor og lagde mærke til, at der væltede røg frem vesten for huset. Hun antog imidlertid, at røgen kom fra det hus, der ligger tæt nordvesten for dem og ejes af Jens Lindholm og Jens Pedersen, eller fra Søren Christensens hus, som også ligger nordfor, men da hun kom til enden af sin egen bolig, så hun, at ilden fløj ud af halmtaget der.

Flammen, der viste sig i denne side af halmtaget, var ikke synderlig stor, men den havde, såvidt hun kunne skønne, fat i strået. Hun greb en spand vand, som hun kort i forvejen havde hentet til brug i huset, og som stod i forstuen, som var i nærheden af husets vestre ende, og slog den over halmtaget. Om ilden blev særlig dæmpet, kunne hun, der var helt fortumlet i hovedet, ikke sige.

Der kom straks andre folk til stede, men hvem der kom først, kunne hun heller ikke sige, og ilden blev ved deres hjælp snart slukket.

Videre forklarede Mette Nielsdatter, at så vidt hun kunne skønne og nu kunne huske, hørte hun barnet Karen, en datter af Ebbe, og som var i huset hos ovennævnte Jens Petersen, råbe brand.

Hun havde ikke tidligere i dag været ude af huset, havde ikke set noget fremmed menneske i nærheden o.s.v., men at ilden var påsat, derom nærrede hun ingen tvivl.

Dommeren bemærkede, at han havde været ude hos Jens Lindholms for at forhøre sig om det omtalte barn, Karen.

3. Denne *Karen* var til stede og viste sig at være en voksen pige, der forklarede, at hun ikke havde set noget til ilden, før der var kommet flere folk til stede.

4. Efterhånden fandt man ud af, at det var *pigen Hanne Nielsen*, der tjente hos sekretær Brun, som boede i det såkaldte Karl Königs hus sønden for brandstedet, der formentlig havde været en af de første, som opdagede ilden.

Hanne Nielsen havde stået i sin husbonds køkken, hvis vinduer vendte ud mod brandstedet, da hun så røg stige op. Hun kunne dog ikke straks opdage, hvor den kom fra.

Da hun formodede, at der måtte være ildebrand, løb hun udenfor, hvor hun så nabokonen, glarmester Gabes hustru, der gik i haven, og gjorde hende opmærksom på røgen, hvorefter hun igen gik ind og underrettede karlen Henrik, der var alene hjemme med hende, om hvad hun havde set, og han løb over til brandstedet.

5. Mette Hansdatter, Søren Sundersens kone, stod dernæst frem og bemærkede, at hendes mands rette navn var Søren Sørensen. Hun forklarede, at om morgenen, inden det endnu var lyst, hun antager henad kl. 6, gik hendes mand til Valby, hvor han har arbejde ved en ny bygning, medens hun blev tilbage og ordnede sine hjemlige affærer, hvor hun vel ind imellem havde ærinde uden for huset. Men efter at hun omtrent en times tid havde siddet og vugget sit barn, blev der opad formiddagen af hendes moder, enken Mette Nielsdatter, gjort anskrig om brand.

Derfor gik hun straks udenfor, men da hun så ilden havde fat tæt op til den stue, hvor hun bor, skyndte hun sig tilbage for at redde sit spæde barn og om muligt noget af sit bohove, hvoraf ikke noget var assureret. Da hun atter kom **(S. 413)** ud med sit barn, var der allerede kommet flere folk til, ved hvis hjælp ilden snart blev slukket.

Blandt disse bemærkede hun banevogter Christian, husmand Jens Christensen og hans søn Hans Jensen, glarmester Gabe, hendes egne brødre Niels Hansen og Ole Hansen - alle af Vigerslev- og så Christopher Christiansen af Brøndbyøster, som hun også havde bemærket ved de tidligere brande her i byen.

Denne mand, som hun ikke har talt med i længere tid, kender hun ikke ret meget til, og da hun for det meste holder sig hjemme, ved hun ikke, om han jævnligt opholder sig i byen.

6. Bodil Marie Hansdatter, gift med indsidder Mads Jensen Røjkjær, der boede til leje hos Niels Hansen i det pågældende hus, var den næste, der udtalte sig.

Hendes mand var gået hjemmefra om morgenen til sit arbejde på landevejen ved Slotskroen. Kl. 7 omtrent gik hun hen til Jens Mortensens her i byen, hvor hun tillige med Jens Lindholms kone havde arbejde med kartoffelopgravning. Her blev hun gjort opmærksom på, at der atter var ildebrand i byen og gik derfor hjem, men da hun kom hjem, var ilden allerede slukket. Hun kunne slet ingen oplysning give om ilden, men bemærkede, at der var en del børn i huset af forskellig alder.

7. Husmand Niels Hansens kone Sidse Marie Pedersdatter, der boede i den østre ende af huset, forklarede, at da det begyndte at dages denne morgen, gik hendes mand til sit arbejde hos Jens Mortensen her i byen, medens hun blev hjemme.

Om formiddagen hørte hun, der blev gjort anskrig om brand, og hun skyndte sig ud. Men da hun opdagede, at ilden var i det hus, hun selv boede i, skyndte hun sig straks ind igen for at redde sine små børn.

Hun kunne ikke erindre nogen enkelt af de tilstedeværende, der hurtigt fik slukket ilden. Hun kunne ikke mistænke nogen, men hun anså ilden for at være påsat.

Hun bemærkede, at hendes mand var medejer af huset, der var assureret for så vidt hun vidste 400 rdl, samt at hendes og mandens bohøve, hjulmandsredskaber m.v. også var forsikrede for et lignende beløb. Denne forsikring blev tegnet sidste efterår. Videre bemærkede hun, at hun denne dag, før ilden opdagedes, intet fremmed menneske havde set i nærheden af huset, samt at hun omtrent 1 kvarter før ildens opkomst var der ved halmtaget for at hænge to skjorter op.

Hun kunne ikke skønne noget usædvanligt, navnlig ikke lugt eller andet, hvoraf man kunne have formodning om ild. Ej heller så hun nogen børn være til stede.

8. *Andreas Ertmann Juul*, der tjente hos Jens Mortensen, stod om formiddagen ved sin husbonds gård og tilberedte kalk, da han af Lars Christiansens dreng blev gjort opmærksom på, at der var ild i et hus i byen. En del mennesker var allerede forsamlede ved brandstedet, da han kom, men da han selv var fremmed i byen, kunne han ikke angive, hvem der var.

Mandagen før havde han arbejdet sammen med Christopher Christiansen ved ildebranden, og da talen var faldet på de mange ildspåsættelser, havde denne ytret, at gerningsmanden måtte have et instrument, som kunne ligge i længere tid i en stak uden at antænde den, men kunne gå af som et gevær og straks antænde, når den havde ligget tilstrækkelig tid. Men ligesom han ikke omtalte, at han havde sådant et instrument, eller at han havde set sådant noget eller hørt, at et sådant instrument eksisterede, så ved Ertmann Juul intet andet, hvorpå mistanke mod ham kan støttes.

Om denne dags ildebrand nægtede han at fortælle noget til oplysning.

9. Da *banevogter Christian Johansen Havenskov* denne dag hørte råb om (**S. 414**) brand, begav han sig straks til det omtalte brandsted. Blandt de forsamlede, der hurtigt fik den i sig selv ubetydelige brand slukket, var foruden størstedelen af byens hjemmeværende beboere og arbejdsmændene ved jernbanen Hans Johansen og Ole Nielsen, begge af Valby, også Christopher Christiansen af Brøndbyøster til stede.

Denne mand havde han jævnlig i den senere tid set her i byen, og navnlig siden de forskellige ildebrande her begyndte, og især ved selve branden.

I mandags den 23. oktober, da der også var ildløs i byen, gik han og Ertmann Juul hen ad jernbanen med et bord, og da banevogteren Christian gjorde opmærksom på, at de vistnok gik fejl vej, svarede Christopher, at vejen var rigtig nok, for banevogteren ville dog vel ikke forlange, at han skulle lægge vejen om ad Damhuset eller Flaskekroen for at komme til Valby, hvor bordet skulle hen.

Talen faldt derefter på ildebranden og de formentlige mordbrændere. Banevogteren ytrede forundring over, at disse ikke blev opdagede, hvortil Christopher "udlod" sig med, at ilden nok ikke blev påsat om dagen, skønt den først viste sig ved højlys dag. Denne hentydning forklarede han yderligere således, at han antog gerningsmanden havde en "materie", som blev lagt ind i en stak, hvor den først efter flere timer fængede. Videre udtalte han, at han havde lagt mærke til, at i den stak, som denne dag var brændt, havde ilden vist sig meget virksom både indvendig og i toppen, hvad han formodede var bevirket ved en sådan brændbar "materie".

Fremdeles bemærkede Christian Havenskov, at da Christopher Christiansen denne dag, efter at Peder Jørgensen havde sat ham under opsig, havde pralet af sin retfærdighed, så ytrede banevogter Christian, at han, der tidligere havde haft opsig i Børnehuset og Politiarresten i København, havde hørt mange forbrydere prale af deres ærlighed og retfærdighed, men at de dog omsider var blevet overbevist om deres forbrydelse, og at det forekom ham, som om denne udtalelse gjorde Christopher Christiansen noget forlegen.

Efter at denne forklaring var blevet oplæst for Christian Havenskov, bemærkede han, at Christopher Christiansens udtalelser om måden, som bevirkede ildebrande, blot forekom ham at være en "formening", hvorimod Christophers ytringer snarere tydede på, at han "faldt" sig overbevist om, at det gik til på den anførte måde.

10. Dernæst afhørtes forhenværende *gårdmand Christopher Christiansen af Brøndbyøster*. Han forklarede, at han for omtr. 3 år siden solgte sin gård i Brøndbyøster og siden havde boet til leje forskellige steder, dels i Brøndbyøster, dels i Valby. På førstnævnte sted havde han siden forrige vinter haft ophold hos smed Kaas.

Han var beslægtet med flere af "Veersløv" beboerne, efter som gårdmændene Lars og Hans Christiansen og husmand Ole Christiansen var hans brødre og gårdmand Jens Mortensen hans svoger. Som følge af disse familieforbindelser, og da der bestod et godt forhold mellem ham og hans slægtninge, kom han jævnligt til byen, i den senere tid navnlig på grund af de ildebrande, der bl.a. havde lagt Jens Mortensens gård i aske (18.9.54).

Han havde denne nat ligget hos sin broder, husmand Ole Christiansen og blev til formiddag opmærksom på, at der blev rabt om ildebrand. Derfor gik han, der ikke tidligere på dagen havde været borte fra sin broders hus, over til brandstedet.

Hvorledes denne eller de tidligere brande kunne være opståede, derom nægtede han at have den mindste ide. Han troede imidlertid, at ildebrandene var påsatte. Han kunne ingen anden fornuftig tanke gøre sig om det, men ligesom gerningsmændene var ham aldeles ubekendte, så forblev det ham en hel gåde, hvorledes de - uden at blive opdaget - ved højlys dag kunne sætte ild på en stak, som lå tæt ved en gård, eller på beboede bygninger, da både en stak og et stråtækt hus efter hans mening straks måtte stå i flammer, så snart antændelsen var sket. - Men herom måtte byens folk bedre kunne udtale sig end han, der boede i en fremmed by.

Den første ildebrand her i byen, den 4. september, nemlig da Jens Mortensens svinehus i begyndelsen af forrige måned brændte, fik han først at vide længe (**S. 415**) efter, men da den store brand fandt sted den 18. september, blev der tudet og klemtet i Brøndbyøster, og han fik dermed besked om, at der var ild i nærheden, og af Jørgen Gotthjælpsen, der bestyrer gården for sin moder i Brøndbyøster, fik han at vide, at branden var i Vigerslev.

Han ilede da til Vigerslev, men ved hans ankomst var ilden allerede så vidt udbredt, at ingen af de antændte bygninger stod til at redde. Han forblev her i nogle dage, medens han med andre af byens folk gik på vagt om natten, hvorefter han atter gik til Brøndbyøster.

Da der næste gang igen var ildebrand her i byen, nemlig den 16. oktober, da Niels Jensens hus brændte, var han også i Brøndbyøster, hvor der ligeledes blev tudet og klemtet. Han begav sig da "markløs over" (over markerne), idet han kom over den å, som fra Damhuset løber mellem Vigerslev og Hvidovre by (Harrestrupåen) på en vognbund, der lå over åen, men da han kom til brandstedet, var ilden næsten forbi.

Efter at have fået noget at lave for sin broder Lars Christiansen her i byen gik han ud til gårdmand Hans Christensen, som boede ude på marken (Ny Østensgård), hvor han skulle se på nogle får og lam. Derfra gik han til Niels Andersens enke på Hvidovre Mark, hvor han ville købe nogle svin. Han fik dog ingen, og derfor gik han til Brøndbyøster.

Sidste mandag, da Peder Jørgensens stak brændte her i Vigerslev den 23. oktober, var han også hjemme i Brøndbyøster, hvor han ligeledes ved brandalarmen blev opmærksom på, at der igen var ildløs i Vigerslev. Han skyndte sig straks hertil, hvor han fandt stakken i brand. Han hjalp til med at pumpe ved sprøjten, men havde ellers intet arbejde, navnlig ikke med at sprede stakken. Han kan derfor ikke forklare noget om, hvor den var mest angrebet af ilden, enten i bunden eller i toppen, indvendig eller udvendig, da den var halvt fortæret.

Han forblev her i byen resten af mandagen og gik tillige med husmand Jens Pedersen og Jens Lindholm vagt om natten. Derpå gik han efter at have spist frokost hos Lars Christiansen tilbage til Brøndbyøster. Herfra gik han igår til kaptajn Bjørn på Rødovre Mark ved Roskilde Landevej for at få besked om

nogen langhalm, som Jens Mortensen der skulle have til sin bygning. Videre gik han her til byen for at tale med Jens Mortensen, der boede hos Lars Christiansens, og så hen at tilbyde Peder Jørgensen sin tjeneste som brandvagt om natten. Da brandfogeden imidlertid oplyste ham om, at der allerede var tilsagt folk til den nat, men takkede ham, dersom han ville assistere næste nat, så gik han hen til sin broder Ole .

På opfordring forklarede han videre, at han mandag hjalp en af Jens Mortensens folk, nemlig den bornholmer, der i dag havde afgivet forklaring for retten, med at transportere et bord til Valby. De gik langs jernbanen og kom derved i tale med den banevogter, der også havde afgivet forklaring for retten.

Han havde ytret, at nu troede han vel (banevogteren), at Vigerslev-beboerne var blevet bange for at bo i byen og derfor begyndte at flytte bort, men ellers var der ingen samtale mellem dem eller mellem han selv og bornholmeren . I al fald huskede han ikke, hvad der muligt kunne være tale om . Navnlig mindedes han ikke, at der blev talt yderligere om ildebrandene eller om måden, hvorpå disse kunne være opstået, og fik viklet sig ind i nogle selvmodsigelser.

Da han foreholdtes udtalelse fra banevogteren og "bornholmeren" Ertmann Juul om den førte samtale, indrømmede han nu muligheden af, at han kunne have talt om et instrument, som kunne lægges ind i en stak og først tændte efter nogen tids forløb. Disse udtalelser må i al fald være faldet ganske ubestemte, forsikrede han, men også, at han aldrig havde kendt et sådant instrument eller hørt om, at et sådant var til. Derimod havde han hørt andre folk tale om, at ilden mulig kunne være fremkaldt ved hjælp af et sådant ! Bl.a. troede han, at væver Anders Hansen, som nu boede på Amager, men som tidligere boede her i byen, havde udtrykt antagelse om, at et sådant kunne være brugt . Senere rettede han det til, at han ikke selv havde hørt væveren, hvis adresse på Amager var ukendt for ham, tale om et instrument til at brænde stakke af med, men derimod hørt det fra hjulmand Jens Christensen i Brøndbyøster

(S. 416) Derimod fastholdt han, at der mellem ham og banevogteren slet ikke var tale om Peder Jørgensens afbrændte stak, han kunne i hvert fald ikke erindre, at han talte med ham derom, og derefter forklarede han som tidligere om sit arbejde omkring Peder Jørgensens stak.

Sidste søndag formiddag omtrent kl . 11 gik han fra Brøndbyøster til kaptajn Bjørn for at tale om langhalm til Jens Mortensen . Fra kaptajn Bjørn gik han omtrent kl . 12 til Damhuset, hvor han spiste middag sammen med Kunkel af Brøndbyøster, og herfra kom han omtrent kl. 1 til Vigerslev, hvor han forblev hos sin broder Lars Christiansen til noget over kl . 5, da han begav sig til Brøndbyøster og udrettede der hos gårdmand Christopher Christensen et ærinde for Jens Mortensen om langhalm. Endelig gik han til sit logi hos smed Kaas, hvor han forblev hele natten.

Det blev bemærket, at på branddirektør, kammerråd Treschows vegne var hans fuldmægtig Juhler til stede her i retten. Han havde i anledning af forhøret intet at bemærke, dog opgav han, at det pågældende hus i det hele var forsikret for 750 rdl., hvorimod halmtaget ikke var assureret.

De afgivne forklaringer blev fremlagt og godkendt (ratihaberede) af de afhørte. Disse dimitteredes med undtagelse af Christopher Christiansen, der indtil videre blev sat under anholdelse. Forhøret blev udsat og retten hævet kl. 6 aften.

År 1854 den 25. oktober kl. 8 (samme aften) fortsatte
forhøret på den ordinære politidommers kontor.

Den anholdte *Christopher Christiansen* opfordredes til at forklare, hvad han vidste om den samme dag stedfundne ildebrand, men han vedblev at påstå, at han var aldeles ubekendt såvel med oprindelsen til denne som til nogen af de andre brande i byen.

Anholdte blev derpå efter dommerens ordre afført til Tinghuset.
Forhøret udsat. Politiretten hævet.

År 1854 den 26. oktober (næste dag, torsdag) kl. 2 1/2 eftermiddag
fortsatte forhøret i

Sagen nr. 169/1854 branden hos husmand Peder Hansen.

11. *Glarimester Johan Georg Gabe* af Vigerslev fortalte, at han natten mellem den 23. og den 24. ds., da han lå i sin seng, medens hans kone og plejedatter sad oppe i stuen ved siden af og var beskæftigede med noget vask, hørte Christopher Christiansen komme ind til fruentimmerne og klage over, at han frøs, da han holdt nattevagt, hvorpå han fik en snaps og et glas øl. Medens han nød dette, hørte Gabe ham omtale, at ildebranden vist måtte være påsat af nogen, der satte ilden i hjørnet af stakken, da den derved bedre kunne fænge i den tørre del af stakken og brænde inde i stakken. Her tilføjede han, at nu måtte stedets beboere belave sig på, at resten af husene brændte på mandag. Hvorfor Christopher sluttede sig til det, omtalte han ikke, og Gabe ved således ikke, om det var, fordi de foregående ildebrande alle var indtruffet en mandag. Overhovedet hørte han ikke mere og kan intet tilføje, som kan rette mistanke (**S. 417**) mod ham, andet end, at han har set ham ved brandene den 16., 23. og 25. oktober.

Forhøret udsat.

År 1854 den 27. oktober fredag kl. 9 formiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 169/1854 Ang. branden i Peder Hansens hus den 25. okt.

12. Ungkarl *Jørgen Gotthjælpsen* af Brøndbyøster kunne meddele, at han ikke havde været til stede ved de sidste 3 ildebrande i Vigerslev og havde heller ikke hørt, hvorvidt Christopher Christiansen havde været der ved nogen af disse, men han havde set ham ved den store ildebrand den 18. september. Han stod og talte med ham hjemme i byen, dengang "brandråbet dér blev gjort". Selv kørte han straks derover, og da han senere så ham ved ildebranden, var han iført nogle bedre klæder, end da de talte sammen i Brøndbyøster, så han måtte antages at være kommet tidligere derover end Christopher Christiansen.

Desuden vidste vidnet intet, der kunne begrunde nogen mistanke mod ham. Han sluttede med at meddele, at smed Kaas, der ligeledes var tilsagt til at møde denne dag, havde hugget sig i benet, så han ikke kunne tage ud.

Dommeren bemærkede, at anholdtes brødre, gårdmændene Hans Christiansen og Lars Christiansen samt hans svoger, gårdmand Jens Mortensen alle af Vigerslev havde forklaret for dommeren, at Christopher Christiansens forhold vel ikke altid havde været det bedste, men at de dog aldrig havde mærket, at han nærede fjendtligt sindelag mod dem eller i øvrigt havde opdaget noget, hvoraf de kunne opfatte, at han havde villet tilføje dem noget ondt.

I øvrigt havde dommeren ved brandfoged Peder Jørgensen foretaget undersøgelse, om hvorvidt Christopher Christiansen havde været til stede ved brandene den 4. og 18. september og den 16. og 23. oktober og navnlig, om han havde været til stede ved begyndelsen af disse ildebrande. Endnu havde ingen oplysning i så henseende været at tilvejebringe.

13. *Husmand* i Vigerslev *Ole Christiansen* vidste ikke, om hans broder Christopher havde været i Vigerslev, da der var ildebrand den 4. f.m. og den 16. eller den 23. ds., hvorimod han havde set ham i Vigerslev under den store ildebrand den 18. september, uden at have lagt mærke til, om denne broder var der fra brandens begyndelse.

I forgårs, onsdag, vidste han derimod med bestemthed, at Christopher sad og spiste frokost hjemme hos ham og i forvejen slet ikke havde været ude af huset uden den gang, der blev gjort brandalarm. Så snart brandråbet var hørt, skyndte Christopher sig til brandstedet, hvortil han selv blev hjemme.

Hans to mindste børn var ligeledes hjemme og havde ikke været ude af huset, undtagen forsåvidt den mindste, en dreng på 6 år, som sædvanlig gik og legede udenfor.

Når Ole Christiansen understreger, at han en gang forrige år havde haft en uenighed med sin broder Christopher om nogle penge, som han Ole Christi-

ansen skyldte ham, men som blev afgjort ved, at han betalte ham det hele, nemlig 74 rdl. og 10 sk., havde Ole Christiansen ikke selv haft noget udestående med ham. Heller ikke vidste han, at Christopher havde noget **(S. 418)** uvenskab med sine andre brødre og med sin svoger Jens Mortensen.

Tirsdag kom han efter at have været henne hos deres broder Lars hen til ham og bad om, at han måtte ligge der om natten, og han var vis på, at Christopher slet ikke var ude om natten mere end et øjeblik, omtrent da kl. var 1, da de begge var uden for huset i et naturligt ærinde, hvorpå de straks gik ind igen. At det var over midnat, kunne de afgøre ved at høre vagten og på stemmerne skønne, at det var afløsningen.

Igen blev Christopher Christiansen ført frem, men vedblev at forsikre, at han ikke havde fjerneste andel i nogen af ildebrandene. Han troede nok, at han kunne bevise, at han natten og morgenen før branden hos Peder Jørgensen den 23. oktober slet ikke havde været ud af sit logi, da hans vært smed Kaas var den, der mandag i dagningen kaldte på ham. Han stod derpå op, men forblev i Brøndbyøster by, og her traf han endog sognefogeden, da denne tudede i hornet for at gøre brandalarm. Det var af ham, han først hørte, at ilden var i Vigerslev.

Da han derpå var gået til Vigerslev, hvor han hjalp med slukningen af Peder Jørgensens stak, blev han i byen selve mandagen, og derpå holdt han vagt i byen hele natten. Højest 5 min. var han inde hos glarmester Gabes, hvor han drak en snaps og et glas øl.

Ved den lejlighed kom de i samtale om ildebrandene, og anholdte udtalte da en bemærkning, som han havde hørt af så mange, nemlig den om det brandbare materiale, som først efter længere tids forløb blev til lue, lige som det også gerne kan være, at han havde omtalt, at Gabes måtte være belavet på, at deres hus tillige med de øvrige i byen ville brænde næste mandag, hvortil han ikke kunne have haft nogen anden forklaring, end at næsten alle ildebrande fandt sted om mandagen.

Den anholdte godkendte rapporten med den bemærkning, "at skønt han ikke havde udvist noget forhold, der virkelig kunne begrunde nogen arrest på hans person, ønskede han dog selv, at han indtil videre måtte forblive i arresten for at det i tilfælde af, at nogen ny ildebrand skulle opstå, kunne blive desto mere åbenbart, at anholdte ikke kunne være den skyldige."

Forhøret udsat. Politiretten hævet.

År 1854 den 28. oktober,

Sagen nr. 169/1854

kl. 12 lørdag middag fortsatte det i går holdte forhør hos gårdmand, brandfoged Peder Jørgensen

til oplysning om branden i Peder Hansens hus den 25. oktober og 27. s.m. i Niels Hansens.

Dommeren bemærkede, at han i går af brandfoged Peder Jørgensen havde modtaget anmeldelse om, at der i går formiddags omtrent kl. 11 atter havde været ild i samme hus, hvor branden fandt sted den 25. oktober, men i den del af huset, der tilhørte broderen Niels Hansen.

Denne ild var dog "virkeligen" blevet slukket, da den ikke havde grebet mere om sig, end i omtr. en alens længde på den stråbeklædning, der dækkede en del af husets nordre side. Dette sted blev taget i øjesyn af dommeren med vidner.

Stråbeklædningen havde dækket væggen i 6 alens længde og omtr. 3 alen i bredden fra jorden og opad til 1/4 alens afstand fra taget. Det var nu revet ned tillige med de lægter, som strået var slået fast med, så der var intet andet spor af denne ild end en sveden plet på stolpen i væggen omtrent 1 alen fra jorden og 2 - i mindre grad svedne pletter ca. 1 alen oven for denne. Et stykke af den nedrevne lægte, der måtte formodes at have siddet på det sted i stolpen, der (**S. 419**) var mest sveden, fandtes at være sveden også på den indvendige side.

14. Hjulmand, husmand Niels Hansen af Vigerslev stod frem og forklarede, at han i denne uge havde fået arbejde i Hvidovre, hvor han opsatte en port for Peder Jensens enke, bortset fra onsdag (den 25. oktober), da han skulle arbejde på Jens Mortensens nye byggeplads i Vigerslev.

Her havde han været fra morgenstunden, indtil han hørte, at der blev gjort brandalarm i byen. Han ilede da til sit hus, hvor han havde årsagen til, at det røg, og det røg endnu temmelig stærkt i halmtaget i den vestre ende.

I går (27. oktober), da han var i Hvidovre fra om morgenen kl. 6, vidste han aldeles intet om, at der havde været ild i den omtalte bygning, førend en dreng, der boede i samme hus, Peter Christian Schiødt ved middagstid kom løbende over til ham med den besked, at der igen havde været ild i dette hus, i den del der tilhørte ham selv.

Ilden var imidlertid allerede slukket. Derpå gik han hjem, men kunne ikke se videre tegn på ild end det, der havde været at se denne dag.

Han havde ingen formodning om, hvorledes disse antændelser, som han mente var påsatte, havde fundet sted. Om dagen mente han ikke, at der kunne ske antændelse, da der uophørligt var så mange mennesker på færde, ligesom beboerne i denne tid var opmærksomme på enhver omstændighed, så at brandstiftelse ikke syntes at kunne foregå ubemærket på den tid.

Han formodede derfor snarere, at det måtte ske om natten, uagtet to mand bestandig holdt vagt, men det var disse umuligt at overse det hele. Hvilket middel, det skulle være, der var af den beskaffenhed, at brandstiftelse foregik om natten og først kom til syne om dagen, derom havde han slet ingen ide.

Bygningen var assureret i den Almindelige Brandkasse for 440 rdl. for hans andel og hans broder Peder Hansens for 310 rdl. Den sidste havde ikke sit løsøre forsikret, derimod var hans eget løsøre assureret for 400 rdl. i Sjællands Stifts Brandkasse siden maj måned d.å.

Brandfoged Peder Jørgensen var til stede og bemærkede, at han ikke kunne give nogen yderligere oplysning om antændelsen i Niels Hansens hus, end hvad denne selv havde forklaret, da han jo først hørte om ilden i går ved middagstid, da han kom hjem fra forhøret i anledning af branden hos ham selv den 23.ds. Den fremlagte lægtestump havde han taget i går på brandstedet for at forevise den i retten.

Sidse Marie Pedersdatter (7. vidne), gift med Niels Hansen forklarede, at hun i går formiddags, da hun sad i sin stue, hørte af slagter Michelsen, som kom løbende hen til hendes stue, at der var ild i huset, hvorpå hun straks løb ud og gjorde alarm.

Den første af husets beboere, hun fik underrettet derom, var drengen Peter Christian Schiødt, som stod i døren ud til søndre side, og han løb da ind til sin bedstemoder og gjorde ligeledes anskrig. På husets anden side var der ingen anden udgang.

15. Dernæst fremstod *drengen Peter Christian Schiødt*, 10 år.gl., som forklarede, at han i går formiddags havde siddet hos sin bedstemoder Mette Nielsdatter, der boede i hans morbroder Peder Hansens hus, og havde læst på sine lektier, men var gået udenfor et øjeblik for at gå lidt for sig selv, da forrige vidne kom løbende ud af sin dør, der er på samme side og råbte, at der var ild.

Han var kommet ud af døren i samme øjeblik og havde derfor ikke set, hvorledes Sidse Pedersdatter var blevet underrettet om ilden, og havde navnlig ikke bemærket slagter Michelsens nærværelse. Han løb straks hen og fortalte sin bedstemoder, at der var ild.

Han havde slet ikke bemærket nogen i nærheden af huset og vidste således ikke, hvorledes ilden var opstået.

Da der den 25.ds. udbrød ild i halmtaget af Peder Hansens hus, stod han inde i forstuen og skrabede et par sko, og han huskede ikke, hvorledes han dengang erfarede ilden, uden at han hørte, at der var nogen, der råbte "Brand".

Hans moder Sidse Hansdatter var hverken hjemme i går eller i dag.

16. Slagter Michelsen var ikke hjemme i onsdags den 25.ds., men han var hjemme i går formiddags, da hans datter Johanne, som havde leget med hans mindre børn foran huset, der lå ca. 50 skridt fra Peder og Niels Hansens hus, kom løbende ind med det råb, at der var ild i dette hus. Han løb straks ud og så, der var ild i stråbeklædningen på nordsiden, der vendte mod Michelsens hus.

Han løb derefter straks om hjørnet af huset, hvor han, da intet "meske" var at se udenfor, råbte ind ad vinduet til Niels Hansens kone, at der var ild i huset, og løb derpå øjeblikkelig for at hente en spand vand at slå på ilden. Da brandalarmen snart efter var "almindelig", og flere mennesker kom til, var ilden snart slukket, da der var kastet 2 spande vand på.

17. Hans datter *Johanne Michelsen*, 9 år, havde ikke set branden den 25., da hun var i skole. I går formiddags var hun hjemme og gik netop ud for at lege med sine to små søskende, af hvilke den ene er 4 år og den anden 2 år gl., da hun så det ryge i huset overfor. Hun kunne ikke se, hvorfra røgen kom, blot at det røg fra den østre side af huset, og løb ind til sin fader og fortalte ham det.

Hun var lige kommet ud af stuen til sine søskende udenfor og kunne således ikke have set, om der kort i forvejen havde været nogen ved det brændende hus.

Hverken hun eller hendes søskende havde været ovre ved huset, og ingen af dem havde svovlstikker eller andet brændbart materiale.

2. *Mette Nielsdatter* vidste lige så lidt, hvem der kunne have været ophavsmand til ilden i hendes søns hus i går som til den ild, der fandt sted den 25. (S 420) oktober. Hun sad i går, da branden opstod i Niels Hansens hus, og havde netop sagt til sin dattersøn Peter Christian Schiødt, som havde gået og leget i garden, at han skulle læse sine lektier, da han i stedet for gik ud i døren, men kom straks ind igen. Hun hørte da, at der blev råbt, at der var ild i huset, uden at hun dog kunne huske, om det var ham eller andre. Derpå gik hun ud i gården og spejdede forgæves efter ilden, som formodentlig var blevet slukket, inden hun kom udenfor.

7. Niels Hansens hustru *Sidse Marie Pedersdatter* gav en oversigt over husets øvrige beboere. Enken Sidse Hansdatter og indsidder Søren Sundersen var på arbejde både onsdag og fredag. Dog var hjulmanden Jens Hansen og hjulmand Jens Pedersen hjemme fredag formiddag, men ikke på den tid, det brændte. De var nogen tid i forvejen gået hen til Jens Mortensens byggeplads for at hente nogle brædder, som de først kom tilbage med, efter at ilden var slukket.

Der var således ikke flere af husets beboere tilbage, der ville kunne give forklaring om branden. Af børnene var der foruden den allerede afhørte ingen i den alder, hvor de kunne give nogen forståelig forklaring.

Forhøret udsat.

År 1854 mandag den 30 oktober

kl 9 formiddag fortsattes forhøret i

Sagen nr. 169/1854

vedrørende branden i Peder og
Niels Hansens hus den 25. og 27.ds.

En af *fuldmægtig John* under hans ophold i Vigerslev optaget rapport frem-
lagdes.

En efter en fremstod vidnerne:

- 18. vidne hjulmand Jens Pedersen
- 19. - enken, Sidse Hansdatter
- 20. - indsidder, Mads Jensen Roikjær
- 21. - hjulmand Hans Petersen
- 22. - hjulmand Jens Hansen

Hver for sig ratihaberede (godkendte) de deres afgivne forklaring til rapporten.

Ingen havde videre at tilføje, og på speciel tilspørgsel bemærkede de, at de intet vidste, som kunne give dem anledning til at mistænke nogen af husets beboere, og navnlig hvad børnene angik, havde de ingen grund til at formode, at nogen af dem kunne være i besiddelse af svovlstikker eller andet, hvormed de kunne have afstedkommet branden.

- 23. vidne husmand Peder Hansen tilføjede noget om sin assurance.
- 24. - husmand Søren Sørensen, også kaldet Søren Sundersen erklærede, at han hver morgen kl. 6 gik på arbejde hos murermester Schmuck ved det nye sted, som denne for tiden byggede i Valby for kammerjunker d'Acqueria og først kom hjem kl. 6 - 6 1/2 om aftenen. Han vidste derfor intet om de to brande, hvor han boede.
- 25. - var tjenestekarl hos sekretær Bruun til Stengården (i Hvidovre, gården kort forinden nedbrændt),

Henrik Steinkilsen. Han var den 25. oktober tillige med pigen Marie Nielsen (han var ved en fejltagelse ved forhøret den 25.ds. kommet til at kalde hende Hanne Nielsen) alene hjemme i det hus i Vigerslev, hvor sekretær Bruun (**S. 421**) boede. Da han øjeblikkelig kom til stede, var ilden allerede slukket.

Forhøret udsat og fortsat kl. 5 *eftermiddag*.

Vigerslev Stræde 23, matr. nr. 17b. Huset i forlængelse er Vigerslev Stræde 25, matr. nr. 17a. Bagved ses Ferdinand Hansens hus, matr. nr. 21. I døren står Jens Christian Valentin Nielsen (født 1862 og død 1937) med hunden Karo. Han var ejer af det halve hus, som blev nedrevet ca. 1902. Foto ca. 1890.

Dommeren bemærkede, at han i formiddag ved sin fuldmægtig Hartnack havde ladet anstille forskellige undersøgelser i Vigerslev by og ved samme lejlighed ladet 15. vidne, Peder Christian Schiødt afhente til kontoret til nærmere examination med hensyn til den mistanke, som hans tilstedeværelse i Peder Jørgensens gård den 16. og 23. ds. og i Peder og Niels Hansens hus den 25. og 27. ds. og i forbindelse med sagens øvrige omstændigheder har vist, at han kunne være gerningsmand til de bemeldte 4 dages stedfundne ildebrande.

15. Anholdte Peder Christian Schiødt fremstod, og efter "nogen benægtelse" (S. 422) vedgik han, at han havde anstiftet ikke blot de hos hans morbrødre den 25. og 27. ds., men også den i Jens Mortensens svinehus den 4. f. m., samt den store ildebrand i Vigerslev den 18. i f. m., branden i Niels Jensens udhus den 16. ds., i Hans Christiansens høstak samme dag og i Peder Jørgensens rugstak den 23. ds.

Nogen egentlig grund hertil kan anholdte ikke give, uden at det, som han udtrykker sig, "ville se så rask ud" at se det brænde.

I sin familie havde han hørt tale om ildebrande, og efter hans udtalelser synes det, som om dette først havde givet ham tanken om at forøve disse gerninger.

Med hensyn til, at de fleste af disse ildebrande fandt sted om mandagen, svarede han, at han ikke havde lagt mærke dertil eller havde haft nogen særlig grund dertil, men at han hver tirsdag og torsdag var i skole, og at han kun havde haft de andre dage i ugen til at forøve dem.

Han havde stedse brugt friktions-svovlstikker, som han dels havde skaffet sig ved at samle dem op, hvor han fandt dem, enten i gården eller på hans moders hylde. For nogen tid siden gik han i den hensigt til glarmester Gabe og købte et bundt for en skilling. Ved at stryge svovlstikkerne på en sten havde han hver gang tændt dem og derpå stukket de bygninger eller stakke i brand, som han havde udset sig.

Inden han stak svinehuset i brand, så han først ind, om svinene var der, eftersom han ikke ville have, at de skulle indebrænde. Da han imidlertid så, at de var drevet ud, antændte han med svovlstikker et knippe halm, som lå inde i huset, og fjernede sig, så snart han havde set ilden fænge. Derpå gik han noget hen ad gaden, hvor han blev stående og så huset brænde.

Den 18. f.m.d. skulle han om formiddagen hen til Morten Madsens for at hente noget mad til sin moder og bedstemoder. På vejen dertil gik han hen til Jens Mortensens stakhave, som ganske vist var omgivet af et stakit, men lågen var åben, så han kunne gå lige ind.

Han antændte så med sin svovlstik en lav sædstak, idet han stak svovlstikken

Ferdinand Hansen's eller Lindholm's hus, Vigerslev Stræde 26, matr. nr. 21. Foto ca. 1925.

ind i siden af denne stak. Der var ingen "mesker" at se i stakhaven. Porten til Jens Mortensens gård stod halvt åben, men han kunne dog ikke se ind i gården, så han vidste ikke, om der stod nogen derinde.

Det havde begyndt at ryge lidt, da han forlod stakken og gik hen til Morten Madsens for at hente maden. Da han fik den, var der endnu ingen, der vidste, at der var ild i byen, men da han kom udenfor, hørte han, at der blev gjort alarm, og nu så han, at det røg temmelig stærkt.

Den 16. oktober, da anholdte var kommet i tjeneste hos gårdmand Peder Jørgensen, hvor han allerede havde været i 14 dage, antændte han stakken uden for Niels Jensens udhus, medens han var på vej fra Peder Jørgensens gård og ud til engen, hvor de havde deres kreaturer, og hvor han skulle passere toften mellem Niels Jensens og Ole Christiansens huse.

Han så ved den lejlighed ikke noget "meske" og troede ikke, at nogen havde bemærket, at han stak ild i stakken, eftersom han tændte den på den side, der vendte ud imod Hvidovre, og hvor han ved Niels Jensens have var skjult for dem.

Foreholdt, at husene ikke var på den side, svarede han, at der nok heller ikke var noget, der kunne skjule ham, som kun havde stået ved Ole Christiansens hus.

Da anholdte derefter havde været et øjeblik ovre hos kreaturerne, blev der råbt brand af Peder Jørgensens karle. Han løb nu tilbage og blev stående ved Niels Jensens brændende stak og derfra antændte hus og gik derpå efter omtr. 1/2 times forløb hen til gårdmand Hans Christiansens stakhave og antændte ligeledes en stak med en svovlstik på samme måde som før, nemlig i omtr. en alens afstand fra jorden. Et øjeblik efter blev der gjort brandskrig, uden at han vidste af hvem.

Den 23. oktober 8 dage efter, da han endnu var i Peder Jørgensens tjeneste, som han dog samme dag skulle forlade, antændte han dennes rugstak på helt samme måde som de foregående.

Han havde ved denne lejlighed lagt mærke til Ole Christiansens lille søn Lars, der gik uden for sin faders gård uden egentlig at bestille noget. Da anholdte gik bag ved stakken, og da han navnlig antændte den på den side, som vendte ind mod huset, tror han ikke, at den lille Lars så ham. Uagtet han blev stående i nærheden, så han ikke, hvem der først opdagede ilden, men han hørte siden, at det var 2 af pigerne.

I onsdags *den 25. oktober* var det, at anholdte stak ild i halmtaget eller den såkaldte lude i hans morbroders hus, ligeledes med svovlstikker, idet han stod inde i luden og rakte sig op mod det nederste af ludens stråtag, som han antog, han var høj nok til at nå på denne måde.

Niels Hansen og hans kone Sidse Marie Pedersdatter, fotograferet ca. 1870

Han havde øjeblikket forinden stået i forstuen og skrabt nogle sko, da han gik hen og stak luden i brand. Derpå gik han ind i stuen med skoene. Hans bedstemoder gik udenfor, anholdte vidste ikke hvorfor, og straks efter kom hun ind igen og råbte, at det brændte.

Endelig fredag den 27. oktober havde anholdte gået nogen tid ude i gården for at gøre rent der. Niels Hansens lille dreng Hans på 5 år hjalp ham. Men da han var gået ind, gik anholdte om bag huset til den side, der vender ind mod slagter Michelsens hus, hvor han i det samme så Michelsens små piger Hanne og Emma og hans lille dreng Rudolf. Hanne 9 år gl., de andre to ganske små. De gik ude i deres gård, men uden at han mente, de lagde mærke til ham.

Her tog han 3 svovlstikker, som han endnu havde tilbage, og strøg dem på een gang mod en sten, som han havde liggende tæt inde ved væggen på et sted, hvor han ved nogle buske var skjult for Michelsens børn. Således antændte han det strå, der var fæstet til muren, og gik derpå ind i stuen, hvor hans bedstemoder befalede ham at læse på sin bibelshistorie.

I det samme ville han imidlertid først gøre et ærinde for sig selv, og ligesom han kom ud i døren, hørte han, at der blev råbt brand, hvilket han løb ind og råbte til sin bedstemoder.

Anholdte forsikrede, at han aldeles intet nag eller ondt sindelag havde haft imod nogen af de mennesker, hvis huse han sådan havde skadet, og som næsten alle var af hans familie, men at han kun havde gjort det for at se, (S. 423) "hvor rask det så ud". At han derved tilføjede dem stor fortræd, vidste han nok, da han ofte havde været vidne til al den jammer og bedrøvelse, der

i denne tid havde fundet sted i byen. Men herover havde han ikke gjort sig nogen videre betænkning.

Ligeledes vidste han, at husmand Hans Petersen var indebrændt ved branden den 18. september, men hverken dette eller den øvrige sorg i byen havde afholdt ham fra at blive ved dermed.

Han havde i denne tid ofte talt med sine kammerater, om hvorledes de blev straffet, som stak ild på, eller i det mindste hørt dem tale derom. Navnlige havde han hørt dem fortælle, at straffen var 4 års forbedringshusarbejde. Dette havde alligevel ikke afskrækket ham.

Quod generalia (overensstemmende med offentlig oplysning) forklarede han, at han var født i Vigerslev den 15. marts 1844. Hans moder Sidse Hansdatter boede der endnu, men hans fader husmand Christian Schiødt var død, uden at han huskede, hvor længe det var siden.

Anholdte godkendte det tilførte og blev derpå afgivet til bevogtning.

Forhøret udsat.

År 1854 den 31 oktober

kl. 9 formiddag fortsatte forhøret

Sagen nr. 169/1854

Branden i Niels og Peder Hansens hus den 25. og 27. oktober.

Da *Christopher Christiansen* erfarede, at det var blevet oplyst, hvorledes brandene den 4. og 18. september og den 16. og 23. oktober var "afstedkomne", erklærede han, at det var hans ønske at blive dimitteret. Da der fra rettens side intet fandtes herimod, aftrådte *Christopher Christiansen*.

Dommeren bemærkede, at brandfoged *Peder Jørgensen* ikke havde kunnet finde nogen uoverensstemmelser mellem de tider, *Christopher Christiansen* havde opgivet og de tider, han var mødt på brandstederne.

Den anholdte *Peder Christian Schiødt* blev fremstillet for sin moder og for sine morbrødre *Peder* og *Niels Hansen*. På deres spørgsmål om hvorvidt han havde begået de omtalte ildebrande eller ikke, bekræftede han, at han havde begået 3 af dem, nemlig brandene den 16., 25. og 27. oktober, men navnlig ikke den store ildebrand den 18. september.

Efter at hans nævnte slægtninge igen var taget af sted, tilstod han også at have anstiftet branden den 23. okt., samt den i *Jens Mortensens* svinehus den 4. september, hvorimod han først vedgik den store ildebrand (18. sept.), efter at have udtalt frygt for, at hans straf ville blive for langvarig, dersom han også tilstod sig skyldig i den.

Han erkendte den forklaring, han havde afgivet dagen før, kun indrømmede han, at da han gik til Niels Jensens stak, passerede han ikke over toften mellem Niels Jensens og Ole Christiansens huse, men at han gik ind på marken bag ved (sønden for) Niels Jensens udhus, sprang over diget der og kom på den måde hen til stakken, som han antændte.

Et øjeblik før havde han set en gammel mand gå ind i Niels Jensens hus for at få noget mad. Denne mand var endnu ikke kommet ud af huset, da han havde stukket stakken i brand, ligesom han heller ikke mere så denne mand.

Dommeren afsagde kendelsen således:

Med hensyn til, at drengen Peder Christian Schiødt har gjort sig skyldig i brandstiftelse vil han blive at fængsle.

Thi eragtes: Peder Christian Schiødt bliver at fængsle.

Kendelsen forelagt arrestanten, hvorefter forhøret blev udsat.

I det følgende vil forekomme en del gentagelser, men jeg synes dårligt, de kan undværes i dette sidste opgør og ved domfældelsen.

Vigerslevvej ved Landlystvej; Træerne står på stakkepladsen, der var skellet mellem de tidligere Landlystgård og Skyttegård. Foto 1984. NVN.

(S. 424) År 1854 den 31 oktober kl. 1 blev Københavns Amts s. Birks politiret sat af den ordinære politidommer i brandfoged Peder Jørgensens gård i Vigerslev, hvor da i overværelse af retsvidnerne Weftrup og politibetjent Petersen fortsattes det i dag afholdte forhør i

Sagen nr. 169/1854 til oplysning om branden i *Peder og Niels Hansens hus* den 25. og 27. okt.

Retten begav sig sammen med arrestanten Peder Christian Schiødt til Jens Mortensens gård, for at han kunne påvise stedet, hvor svinehuset, der var afbrændt den 4. september, havde stået.

Jens Mortensen, der selv var til stede, bekræftede, at han i det omtalte svinehus havde haft liggende et bundt rug-slo(d), d.v.s. ubundet, løst neg, som arrestanten havde ment med det knippe halm, han stak ild i for at afbrænde huset.

Idet retten derefter gik hen til Jens Mortensens stakhave, påviste arrestanten det sted, hvor han skulle være gået gennem en låge i stakittet, og som for størstedelen var brændt, da han den 18. september satte ild i Jens Mortensens stak. Ligeledes bekræftede Jens Mortensen, at der på dette sted havde været sådan et led eller låge, og at dette i almindelighed plejede at stå åbent.

Bodil (Bolette) Hansdatter fra forhøret den 22. september, nr. 37, var tilsagt og forklarede, at hun godt kunne huske, at Peder Chr. Schiødt kort før den store ildebrand udbrod den 18. september, kom ind i Morten Madsens gård, hvor hun dengang tjente, for at bede om den mad, han skulle hente til sin moder og bedstemoder, hvortil hun svarede, at den nok var færdig, men at han ikke kunne få den endnu, fordi de soldater, som dengang lå i kvarter hos Morten Madsen, endnu ikke var kommet hjem fra eksersits. Han gik bort i nogen tid, uden at hun huskede hvor længe, og kom derpå tilbage enten i øjeblikket før eller øjeblikket efter, at 3-toget passerede forbi, og spurgte efter maden.

Hertil svarede hun, at soldaterne endnu ikke var kommet, hvorefter han atter gik bort, men kom tilbage, uden at han i den tid kunne være kommet længere end til porten, og råbte: "Bodil, det brænder i Christen Hansens svinehus", hvortil Bodil Hansdatter, som troede det var narrestreger, svarede: "Gid Satan havde dig og dit svinehus", og da hun derefter hørte Morten Madsens kone sige: "Det ryger derhenne", troede hun endnu, at det var "munds smederøg". Kort efter begyndte man imidlertid at råbe "Brand", og da hun nu så ud, kunne hun ikke se Jens Mortensens gård for røg.

Ved at konfronteres med dette vidne forklarede arrestanten, at han således, som hun anførte den 18. september, da han hentede maden hos Morten Madsen, to gange havde været hos Bodil Hansdatter for at bede hende om maden, og at det var et øjeblik før han gik derind for anden gang, at han havde antændt Jens Mortensens stak, men at han dengang "ej så til nogen røg i

strået"! Først da han var gået ud af gården og nu havde set, at det røg stærkt, uden at han dog hørte nogen råbe brand, løb han ind igen i Morten Madsens gård og råbte: "Bodil, det brænder hos Christen Hansens", uden at han erindrede, hvorfor han nævnte denne ejendom i stedet for Jens Mortensens. Svinehuset derimod, tror han, at han nævnte, medens han syntes, at han erindrede, at Bodil Hansdatter svarede: "Gid Satan havde dig og dit svinehus".

Retten begav sig derefter hen til *Niels Jensens hus*, idet arrestanten påviste den vej, han havde fulgt, da han den 16. oktober anstiftede ildebranden. Denne vej gik om toften imellem Niels Jensens og Ole Christiansens huse i sydvestlig retning hen til den vestre ende af diget, indtil han nåede det sted, hvor stakken stod - i få alens afstand fra diget. Og han påviste, at han på det sted, hvor han stod, da han antændte stakken, var skjult for alle øjne af denne på den ene side og af diget på den anden.

Ligeledes påviste arrestanten den stak i *Hans Christiansens stakhave*, som han antændte samme dag, og som endnu havde mærker af flere brændte steder. Endvidere stedet uden for Peder Jørgensens gård, hvor den stak havde stået, som han tændte i brand den 23. oktober, idet han viste, hvorledes han ved at stå mellem stakken og staldlængen var skjult således, at ingen kunne se, hvad han gjorde.

Med hensyn til, at Niels Jensen havde omtalt, at der kort forinden branden hos dem en morgen var fundet et helt 6-punds rugbrød hos hans hund, og dette brød efter mandens og konens i dag gentagne påstand om, at brødet havde bager Sagers eller Hamborgs mærke, eller egentlig Reinitz's mærke, "G.R.", havde dommeren ladet forhøre hos bager Reinitz, der beboede den samme gård på Vesterbro, som tidligere havde tilhørt bager Hamborg, for at opspore, hvorvidt de solgte brød til nogle her på egnen.

Dette blev bekræftet, uden at Reinitz dog specielt kunne opgive de mange, de således solgte brød til. Gårdmand Peder Jørgensen, som var tilstede, blev spurgt, om han købte brød hos Reinitz, bekræftede dette, men benægtede dog, at det var så små brød som 6 pund, ligesom han heller ikke i sin husholdning havde savnet noget brød.

Arrestanten blev derfor spurgt og erklærede, at han aldeles ikke havde lagt noget brød for Niels Jensens hund eller vidste den mindste besked om det.

Endelig begav retten sig hen til det hus, som tilhørte *Peder og Niels Hansen*. Her påviste arrestanten den såkaldte "lude" eller halvtaget, hvori han den 25. okt. havde tændt ild, og han viste, hvorledes han ved at stå midt inde i luden og ved at række armen i vejret nu mageligt kunne nå den indvendige side af stråtaget netop der, hvor han havde stukket det i brand.

Tillige påviste han så det sted ved huset, hvor han den 27. oktober havde sat ild i strået på den nordre væg. Netop på dette sted fandtes adskillige "sirener"

og andre buskvækster, hvormed han var skjult for de børn, som legede ved huset lige overfor.

Inde i moderens og bedstemoderens lejlighed foreviste de og arrestanten selv det sted, hvor de opbevarede deres svovl stikker på en hylde i sengehjælmen, og hvor der endnu lå tre hele eller næsten hele svovlstikker. Glarmester Gabe og hans hustru fremstod og bekræftede, at de nok troede, at arrestanten for nogen tid siden havde været inde hos dem for at købe en "liden" genstand, der muligvis kunne have været for en skilling svovlstikker, men at de dog ikke med sikkerhed kunne huske det.

Ved at fremstilles for sin bedstemoder og sin moder Sidse Hansdatter og af disse blive udspurgt, om han virkelig kunne have begået alle disse brandstiftelser og i særdeleshed den, der fandt sted den 18. september, bekræftede arrestanten det, uden dog på spørgsmålet om, hvad der havde bevæget ham dertil, at kunne angive nogen grund. Kun erklærede han på deres udtrykkelige forespørgsel, at han ikke til nogle af disse brande var blevet forledt eller forlokket af andre, men at han af egen drift havde anstiftet dem allesammen.

(S. 425) Det (til protokollen) tilførte oplæstes af dommeren og af de vedkommende ratihaberet, hvorefter forhøret blev udsat og retten hævet.

År 1851 den 3. november kl. 10 formiddag fortsattes forhøret

Sagen nr. 169/1854 til oplysning om branden i Peder og Niels Hansens hus den 25. og 27. oktober.

Igen fremstod arrestanten Peder Christian Schiødt, som bekræftede den forklaring, han som 56. vidne i forhøret den 23. september og 31. september havde afgivet i sagen nr. 146. Dog rettede han sig selv, idet han i de foregående forhør havde benævnt huset, hvor han boede, som Hans Olsens, men havde ikke dermed ment noget andet hus end det, der nu ejedes af Hans Olsens sønner, Peder og Niels Hansen, eftersom Hans Olsen, der var hans bedstefader, nu var død.

Han fastholdt i øvrigt sin tilståelse af, at han havde forårsaget alle ildebrandene i Vigerslev den 4. og 18. september og den 16., 23., 25. og 27. oktober s.å. med frit forsæt.

Navnlige bemærkede han, at han, hver gang han forøvede en sådan brandstiftelse, allerede havde besluttet den, inden han gik hjemmefra, og at han til det formål havde forsynet sig med de fornødne svovlstikker. Dog havde han ikke netop i forvejen bestemt hvilken bygning eller hvilken stak, han hver gang ville stikke i brand, men blot besluttet en brandstiftelse og så ladet det komme an på lejligheden, hvordan han helst skulle sætte den i værk.

Heller ikke havde det, når han antændte en stak, været hans bestemte hensigt samtidig at afbrænde et hus. Det havde blot været ham om at gøre at "få se" en ildebrand. At imidlertid antændelse af en stak meget let kunne medføre antændelse af bygninger nær ved, var noget, han meget vel vidste, og som han den 18. september havde fået så tydeligt bevis for.

Det var derfor ikke netop for, at en stor del af byen skulle brænde, at han den 18. september stak ild i Jens Mortensens stak. At han valgte dette sted fremfor et andet, var blot fordi hans vej førte ham frem dertil, da han gik og drev ledig om på gaden, efter at have været henne hos Morten Madsen for at spørge om maden.

Således havde han heller ikke, da han den 16. oktober stak ild i Hans Christiansens stak, hermed tænkt på, at den ved at ligge mellem flere andre store stakke og i den mest bebyggede del af byen, nemlig tæt ved Hans Christiansens gård og midt mellem Peder Jørgensens og Lars Christiansens gårde, ville være særdeles egnet til at udbrede ilden til størstedelen af, hvad der endnu var tilbage af byen; men da ilden dengang var næsten slukket i Niels Jensens hus, gjorde han det blot for at se en ny ildebrand og valgte dertil det sted, der forekom ham mest skjult.

Arrestanten erindrede meget vel, at da han den 23. oktober satte ild i Peder Jørgensens stak, bar vinden på gården lige fra stakken, som kun stod i få skridts afstand fra den, og han indså at han derved let kunne have brændt gården af, og at dette bestemt ville være sket, dersom ikke andre folk straks havde gjort anskrig. Noget bestemt forsæt om at afbrænde gården, havde han imidlertid ikke forbundet dermed.

At derimod hans brandstiftelse den 25. og den 27. oktober ligefrem gik ud på at afbrænde et hus, kunne han vel ikke nægte, da det var selve bygningen, han disse to gange satte ild til. Dog havde han ikke just tænkt på de følger, dette kunne få med hensyn til beboerne, skønt han ved branden den 18. september havde erfaret, at han dermed let kunne indebrænde mennesker.

I øvrigt blev arrestanten "kendeligen" meget bevæget ved den tanke, at han let kunne have indebrændt sin gamle bedstemoder. Hvorledes det i øvrigt ville have gået byens beboere, når han ved først at afbrænde deres egne boliger, gjorde dem selv husvilde, og ved derefter også at prøve at afbrænde de steder, hvor en del af de brandlidte var tyet hen, og kom til at gøre både disse folk og de folk, hos hvem de var, husvilde, det havde han slet ikke tænkt på.

Han havde heller ikke overvejet, hvorledes det ville gå kreaturerne i de huse, der kom i brand, skønt han vidste fra den 23. oktober, at kreaturerne var kommet i hus, og han ville nødig have, at dyrene skulle omkomme, men desuagtet tog han ikke i betænkning at udsætte dem for at indebrænde.

Arrestanten rathaberede det tilførte og blev derefter igen afført til arresten.

Forhøret udsat.

(S. 429) År 1854 den 10 november kl 9 formiddag fortsattes forhøret

Sagen nr 169/1854

Angående branden den 25. og 27.
oktober i Peder og Niels Hansens hus.

Følgende dokumenter fremlagdes:

En skrivelse fra Sjællands Stiftsamtmandsskab af 31. oktober

To udskrifter af forhør til oplysning om branden i Vigerslev den 16. og 23. oktober.

(S. 430) En Skrivelse fra pastor Holsøe med vedlagt forholdsattest fra skolelærer Holm.

Fremstod *gårdmændene Jens Mortensen, Christen Hansen og Morten Madsen* alle af Vigerslev, som på tilspørgsel erklærede, at de således, som de i forhørene den 19., 21. og 23. september tidligere havde forklaret, havde haft deres ejendele assurerede, den første noget over 10.000 rdl., den anden for omtr. 12.000 rdl. og den tredje for noget over 11.000 rdl., men at deres brandskade dog i virkeligheden sikkert havde været meget større, uden at det var dem muligt allerede nu at kunne opgive summen.

Læseforeningens tab anslog Jens Mortensen til 150 rdl., som ville blive erstattet af assurance.

Fremstod *gårdmand og brandfoged Peder Jørgensen*, som forklarede, at han ventede, at det tab, han havde lidt ved at en sædstak brændte for ham den 23. oktober, ville blive dækket af assurance, og at han ikke i øjeblikket kunne opgive beløbets størrelse. Men ved branden den 18. september brændte en vogn og noget mere, som han havde stående hos sin broder smed Jørgen Jørgensen, og som ikke ville blive erstattet, da det ikke var på assurancestedet. Hans herved lidte tab anslog han til 80 rdl.

Gårdmand Hans Christiansen erklærede, at han intet tab havde lidt den 16. oktober, da ilden i den antændte sædstak straks var blevet slukket.

Husmand Niels Jensen opgav, at hans nedbrændte længe var assureret for 140 rdl., og at han ventede sig dette tab erstattet, men der var ved samme lejlighed brændt for omtr. 200 rdl. løsøre, som ikke var assureret.

Ane Dorthea Jespersen (47), der boede hos smed Jørgensen, fastholdt den forklaring, som hun havde afgivet i forhøret den 23. september, og hvorefter hun intet havde forsikret og derfor anslog sit tab ved branden den 18. september til 40 rdl.

Ligeledes fastholdt *husmand Ole Jørgensen* (48) sin forklaring fra forhøret 23.

september, hvorefter han havde haft sine løse og faste ejendele assureret for 1300 á 1400 rdl., så han antog ikke, at han havde lidt noget virkeligt tab ved branden den 18. september.

Arbejdsmand Jens Hansen (51) henholdt sig til den forklaring, han havde afgivet samme dag som de øvrige, og bemærkede derudover, at hans afdøde svigerfaders hus var assureret for 350 rdl., som altså kunne ventes erstattet, men at der ved branden den 18. september brændte eller ødelagdes for omtr. 100 rdl. løsøre, hvoraf intet var forsikret.

Han var eneste og myndig arving efter Hans Petersen.

Husmand Andreas Hansen (53) fastholdt ligeledes sin afgivne forklaring, hvorefter han ventede sit den 18. september nedbrændte hus erstattet med assurancesummen, 400 rdl., men tilføjede, at hans tab af løsøre ved samme lejlighed kunne anslås til 200 rdl., som han ikke kunne vente erstattet, da det ikke var forsikret.

Husmand Jens Christensen (55) føjede til sin tidligere afgivne forklaring, at hans den 18. september afbrændte hus var assureret for 580 rdl. Tab af løsøre, hvoraf intet var forsikret, anslog han til 400 rdl.

Husmændene Peder Hansen og Niels Hansen havde intet at føje til de forklaringer, de afgav ved forhør den 30. og 28. f.m. Hvad navnlig angik brandskaderne hos dem den 25. og 27. oktober, anslog de dem hver især kun til et par rigsdaler.

Samtlige foranførte comparanter (fremmødte vidner) erklærede på tilspørgsel, at de ikke fordrede nogen erstatning af arrestanten Peder Christian Schiødt.

Arrestanten Peder Christian Schiødt var til stede og foreholdtes størrelsen af de brandskader, han havde anstiftet ved ildebrandene den 4. og 18. september og den 16., 23., 25. og 27. oktober, og som han intet kunne indvende imod, ligesom hans nævnte to morbrødre Peder og Niels Hansen, der var til stede som hans værger og påhørte brandskadernes opgørelse, heller intet "vidste herimod at anføre".

Arrestanten erklærede på tilspørgsel, at han godt indså, at det var en stor ulykke, han havde bevirket ved at forårsage så store brandskader, og at ulykken for de pågældende ville have været så meget større, dersom de - hvad han ikke vidste noget om - for en dels ved kommende ikke havde haft deres ejendele forsikret i Brandkassen. Det havde han ikke tænkt videre over, og han havde navnlig ikke tænkt på, at han muligvis havde påført flere af dem stor fattigdom.

Han ytrede imidlertid, at han meget havde "fortrydt" sin gerning, og at han ikke blot fortrød den på grund af den straf, han ville få, men også på grund af den skade, han derved havde forvoldt andre.

Han foreholdtes den fremlagte attest fra skolelærer Holm og bekræftede dens rigtighed, idet han indrømmede, at han, som attesten viste, af naturen havde så god forstand, at han tilfulde kunne indse det urigtige i, hvad han havde gjort.

Afført til arresten.

Dommeren attesterede, at Peder Chr. Schiødt ikke forhen havde været tiltalt eller straffet her ved jurisdiktionen.

Sluttelig fremstod *smed Jørgen Jørgensen* (38), som fastholdt den af ham den 22. september afgivne forklaring med bemærkning om, at det ikke var ham muligt at genopføre sin den 18. september afbrændte bygning for assurance-summen, som han nu bestemt opgav til 1728 rdl. I øvrigt mente han, at hans brændte løsøre muligvis var mere værd end assurancesummen, som han nu opgav til 1300 rdl., ligesom han heller ingen erstatning fordrerede af Peder Christian Schiødt.

Forhøret udsat.

Endnu nogle afhøringer af arrestanten fulgte, efter at der var indkaldt flere oplysninger bl. a. fra forsikringsselskaberne og fra den Kongelige Fødsels og Plejestiftelse med dåbsattest for Peder Christian Schiødt. Ligeledes foreholdtes han det tab, som alle ildebrandene havde medført:

Landbygningernes Brandforsikring	19.822 rdl.	48 sk.
Sjællandske Stifts Brandforsikr. forening	22.877 "	5 mk. 14 "

År 1854 d. 15. dec. blev der iflg. Justitsdomsprotokol i Ekstaretssagen 19/1854 afsagt sådan

Dom

Arrestanten, drengen Peder Christian med tilnavnet Schiødt, der under nærværende sag ved egen tilståelse, der bestyrkes ved samtlige oplyste omstændigheder, overbevist om at have gjort sig skyldig i forsætlig brandstiftelse, idet han Her følger en gentagelse af hele sagen, som slutter

Thi kjendes for ret

Arrestanten, *drengen Peder Christian med tilnavn Schiødt* bør hensættes til opdragelse og forbedring i Forbedringshuset i tre år.

Så bør han og betale i erstatning til Forsikringsselskaberne ovennævnte beløb samt udrede alle af aktionen flydende omkostninger og derunder salær til actor prokurator Bugge lo rdl. og til defensor prokurator Eltang 8 rdl.

Erstatningen at udrede inden 15 dage efter denne doms lovlige forkyndelse, og dommen i det hele at afstedkomme under adfærd efter loven.

Denne dom appelleres til næste instans, til Landsover- samt Hof- og Stadsretten (den senere Højesteret), som tirsdag d.20. februar 1855 iflg. Domprotokol 1853-56 stadfæster den første dom

Thi kjendes for ret

Birketingsdommen bør ved magt at stande.

I salær til actor og defensor ved overretten, prokuratorerne Simonsen og d'Auchamp, betaler arrestanten, drengen Peder Christian med tilnavn Schiødt 5 rdl. hver. Den idømte erstatning at udrede inden 8 uger efter denne doms lovlige forkyndelse, og dommen i det hele at efterkomme under adfærd efter loven.

Hans dom blev desværre ikke afkortet, idet vi i fortegnelse over mandsfangerne 1855-57 kan læse, at han blev afleveret til straffeanstalten d. 3.marts , og straffetiden udløb d.3. marts 1858, og efter den tid har det ikke været muligt at følge hans videre skæbne.

**Fra fortegnelse over mandsfanger 1855 12/1 - 1857 23/1
folio 27. (S. 469)**

Dom nr. 49/1855 Forbedringshus. Fange no 121

Ifølge Landsoverret- samt Hof- og Stadsret.

Dom af 20. februar 1855 dømt til opdragelse og forbedring i Rasp-, Tugt- og Forbedringshuset på 3 år.

Dømt af 1. instans ved Københavns Amts s. Birk af 15/12 54.

Afleveret til straffeanstalten den 3. marts 1855.

Straffetiden udløber den 3. marts 1858.

Afgået den 3. marts 1858.

Signalement

Højde	49 tommer
Lemmer	stærk
Øjne	blå
Ansigtifarve	sund
Særdeles kendetegn:	Ingen (krimskrams)
Figur	proportionel
Hår	brunt
Udse.	almindelig
Talen	dansk
Værnepligt	
Tidligere straffet.	nej

Generalia

Fødested	Vigersløv by, Københavns Amt.
Forsørgelsessted	ibidem
Sidste opholdssted	ibidem
Næringsvej	Moderen, husmandsenke
Alder	10 1/2 år
Religion	Konfirmeret: nej !
Kan læse:	ja !
Kan skrive:	ja !
Er -ikke- gift, har ingen børn, er separeret:	
Sundhedstilstand ved ankomsten:	god.

Forbrydelsen, hvorfor fangen er idømt:

For ildspåsættelse, hvorved een gang 1 menneske tilsatte livet.

Medbragt i straffeanstalten: i penge eller deslige:

Af klædningsstykker m.m.:

1 bomuldsskjorte,
2 bomuldstrøjer,
1 ditto vest,
1 par ditto bukser,
1 ditto tørklæde,
1 par seler,
2 hvide uldstrømper,
1 par ditto vanter,
1 blå klædeskasket,
1 par træsko

Fra denne fortegnelse over mandsfanger 1855-57 (folie 27), får vi en ret god beskrivelse af Peder Chr. Schiødt, fange nr. 121.

Ifølge dagbog fra Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn kan vi læse, at han har fået undervisning 2 timer daglig i "Lallan".

I tiden 1855-56 er han nogle gange straffet med ris for dovenskab. Senere er hans opførsel upåklagelig.

Han er indsat til forbedring den 3.3. 1855 og udskrevet den 3.3. 1858. Appellen til højeste instans har altså kun forlænget hans afsoningstid.

I den tid har han i øvrigt oparbejdet en overarbejds fortjeneste, som udbetales ham den 3.3. 1858:

	15 1/2 sk.
deraf forbrugt	4 1/4 sk.
Rest	11 1/4 sk.

Også på den tid brugtes det at afrunde et beløb, idet der ved løsladelsen er betalt ham 11 sk. - i henhold til arbejds bog fra 1857-58.

Hjørnet af Landlystvej og Vigerslevvej. Engang gik Kirkestien til Hvidovre mellem de to gårde her. NVN.

Dette var i store træk beretningen om den store serie brande, som i september - oktober 1854 hærgede i Vigerslev og ødelagde hele den nordlige del af den gamle bondeby lige uden for København, og som bragte megen nød og utryghed for samtlige beboere.

Alle raske mænd fra de omliggende byer måtte møde med brandsprøjterne, når alarmen, brandhornet lød. Brandfogederne havde pligt til at give indberetning om nogen manglede, eller materiellet ikke var i orden.

Sideordnet med opgøret over brandene fandt jeg samtidig adskillige anmeldelser mod personer, der var blevet hjemme eller var kommet "for silde", når de skulle af sted. En del af dem havde lovlige undskyldninger, var syge (lægeerklæring) eller var på arbejde, medens bl.a. en del gårdmænd fra Avedøre og et par slagtere fra Valby måtte bøde mere eller mindre villigt til Amtets Fattiggasse.

Alle disse sidste sager er dog ikke taget med i denne beretning, men deponeres i Valby historiske arkiv.

Hjørnet af Vigerslevvej og Langagervej set op mod Danshøjen. Til venstre lå tidligere smedien. Gadekæret til højre er opfyldt og bebygget. Fotografen har stået på den modsatte side af vejen, hvor Hanstedgård lå, før den brændte. Foto 1984. NVN.

(S. 401) År 1854 den 29. september foretoges forhør i
Sagen 150/1854 Det offentlige
ctr.

Husmand Søren Christensen af Vigerslev.

Branddirektørens skrivelse af 22. september tillige med en anmeldelse fra brandfoged Peder Jørgensen fremlagdes.

Husmand Søren Christensen af Vigerslev foreholdtes det fremlagte og vedgik, at han havde gjort modsigelse mod brandvæsenets foranstaltning at sprøjte vand på hans hus under branden i Vigerslev den 18. september, men bemærkede, at ligesom han ikke havde vist nogen opsætsighed, men kun gjort modforanstaltninger, idet han fandt, at hans hus var så langt fra ilden, at det ikke var udsat for at antændes deraf, således var han dertil kun blevet bevæget ved den omstændighed, at han havde sit tøj på loftet. Derfor ville han nødigt have alt udsat for beskadigelse af vandet, især da det ikke var assureret.

Han håbede derfor, at denne sag imod ham ville bortfalde, idet han under forventning af Stiftsamkets approbation (godkendelse) "turde erlægges" en mulkt af 1 rdl. til politikassen.

Brandfoged Peder Jørgensen var til stede og fandt intet at indvende mod dette.

Vigerslevvej set mod syd med Strædet til venstre. Foto 1989. NVN

(S. 402) *Sagen 151/1854* Det offentlige
ctr.
*Husmand Jacob Møller og Husmand Niels
Jensen m.fl. af Vigerslev for udeblivelse fra ilde-
brand.*

Branddirektørens skrivelse af 22. september med anmeldelse fra brandfoged Peder Jørgensen af 21. september fremlagdes.

Fremstod husmand *Niels Jensen* af Vigerslev, som vedgik, at han ved branden i Vigerslev den 18. september, da han var tilsagt til at møde 2. nat, derefter var udeblevet, hvortil han som grund anførte, at huset lå så langt borte på marken, at han ikke turde lade sin kone være ene i huset om natten.

Ligeledes vedgik han at være kommet for "silde", da han den 2. september var tilsagt til at møde ved branden på Stengården i Hvidovre, men han foregav dog at være mødt, men på et tidspunkt da brandfogeden ikke var til stede.

For disse udeblivelser håbede han at undgå videre tiltale, idet han under forventning af amtets approbation erlagde 4 sk. i mulkt til Amtsfattig kassen samt 2 sk. i erstatning for den mand, der var lejet i hans sted.

Gårdmand Jacob Møller m.fl. af *Vigersløv* for udeblivelse fra ildebranden i *Hvidovre* den 2.ds.

(Har i og for sig intet med sagen at gøre, men giver et billede på, hvor strengt man tog det med mødepligt i tilfælde af brand).

Branddirektørens skrivelse af 22.ds. med en vedlagt anmeldelse fra brandfoged *Peder Jørgensen* af 4.ds. fremlagdes.

Brandfoged *Peder Jørgensen* var til stede.

Gårdmændene Jacob Møller og Hans Christensen af *Vigersløv* erlagde en mulkt af 4 mark til *Amtsfattiggassen* i håb om at forskånes for videre tiltale.

Husmændene Ole Jørgensen og Søren Larsen erlagde ligeledes under forventning af amtets approbation hver 2 mark mulkt for udeblivelse fra branden i *Hvidovre* den 2.ds. i det hele, og *husmand Jens Christensen*, der mødte om natten, men udeblev om formiddagen, 1 mark. De øvrige indmeldte frem stod ligeledes, og påberåbte *husmand Andreas Hansen* sig at have været syg den 2.ds., hvilket han godtgjorde med attest fra *Dr. med. Vangsted*.

Husmand Niels Jensen har betalt for sit vedkommende under sagen nr. 151. *Husmand og slagter Michaelsen*, indsidder *Peder Larsen* og indsidder *Lars Olsen* påberåbte sig bortrejse eller ophold i andre egne, hvorimod brandfoged *Peder Jørgensen* intet vidste at erindre, og indsidder *Hans Nielsen* formener, at han som fast vejmand er fritagen for slige pligtarbejder.

Pladen over portalen til "Kjøbenhavns Forbædrings Huuss, 1789". (Fra København Før og Nu)

Med hensyn til indsidder *Peder Hansen* har brandfogeden i sin anmeldelse allerede ytret sig.

Den fremlagte lægeattest fremlagdes.

Rat. Aftrådt.

Forhøret sluttet.

En lille ting, der vel ikke er relevant i denne sammenhæng, men trods alt fortæller om den lille by Vigerslev 1854.

År 1854 den 21. oktober kl. 9 formiddag optages forhør i

Sagen nr. 165/1854

Det offentlige
ctr.

Gårdejer Morten Madsen af Vigerslev for overtrædelse af vejpolitiet.

En anmeldelse fra vejopsynsmand Møller af 18. oktober fremlagdes, s.l. (således lydende):

Gårdejer Morten Madsen mødte, foreholdtes den fremlagte anmeldelse, hvis rigtighed han ikke tør modsige, men bemærker, at hvis hans kreaturer har græsset i grøften, hvor de i alt fald ikke har været tøjrede, da er det sket ved hans røgters forseelse, men Morten Madsen indbetaler hermed den ved forordningen af 13. december 1793 § 85 fastsatte mulkt med 7 sk., i forventning om, at videre sag imod ham må bortfalde.

Rat. Afr.

Forhør sluttet.

Navne- og ordforklaringer .

HC	Hans Christiansen	MM	Morten Madsen
CH	Christen Hansen	JM	Jens Mortensen
JJ	Jørgen Jørgensen	JMø	Jacob Møller
PJ	Peder Jørgensen	NJ	Niels Jensen

actor	anklager
adkomst	bevis for lovlig ret til en ejendom(se også hjemmelsbrev)
alb.,	album, et g1. flademål, 1/12 skæppe land
d.	datter, eller død
d.a.	datter af
defensor	forsvarer
dimitteret, dim.el.dimit.)	sendt bort, hjem.
dl	daler, 6 mark
d.s.	det samme
f.	født
fdk.	fjerdingkar, 1/4 skæppe land
forg.	forgænger el. foregående
g.,gd.,	gård
gmd.	gårdmand
g.m.	gift med
hjemmelsbrev, foreløbigt skøde,lovlig adkomst, ret til ejendom	
hrtk.,	hartkorn, betegnelse for jordens bonitet, d.v.s.godhed
ibid.	ibidem, samme sted
indsidder, inds., ikke boende i selvstændigt hus	
jordebog, fortegnelse over jordareal til et bestemt gods	
Krigsjordbog, fortegnelse over det jordegods,der blev henlagt til underhold for det nationale ryttere (opr.1670)	
mark, mk.	gammel mønt, fra 1625 regnet til 1/6 daler
NVN	Niels Valentin Nielsen (Foto's)
pund, pd.	1/2 kg
Quod generalia, iflg. generaliebladet (personlige oplysninger)	
rat.,	ratihaberet, godkendt
rbd.	rigsbankdaler, var betegnelsen for hovedmønten fra 1813
s.	sogn
s.	søn, s.a. søn af
sk.	skilling
sk. el.skp.	skæppe, 1/6 td.
sld.	slettedaler, var af værdi kun 4 mark
td.,	tønde
tdl.,	tøndeland
tj.,	tjenende; tjenestekarl el. -pige. (f.eks., tj.HC)
vurdering	i tidligere retssprog ensbetydende med udpantning

Kildehenvisninger

Jordebøger for Københavns Len (ca. 1600-1660)

Matriklerne for 1662, 1664 og 1682 (RA)

Hoved-krigsjordebogen for Københavns Rytterdistrikt (RA)

Skøde- og panteprotokol for Københavns Amts s. Birk (LA)

Realregister for Hvidovre sogn (LA)

Folketællinger, diverse år (RA)

Kirkebøger, forsk. sogne (LA)

Meddelelser fra Dansk Folkemindesamling

“ fra Nationalmuseet

Sokkelund Herreds Tingbøger 1622-37 (udg. af Landbohøistorsk Selskab)

Vigerslev Kirke 1941-66

Beringgård (v. Sv. Aa. Sørensen og H.O.Nordlund, 1976)

Sognestyret på Frederiksberg før 1857 (v. J.Bojsen Schmidt)

Sjællandske Retsbetjentarkiver indtil 1919 m. sageliste

(Københavns Amt)

Håndbog for danske lokalhistorikere (v. Johan Hvidtfeld)

Personregister

Gårdmænd i Vigerslev ang. med gårdenes matr. nr. Hvor ingen by er angivet, er det Vigerslev (Vi.).

Absalon,	ærkebiskop	10
Adersen,	Broer, tingmand, Nærum	77
Amager,	Niels Andersen, Vi. 1	13, 28, 80, 82, 83, 84, 85, 91
Andersen,	Anders, banevogter	123
-	Anders, gmd. Vi 3	37, 61, 64, 65
-	Anna Elisabeth, g.m. Jørgen Peitersen	52
-	Birthe, g.m. brændselshandler Lars Christensen	45
-	Hans, amtsfuldm., kammerråd Vi.3	36
-	Hans, gmd., sognefoged, Lyshøjgård, Valby	41
-	Hans, gmd. Vi.6	45
-	Jacob, s.a. Anders Olsen	94
-	Jacob, røgter, MM	115
-	Johanne Sofie, g.m. Ditløv Henriksen, Vi.1	29
-	Jonas, gmd. Vi.8	30
-	Jørgen, husmand	91
-	Karen, g.m. Andreas Hansen	62, 122
-	Lars, husmand, Knæbjerget, Vangede	36
-	Lars, 11 1/2 år, plejesøn af JM	96, 101, 102, 141, 144, 153
-	Lars, pundtærsker PJ	148, 150, 154, 160
-	Morten, tingm. Mørkhøj	77
-	Niels, gmd. Vi.1, se Amager,	
-	Peder, tingm. Utterslev	77
-	Peder, tingm. Vangede	90
-	Peder (el. Andersson), tj. MJ	96, 102, 105, 123
-	Peder, hjemsted ukendt, strandvagt	76
-	Søren, gmd. Vi.3	23, 37, 61, 65
Andreasdatter,	Johanne Martheline, g.m. Ole Mortensen Vi.7	47
Andreasen,	Jens, Ejby	50, 147, 154
Bendsen,	Biørn, Vi.4	38
Bentsen,	Birthe Johanne, g.m. P.J.Lindholm	61
Bentsen,	Oluf, sognef., Hvidovre	76
Bjørn,	kaptajn, v. Damhuset	165
Boelsen,	Peder, tingm. Stokkerup	77, 90
Boiesen,	C.Wilh. husejer, Vi. 18b og 19a	60, 61
Borup,	Knud, kromand, Flaskekroen	53
Brun,	Jens, gmd. Gentofte, senere herredsfoged, boende i Emdrup.	88
Bruun,	sekretær, Stengården, Hvidovre	161
Bruun,	Osv. W., vognmand, gårdmand, Vi.3	37
Bryde,	Lars, Gmd., Lyngby	90
Bugge,	prokurator, aktor	186

Bunde,	Anders, gmd., Hvidovre	76
Bødker,	eller Peder Jensen, Valby	149, 156
Caroline	Mathilde, dansk dronning	16
Christensdatter,	Benthe, g.m. NJ	127, 140
-	Ellen, d.a. CH	110, 113, 117
-	Kirsten, g.m. Hans Christiansen, Vi.2	32
-	Kirsten, g.m. Gl. Lars Jensen, Vi.4	39
-	Maren, g.m. Peder Jensen, Vi.3	35
-	Sidsel, Knud Leegs slegfred	86
Christensen,	Ane Kirstine, g.m. husmand Peder Hansen	60, 144
-	Benthe, g.m. Peder Hansen, Vallensbæk	45
-	Christen, tjenestekarl	84
-	Christen, gmd. Vi.2	34
-	Christen, gmd. Vi.7	46
-	Christen P., gmd. Vi 6	45
-	Christopher, Brøndbyøster	166
-	Hans, tjenestekarl hos MM, 18 år	114, 115
-	Hans, tjenestedreng hos MM, søn af CH, 15 år	114, 115
-	Hans, gmd. Vi. 8b og 9.	42, 48, 165, 193
-	Hans, gmd. Hyldegård, Brøndbyvester	45
-	Hans, arbejdsm., Vi. 20	61
-	Jens, gmd. Vi.2	34, 45
-	Jens, husmand, Vi. 22 62, 99, 100, 122, 130, 162, 185, 193	
-	Jens, hjulmand i Brøndbyøster	166
-	Jens, s.a. CH, 21 år	107, 111
-	Karen Marie, d.a. Dorthea Jensen og Christen Hansen	144, 145
-	Lars, brændselshandler, Nansensgade, Kbhv.	45
-	Ole, gmd. Vi.8	18, 31
-	Ole, husm., Vi. 21	61
-	P., handelsgartner Vi.5	43
-	Peder, Hvidovre	44
-	Peder, gmd. Vi.6	45, 50
Christensen,	Peder, s.a. CH, 14 år	107, 111
-	Søren, gmd. Vi.2	32
-	Søren, husm., Vi. 25	62, 161, 191
Christensens,	Boel Niels, Vi.6	43
Christian IV,	konge af Danmark	12
Christian VII,	konge af Danmark	16
Christiansdatter,	Maren, Vi.5	41, 47
Christiansen,	Christopher, husejer i Vi. 18b og 19a, senere gmd. i Brøndbyøster	60, 61, 160, 162, 163, 164, 178
-	Hans, gmd. Vi.2	34, 98, 126, 129, 137, 147, 168, 176, 181, 184
-	Lars, gmd., sogneforst. Vi.3	36, 64, 99, 114, 118, 125, 149, 168

Christiansen, Niels, tj. CH, 20 år		109, 111, 113
-	Ole, husm. Vi.1d	29, 33, 127, 130, 146, 168
Christophersdatter, Cathrine, g.m. Ole Jørgensen, Vi.13b		120
Clausdatter, Bente, Vi.7		46
Clausen, Claus I, gmd. Vi.7		40
-	Claus II " Vi.7	40
Clemmensen, Hans Albert, slagter, Vi. 15		58
Dan,	H.Pedersen, billedhugger, Hvidovre Skole	70
Deinisen	el. Dienesen, se Jersin	
Dreier,	Frederik, smed, Hvidovre	152, 155
Drukken,	Nicolaus	10
Due,	Jens, Bagsværd, tyveri	74
Ebbesen,	Søren, tingsvidne, hjemsted ukendt, strandvagt	76
Eigtved,	E. husejer, enke	61
Eltang,	prokurator, defensor	186
Erik af Pommern, dansk konge		10
Errason,	Nicolaus	10
Eskild	(efternavn ukendt) gmd. Vi.5	40
Eskildsen,	Bent, gmd. Vi.5	40, 91
Eskille,	Petrus	10
Frederiksen,	Frederik, kgl. ridefoged	12
-	Heiden, gmd. Vi.8	12, 13, 30, 85, 88, 91
Friis,	Hans Nicolai, husejer, Vi. 17a	60
-	Jens P., forpagter af Søholmegård, Vi.4	39
Frydendahl,	Andreas Nielsen, Husejer, Vi. 20	61
Fuhrmann,	retsvidne, fuldmægtig, cand.jur.	
Gabe,	Johan F., glarmester, Vi 19a	61, 68, 159, 162, 167, 175, 182
Godtfred,	Niels, tjener hos JM	102
Godtfredsen,	Christian, gmd. Vi.3	29, 34, 36, 41
Godthjælpsen,	Jørgen, gårdm. Brøndbyøster	165, 168
Gregersen,	Søren, Husejer, Vi. 18a	60
Grølsted,	Niels, røgter, tj. JM	97, 104
Hamborg,	bager	181
Hansdatter,	Ane, g.m. Niels Nielsen Vi.7	47
-	Bente, g.m. Mads Lauridsen, Vi.1	28
-	Bente, g.m. Jens Jespersen, Vi.8	31
-	Bodil, g.m. Lars Christiansen, Vi.3	36
-	Bodil el. Bolette, tj MM	115, 180
-	Bodil Marie, g.m. Mads J. Roikjær	144, 162
-	Johanne, g.m. Jens Hansen, d.a. afd. Hans Pedersen	121

Hansdatter,	Kirsten, g.m. Lars Larsen III, Vi.5	41
-	Mette, g.m. Søren Sundersen	162
-	Pernille, g.m. Lars Sørensen, Harrestrup	40
-	Sidse	40, 148, 171, 173
-	Sidse, g.m. Søren Nielsen, Vi. 2	31, 32
Hansen,	Anders, væver, Amager	166
-	Anders, husm. og væver, Vi. 26b	64, 65
-	Andreas, husm.	
-	matr. nr. 23	47, 62, 99, 100, 121, 185, 193
-	Cathrine, g.m. Morten Jensen, Vi.5	42
.	Christen, g.m. Dorthe J.	144
-	Christen, brødhandler	68
-	Christen,	
-	gmd. Vi.6	45, 47, 97, 99, 101, 109, 126, 141, 148, 184
-	Claus, slagter, Vi. 24	62
-	Jens, husm., svigersøn til afd.	62, 121, 185
-	Hans Pedersen, Vi. 24	
-	Jens, hjulmand	172, 173
-	Jens, tj. JM	95, 102, 105
-	Jesper, pranger	68
-	J.L., sognepræst, Glostrup	157
-	Karen, g.m. Peder Christensen Vi.6	45
-	Lars eller Lars Jyde	128, 131, 137, 152, 153, 157
-	Morten, husmand	91
-	Niels, hjulmand,	60, 68, 160, 162, 170, 177, 181, 185
-	g.m. Sidse M. Pedersdt., Vi. 16a - 17b	
-	Ole, gmd. Vi.1	28, 47
-	Ole, husm., Vi. 15	58
-	Ole, s.a. afd. Hans Olsen	162
-	Ole, tj. MM	111, 114, 115, 151
-	Oluf, Kongenshus	79
-	Peder, husm. (gmd.) Vi.1b	45, 50, 132, 137
-	Peder, gmd. Vallensbæk	45
-	Peder, gmd. Vi.8	31
-	Peder, husm.	
-	og hjulmand Vi. 17a	60, 68, 99, 159, 168, 173, 181, 185
-	Peder, indsidder	194
-	Peder, tj. JMø	131
-	Rasmus, røgter	148
-	Sacharias, tjenestekarl	86
-	Thomas, regimentskriver	52
Hartnack,	politifuldmægtig	132, 159, 174
Hasenborch,	Jacob, magister, præst	81
Havenskov,	Chr. Johansen, banevogter	97, 162, 163
Hendrichsen,	Niels, Brøndbyøster	76
Henriksen,	Christen, tjenestekarl hos Heiden Frederiksen	89

Henriksen,	Ditløv, gæstgiver, gmd. Vi. 1	29
Hertz,	Andreas Fr. Aug., slagter, Vi. 24	62
Hjulmand,	Jens	91
Holm,	skolelærer	184
Ibsen,	Gunder, gmd. Hvidovre	49
Ipsen,	Peder, tingmand, Stokkerup	90
Jacobsdatter,	Karen, g.m. Gl. Jens Nielsen, Valby	46
Jensdatter,	Ane, tj. JM 102, 103, 107, 113, 125	125
-	Ane Cathrine, g.m. Hans Christensen Vi.8	48
-	Ane Johanne, g.m. Peder Pedersen	61
-	Ebble, g.m. foged Anders Jensen, Hvidovre	32
-	Ellen, g.m. Hans Madsen, Vi.1	28
-	Johanne, g.m. Gl. Niels Nielsen, Vi.7	46
-	Kirsten, g.m. Oluf Jørgensen, Vi.4	32, 38
-	Margrethe, g.m. Ole Christensen, Vi.8	31
-	Margrethe, g.m. Lars Larsen II, Vi.5	41
-	Margrethe, g.m. Mads Lauridsen, Vi. 1	28, 32
-	Mette Sophie, g.m. Søren Larsen, Vi. 14	58
-	Pedernille, g.m. Morten Madsen, Vi.7	47
Jensen,	Anders, kromand, Flaskekroen	51, 52
-	Caroline Christiane, tj. JMø	131
-	Christen, gmd. Vi.3	32, 35, 79
-	Dorthea (Dorthe),	
-	g.m. inds. Christen Hansen 128, 130, 141, 144, 146	146
-	Hans, husm., Vi. 23	
-	Hans, hyrde, Hvissinge	81
-	Hans, s.a. husm. Jens Christensen	162
-	Hans Chr., gårdbestyrer Vi.5, senere Spurvegården	43
-	Jacob, tj. CH	112
-	Jesper, gmd. Vi.1	28
-	Lars (Gamle), gmd. Vi.4	18, 39
-	Lars (Unge), gmd. Vi.2	32
-	Lars, gmd. Vi.4	39
-	Maren, g.m. Søren Andersen, Vi.3	23, 37
-	Morten (Gamle), gmd. Vi.7	41, 47
-	Morten, gmd. Vi.5	42, 56, 102, 103
-	Niels, Gmd. Vi.3	35
-	Niels, 33, 49, 126, 127, 132, 150, 152, 176, 181, 184, 192, 193	
-	husm. Vi.10	
-	Ole, aftægtsm. i Valby	101
-	Peder, gmd., Hvidovre	32
-	Peder, gmd. Vi.3	28, 35
-	Peder, gmd. Vi.6	44
-	Peder, tærsker CH	111, 115
-	Peder, el. Peder Bødker	149, 156

Jensen,	Rasmus, gmd. Vi.2	34
-	Søren (Snurbak), gmd. Solbjerg, senere Husum	32
-	Søren, gmd. Vi.2	32
-	Søren, København	80
-	Søren, hjulmand	88
-	Søren, røgtter PJ	148, 160
Jeppesdatter,	Magdalene, g.m. husm. Hans Jensen	62
-	Maren, g.m. Rasmus Laursen, Vi.3	36
Jeppesen,	Ole, Vi. 16b	58
Jersin,	Jens Dinesen, professor, senere biskop i Ribe	81, 83
Jespersdatter,	Johanne, Vi.1	29, 47
Jespersen,	Ane Dorthea, Vi. 12	120, 184
-	Jens, gmd. Vi.8	28, 31, 41
-	Niels, plejesøn JM	97, 113, 141, 144, 153
Johannsen,	Morten Peter, høker, Vi. 24	62
Johansdatter,	Benthe, tj. JM	96, 102, 103, 153
Johansen,	Hans, banearbejder, Valby	163
John,	A., politifuldmægtig	94, 147, 173
Jonasen,	Anders, gmd. Vi.8	30
Jonsen,	Knud, gmd. Vi. 6	13, 43, 90
Juhler,	fuldmægtig v. brandforsikringen	126, 167
Juul.	Andreas Ertmann, tj. JM	96, 102, 106, 163, 166
Jyde,	Lars, el. Lars Hansen, se denne	
-	Peder, Hvidovre	76, 85
-	Peder, husmand	91
Jøns,	Frits, menig	109
Jørgensdatter,	Anne, g.m. Hans Christensen Vi.8	42, 48
-	Bendte Marie, g.m. Jens Larsen, Vi.4	39, 47
-	Birthe, g.m. Laurits Knudsen, Hvidovre	38
Jørgensen,	Jens, smed, Valby	48
-	Jørgen, I, smed	29, 54
-	Jørgen II (JJ) smed	54, 99, 100, 116, 126, 186
-	Markus, Valby	86
-	Ole, husm.,	54, 99, 100, 110, 120, 126, 149, 184, 193
-	hjulmand, Vi.13b	
-	Oluf, gmd. Vi.4	32, 38
-	Peder, gmd. 29, 50, 64, 119, 132, 143, 146, 147, 150, 155 og brandfoged, Vi.1	159, 176, 184
-	Peder Poul, gmd. Vi.8-9	31, 48
Kalthoff,	Peder, kgl. tøjmaster	80
Karen	i huset hos Lindholms	161
Karæ,	Mogens	10
Keiding,	Kr, sognepræst	32
Kjeldsdatter,	Bodil, g.m. Claus Olufsen Vi.4	38
Kjøge,	Hans Jensen, kromand i Avedøre	28
Knudsen	(Knudsdatter) Ellen tj. CH	110, 147

Knudsen	Hans, gmd. Hvidovre	52
-	Laurids, gmd. Hvidovre	38
-	Mads, gmd. Vi.6	43
-	Peder, uægte søn af Knud Leeg	86
Krag,	Jens Pedersen, gmd. Vi.4	13, 38, 75, 76, 81, 82, 91
Kromand,	Morten	68
Kunkel	af Brøndbyøster	166
Kønig,	Carl, husejer, Vi. 20	61, 149, 161
Kaas,	smed, Brøndbyøster	164, 168, 169
Larsdatter,	Abelone, g.m. smed Jørgen Jørgensen	54
-	Karen, g.m. Jens Olsen, Rosengården, Valby	101
-	Kirsten, steddatter til JM	96, 101, 142, 150
-	Maren, g.m. Christian Godtfredsen, Vi.3	36, 41
-	Marie, steddatter af JM	95, 100, 152
-	Pedernille, g.m. Gl. Lars Jensen, Vi.4	39
Larsen,	Christian Godtfred, gmd. Vi.3	37
-	J. politibetjent	143, 147
-	Jens, gmd. Vi.4	39, 47
-	Jens, murer, "Pedersborg"	143, 151
-	Lars I, gmd. Vi.5	40
-	Lars II gmd. Vi.5	41
-	Lars III, gmd. Vi.5	41
-	Lars, tj. PJ	112, 117, 122, 148, 154, 160
-	Niels, gmd. Vi.1	29
-	Peder, indsidder	193
-	Søren, stedsøn af JM	102, 103, 106, 107, 112, 117
-	Søren, gartner, Vi. 14	58
-	Søren, husmand	193
Lauridsen,	Hans, gmd. Vi.7	13, 46, 76, 79, 91
-	Hans, slotsfogedens fuldmægtig	86
-	Hans, tingmand, Ordrup	77
-	Mads, gmd. Vi.1	26, 28
Laursdatter,	Maren, g.m. Jens Mortensen, Vi.4	38, 47
Laursen,	Rasmus, gmd. Vi.3	36
-	Rasmus, gmd. Vi.6	43
Leeg,	Knud Sørensen, gmd. Vi.8	30, 79, 85
Lindholm,	Peder Jensen, husejer, Vi. 21	61, 151, 161, 165
Ludvigsen,	Ole, værtshusholder, Vi. 26a	65
Lund,	Niels, kontor, husejer, Vi. 26a	65, 149
Madsdatter,	Ane Kirstine, g.m. Christen Hansen, Vi.6	45, 47, 110, 148
-	Johanne, g.m. Christen Pedersen, Vi.6	32, 44
Madsen,	A.P. maler og arkæolog	23, 25
-	Hans, gmd. Vi. 1	28, 47
-	Hans, tingmand, Buddinge	75, 77, 80, 81, 91

Madsen,	Morten,	47, 49, 99, 114, 116, 126, 141, 175, 184, 194	
-	gmd. Vi.7		
-	Ole, husm., Hvidovre		48
-	Oluf, gmd. Vi.8		30
-	Peder, gmd., Hvidovre		47
-	Peder, tingmand, Valby		81, 84
Markussen,	Claus (Marquorsen) gmd. Vi.5	13, 40, 75, 77, 81, 82	
Mathiassen,	Therkel, arkæolog		23
Meyer,	Gert, handelsmand, København		73
Meyer,	Anne Gert, enke efter G.M.		73
Michelsen,	Joh. Fred., slagter	58, 68, 171, 193	
-	(også stavet Michaelsen), Vi. 16b		
-	Hans børn: Johanne 9 år, Emma, Rudolf		172, 177
Michelsen	Søren, gmd. Vi. 7		46
Mogensen,	Oluf, kgl. foged		83
Mortensen,	Brødrene, brændselsforhandlere, Vi.7		48
-	H.P. slagter, Vi. 15		58
-	Jens I, gmd. Vi.4		38, 47
-	Jens II, Vi.5	41, 47, 94, 99, 101, 126, 141, 168, 176, 184	
-	Mads Andreas, gmd. Vi.7		47
-	Ole, gmd. Valby		47
-	Ole, gmd. Vi. 7		47
-	Peder, kirkebonde, Hvidovre		38
Mose,	Hans, tingmand, Valby		76, 79
Mouritzen,	Jørgen Julius, slagter, Vi. 16b		58
Møller,	Andreas Christen, husejer, Vi. 21		21, 61
-	Christopher Heinrich, menig		108
-	Jacob Hans, gmd. og smed, Vi. 8a	31, 129, 136, 192, 193	
-	Maren, København		80
-	Peder Eggert, gmd. Vi. 8a		31
Mønbo,	Jens, tingmand, Virum		77
Nauensen,	Rasmus, tjenestekarl		79, 81
Nicolai,	Andreas		10
Nicolaisen,	Andreas Gjerløv, skomager, Avedøre		144
Nielsdatter,	Benthe, Vi.6		44, 46
-	Ellen, g.m. Jens Pedersen, Vi.3		35
-	Karen, g.m. Mogens Rar, Næstved		83
-	Kirsten, g.m. Claus Clausen, Vi.5		40
-	Malene, g.m. Niels Jensen, Vi.3		35
-	Mette, enke efter Hans Olsen	161, 171, 172	
Nielsen,	Anders, tj. CH		111, 118
-	Anders, tj. MM		116, 120
-	Christen, gmd. Vi.4		38
-	Christian, Husejer, Vi 18a		60
-	Ellen (Nielsdatter) tj.CH		111
-	Hans, Sundbyøster		83

Nielsen,	Hans, inds., vejmand	193
-	Hanne, tj. sekretær Bruun	161
-	Marie, se Hanne N.	
-	Jacob Gjerløv,	132, 148, 149, 150, 152, 154
	kludesamler, Valby	
-	Jens, gmd., Valby (Gl. Jens Nielsen)	46
-	Jens, gmd. Valby	46
-	Jens, gmd., Vi. 8	31
-	Jens Chr. Valentin, tømrer, Vi. 16a - 17b	60
-	Jens Peter, Vi. 14	58
-	Jørgen, husm., Vi. 18a	60
-	Lucius (Lucas), tjenestekarl	76
-	Maren Kirstine, g.m. slagter Hertz	672
-	Niels (Gamle), gmd. Vi.7	46
-	Niels (Unge) gmd. Vi.7	46, 47
-	Ole, banearbejder, Valby	163
-	Ole, ungkarl, Valby	135
-	Ole Peder, tømrer, Vi. 14	58, 62
-	Oluf, brygger, København	89
-	Peder, gmd. Valby	46
-	Peder, Valby, strandvagt	76
-	Peder, gmd. Vi.8-9	48
-	Søren, gmd. Vi. 2	31, 32, 40
Nordlund,	H.O., arkivleder, Hvidovre	51
Noreen,	Peter, lokomotivfører	119
Nykøbing,	Hans Peter, trainkusk	109, 114
Nærman,	statsråd, birkedommer	158
Oliver,	William, englænder	144
Olsdatter,	Ane Kirstine, g.m. husm. Peder Hansen	148
-	Ellen, Vi.7	41, 47
-	Karen, g.m. PJ, Vi.1	29, 50, 147
-	Magdalene, g.m. Peder Hansen, Vi. 8a	31
-	Magdalene, g.m. Hans Christensen, Vi 8b	48
-	Maren, g.m. gdr. Peder Christensen	44
Olsen,	Anders, banevogter	94
-	Anders, tj. JM, søn af Ole Christiansen	102, 104
-	Anders Emil, husejer, Vi. 19a	61
-	Carl, tj. JM, søn af Ole Chr.	29, 102, 105, 151
-	Christopher, smedesvend, JJ	111, 118, 135
-	Hans, gmd. Vi.3	13, 35, 81, 82, 88, 89, 91
-	Hans, husmand, Vi. 16a - 17b - 17a	60, 116, 122, 182
-	Hans, husmand, Vi. 22	62
-	Hans, tjenestekarl, myrdes 1627	76
-	Jens, broder til ovenn. Hans O.	78
-	Jens, domsmand, Buddinge	80
-	Jens, gmd. Rosengården, Valby	97, 101

Olsen,	Jep, Vangede	90
-	Karen, husholderske HC	150
-	Lars, 6 år, s.a. Ole Chr.	145, 146, 153
-	Laurids, Valby	86
-	Mads, gmd. Vi.7	47
-	Maren Christine, d.a. Ole Chr.	144, 145
-	Maren Kirstine, d.a. Ole Jørgensen	120
-	Ole, gmd. Vi.1	29, 47
-	Ole, tjenestekarl hos mClaus Marcussen, Vi. 5	77
-	Ole, tjenestekarl	56
-	Oluf, husmand	91
-	Peder, tj. LC	151
Olufsen,	Claus, gmd. Vi.4	38
Pallesen,	Christen, gmd. Vi.3	35
Passou,	Friderich von, hofdestillatør	53
Pedersdatter,	Ane Kirstine, g.m. Niels Sørensen	142
-	Ane Margrethe, g.m. Peder Christensen, Vi.6	45
-	Anne, g.m. Jens Pedersen Krag	35, 38
-	Anne, g.m. Unge Lars Pedersen, Avedøre	54
-	Karen., g.m. Ole Hansen, Vi.1	28
-	Karen, tjenestepige hos Jens Pedersen, Vi. 2	77
-	Kirsten, tjenestepige hos Hans Lauridsen, Vi. 6	77
-	Maren, g.m. Niels Andersen Amager	28, 35
-	Sidse Marie,	60, 162, 171, 172
	g.m. Niels Hansen, Vi. 16a - 17b	
Pedersen,	Anders, tjenestekarl hos Niels Christensen, Vi. 6	87
-	Christen, Hvidovre	32, 85
-	Christen, gmd. Vi.6	31, 32, 44
-	Hans, skomager,	62, 99, 100, 121
-	død v. branden i Vi. Vi. 24	
-	Hans, tj. MM	116, 120
-	Hans hjulmand og husmand	91, 173
-	Hans, tingmand, Emdrup	81
-	Jens, gmd. Vi.2	13, 32, 35, 76, 81, 82, 91
-	Jens, gmd. Vi.3	28, 35
-	Jens, husmand, Vi. 21	61, 161, 165, 172, 173
-	Jens, politibetj.	94
-	Jens, tærsker, HC	130
-	Jørgen, gmd. Spurvegården, Hvidovre	48
-	Jørgen, Husm., Hvidovre, arb. hos JJ	116, 122, 151
-	Lars (Unge), gmd. Avedøre	54
-	Laurids, gmd. Vi.1	26, 82
-	Laurids, Rødovre	75
-	Maren Laurids Pedersens, Vi.1	26, 74, 82
-	Marie, tj. PJ	147
-	Mogens, skrædder i kontor Lunds hus	149
-	Niels, gmd. Vi.2	32

Pedersen,	Ole, gmd. i Herlev	29, 47
-	Ole, 7 år, s.a. PJ	146, 147
-	Ole, smed, Vi. 13a	54
-	Oluf, gmd. Vi.1, senere Hvidovre	30, 82, 85
-	P., politibetjent	94, 159
-	Peder, arbejdsmand, Vi. 21	61
-	Peder, gmd., Husum	84
-	Søren, gmd. Vi.8	30
Peitersen,	Jørgen, husm. v. Flaskekroen	52
Petersen,	Carl Chr., slagtermester, Vi. 15	58
-	Hans, tømrermester, Vi. 16b	58
-	Hans P., bryggeriarbejder, Vi. 17a	60
Petersen,	Otto, tobaksfabrikant, Vi. 26a	65
Pigttersdatter,	Ebbelle, g.m. Søren Jensen Snurbak	32
Plum,	Claus, dr. theol.	81
Poulsen,	Jørgen, gmd. Vi 8a	31, 48
-	Rasmus, gmd. Vi.5	40
Rar,	Mogens, g.m. Karen Nielsdatter, Næstved	83
Rasmusdatter,	Maren, g.m. husm. Jens Aagesen	34, 62
-	Valborg, g.m. Hans Christiansen, Vi.2	34
Rasmussen,	Anders, København	81
-	Anders, tj. MM	114, 116, 120
-	Jørgen, gmd. Vi. 8	29, 79, 82
Reinitz,	bager	181
Rubert	(el. Rupert), Jørgen, Kristianshavn	89
Røjkjær,	(el. Roikj.), Mads Jensen, indsidder	144, 160, 173
Sager,	bager	132, 181
Sandersen,	Anders, tingmand, Husum	77
Schandorph,	Niels Poulsen, sognepræst, Vor Frue	91
Schilling,	overvagtimester	108, 109
Schiødt,	Peder Christian, lo år, s.a. Sidse Hansdatter	116, 122, 148, 170, 171, 174
Schjelderup,	Peder Jensen, sognepræst v. Vor Frue	74
Schmalkal,	Hans van, slotsfoged	86
Schrydstrup,	Sophie Margrethe, søsterdatter til HC	34, 44, 143, 150
Schrøder,	Jermias, Flaskekroen	53
Simonsen,	prokurator, aktor	187
-	Niels, gmd. Vi.2	32, 74
Skaning,	Nicolaus	10
Skriver,	Niels Gravesen, Vi.1	29
Skrædder,	Hans, Kongens Hus	87
Skåning,	Peder, hestetyv	74
-	Rasmus (Schoning), 1633	87
Smytson,	Boecius	10
Snurbak,	Søfren Jensen, gmd. Solbjerg, senere Husum	32
Stanni,	Carl Fredrik, togfører, overkonduktør	119
Star,	Jens, husmand, tingmand, Hvidovre	76. 79, 81, 84

Steensdatter,	Ane Cathrine, g.m. regimentskriver Thomas Hansen	52
Steinkilsen,	tj. sekretær Bruun	162, 173
Stern,	S., landøkonomisk forfatter	20
Stårup,	Inger Marie, g.m. glarmester Gabe	61, 162
Sundersen,	Søren Sørensen, husejer	160, 162, 172, 173
Sørensdaughter,	Ane, tj. MM	115
-	Anne Margrethe, g.m. Jens Jespersen, Vi.8	31, 41
-	Bente Marie, g.m. Anders Sørensen	60
-	Kirsten, g.m. Lars Larsen I, Vi.5	40
-	Maren, g.m. Jens Pedersen, Vi.2	32
Sørensen,	Anders, husmand, Vi. 18a	60
-	Anders, undvegen fange fra Holmen	74
-	Christen, gmd. Vi.2	32
Sørensen	Christian, husmand, Vi. 25	62
-	Jacob, tjenestekarl	
-	Knud, se Leeg, Knud Sørensen	
-	Lars, gmd., Harrestrup	40
-	Niels, urmager, Hvidovre	142, 153
-	Peder, gmd. Vi.3	35
-	Peder, hjulmand, Gentofte	30
-	Sv.Aa., skoleinspektør, Hvidovre	51
Terkildsen,	Berthel, tj. JMø137	
Therkildsen,	Yde, husm. Ejby	154, 157
Thiele,	Just Mathias, folkemindesamler	24
Thommesen,	Jørgen, gmd. Vi 8	30
Thomsen,	Birthe, g.m. Lars Jensen, Vi.4	39
Thrugillus	gmd.	10
Treschow,	branddirektør	101, 167
Troelsdatter,	Maren g.m. J. Lindholm	156
Tyboe,	Lars, Glostrup	85
Unsgaard,	landinspektør	11, 18
Urban III,	pave	10
Valdemar den Store,	dansk konge	9
Vensløv,	Hans Andersen, trainkusk	109, 114
Vigar,	høvding på vikingetiden	9
Wassard,	Niels Alexander, tj. HC	127, 129, 149
Westrup,	cand. jur.	132
Willumsdatter,	Sophie, g.m. sognefoged Hans Andersen, Valby	41
Wolff,	retsvidne	98
Wrem,	Alex., mælkeforpagter, Vi. 23	62
Zingenberg,	pranger, Bomhuset v. Flaskekroen	53, 68
Aagesen,	Jens, husmand, Vi. 25	62

Stedregister

Amager	83
Avedøre	51
Ballerup	
Beringgård	51
Bjergsted	37
Blåtårn	74, 75
Boede (Bove) Skov (nu Dyrehaven)	80
Brøndbyvester	45
Brøndbyøster	165
Brønshøj	12
Buddinge	73, 80, 81
Clemens Kirke, St. (og sogn)	68
Damhussøen (Langvadsdam)	9, 39, 68
Danshøj	9, 23
Danshøjgård	23, 40, 71
Ejby	38, 147, 154
Emdrup	81
Flaskekroen	20, 51, 101
Frederiksberg	68
Gammel Østensgård (Østergård)	18, 29, 48
Gentofte	80, 81
Grate Hede	9
Grøndal	80
Hansstedgård	43, 45, 47, 71
Hansstedsskolen	45, 70
Hareskoven	80
Harrestrup	40
Harrestrupgård	29, 41, 45, 46, 47, 48, 49, 71, 79
Harrestrupåen	9, 52
Havn (senere København)	10
Helligåndskirken	68
Herlev	29, 47
Herstedvester	31
Hjortespring (se Tøpperup)	75
Holbæk	74
Holmen	76
Holte	80
Holte Skov	80

Husum	32
Hvidovre (er anført så mange steder, at der ikke er grund til sidetal)	
Hvidovre Skole (Rytterskolen)	70
Hvissinge	81
Hyldegård (Brøndbyvester)	45
Hørsholm Birk	85
Ishøj	86
Jesuskirken	69
Kalundborg	80
Kalthuset	80
Kindeby og Oeren (skove n.f. Kbhvn.)	49, 70
Kirsebærhavens Skole	36
Knæbjerget (Vangede mark)	79
Kongens Hus	87
København (nævnt utallige steder)	
Københavns Birk	74
Københavns Slot	79
Ladegårdsmarken	79
Landlystgård	32
Langvaddam (=Damhussøen)	9
Ledøje	46
Lundtofte	36
Lykkeboskolen	45, 70
Lyngby	
Lyshøjgård (Valby)	41
Margrethekirken	69
Mørkhøj	12
Nansensgade	45
Ny Østensgård	18, 42, 48, 49
Ny Østensgårdskolen	49, 70
Nærum	
Næstved	83
Nørrevang	14, 15
Oeren (Skov)	80
Ordrup	81
Ordrup Skov	80
Ribe	81
Risby	75
Roskilde	10

Roskildevej	18
Rude	85
Rødovre	75
Serridslev	10
Skiverød Skov	80
Skyttegård (senere kaldt Store Vigerslevgård)	35, 41, 64
Smørum Herred	73
Sokkelund Herred	10, 12
Sokkelund Skov	73
Solbjerg	10, 32
Sparresholm	40
Spurvegården (Hvidovre)	39, 48
Stenagergård (Vridsløsemagle)	36
Stengården (Hvidovre)	161, 192
Stokkerup	77, 90
Store Vigerslevgård - se Skyttegård	
Støvnæs Herred	10
Sundbyøster	83
Søholmegård	18, 38, 47, 64, 115
Søllerød	80
Søndervang	14, 15
Timotheuskirken	69
Tøpperup (nu Hjortespring)	75
Ulvegabs Vang	15
Utterslev	10
Valby (nævnt utallige gange)	
Valby Skole (Rytterskolen)	70
Vallensbæk	45
Vangede	36, 90
Vanløse	10
Vesterport	82, 108
Vigerslev Alle	70
Vigerslevgård	26
Vigerslev Kirke	69
Vigerslev Kro	64, 65
Vigerslevparken	52
Virum	80
Virum Skov	81
Vor Frue Kirke (Kbhvn.s Domkirke)	91
Vridsløsemagle	36
Ølstykke Herred	73
Østengård, se henholdsvis Gl. og Ny Ø.	

Ålekistehuset
Åholm Kirke
Åholm Plads
Åholm Skole

20, 64, 68
69
18, 39
70

Bogens forfattere Oline og Oscar Udsholt

(Foto: Peter Kj. Hansen, 1990.)

Det var først som pensionister, at det tidligere lærerpar Oline og Oscar Udsholt fik tid til at skrive bøger. "Vigerslev - landsbyen ved Harrestrupåen" er den tredje bog der, siden debuten i 1987, udgår fra det Udsholt ske "forfatterværksted" på deres bopæl i Hørve i det sydlige Odsherred. Den historiske interesse har de begge næret gennem mange år, og da kilderne næppe er udtømt, tør man nok forvente, at der kommer flere bøger/artikler fra deres hånd.

Oline Udsholt (f.Jensen) er opvokset i Hvidovre, men har stærke slægtsmæssige bånd til Vigerslev, som hun har kendt, også dengang Vigerslev blot var en lille landsby ved Harrestrupåen. Oline Udsholt dimitterede fra Vordingborg Seminarium i 1941, og underviste derefter i en årrække på forskellige

skoler i Københavns omegn. Fra 1950 ansat ved Starreklinte Skole under Vallekilde-Hørve Skolevæsen.

Oscar Udsholt er fra Nordsjælland fra byen Udsholt. Han dimitterede fra Jonstrup Seminarium i 1938. Underviste først på Bispebjerg Skole og derefter (1942-47) på den nyoprettede Lykkeboskole i Vigerslev. Derefter lærer i Uglerup v. Jyderup, Østre Stillinge Skole og, fra 1950, ved Vallekilde-Hørve Skolevæsen.

Ægteparrets slægtshistoriske studier ledte dem snart på sporet af nogle voldsomme pyromanbrande, der hærgede Valby og Vigerslev i midten af forrige århundrede. Een af "hovedpersonerne" i disse brandsager, brandstifteren Jens Nielsen, blev emnet for deres første bog fra 1987: "Jens Nielsen - henrettet tyv og brandstifter". Jens Nielsen var den sidste forbryder, der blev henrettet i Danmark indtil besættelsen - og gennem forfatternes omfattende arkivarbejde, er det lykkedes at kortlægge hele hans 30-årige livsbane, og beskrive hans kranke skæbne, fra han blev født i 1862 og til henrettelsen den 8. november 1892 i Horsens Tugthus.

I 1989 udsendte Oscar Udsholt (i samarbejde med Bent Thestrup) bogen "Reerslev Sogns Historie" - en omfattende beskrivelse af det lille Reerslev sogn i den nuværende Høje Tåstrup Kommune.

Udsholt's er begge efterspurgte foredragsholdere, for Oline Udsholts vedkommende fortrinsvis om Jens Nielsen; Oscar Udsholt om slægtsforskning og adskillige historiske emner, om hvilke emner han også har skrevet en del tidsskriftsartikler.

- Oline og Oscar Udsholt:

Jens Nielsen

- **henrettet tyv og brandstifter**

Slægtshistorisk Forening, Vestsjælland

1987 - 131 sider, illustreret

PRIS: kr. 120,- + forsendelse.

Bestillingsadr.: Slægtshistorisk Forening, Vestsjælland v./Mikael Horn, Enghavevej 23, 4540 Fårevejle.

- Oscar Udsholt og Bent Thestrup:

Reerslev Sogns Historie

Høje Tåstrup Kommunes Lokalhistoriske Arkiv

1989 - 197 sider, illustreret

PRIS: kr. 100,- + forsendelse.

Best. adr.: Dragsholm Lokalhistoriske Forening v./Bent Thestrup, Theodor Nielsensvej 2, 4540 Fårevejle.

- Betina Dahl Jacobsen:

Derfor ønsker vi lyset slukket

FORLAGET HANSEN

1990 - 29 sider, digte

PRIS: kr. 35,-

Bestillingsadr.: FORLAGET HANSEN, Sandbyvej 25, 4532 Gislinge.

Vigerslev - for få årtier siden en lille bonde-landsby med gamle gårde, tingsted, gadekær, kro og smedie, omgivet af åbne marker - i dag en typisk lille forstad med brede, lige veje, som man hurtigt forcerer på sin færd fra motorvejen og ind mod København.

Men Vigerslev er stadig et eget lille samfund - med virksomheder, forretninger og omkring 20.000 indbyggere.

Forfatterparret Oline og Oscar Udsholt fortæller om Vigerslev som det var engang; og selvom deres historier er hentet ud af arkivernes støvede annaler, er det "rigtige levende mennesker" der dukker frem fra de gulnede blade: Om landsbyboernes daglige gøre mål, deres glæder og sorger, nid og nag - og om småtyverier, pyromanbrande, slagsmål, hor og mord, og hvad der ellers er gået i svang i den lille **landsby ved Harrestrupåen.**